

หนังสือชุดความรู้ภาษาไทย

สอนให้สนุก เป็นสุขกับการเรียน

กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือชุดความรู้ภาษาไทย อันดับที่ ๑๐

สอนให้สนุก เป็นสุขกับการเรียน

สถาบันภาษาไทย

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือชุดความรู้ภาษาไทย อันดับที่ ๑๐

สอนให้สนุก เป็นสุขกับการเรียน

ศาสตราจารย์ ดร. สุจิต เพียรชอบ

สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

© ลิขสิทธิ์ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๓๙

ISBN 974 - 268 - 2789

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๕๕ โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

นายสมมาตร มีศิลป์ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๕๓๙

๔๔๕.๔๑๓ สุจิต เพียรชอบ.

ส - ส สอนให้สนุก เป็นสุขกับการเรียน/บรรณาธิการ

โดย พิศวาท คะลิ์ลวัน. __ กรุงเทพฯ : สถาบัน

ภาษาไทย กรมวิชาการ, ๒๕๔๐.

๑๔๘ หน้า : ภาพประกอบ; ๒๖ ซม. (ชุดความรู้ภาษาไทย)

ISBN 974 - 268 - 2789

๑. ครูภาษาไทย. ๒. ภาษาไทย - การศึกษาและการสอน. ๓. พิศวาท คะลิ์ลวัน,
บรรณาธิการ. ๔. ชื่อเรื่อง. ๕. ชื่อชุด.

คำนำ

หนังสือเรื่อง สอนให้สนุก เป็นสุขกับการเรียน เล่มนี้เป็นหนังสือชุดความรู้ภาษาไทย อันดับที่ ๑๐ ซึ่งสถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ ได้จัดทำขึ้นโดยประมวลบทความเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ซึ่งเสนอความรู้แนวคิดและแนวปฏิบัติในการใช้เทคนิคและกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ซึ่งส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและด้วยการปฏิบัติจริง เช่น การใช้บทบาทสมมุติ การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับครู ศึกษานิเทศก์ และผู้มีส่วนรับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย แม้แต่นักเรียนเองหากได้อ่านหนังสือนี้ก็必将เกิดความเข้าใจวิธีเรียนวิชาภาษาไทย ที่ให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน รวมทั้งความตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของวิชาภาษาไทยด้วย

บทความต่างๆ ในหนังสือ สอนให้สนุก เป็นสุขกับการเรียน นี้ ศาสตราจารย์ ดร. สุจริต เพียรชอบ เป็นผู้เขียนให้กรมวิชาการนำไปออกอากาศในรายการ ศิลปะการใช้ภาษา ทางสถานีวิทยุศึกษา ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน ทุกวันเสาร์และอาทิตย์ เวลา ๑๘.๐๐ น. - ๑๘.๓๐ น. กรมวิชาการ เห็นว่าบทความดังกล่าวมีสาระที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับนักเรียน ครู ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารสถานศึกษา จึงได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปยังหน่วยงานและสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์กว้างขวางยิ่งขึ้น

กรมวิชาการขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร. สุจริต เพียรชอบและนางพิศวาท คะสิลวันซึ่งได้กรุณาเป็นบรรณาธิการ รวมทั้งผู้มีส่วนช่วยให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้

(นายออรุณ จันทวานิช)

อธิบดีกรมวิชาการ

๔ สิงหาคม ๒๕๓๔

สารบัญ

	หน้า
ครูภาษาไทยทรงไว้ซึ่งคุณค่า จะด้อยกว่าเขาอื่นก็หาไม่	๑
ครูภาษาไทยกับการเป็นแม่แบบด้านวัฒนธรรมทางภาษา	๗
ครูภาษาไทยกับการพัฒนานักประชาธิปไตย	๑๒
แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาของเด็ก	๑๗
ภาษาไทยกับการพัฒนาคุณลักษณะของเยาวชน	๒๒
จากหลักสูตรวิชาภาษาไทยไปสู่การปฏิบัติ	๒๘
กิจกรรมประกอบการสอนภาษาไทย	๓๕
การนำสื่อมวลชนมาฝึกฝนภาษาไทย	๓๕
การวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรอง	๔๔
อุษะณี กวีผู้สร้างสรรค์สังคม	๕๕
ทางอยู่รอดของวรรณคดีไทยในกระแสโลกาภิวัตน์	๖๒
สอนเขียนอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ	๖๕
การสร้างความประทับใจในงานประพันธ์	๗๗
การสอนภาษาไทยด้วยวิธีการตอบสนอง	๘๒
ฟังให้ได้ศัพท์แล้วจึงจับไปกระเดียด	๘๘
การโต้วาที	๑๐๕
การอ่านทำนองเสนาะนั้นสำคัญไฉน	๑๑๘
การใช้ภาษาไทยกับความใส่ใจในอนาคต	๑๒๗
การแสดงบทบาทสมมติฝึกการใช้ภาษาไทย	๑๓๕
บรรณานุกรม	๑๔๗

คนจะเป็นคนดีได้อยู่ที่การศึกษาและการอบรมบ่มนิสัย
คนนั้น หากคนที่อบรมมีคุณภาพ คนที่ได้รับการอบรม
ก็จะมีคุณภาพด้วย แม้ว่าจะมีเทคโนโลยีขั้นสูง แต่สิ่ง
เหล่านี้ไม่มีชีวิตจิตใจ ไม่มีสี ไม่มีกลิ่น อาจทำให้คนที่จิตใจ
อ่อนเปลี่ยนเป็นคนละคน และยากที่จะนำมาอบรม
บ่มนิสัยคนได้ ดังนั้นไม่มีอะไรที่จะแทนคนสอนคนได้

กระแสพระราชดำรัส

พระราชทานเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

๕ ธันวาคม ๒๕๓๙

ครูดีเยี่ยมเป็นศรีสง่าหน้า
เหล่าศิษย์พากันยิ้มแย้มอย่างแจ่มใส
ต่างตั้งหน้าพากเพียรเล่าเรียนไป
ชาติก้าวไกลเร่งรัดพัฒนา

แต่งงานครูภาษาไทยนั้นไซ้ใหญ่หลวงนัก
ครูอาจจักพ่ายแพ้แก่ปัญหา
หรืออาจท้อแท้จิตระอิดระอา
จงตั้งหน้าหาทางเป็นครูดี
ครูดีเยี่ยมต้องมีแผนการสอน
อุปกรณ์เตรียมไว้ให้ถ้วนถี่
วิธีสอนหลายหลาถมามากมวลมี
กิจกรรมดีดีน่าสนใจ

การสอนดีเยี่ยมต้องมีการวัดผล
ให้แบบยลครูภาษาไทยยอมทำได้
กิจกรรมเสริมนานาน่าสนใจ
ครูดีช่วยชาติไทยให้รุ่งเรือง

สุจิต เพียรชอบ ประพันธ์

ครูภาษาไทยไม่เรียนไม่รู้

การประชุมอบรม สอนภาษาไทยอย่างไรให้สนุก
สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ จัดให้แก่ครูระดับประถมศึกษา

การประชุมอบรม การเขียนหนังสือเสริมประสบการณ์สำหรับเด็ก
ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ จัดให้แก่ครูระดับประถมศึกษา

ครูภาษาไทยตรงไว้ซึ่งคุณค่า จะดีกว่าเขาอื่นที่ตาไม่

ครูดีย่อมเป็นศรีสง่าหน้า
ต่างตั้งหน้าพากเพียรเล่าเรียนไป

แต่งงานครูภาษาไทยนั้นไซ้ไร้ใหญ่หลวงนัก
หรืออาจท้อแท้จิตระอิดระอา

ครูดีย่อมต้องมีแผนการสอน
วิธีสอนหลายหลากมากมวลมี

การสอนดีย่อมต้องมีการวัดผล
กิจกรรมเสริมนานาน่าสนใจ

เหล่าศิษย์พากันยิ้มแย้มอย่างแจ่มใส
ชาติก้าวไกลเร่งรัดพัฒนา

ครูอาจจักพ่ายแพ้แก่ปัญหา

จงตั้งหน้าหาทางเป็นครูดี

อุปกรณ์เตรียมไว้ให้ถ้วนถี่

กิจกรรมดีดีน่าสนใจ

ให้แยบยลครูภาษาไทยย่อมทำได้

ครูดีช่วยชาติไทยให้รุ่งเรือง

ครูภาษาไทยเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นผู้สอนวิชาทักษะพื้นฐานซึ่งจะใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้วิชาอื่นๆ ต่อไป ครูภาษาไทยจึงควรมีความภูมิใจในงานของตน แต่ปรากฏว่าครูภาษาไทยมักจะเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตนมากจนเกินไป คิดว่าตนเองไม่สำคัญเท่าครูสายวิชาอื่น ครูภาษาไทยควรมีภูมิใจในตนเอง และทำตนให้เป็นที่ยอมรับว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าครูที่สอนวิชาอื่น

ลักษณะของครูที่ดี

สำหรับลักษณะของครูที่ดีโดยทั่วไป ผู้เขียนได้รวบรวมข้อคิดและผลการวิจัยต่างๆ ไว้ดังนี้

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประมาจารย์ได้ทรงกำหนดลักษณะของครูที่ดีไว้ ๗ ประการ คือ

๑. **ปิโย** คือการทำตัวให้เป็นที่น่ารักแก่ศิษย์และบุคคลทั่วไป ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาได้ถาม

๒. **คระ** การเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่น มีจิตใจมั่นคง กอปรด้วยความรู้ นำเคารพ

๓. **ภาวะนโย** คือการเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีความประพฤติอันดีงาม

๔. **วัตตัจจะ** คือเป็นผู้ที่มีความมานะในการดัดเตือนสั่งสอน โดยไม่เกรงกลัวว่าจะเกลียดหรือโกรธ มีความเฉลียวฉลาดในการใช้คำพูด

๕. **วะจะนักชะโม** คือการเป็นผู้ที่มีความอดทนต่อถ้อยคำ โดยมีเจตนาดีเป็นที่ตั้ง

๖. **คัมภีระกะถะกัตตา** คือการรู้จักสอนจากง่ายไปหายาก หรือมีความลึกซึ้งขึ้นเป็นลำดับ

๗. **โนจัญฐาน นโยชะเย** คือการรู้จักแนะนำในทางที่ถูกที่ควร ไม่แนะนำนอกหล่นนอกทาง

ท่านพุทธทาสภิกขุ ในการปาฐกถาพิเศษเนื่องในการประชุมฝึกหัดครูทั่วประเทศ ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับครูไว้อย่างน่าฟังว่า ครูคือผู้ยกฐานะทางวิญญาณของโลกให้สูงขึ้น ครูจึงเป็นปูชนียบุคคลที่โลกต้องบูชา ด้วยเหตุนี้ครูจึงต้องเป็นผู้เสียสละ ต้องตั้งใจแน่วแน่ในการที่จะปฏิบัติหน้าที่โดยไม่หวังผลตอบแทน เงินเดือนจึงเป็นเพียงเครื่องล่อการะ ไม่ใช่ค่าจ้าง

งานวิจัยของล้อม ไชยศรีได้กล่าวถึงลักษณะของครูที่นักเรียนชอบมากที่สุดไว้ดังนี้

๑. แต่งกายสุภาพเรียบร้อย พูดจาเรียบร้อยอ่อนโยน และมีความเป็นระเบียบ

๒. พูดชัดเจน สอนเข้าใจง่าย

๓. มีวุฒิสูง

๔. พูดจริง ทำจริง แต่ให้เสรีภาพในการออกความคิดเห็นพอสมควร

๕. รักและเมตตาครูณานักเรียน

๖. ใจดี สุขุม เยือกเย็น

๗. มีอารมณ์แจ่มใสและร่าเริงอยู่เสมอ

๘. ทำโทษพอสมควร

๙. เข้มงวดต่อความประพฤตินักเรียน

๑๐. ขยันขันแข็งและอดทน

๑๑. ช่วยเหลือนักเรียนได้ในคราวจำเป็น
๑๒. ให้สิทธิในการซักถาม และยินดีฟังข้อโต้แย้ง
๑๓. รักความก้าวหน้า และสนใจในการสอน
๑๔. มีสุขภาพสมบูรณ์
๑๕. สนใจนักเรียน
๑๖. มีความยุติธรรม
๑๗. วางตัวได้เหมาะสม

การวิจัยที่น่าสนใจเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดีคือเรื่อง *ลักษณะของครูดี* ซึ่งเนลลิว บุริภักดีและคณะได้ร่วมกันวิจัยในความอำนวยความสะดวกของศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู ร่วมกับวิทยาลัยครูอีก ๑๒ แห่ง ได้กล่าวถึงความสำคัญของลักษณะครูที่ดีตามลำดับดังนี้

๑. คุณธรรมและความประพฤติ
๒. การเป็นพลเมืองดี
๓. การอบรม แนะนำ ปกครอง
๔. การสอน
๕. มนุษยสัมพันธ์
๖. บุคลิกลักษณะ
๗. สุขภาพกายและจิต
๘. วิชาการ

ครูที่มีคนชอบมากที่สุดคือครูที่ตั้งใจสอน เข้าใจและเป็นกันเอง ยุติธรรม ตรงเวลา เสียสละ และมีเมตตาธรรม

ในด้านของนักเรียนนั้น นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและให้อันดับความสำคัญของลักษณะครูที่นักเรียนชอบมากที่สุดไว้ดังนี้

๑. สอนเข้าใจแจ่มแจ้ง
๒. เป็นกันเองกับเด็ก เข้ากับเด็กได้
๓. เข้าใจและพยายามเข้าใจปัญหาของเด็ก
๔. ใจสงบ รักการสอน
๕. มีความยุติธรรม รักความยุติธรรม ไม่ลำเอียง
๖. เอาใจใส่เด็ก
๗. ตรงต่อเวลา
๘. พูดจาสุภาพอ่อนน้อม
๙. ร่าเริงแจ่มใส ไม่บูดบึ้ง

๑๐. ไม่ถือตัว เป็นกันเอง
๑๑. รู้จักและสนใจเด็กทั่วถึงทุกคน
๑๒. มีวิธีการสอนแปลกๆ ที่ดี และมีกิจกรรม
๑๓. ใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหา
๑๔. มีอารมณ์ขัน
๑๕. มีความประพฤติเรียบร้อย
๑๖. ให้ความรักแก่เด็ก
๑๗. เมตตากรุณาเด็ก
๑๘. รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
๑๙. มีความรู้ดีตามหลักสูตร
๒๐. เอื้อเฟื้อใจดี

ลักษณะของครูภาษาไทยที่ดี

ครูภาษาไทยที่ดีควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. มีความรู้ทางภาษาไทยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความรู้เป็นอย่างดีในเรื่องที่จะสอน นักเรียนจะได้รับความรู้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เด็กนักเรียนในปัจจุบันเป็นผู้ที่มีความอยากรู้อยากเห็น ใครรู้ใครเรียน เมื่อได้เรียนกับครูที่มีความรู้ดี จะได้รับความรู้กว้างขวางลึกซึ้ง ทำให้เกิดศรัทธาในตัวครู ทำให้มีความกระตือรือร้นในการเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทย

๒. มีความรู้เกี่ยวกับวิทยาการในสาขาอื่นๆ ตลอดจนความรู้รอบตัวอย่างกว้างขวาง การสอนภาษาไทยให้สนุกนั้น มิใช่จะจำกัดตัวเองอยู่ในแวดวงภาษาไทยเท่านั้น การนำเนื้อหาวิชาในวิชาอื่น ๆ มาสัมพันธ์หรือกล่าวถึงจะทำให้การเรียนการสอนวิชาภาษาไทยมีชีวิตชีวาขึ้น เช่น การนำการร้องรำทำเพลง หรือนาฏการมาใช้ประกอบการสอนภาษาไทย ก็จะทำให้เกิดความสนุกสนาน การให้นักเรียนวาดภาพประกอบบทเรียนวรรณคดีก็เป็นการสอนแบบสัมพันธ์วิชาที่จะช่วยทำให้นักเรียนได้แสดงความสามารถทางศิลปะ ควบคู่ไปกับภาษาไทยอีกด้วย

๓. มีความสามารถพิเศษ เช่น การแต่งคำประพันธ์ ร้องเพลง เล่นดนตรี ฟ้อนรำ ขับเสภา เเห่เรือ พากย์โขน เชิดหุ่นได้ หรือสามารถนำเกมต่าง ๆ มาใช้ประกอบการสอนได้ ความสามารถพิเศษนี้จะช่วยให้บรรยากาศในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยมีชีวิตชีวาขึ้น

๔. หมั่นปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้ที่มีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ เป็นผู้ที่ไม่รู้ใคร่เรียน ค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ อาจวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการสอน ทดลองการสอนด้วยตนเอง แล้วนำผลการวิจัยไปปรับปรุงการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น

๕. มีความสามารถในการใช้ภาษาได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ คือใช้ภาษาได้ถูกต้องตามกาลเทศะ สังคม และบุคคล เป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียนในด้านการใช้ภาษา

๖. มีความรักความพอใจและศรัทธาในวิชาชีพครู รักนักเรียน รักการสอน รู้สึกสนุกสนานและมีความสุขในการสอน ความศรัทธาจะช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้ครูเตรียมการสอนที่ดี ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างแจ่มแจ้ง และปฏิบัติงานได้เต็มสติปัญญาความสามารถ ทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ นักเรียนก็ได้รับความรู้อย่างเต็มที่

๗. มีวิธีการสอนดี ใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ทั้งการบรรยาย อภิปราย การสาธิต การแบ่งกลุ่มย่อย การแก้ปัญหา การใช้เกม เพลง สถานการณ์จำลอง การใช้ปฏิริยาตอบสนอง ทำให้บรรยากาศในการเรียนคึกคักตลอดเวลา ไม่ซ้ำซากจำเจ สิ่งสำคัญก็คือพยายามส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำกิจกรรม ได้ร่วมกิจกรรมมากๆ เพื่อจะได้มีความรู้และทักษะในการใช้ภาษาสูง

๘. มีความรู้ความเข้าใจทางหลักจิตวิทยาดี เข้าใจลักษณะธรรมชาติและความต้องการของนักเรียนเป็นอย่างดี ครูควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล วิธีการที่จะกระตุ้นหรือจูงใจให้นักเรียนสนใจในการเรียนภาษาไทย การเสริมกำลังใจ การให้รางวัลและการลงโทษ เป็นต้น

๙. รู้แหล่งวิทยาการที่ดี ทั้งที่เป็นบุคคล สถาบัน เอกสาร และที่เป็นธรรมชาติ และนำเอาแหล่งวิทยาการเหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการสอน

๑๐. มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์ดี โอบอ้อมอารี และเป็นกันเองกับนักเรียน เพราะจะช่วยทำให้บรรยากาศในการเรียนการสอนดีขึ้น นักเรียนก็กล้าคิด กล้าถาม กล้าแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ

๑๑. ขยันขันแข็ง มานะ อดทน เสียสละ อดทนต่อการทำงานหนัก ทั้งในด้านการเตรียมการสอน การผลิตสื่อการสอน และการสอน เพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้เป็นที่พึงปรารถนา นักเรียนจะได้เรียนภาษาไทยอย่างมีความสุข เห็นตัวอย่างที่ดีในความพยายามและการทำงานหนักของครู

๑๒. มีจิตใจกว้างขวางเป็นนักประชาธิปไตย มีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนเป็นอย่างดี สิ่งสำคัญก็คือครูควรพยายามเปิดโอกาสและจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ยอมรับฟังความคิดเห็นเหล่านั้นด้วยใจเป็นธรรม

๑๓. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชอบคิด ชอบจัดกิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนภาษาไทยมีประสิทธิภาพดีขึ้น

๑๕. มีบุคลิกลักษณะดี การแต่งกายสะอาดเรียบร้อยตามสมัยนิยม มีท่วงท่าทางดี มีความสามารถในการพูดและวางตนดี

๑๕. มีความสามารถในการแสดงออกซึ่งความคิดและอารมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสอนวรรณคดี เพื่อจะได้ช่วยให้นักเรียนเกิดอารมณ์ร่วมกับกวี และเข้าใจบทเรียนได้ลึกซึ้ง

๑๖. มีความเป็นตัวของตัวเอง เคารพในหลักการ มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีอคติ ปราศจากความเอนเอียงใดๆ หรือพุ่งชนไปตามสมัยนิยม

๑๗. มีมนุษยสัมพันธ์ดี เข้ากับครู นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนประชาชนในชุมชนนั้นได้เป็นอย่างดี

๑๘. มีจิตใจเข้มแข็ง กล้าหาญ เด็ดเดี่ยว ไม่ย่อท้อต่องานหนัก และการดูหมิ่นจากบุคคลอื่น ในขณะเดียวกันก็มีความสามารถในการเสนอความคิดที่มีค่าแก่บุคคลอื่น ทั้งในวงการครูและวงการอื่น เช่น สื่อมวลชน และการประชาสัมพันธ์ เพื่อจะได้ช่วยกันทะนุบำรุงและสืบสานวัฒนธรรมทางด้านภาษาของเราให้ยืนยงคงอยู่สืบไป

ครูภาษาไทยกับการเป็นแม่แบบ ด้านวัฒนธรรมทางภาษา

ครูดียอมเป็นศรีสง่าหน้า
เหล่าศิษย์พากันยิ้มแย้มอย่างแจ่มใส
ต่างตั้งหน้าปากเพียรเล่าเรียนไป
ศิษย์ก้าวไกลเร่งรัดพัฒนา

แต่การเป็นแม่แบบนั้นสำคัญนัก
ต้องรู้จักใช้ภาษาดีที่สรรหา
ชื่นชมภาษาไทยทุกเวลา
หาวิธีถ่ายทอดวัฒนธรรม
เป็นคนมีวัฒนธรรมนั้นแน่นอน
หาทางสอนฝึกฝนศิษย์อย่างเต็มที่
ปลูกฝังคุณธรรมและความดี
หาวิธีถ่ายทอดวัฒนธรรม

ริเริ่มจัดกิจกรรมนำให้คิด
รู้จักประติษฐ์ร้อยกรองที่คมขำ
เป็นคนมีอุดมการณ์ด้านวัฒนธรรม
ชี้้นำให้ศิษย์คิดวิเคราะห์เป็น
เป็นแม่แบบทางภาษาน่าสรรเสริญ
ศิษย์เรียนเพลินได้แบบดีที่แสนเด่น
ใช้ภาษาดีมีวัฒนธรรมชั้นนำประเด็น
คนจะเห็นว่าเป็นคนดีมีวัฒนธรรม

ในชีวิตของนักเรียนนั้น นอกจากติดตามมาแล้ว ครูก็ถือว่าเป็นแม่แบบที่สำคัญยิ่งสำหรับนักเรียน โดยทั่ว ๆ ไปแล้วนักเรียนจะอยู่ในโรงเรียนมากกว่าอยู่บ้าน นักเรียนจึงได้เรียนรู้จากครูจากโรงเรียนหลายด้านด้วยกัน ครูภาษาไทยถือว่าเป็นบุคคลสำคัญและเป็นแบบอย่างที่ดีทางภาษาของนักเรียน นักเรียนจะใช้ภาษาได้ดี ถูกต้องเหมาะสมเพียงใด ถูกต้องตามวัฒนธรรมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับครูเป็นสำคัญ การที่ครูภาษาไทยจะเป็นแม่แบบที่ดีด้านวัฒนธรรมทางภาษานั้น ครูภาษาไทยควรทำดังนี้ เป็นตัวอย่างที่ดี มีวัฒนธรรม ใช้คำเหมาะสม ขึ้นชมภาษา กล้าแสดงออก บอกวิธีการใช้ เตือนใจเตือนสติ ริเริ่มกิจกรรม นำให้คิด แก่สิ่งผิดด้วยเมตตา หาวิธีถ่ายทอดสืบสาน มีอุดมการณ์ด้านวัฒนธรรม รายละเอียดดังนี้

๑. เป็นตัวอย่างที่ดี ครูภาษาไทยควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา พูดจาไพเราะมีหางเสียง ใช้ภาษาถูกต้องตามระดับจนเป็นนิสัย นักเรียนจะได้แบบอย่างที่ดีจากครูในด้านการใช้ภาษาในโอกาสต่าง ๆ

๒. มีวัฒนธรรม ครูภาษาไทยควรเป็นคนดีมีวัฒนธรรม ทางด้านการศึกษา ถือว่าครูเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดผู้หนึ่ง การแต่งกาย การวางตนในสังคม การพูดจา โดยเฉพาะการใช้ภาษา ต้องถูกต้องเหมาะสม การออกเสียง ร ล คำควบกล้ำ ต้องชัดเจน ใช้ลักษณนามถูกต้อง การใช้ประโยคเหมาะสม ไม่ใช้คำหยาบ คำต่ำ คำสองแง่สองงาม หรือใช้ภาษาที่ส่อไปในทางเพศ หรือในทางหยาบคาย มีความรู้ทางด้านวรรณคดีเป็นอย่างดี สามารถนำวรรณคดีมาประสมประสานใช้สอนภาษาได้เป็นอย่างดี

๓. ใช้คำเหมาะสม ครูภาษาไทยจะต้องเป็นผู้ที่รู้คำมากและสามารถเลือกสรรคำมาใช้ได้อย่างดี สามารถใช้คำได้หลากหลายเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ถ้าเป็นการแต่งคำประพันธ์ก็รู้จักใช้วิธีหลากหลาย คำแสดงภูมิปัญญาทางภาษาว่ารู้คำมาก และรู้จักนำมาใช้ได้เหมาะสม ไม่ซ้ำคำดังตัวอย่างบทประพันธ์ของ 'อังคาร กัลยาณพงศ์' ที่ว่า

ภพนี้มีใช้หล้า	หงส์ทอง เดี่ยวเลย
ภาก็เจ้าของครอง	ร่วมด้วย
เมาส้มมุติจงทอง	หินชาติ
แล้งน้ำมิตรโลกม้วย	หมดสิ้นสุขสานต์

อังคารสรรคำมาใช้ได้อย่างไพเราะโดยไม่ซ้ำกันเลย คือใช้คำว่า ภพ หล้า และ โลก ทำให้รู้สึกว่าเป็นกวีสมภาคภูมิ

๔. ขึ้นชมภาษา การที่ครูภาษาไทยจะเป็นตัวอย่างและแม่แบบที่ดีทาง
การใช้ภาษาได้จะต้องมีศรัทธา มีความชื่นชมในภาษาไทยซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรม
ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดมาให้ลูกหลาน ภาษาไทยมีความไพเราะ
มีค่าคล้องจองกัน โดยเฉพาะคำพังเพยสุภาษิต เช่น น้ำร้อนปลาเป็น น้ำเย็นปลาตาย,
รักดีหามจั่ว รักชั่วหามเสา ในวรรณคดีมีคำประพันธ์ที่มีความไพเราะน่าชื่นชมมาก
ไม่ว่าจะเป็นการพรรณนาธรรมชาติ การรำพึงรำพันถึงความรัก การตัดพ้อต่อว่า
ล้วนมีความไพเราะน่าชื่นชมทั้งสิ้น

การพรรณนาธรรมชาติ

รอนรอนสุริยะไฉ	อัสดง
เรื่อยเรื่อยลับเมรุลง	คำแล้ว
รอนรอนจิตจำนง	นุชพี เพียงแม่
เรื่อยเรื่อยเรียมคอยแก้ว	คลับคล้ายเรียมเหลียว
	(บทเห่เรือ)
ว่าพลางทางชมคนานก	โผนผกจับไม้อยู่อิงมี
เบญจวรรณจับวัลย์ขาลี	เหมือนวันพี่จากสามสุดามา
นางนวลจับนางนวลนอน	เหมือนพี่แนบนวลสมรจินตะหรา
เค้าโมงจับโมงอยู่เือกา	เหมือนพี่นับโมงมาเมื่อไกลนาง
	(อิเหนา)

การตัดพ้อต่อว่า

เมื่อนั้น	จินตะหราวาทิมิดักดี
ได้ฟังคั่งแค้นฤทัยนัก	สะบัดพักตร์ผินหลังไม่บังคม
แล้วว่าน้อยหรือพระทรงฤทธิ์	ช่างประดิดรู้ข้อความดูงามสม
กล่าวแกล้งแสร้งเสให้หลม	คดคมแยบคายหลายชั้น
	(อิเหนา)

การรำพัน

แล้วว่าอนิจจาความรัก	เพ็งประจักษ์ตั้งสายน้ำไหล
ตั้งแต่จะเชียวเป็นเกลียวไป	ที่ไหนเลยจะไหลคืนมา
สตรีใดในพิภพจบนแดน	ไม่มีใครได้แค้นเหมือนอกข้า
ด้วยไผ่รักให้เกินพักตรา	จึงมีแต่เวทนาเป็นเนืองนิจ
	(อิเหนา)

๕. กล้าแสดงออก ครูภาษาไทยควรเป็นคนที่กล้าแสดงออก ช่างซักไซ้ไต่ถาม ขอบพูดขอบแสดงความคิดเห็น เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน นอกจากกล้าพูด กล้าแสดงออกด้วยตนเองแล้ว ควรหมั่นจัดกิจกรรมให้นักเรียนกล้าแสดงออกด้วย เช่น สอนโดยใช้วิธีการอภิปราย ให้นักเรียนได้แสดงบทบาทสมมติ แสดงละคร กล้าซักถามครู กล้าแสดงความคิดเห็นในโอกาสต่าง ๆ

๖. บอกวิธีการใช้ ในการสอนพยายามปลูกฝังให้นักเรียนใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง ใช้ภาษาไทยอย่างผู้ที่ได้รับการศึกษา และมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา รู้จักว่าเมื่อใดควรใช้ ขอบใจ ขอบคุณ ขอบพระคุณ เมื่อทำผิดก็รู้จักกล่าวขอโทษ แสดงความเสียใจหรือขออภัย เป็นต้น ในการสอนควรจัดสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การทักทายปราศรัย การบรรยาย การกล่าวแสดงความยินดีในโอกาสต่าง ๆ ให้นักเรียนได้ฝึกพูดใช้ภาษาให้เป็น

๗. เตือนใจเตือนสติ ครูภาษาไทยจะต้องรู้จักสังเกตการใช้ภาษาของนักเรียนในโอกาสต่าง ๆ ถ้านักเรียนใช้ภาษาไม่ถูกต้องก็แก้ไขตักเตือน เช่น นักเรียนไปหาครูแต่ไม่พบ ก็เขียนจดหมายหรือบันทึกฝากไว้ให้ครู โดยใช้ภาษาไม่เหมาะสม ครูควรแก้ไขเมื่อมีโอกาส หรือเมื่อนักเรียนใช้คำกร้าวรุนแรงก็แก้ไขให้ถูกต้อง

๘. ริเริ่มกิจกรรม เพื่อให้นักเรียนรู้จักใช้ภาษาอย่างมีวัฒนธรรมครูจึงควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกการใช้ภาษาให้ถูกต้องตามวัฒนธรรม นอกจากการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนให้นักเรียนได้ฟัง พูด อ่าน เขียนแล้ว ก็ควรจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนด้วยเพื่อสร้างเสริมบรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้ และใช้ภาษาให้ถูกต้องตามวัฒนธรรมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น จัดสัปดาห์ภาษาและวัฒนธรรม สัปดาห์แห่งวรรณคดี สัปดาห์ทรงรักเพื่อการใช้ภาษาที่ถูกต้อง ในงานอาจจะมี การบรรยาย อภิปราย ฟ้อนรำ แสดงละคร ฉายวิดิทัศน์ ประกวด จัดนิทรรศการ นักเรียนจะอยู่ในบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการใช้ภาษาให้ถูกต้องตามวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก

๙. นำให้คิด ครูเป็นประทีปนำทางสว่างไสวให้แก่ นักเรียน ในการสอนทุกครั้งครูควรย่วยและจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้คิดและแสดงความคิดเห็น กิจกรรมการสอนที่หลากหลายมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง ครูควรให้นักเรียนแบ่งกลุ่มศึกษาค้นคว้า แบ่งกลุ่มทำงาน แบ่งกลุ่มระดมความคิด และอภิปรายแสดงความคิดเห็น อาจจัดกิจกรรมการแสดงละคร การแสดงบทบาทสมมติ ใช้กรณีศึกษาหรือสถานการณ์จำลอง กิจกรรมเหล่านี้ นักเรียนจะมีโอกาสได้คิดและใช้ภาษาแสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวางและถูกต้องตามวัฒนธรรม

๑๐. แก้ไขสิ่งผิดด้วยเมตตา โดยทั่วไปนักเรียนยังเป็นผู้ที่กำลังศึกษาหาความรู้ กำลังฝึกทักษะ และหาประสบการณ์ การใช้ภาษาไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือการเขียนจึงอาจมีข้อผิดพลาดบ้าง ครูควรแก้ไขด้วยความเมตตา มีการชมแล้วจึงติ จากนั้นก็ชมซ้ำเพื่อให้กำลังใจ ถ้าเป็นการเขียนความเรียงหรือเรียงความก็เขียนติชมโดยใช้มธุรสวาจาและกระตุ้นให้เกิดกำลังใจ

๑๑. หาวิธีการถ่ายทอดสืบสาน กิจกรรมเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการสืบสานถ่ายทอดวัฒนธรรมทางภาษา การถ่ายทอดสืบสานวัฒนธรรมทางภาษาทำได้ทั้งการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน นอกจากนั้นครูควรสนับสนุนให้นักเรียนไปร่วมกิจกรรมที่สถาบันอื่นจัดขึ้นเพื่อสืบสานถ่ายทอดวัฒนธรรมทางภาษาด้วย เช่น กิจกรรมจัดค่ายภาษาไทย ค่ายวรรณคดี ค่ายสืบสานการอ่านทำนองเสนาะ

๑๒. มีอุดมการณ์ด้านวัฒนธรรม ครูภาษาไทยควรเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์และระลึกเสมอว่าตนมีบทบาทในการสืบสานถ่ายทอดวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางภาษา และพยายามจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมในการใช้ภาษาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ครูภาษาไทยกับการพัฒนานักประชาธิปไตย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย แต่ปรากฏว่าประชาชนคนไทยโดยทั่ว ๆ ไป ยังไม่มีใครมีความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย การดำเนินชีวิตและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออก ยังไม่มีใครมีความเป็นประชาธิปไตยเท่าที่ควร เวลาที่มีการเลือกตั้งคนส่วนใหญ่ก็ยังไม่ใคร่สนใจที่จะไปลงคะแนนเลือกตั้งโรงเรียนในฐานะที่เป็นสถาบันทางสังคมจึงควรมีบทบาทอย่างสำคัญในการพัฒนาความเป็นนักประชาธิปไตย ครูจึงเป็นบุคคลสำคัญในอันที่จะพัฒนานักประชาธิปไตยให้กับประเทศชาติ ในการพัฒนานักประชาธิปไตยนั้น ครูภาษาไทยควรปฏิบัติดังนี้

หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส

แสดงความจริงใจให้ปรากฏ

ใช้ภาษาถ้อยคำให้งามงด

มธรสวาจาเรื่องสำคัญ

เปิดโอกาสให้ซักไซ้และโต้ถาม

พยายามที่จะใช้อารมณ์ขัน

แบ่งกลุ่มให้ทำงานทุกทุกวัน

การเสริมกำลังใจนั้นทำให้เป็น

เคารพในความคิดของนักเรียน

พากเพียรให้แสดงความคิดเห็น

อภิปรายหลายชนิดไม่ยากเย็น

ฝึกให้นำทำให้เป็นใช้กิจกรรม

๑. หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ครูภาษาไทยควรเป็นผู้ที่มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส เพราะเท่ากับเป็นการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้มีชีวิตชีวายิ่งขึ้น ครูที่มีหน้าตายิ้มแย้มแสดงว่าเป็นผู้ที่ใจดีมีเมตตาและเป็นกันเองกับศิษย์ จะทำให้ศิษย์เกิดความไว้วางใจ กล้าซักถาม กล้าแสดงความคิดเห็น ตรงข้ามกับครูที่มีดวงหน้าเฉยเมย แสดงอารมณ์เครียด เกรี้ยวกราดกับนักเรียน จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกไม่มั่นคง ปลอดภัย ไม่กล้าซักถามหรือแสดงความคิดเห็นใดๆ เมื่อนักเรียนเติบโตไปก็ทำให้เป็นผู้ที่ไม่กล้าแสดงออก

๒. แสดงความจริงใจให้ปรากฏ ความจริงใจเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ครูที่มีความจริงใจต่อนักเรียน ทั้งการพูดและการกระทำ จะทำให้นักเรียนมีความอบอุ่นใจ เกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย นักเรียนจะเรียนด้วยความสุขและกล้าพูดกล้าแสดง โอกาสที่จะแสดงออกในวิชาภาษาไทยมีมากมายทั้งในการพูดและการเขียน นักเรียนที่รู้สึกว่าครูมีความจริงใจมักจะแสดงออกซึ่งความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ต่าง ๆ ทั้งในด้านการพูดและการเขียนด้วยความสบายใจ

๓. ใช้ภาษาถ้อยคำให้งามดี ครูภาษาไทยที่ใช้ภาษาดี ถ้อยคำดี นอกจากจะเป็นตัวอย่างที่ดีทางการใช้ภาษาแก่นักเรียนแล้ว ยังถือว่าเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมทางภาษาที่ดีอีกด้วย นอกจากนั้นยังช่วยทำให้นักเรียนเกิดความสบายใจ เพราะครูพูดดี พูดจาไพเราะ เป็นการเสริมกำลังใจให้นักเรียนอยากร่วมกิจกรรม อยากฟัง อยากพูด อยากอ่าน อยากเขียน คิดริเริ่มทำกิจกรรมทางภาษา ทำทุกอย่างให้เป็นที่ถูกใจครูและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

๔. มธุสวาจาเรื่องสำคัญ การใช้มธุสวาจาถือเป็นเรื่องสำคัญมาก ครูที่พูดจาดีเท่ากับเป็นการสร้างความสนใจให้นักเรียนอยากเรียนอยากทำกิจกรรม เมื่อนักเรียนทำอะไรผิดพลาดก็พูดจาดักเตือนด้วยดี ทำให้นักเรียนมีกำลังใจที่จะฝึกทักษะและทำกิจกรรมทางภาษาด้วยความสะดวกใจและสบายใจ

๕. เปิดโอกาสให้ซักไซ้และโต้ถาม ครูส่วนใหญ่มักจะชอบการสอนแบบบรรยาย จะพูดไปคนเดียวตลอด ครูที่มุ่งหวังจะพัฒนาความเป็นนักประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนจะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามได้อย่างเสรี คือถ้ามีเวลาสอน ๑ ชั่วโมง ครูควรบรรยายประมาณ ๔๐-๔๕ นาที แล้วเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม ตั้งข้อสังเกต กล่าวเสริมหรือเพิ่มเติมอีกประมาณ ๑๕-๒๐ นาที ถ้านักเรียนใช้ภาษาไม่เหมาะสมถูกต้องก็แก้ไขให้ดีขึ้น การถามคำถามและตอบคำถามก็เช่นเดียวกัน ครูควรให้นักเรียนยกมือขึ้นแล้วครูให้นักเรียนตอบเป็นรายบุคคล ไม่ควรให้นักเรียนตอบพร้อมกันเพราะไม่เป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยแต่ประการใด การที่นักเรียนยกมือถามครูนั้นเป็นการฝึกความกล้า กล้าที่จะยืนขึ้นพูดแสดงความคิดเห็น แม้การให้

นักเรียนตอบพร้อมๆ กันจะเป็นความสะดวก แต่ไม่ได้ฝึกการเป็นนักประชาธิปไตย แต่ประการใด ตรงข้ามกลับจะเป็นการตัดโอกาสของนักเรียนไม่ให้เป็นตัวของตัวเอง ไม่กล้าพูด ไม่กล้าคิด แต่ทำอะไรตามกลุ่มใหญ่ ประชาธิปไตยก็ไม่เกิด

๖. พยายามที่จะใช้อารมณ์ขัน อารมณ์ขันทำให้ครูผู้สอนเองเกิดความสุข เบิกบานสร่างใจ เมื่อใจสบายหน้าตาก็ยิ้มแย้มแจ่มใส นักเรียนก็จะเรียนด้วยความสบายใจ และเมื่อครูใช้อารมณ์ขันบทเรียนก็เกิดความสนุกสนาน นักเรียนเกิดความสุข เบิกบาน เรียนด้วยความสุข สนุกกับการทำกิจกรรมต่างๆ การเรียนก็ได้ผล

๗. แบ่งกลุ่มให้ทำงานทุกทุกวัน การสอนโดยวิธีแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำงาน เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความรู้ความสามารถ ฝึกความเป็นผู้นำและผู้ตาม ฝึกความรับผิดชอบและการทำงานร่วมกัน อันเป็นรากฐานของความเป็นนักประชาธิปไตย การสอนโดยวิธีแบ่งกลุ่มย่อยนั้นอาจทำได้หลายอย่าง เช่น เมื่อครูสอนเนื้อเรื่องจบก็แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ให้อภิปรายลักษณะนิสัยของตัวละคร หรือวิจารณ์การกระทำของตัวละคร เช่น อภิปรายกันว่า “สินสมุทรควรจะคืนนางสุวรรณมาลีให้อุศเรนหรือไม่” หรือ “วาลิภูลีควรออกไปพบกับกามนิตในยามค่ำคืนหรือไม่”

การแบ่งกลุ่มทำงาน (Task group) ก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนได้ทำงานอย่างแข็งขัน เช่น เมื่อเรียนเรื่องคำควบกล้ำไปแล้ว ก็ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มกลุ่มละประมาณ ๑๐ คน ช่วยกันแต่งประโยคที่ประกอบด้วยคำควบกล้ำ เช่น “กลอยลูกฟอกกล่อมแม่เกลี้ยงเป็นคนแต่งตัวกลมกลืนกันดี”

การแบ่งกลุ่มศึกษาค้นคว้า (Study group) เช่น ในการสอนวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ครูอาจแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด จากการสัมภาษณ์ต่าง ๆ เช่น กลุ่มที่ ๑ ไปศึกษาเรื่องประวัติความเป็นมาของเสภา กลุ่มที่ ๒ รวบรวมเรื่องย่อ กลุ่มที่ ๓ วิเคราะห์นิสัยตัวละคร กลุ่มที่ ๔ ชี้ให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่อง กลุ่มที่ ๕ หาข้อคิดคำคม ประชญาที่ได้รับ

การแบ่งกลุ่มระดมความคิด (Brain storming group) เช่น ครูอาจจะแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณ ๑๐ คน มีประธานและเลขานุการ ประธานขอให้สมาชิกช่วยกันคิดว่าทำอย่างไรจึงจะเรียนภาษาไทยได้ดี สมาชิกพูด แสดงความคิดเห็น เลขานุการจะบันทึกไว้โดยไม่ต้องเรียงตามความสำคัญก่อนหลัง ใช้เวลาประมาณ ๑๐-๑๕ นาที เมื่อได้ผลอย่างไรนำไปเสนอหน้าชั้น

๘. การเสริมกำลังใจนั้นทำให้เป็น การเสริมกำลังใจด้วยการใช้วาจาว่า ดีดีมาก เยี่ยมจริง ๆ ทำได้ดีมาก ด้วยท่าทาง ด้วยการให้เพื่อนปรบมือ หรือการให้

รางวัล ล้วนมีผลกระทบต่อนักเรียนมีกำลังใจที่จะเรียน คิดพูดทำกิจกรรมต่างๆ ต่อไป

๙. เคารพในความคิดของนักเรียน ครูที่มีความเป็นประชาธิปไตยจะต้องเป็นคนใจกว้าง เคารพความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน ไม่สังกัดกัน ไม่ลบหลู่ว่าเป็นความคิดที่ใช่ไม่ได้ เช่น การอภิปรายในประเด็นที่ว่า “สินสมุทรควรจะคืนนางสุวรรณมาลีให้อุศเรนหรือไม่” หากนักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า การที่สินสมุทรพยายามปกป้อง ไม่ส่งนางสุวรรณมาลีให้อุศเรนนั้น เป็นการกระทำที่ถูกต้อง โดยแสดงเหตุผลสนับสนุน เช่น กล่าวว่าเมื่อคราวที่เรือแตกสินสมุทรได้ช่วยนางสุวรรณมาลีไว้ ถ้าไม่ช่วยนางคงจมน้ำตายไปแล้ว นางสุวรรณมาลีจึงควรเป็นของตน อีกทั้งสินสมุทรก็กำพร้าแม่ จึงต้องการนางสุวรรณมาลีเป็นแม่ของตน นางสุวรรณมาลีเองก็ไม่รู้จักไม่ได้รับกับอุศเรน การแต่งงานกับคนที่ไม่รักย่อมเป็นความทุกข์ การไม่ส่งนางสุวรรณมาลีไปให้อุศเรนจึงเป็นการช่วยให้นางสุวรรณมาลีซึ่งสินสมุทรรักเหมือนแม่ไม่ต้องได้รับความทุกข์ มีแต่ความสุข ครูก็ต้องพิจารณายอมรับเหตุผลหรือความคิดเห็นของนักเรียนในแง่มุมต่าง ๆ

๑๐. พากเพียรให้แสดงความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็น การเสนอแนะที่ดีเป็นสิ่งสำคัญในระบอบประชาธิปไตย ครูควรพยายามยั่วยุนักเรียนด้วยการถามคำถามให้นักเรียนตอบ ถ้านักเรียนยังตอบไม่ได้ก็ควรใช้คำถามนำ นอกจากนั้น อาจใช้กิจกรรมต่างๆ เช่น แบ่งกลุ่มระดมความคิด แบ่งกลุ่มอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร การอภิปรายเป็นคณะ การอภิปรายแบบปาฐกถาหมู่ การเขียนแสดงความคิดเห็นและจินตนาการต่างๆ ครูต้องพยายามหาสิ่งเร้าให้นักเรียนได้คิดอยู่เสมอ ครูอาจใช้วิธีสอนด้วยวิธีการตอบสนอง อาจนำภาพ เพลง หุ่นจำลองของจริง มาให้นักเรียนดู แล้วให้นักเรียนพูดหรือเขียนแสดงความคิดเห็น ครูอาจนำกรณี (case study) หรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เป็นปัญหามาให้นักเรียนขบคิด เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเอดส์ ปัญหาความยากจน ปัญหาลพิษ นักเรียนจะรู้สึกว่าเขาเป็นผู้ใหญ่ มีโอกาสได้คิด ได้แสดงความคิดเห็น เมื่อเติบโตจะได้เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพ สามารถทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองได้อย่างกว้างขวาง

๑๑. อภิปรายหลายชนิดไม่ยากเย็น การสอนด้วยวิธีการอภิปรายจะช่วยให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมและเกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง เมื่อครูบรรยายไปได้สักระยะหนึ่งก็ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้อภิปรายซักถาม อาจแบ่งกลุ่มอภิปราย (group discussion) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน ครูอาจเปิดโอกาสให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าแล้วมาอภิปรายในชั้นเรียนต่อหน้าเพื่อนๆ เป็นการอภิปรายเป็นคณะ (panel discussion) การอภิปรายแบบปาฐกถาหมู่ (symposium) หรืออภิปรายซักถาม (colloquy) ก็ได้

๑๒. ฝึกให้นำทำให้เป็นใช้กิจกรรม กิจกรรมที่ใช้นอกเวลาเรียนเพื่อให้การเรียนการสอนในชั้นดีขึ้นจะเรียกว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมนักเรียน ถือเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาความเป็นนักประชาธิปไตยได้ทั้งสิ้น ครูภาษาไทยอาจจะสนับสนุนให้นักเรียนจัดชมรมต่าง ๆ ทางภาษาขึ้น เช่น ชมรมภาษาไทย ชมรมนักเขียน ในอนาคต ชมรมวรรณคดี ชมรมวรรณศิลป์ ชมรมนักอ่าน ชมรมรณรงค์เพื่อการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง เมื่อจัดเป็นชมรมขึ้นแล้วนักเรียนจะได้มีโอกาสฝึกความเป็นผู้นำ ผู้ตาม ฝึกความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกับผู้อื่น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นรากฐานของความเป็นนักประชาธิปไตยทั้งสิ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาของเด็ก

การเรียนรู้ภาษาของเด็กเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะเมื่อเด็กโตขึ้นมาช่วงระยะเวลาหนึ่งก็จะเรียนรู้ภาษา พูดภาษาและสื่อสารกับบุคคลต่างๆ ที่อยู่แวดล้อมตนเองได้ นักวิชาการได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาไว้หลายประการดังนี้

๑. แนวคิดทางด้านสรีรวิทยา

มนุษย์เราเมื่อเกิดมาจะมีอวัยวะต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพูดและการฟังอยู่พร้อมอวัยวะเหล่านั้นจะค่อยๆ พัฒนาและทำงานอย่างเป็นระเบียบระบบ หากไม่มีอวัยวะส่วนใดพิการเด็กจะฟังและพูดรู้เรื่องเมื่ออายุได้ ๑ ขวบเศษ ภาษาพูดเป็นผลจากการทำงานของระบบการหายใจ และการเปล่งเสียงซึ่งเกี่ยวข้องกับอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ปอด คอ จมูก ปาก เป็นต้น การเปล่งเสียงเป็นพลังที่เกิดจากอวัยวะเหล่านี้ ถ้าร่างกายพัฒนาไปตามปกติ ไม่มีอะไรบกพร่อง เด็กก็พร้อมที่จะเรียนรู้ภาษา และสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ถ้าเด็กมีปัญหาเกี่ยวกับอวัยวะออกเสียง เช่น ลิ้นไก่สั้น ปากแหว่ง เพดานโหว่ ก็จะทำให้พัฒนาการทางการพูดช้าไปและมีอาการผิดปกติ ต้องช่วยเหลือด้วยการเย็บริมฝีปาก ผ่าตัดตกแต่งเพดาน แล้วไปฝึกการออกเสียงกับสถานฝึกพูดซึ่งต้องใช้เวลาพอสมควร

๒. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร

การเรียนรู้ภาษาเกิดจากความจำเป็นในการสื่อสาร การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการส่งสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร การที่จะส่งสารได้ดีก็ต้องมีการสร้างสัญลักษณ์ขึ้น จะเป็นเสียงพูด การแสดงกิริยาอาการ หรือตัวอักษรที่ผลิตขึ้นก็ได้ ภาษาที่เป็นระบบเครื่องหมายที่ใช้ในสังคมจะพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปมาหลายชั่วคน และเกิดการเรียนรู้ถ่ายทอดสื่อสารกันในสังคมนั้น ๆ

กล่าวกันว่า ภาษาเป็นวิธีการที่มนุษย์สื่อสารความต้องการ ความรู้ ความคิด และอารมณ์ต่างๆ โดยการใช้ระบบของสัญลักษณ์ Chomsky ให้แนวความคิด

เกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาว่า เป็นกระบวนการภายในของมนุษย์ ทุกคนมีระบบกลไกในสมองที่ทำให้มีความสามารถในการสร้างและตีความหมายต่าง ๆ

๓. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้จากประสาทสัมผัส

มนุษย์เรียนรู้ภาษาจากประสาทสัมผัส เช่น เมื่อเด็กรู้สึกร้อน เย็น เปียก รำคาญ หรือปวดท้อง ก็จะร้องไห้ส่งเสียงออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ เมื่อได้รับการสนองตอบจากผู้ใหญ่โดยการอุ้ม ปล่อย โยน ลูบไล้ ให้นม หรือเปลี่ยนผ้าให้ เด็กก็จะเกิดการเรียนรู้ เมื่อเกิดสภาพการณ์เช่นเดิมอีกคือเกิดประสาทสัมผัสเช่นนั้นอีกในโอกาสต่อมา เด็กก็จะส่งเสียงร้องเพื่อให้คนมาดูแล และให้ความสะดวกสบายแก่ตน หรือเมื่อเด็กเปล่งเสียงออกมาว่า “ห่ม่า ห่ม่า” มารดาหรือพี่เลี้ยงก็จะตอบสนองด้วยการให้นม หรืออาหาร เด็กก็จะเกิดการเรียนรู้และเปล่งเสียงเช่นนั้นอีกเมื่อต้องการอาหาร

๔. แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

การเรียนรู้ภาษาเกิดจากการที่เด็กสังเกตการใช้ภาษาของบุคคลที่อยู่แวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่และผู้เลี้ยงดูตน ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา เช่น การพูด การใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง การยิ้ม การพยักหน้ารับ การยกมือจะดี หรือการใช้นิ้วแตะที่ริมฝีปากเพื่อห้ามไม่ให้ส่งเสียงดัง เพราะฉะนั้นเราจะพบว่าเด็กจะใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง ประโยค หรือแม้แต่จังหวะในการพูด ที่มีลักษณะใกล้เคียงหรือเหมือนกับมารดา คนเลี้ยง หรือผู้ใกล้ชิด ผู้เขียนมีประสบการณ์ตรง คือมีพี่เลี้ยงของลูกมาจากจังหวัดสุรินทร์ซึ่งพูดภาษาเขมร พี่เลี้ยงก็มักจะคุยกันเป็นภาษาเขมร ผู้เขียนได้ยินลูกชายส่งสำเนียงคล้ายเสียงพูดรวบของพี่เลี้ยง นอกจากนั้นเราจะสังเกตเห็นว่า แม่เด็กยังเล็ก พูดยังไม่ได้ ขณะกำลังเล่น ถ้ามารดาหรือพี่เลี้ยงยกมือขึ้นและพูดว่า “อย่าอย่า” เด็กก็เข้าใจความหมายได้

เกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาจากสิ่งแวดล้อมนี้ เราจะเห็นได้ว่าเด็กเล็ก ๆ เมื่อไปเติบโตในต่างแดน ก็จะสามารถพูดภาษาที่อยู่แวดล้อมได้เหมือนกับเป็นชนชาตินั้นจริง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เกาหลี หรือภาษาใด ๆ

๕. โครงสร้างทางภาษา

ในการเรียนภาษานั้น เด็กจะเรียนเกี่ยวกับเสียง ความหมายของคำ และประโยค นักภาษาศาสตร์ได้แบ่งลักษณะสำคัญทางภาษาออกเป็นเสียง คำ และรูปประโยค กระบวนการที่ทำให้เสียงเกิดขึ้นและมีความหมายเรียกว่า การเรียนรู้ ฉะนั้นทฤษฎีทางภาษาและความหมายจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ภาษา จะเห็นได้ว่าเวลาที่เด็กเรียนรู้ภาษาเด็กจะต้องเข้าใจสัญลักษณ์ทางเสียง ความหมายของคำ และประโยค

๖. แนวคิดเกี่ยวกับการเอาอย่าง

ในขณะที่เติบโต เด็กมักจะเอาอย่างหรือยึดถือแบบอย่างการใช้ภาษาของบุคคลที่เด็กรัก บุคคลที่อยู่ใกล้ชิด หรือบุคคลที่เด็กยกย่อง ผู้ใหญ่มักจะยึดด้วยความพอใจ เกิดความเอ็นดูเมื่อพบว่าเด็กใช้คำหรือประโยคอย่างที่คุณใหญ่พูดอยู่เสมอ เช่น เมื่อมีแขกมาหา เด็กเล็ก ๆ จะใช้ภาษาอย่างผู้ใหญ่ว่า “เชิญค่ะ เชิญค่ะ” หรือเมื่อมีเสียงโทรศัพท์ดังขึ้น เด็กเล็ก ๆ ก็จะไปรับโทรศัพท์และพูดว่า “สวัสดีค่ะ ที่นี่บ้าน...ค่ะ จะให้เรียนคุณพ่อว่าอย่างไรคะ” ถึงแม้เด็กจะยังพูดไม่ชัดก็ตาม ในบางครั้งจะพบเด็กเล็ก ๆ ทำกิริยาอาการและพูดภาษาที่ผู้ใหญ่ใช้ เช่น “นอนเสียนะ นอนให้หลับ จะได้โตเร็ว ๆ” พร้อมทั้งลูบหัวลูบตัวตุ๊กตา อาจทำกับตัวผู้ใหญ่เองก็ได้ หรืออาจจะป้อนอาหารให้ผู้ใหญ่แล้วพูดว่า “กินซะ ดีมาก เก่ง” เหล่านี้เป็นต้น การใช้ภาษาของบุคคลที่อยู่แวดล้อมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ถ้าผู้ใหญ่ใช้ภาษาที่เป็นมาตรฐาน เหมาะสม เด็กก็จะได้เรียนรู้ภาษาที่ดี ทำให้มีพื้นฐานการใช้ภาษาที่ดีตรงข้ามกับเด็กที่เติบโตในชุมชนแออัด ซึ่งบุคคลที่อยู่ล้อมรอบมักจะใช้คำหยาบ คำต่ำ ใช้ภาษาที่ไม่ได้มาตรฐาน อีกทั้งยังมีคำด่าบ่นอยู่ด้วย ทำให้เด็กจดจำเอาอย่างภาษาที่ไม่ได้มาตรฐานเหล่านั้น

๗. การได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่

เด็กเรียนรู้ภาษาจากการที่ได้รับการยอมรับและได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ เมื่อเด็กออกเสียงพูดหรือขีดเขียนสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ตาม หากสิ่งนั้นได้รับการยอมรับ ได้รับการนิยมนิยมชอบจากผู้ใหญ่ เด็กก็จะรู้สึกพอใจในการยอมรับนั้น ๆ เมื่อเกิดความพอใจก็จะมีกำลังใจที่จะเรียนรู้ภาษาต่อไป ตัวอย่างเช่น เมื่อเด็กเริ่มหัดพูด เมื่อออกเสียงคำใดประโยคใดได้ ผู้ใหญ่ก็จะแสดงอาการยอมรับทั้งในด้านคำพูดและท่วงที วาจา การยอมรับนี้จะทำให้เด็กพอใจและต้องการแสดงออกทางภาษาต่อไป เมื่อเด็กโตพอที่จะพูดหรือเล่าอะไรได้บ้าง เด็กมักจะชอบเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ผู้ใหญ่หรือผู้ใกล้ชิดฟัง ถ้าผู้ฟังแสดงความชื่นชมในการเล่าเรื่องของเด็ก เด็กก็จะพยายามไปแสวงหาเรื่องราวหรืออ่านเอง หรือให้ผู้อื่นเล่าให้ฟังแล้วนำมาเล่าอีกต่อหนึ่ง การสนับสนุนจากผู้ใหญ่นับว่าเป็นสิ่งที่ยังสำคัญอย่างยิ่ง ผู้ใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งบิดามารดาที่คอยให้การสนับสนุนด้วยการเล่าเรื่อง เล่านิทาน อ่านหนังสือให้เด็กฟัง ชื่นชมหนังสือให้เด็กอ่าน จะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ทางภาษาได้รวดเร็วกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการสนับสนุน

๘. ความอยากรู้อยากเห็น

เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นเป็นอย่างมาก เด็กเรียนรู้ภาษาจากการถามตอบ

เช่น เมื่อเด็กพูดได้ก็จะเกิดความอยากรู้อยากเห็น และมักจะใช้คำถามว่า “อะไร” ผู้ใหญ่ต้องยินดีตอบคำถามโดยไม่แสดงความรำคาญหรือความเบื่อหน่ายให้เห็น ยิ่งตอบคำถามมากเท่าใดเด็กก็จะเรียนรู้คำศัพท์และทราบความหมายของคำได้มากเท่านั้น ผู้ใหญ่บางคนที่ไม่เข้าใจในเรื่องนี้มักจะรำคาญและไม่อยากตอบคำถาม นอกจากนั้นยังอาจจะเ็ดเต็กว่าถามชอกแซก และไล่เด็กให้ไปให้พ้น นับเป็นการทำลายโอกาสในการเรียนรู้ภาษาของเด็กเป็นอย่างมากยิ่ง บิดามารดาที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ภาษาของเด็กเป็นอย่างดีมักจะพยายามตอบคำถาม ให้ความกำลังใจ ใส่ใจ ใส่ใจ บางครั้งแม้เด็กจะไม่ถามผู้ใหญ่ก็จะชี้ชวนและบอกให้เอง เด็กก็จะค่อย ๆ เกิดการเรียนรู้ไปเรื่อย ๆ ในบางโอกาสเมื่อพ่อแม่เดินทางไปท่องเที่ยวก็จะพาเด็กไปด้วย ทำให้เด็กได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ และมีประสบการณ์กว้างขวาง ทำให้เรียนรู้ภาษาได้อย่างรวดเร็ว

๙. การลองผิดลองถูก

การเรียนรู้ภาษานั้นนอกจากเด็กจะเรียนรู้โดยตรงแล้ว เด็กยังเกิดการเรียนรู้จากการลองผิดลองถูกด้วย คือเด็กจะลองใช้ภาษาเอง เมื่อเด็กใช้ภาษาถูกต้องผู้ใหญ่ก็แสดงความพอใจและยกย่องชมเชย แต่ถ้าเด็กใช้ภาษาผิดพลาดผู้ใหญ่ก็จะแสดงให้เห็นว่าภาษาที่ใช้นั้นไม่ถูกต้องและแก้ไขให้ เช่น ในเรื่องลักษณะนามเด็กมักจะใช้ทุกอย่างเป็น ‘ตัว’ เพราะความไม่รู้ เรียกดินสอ ปากกา ยางลบเป็นตัว ผู้ใหญ่ก็จะแก้ไขให้สิ่งที่ควรระวังก็คือถ้าเด็กใช้ภาษาถูกต้อง แล้วผู้ใหญ่แสดงความพอใจหรือให้รางวัลก็นับว่าถูกต้องใช้ได้ แต่ถ้าเด็กพูดผิดก็แก้ไขให้ แต่ไม่ควรมีการลงโทษหรือตำหนิอย่างรุนแรง มีข้อควรสังเกตประการหนึ่งคือเด็กจะใช้ภาษาเด็ก (baby talk) ซึ่งเป็นภาษาของเด็กเอง อาจใช้ภาษาผิด เสียงเพี้ยนหรือพูดไม่ชัดบ้าง ผู้ใหญ่บางคนเห็นเป็นเรื่องน่าเอ็นดู จึงใช้ภาษาเด็กนั้นด้วยความเอ็นดู เห็นว่าเป็นการพูดที่น่ารัก ไม่ได้ช่วยแก้ไขแต่ประการใด การกระทำเช่นนั้นไม่ถูกต้อง เพราะนอกจากจะไม่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาของเด็กแล้ว ยังทำให้เด็กเรียนรู้ภาษาและใช้ผิด ๆ อีกด้วย ทำให้การพัฒนาทางภาษาของเด็กไม่รวดเร็วเท่าที่ควร

๑๐. การเรียนรู้ภาษาโดยมีแรงจูงใจ

การเรียนรู้ของมนุษย์เรานั้น แรงจูงใจนับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะมนุษย์จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีแรงจูงใจประกอบด้วย แรงจูงใจมี ๒ ประเภท คือ แรงจูงใจภายนอก (extrinsic motivation) และแรงจูงใจภายใน (intrinsic motivation) แรงจูงใจภายนอกเกิดจากสิ่งเร้าภายนอกที่มนุษย์จัดขึ้นเพื่อเป็นแรงกระตุ้นที่จะให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น อยากรู้อยากเรียน อยากรู้อยากจะทำกิจกรรม ในการเรียนรู้ภาษานั้น บิดามารดาครูอาจารย์อาจจัดบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ เช่น

มีสิ่งของ เครื่องเล่น ห้องเด็กที่มีสีสันงดงาม มีบล็อกให้เด็กได้ต่อเล่น มีหนังสือให้อ่าน มีภาพนก ภาพสัตว์ต่างๆ การที่บิดามารดาหรือคนเลี้ยงดูหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ก็เป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่ง ส่วนแรงจูงใจภายในคือแรงจูงใจที่เกิดขึ้นภายในตัวเด็กเอง เป็นความใคร่รู้ ใคร่เรียน อยากรู้ อยากเห็น ต้องการริเริ่มที่จะทำกิจกรรมขึ้นเอง ส่วนมากแรงจูงใจภายในเป็นผลเนื่องมาจากแรงจูงใจภายนอกที่ได้เกิดขึ้นในระยะก่อน ๆ เช่น เมื่อเด็กได้ฟังผู้ใหญ่เล่านิทานก็อยากจะเล่าเองบ้าง

ภาษาไทยกับการพัฒนา คุณลักษณะของเยาวชน

เยาวชนเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งของชาติ เป็นความหวังและเป็นอนาคตของปวงชนชาวไทย ประเทศชาติจะเจริญหรือพัฒนาไปได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของเยาวชนที่ได้พัฒนาไว้ ในปัจจุบันงานพัฒนาเยาวชนจึงเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนจึงได้พยายามให้ความสนับสนุนทั้งในด้านการให้การศึกษาและการส่งเสริมศิลปกรรม เพื่อให้เยาวชนของชาติเป็นคนดี มีประสิทธิภาพในการทำงาน มีศีลธรรมจรรยาดี มีคุณธรรม เพื่อเป็นการเตรียมตัวเยาวชนให้เป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติสืบต่อไปในอนาคต

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่บิดามารดาและผู้จัดการศึกษาและจัดการอบรมเยาวชนควรที่จะได้คำนึงถึง ในเรื่องนี้ ดวงเดือน พันธุมนาวินได้กล่าวว่า “เนื่องจากประเทศไทยกำลังอยู่ในระยะพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ มีลักษณะของความเป็นพลเมืองดี คือเป็นผู้มีจริยธรรมสูง มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน”

สำหรับเยาวชนเองนั้นก็มีความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต ต้องการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ ต้องการความรื่นรมย์ สนุกสนาน ต้องการเพื่อน ต้องการสิทธิในฐานะที่เป็นพลเมืองคนหนึ่ง ต้องการการแนะแนวและคำแนะนำต่างๆ ต้องการความสำเร็จสมหวังและประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่างๆ

คุณลักษณะที่พึงปรารถนาของเยาวชนไทย

สุจริต เพียรชอบ ได้วิจัยโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา นักศึกษาวิทยาลัยครู ผู้ปกครองนักเรียน และผู้นำชุมชนจากทุกภาคของประเทศเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๓,๐๐๐ คน ได้ข้อมูลที่แสดงถึงคุณลักษณะด้านต่างๆ ที่พึงปรารถนาของเยาวชนไทย ซึ่งประกอบด้วยลักษณะสำคัญๆ ดังนี้

๑. **ลักษณะท่าทาง** เยาวชนชายเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรง สุขภาพสมบูรณ์ มีกิริยาท่าทางกระฉับกระเฉงว่องไว เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เยาวชนหญิงเป็นผู้ที่แต่งกายสะอาดเรียบร้อย สุขภาพ มีกิริยามารยาทดี และมีหน้าตาอ้วนกลมแจ่มใส ร่าเริง เป็ดเผย

๒. **ความคิด** เยาวชนชายเป็นผู้ที่สามารถตัดสินใจได้ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อยากรู้ อยากเห็น ใครรู้ใครเรียน สามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เยาวชนหญิงเป็นผู้ที่มีความสุขุมรอบคอบ คิดอย่างมีเหตุผล คิดดี คิดชอบ มองโลกในแง่ดี อยากรู้ อยากเห็น ใครรู้ใครเรียน และสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ

๓. **ลักษณะนิสัย** เยาวชนชายเป็นผู้ที่มีความหนักแน่นอดทน มีกำลังใจเข้มแข็ง มานะพยายาม ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ เยาวชนหญิงเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต เมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี

๔. **มนุษยสัมพันธ์** เยาวชนชายเป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เข้ากับคนได้ทุกระดับทุกเพศทุกวัย มีน้ำใจชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีอัธยาศัยดี ไม่เย่อหยิ่งถือตัว เยาวชนหญิงเป็นผู้ที่สามารถวางตนได้เหมาะสมกับกาลเทศะ สังคม และบุคคล สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี และมีน้ำใจชอบช่วยเหลือผู้อื่น

๕. **อารมณ์** เยาวชนชายเป็นผู้ที่มีอารมณ์มั่นคง ไม่หวั่นไหวง่าย มีสติสัมปชัญญะ รู้จักยั้งคิด และมีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใส เบิกบาน เยาวชนหญิงเป็นผู้ที่มีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใส เบิกบาน มีสติสัมปชัญญะ รู้จักยั้งคิด เป็นผู้รู้จักอดกลั้น และเก็บความรู้สึกได้ดี

๖. **วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี** เยาวชนชายเป็นผู้ที่รักหวงแหนในวัฒนธรรมไทย สามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้อง ให้ความร่วมมือและสนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่อนุรักษ์วัฒนธรรม เยาวชนหญิงเป็นผู้ที่มีความละเอียดอ่อน ซาบซึ้งในความงามของธรรมชาติและศิลปะต่าง ๆ มีความรู้ความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีไทยต่าง ๆ อย่างแท้จริง มีความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมไทย

๗. จริยธรรมและคุณธรรม เยาวชนชายเป็นผู้ที่รักความยุติธรรม มีความกตัญญูรู้คุณคน กล้าหาญ และมีความเชื่อมั่นในการทำคุณงามความดี เยาวชนหญิงเป็นผู้ที่มีความกตัญญูรู้คุณคน รักความยุติธรรม และมีความเคารพต่อผู้อาวุโส

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้กล่าวไว้ว่าในการจัดการศึกษา จะต้องมุ่งปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

๑. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ

๒. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาและเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน

๓. สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และเลือกแนวทางแก้ปัญหาให้สอดคล้องกัน

๔. มีความภูมิใจในความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน

๕. มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและสังคม

๖. มีทัศนคติที่ดีต่อ समाชิพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนเอง

๗. มีทักษะพื้นฐานในการประกอบ समाชิพ มีความสามารถในการจัดการและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

๘. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

สำหรับในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การจัดการศึกษาตามหลักสูตร มุ่งปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณลักษณะดังนี้

๑. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญเฉพาะด้าน

๒. มีความรู้เกี่ยวกับวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ

๓. สามารถเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้บริการชุมชนเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม

๔. สามารถวางแผนแก้ปัญหาในชุมชนของตน

๕. มีความภูมิใจในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน

๖. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถนำแนวทางหรือวิธีการใหม่ ๆ ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนของตน

๗. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ และเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ

๘. มีนิสัยรักการทำงาน เต็มใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีทักษะในการจัดการ

๙. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในประเทศและในโลก มุ่งมั่นในการพัฒนาประเทศตามบทบาทและหน้าที่ของตน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากร ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของประเทศ

คุณลักษณะของเยาวชนทางด้านภาษาไทย

ในการสอนวิชาต่างๆ ควรมุ่งให้เยาวชนมีคุณลักษณะที่พึงปรารถนา สำหรับในการสอนภาษาไทยนั้น เยาวชนที่เรียนรู้ภาษาไทยแล้วควรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ ใช้ภาษาได้คล่อง ไม่ต้องท่องจำ นำไปใช้ได้ดี มีความคิดสร้างสรรค์ ใจกว้างเป็นประชาธิปไตย ภูมิใจในวัฒนธรรม เป็นผู้นำในทุกโอกาส สามารถคิดวิเคราะห์วิจารณ์ สืบสานมรดกไทย มีเชาวน์ไวในการสื่อสาร รักการทำงานเป็นนิสัย เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม

๑. ใช้ภาษาได้คล่อง ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ควรช่วยให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้คล่อง ทั้งทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน จะส่งสารเมื่อใดก็สามารถทำได้อย่างคล่องแคล่ว และทำได้ตามวัตถุประสงค์หรือความต้องการใช้ จะพูดจะเขียนในสถานการณ์ใดก็ทำได้เป็นอย่างดี

๒. ไม่ต้องท่องจำ การเรียนรู้สิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะป็นวิชาภาษาไทยหรือวิชาใดก็ตาม ควรเรียนด้วยเหตุผลจึงเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วก็จะไม่ลืม จึงไม่ต้องมีการท่องจำ

๓. นำไปใช้ได้ดี เมื่อได้เรียนภาษาไทยไปแล้ว เยาวชนควรจะนำความรู้ และทักษะที่ได้เรียนไปใช้ได้เป็นอย่างดี ฟังแล้วก็สามารถจับประเด็นสำคัญ วิเคราะห์วิจารณ์ได้ การพูดก็พูดได้ชัดเจนชัดถ้อยชัดคำ สื่อความหมายได้ตรงกับที่ใจปรารถนา การเขียนก็เขียนได้คล่อง ไม่ว่าจะป็นการเขียนประเภทใด

๔. มีความคิดสร้างสรรค์สร้าง เมื่อได้เรียนภาษาไทยไปแล้ว ได้ฟังได้อ่าน ก็เกิดแรงบันดาลใจ ต้องการที่จะสร้างผลงานเป็นของตนเองขึ้นบ้าง เช่น เมื่อเรียนกลอนดอกสร้อยไปแล้ว เห็นดอกไม้บานสะพรั่งอยู่หน้าบ้านก็แต่งกลอนดอกสร้อยเกี่ยวกับดอกไม้เหล่านั้น ตัวอย่างเช่นเมื่อเห็นดอกกุหลาบก็แต่งเป็นกลอนดอกสร้อยได้ เช่น

ดอกเอ๋ยดอกกุหลาบ
 หอมซึ่งซาบทรงในหาใดเหมือน
 กุหลาบแดงแจ้รักประจักษ์เดือน
 อย่าลืมนึกรักร้างเศร้าดวงมาน
 กุหลาบงามหนามแหลมแซมเต็มต้น
 ชายต้องทนถ้าจะลืมนึกหวน
 ดุจมน้ำยิ่งยอดเยวมาลัย
 สุขเขษณรณรักร้างเศร้าใจเอ๋ย

เมื่อได้เห็นดอกชบา ก็เขียนกลอนได้ เช่น

ดอกเอ๋ยดอกชบา
 สวยสดดงามตาน่าพิสมัย
 หลากสีเหลือล้นน่าสนใจ
 เป็นดอกไม้ในวรรณคดี
 เสนาผูกชบาไว้ปลายไม้เหมาะ
 ล่อเจ้าเงาะเข้าไปในกรุงศรี
 เรื่องสังข์ทองของเก่าของเรามี
 ชบานี้เป็นดอกไม้ของไทยเอ๋ย

๕. ใจกว้างเป็นประชาธิปไตย ภาษาไทยเป็นวิชาสำคัญที่จะช่วยปลูกฝัง
 ความเป็นนักประชาธิปไตยให้แก่เยาวชน จะฟังจะอ่านอะไรจะต้องอ่านอย่างพินิจ
 พิจารณา ใจกว้างยอมรับทรรศนะต่างๆ ด้วยใจเป็นธรรม เวลาที่จะพูดจะเขียนสิ่งใด
 ก็เช่นกัน จะต้องไม่ล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

๖. ภูมิใจในวัฒนธรรม ภาษาเป็นเครื่องมือในการสืบสานวัฒนธรรม
 ในการใช้ภาษา เรามีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา คือต้องใช้ภาษาให้ถูกต้องตามระดับ
 ของภาษา ใช้ภาษาให้ชัดเจน ถูกต้องตามกาลเทศะ สังคมและบุคคล ยิ่งในด้าน
 วรรณคดีด้วยแล้ว เรามีวรรณคดีเด่น ๆ มาทุกยุคทุกสมัย และในวรรณคดีเหล่านั้น
 ก็ได้สอดแทรกวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยไว้มากมายควรที่เยาวชนจะ
 ได้มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของไทยเรา

๗. เป็นผู้นำในทุกโอกาส ในการสอนภาษาไทยนั้น เราสอนให้รู้จักใช้
 ภาษาให้ถูกต้องตามกาลเทศะ สังคม และบุคคล รู้จักฟัง รู้จักคิด วิเคราะห์ วิจัย
 รู้จักพูดในที่ประชุมภายในวงการ และในที่ประชุมสาธารณะ ผู้ที่มีความสามารถทาง

ภาษาจึงสามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำเป็นประธานในการประชุมกลุ่มย่อยได้ สามารถพูดบรรยายอภิปรายต่อหน้าที่ประชุมได้ ดังที่เราจะได้เห็นเยาวชนของเราในปัจจุบันสามารถแสดงความเป็นผู้นำได้ในทุกโอกาส

๘. สามารถคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ในแผนการศึกษาแห่งชาติได้ระบุให้จัดการศึกษาเพื่อให้เยาวชนคิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาเป็น นำความรู้ที่ได้เรียนไปพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น การสอนภาษาไทยที่ดีควรจะต้องสอนให้เยาวชนรู้จักคิดวิเคราะห์และวิจารณ์ได้เป็นอย่างดี ยิ่งในปัจจุบันเป็นยุควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเราจะได้เห็นเยาวชนแสดงออกทางภาษา แสดงความคิดวิพากษ์วิจารณ์ทางวิทยุและโทรทัศน์อยู่เป็นประจำ

๙. สืบสานมรดกไทย ภาษา วรรณคดี วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เป็นมรดกที่บรรพบุรุษของไทยได้สร้างสรรค์และสืบทอดต่อมาจนปัจจุบัน การเรียนการสอนภาษาไทยจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะกระตุ้นเยาวชนไทยให้รู้จักสืบสานมรดกไทย โดยเฉพาะด้านภาษาให้ยืนยงคงอยู่ตลอดไป

๑๐. มีเขavnไวในการสื่อสาร ในการติดต่อสื่อสารโดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลางนั้น การเรียนการสอนภาษาไทยของเราควรจะต้องสอนให้เด็กมีปฏิภาณและมีเขavnไวไหวพริบในการสื่อสารโดยใช้ภาษา

๑๑. รักการทำงานเป็นนิสัย ในหลักสูตรระบุให้ปลูกฝังเยาวชนไทยให้รักการทำงานจนเป็นนิสัย แม้แต่เมื่อฟังการบรรยาย อภิปราย ฟังวิทยุ ชมโทรทัศน์ ก็จดประเด็นสำคัญ ๆ ไว้

๑๒. เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม การสอนวิชาภาษาไทยเรามีได้สอนแต่เพียงในห้องเรียนเท่านั้น เรามีกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนทำด้วย เช่น การย่อข่าว การวิจารณ์ข่าวจากวิทยุ การสรุปข่าวต่าง ๆ จากหนังสือพิมพ์แล้วนำมาเล่าให้เพื่อนในชั้นฟัง หรือเขียนวิจารณ์ข่าวติดไว้บนป้ายประกาศ การสอนภาษาไทยจึงเป็นส่วนช่วยให้เยาวชนเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เป็นอย่างดี

จากหลักสูตรวิชาภาษาไทยไปสู่การปฏิบัติ

ขั้นตอนที่สำคัญขั้นหนึ่งในบรรดากระบวนการต่างๆ ของการพัฒนาหลักสูตร ก็คือการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะเป็นขั้นตอนที่จะแสดงให้เห็นว่า หลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้นในทางปฏิบัติมีสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด มีอะไรเป็นปัญหาหรืออุปสรรค และควรจะได้รับการปรับปรุงในด้านใดบ้าง หลักสูตรนั้นถึงแม้จะจัดทำขึ้นดีเพียงใด มีหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหา ตลอดจนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไว้ดี พร้อมทุกประการ แต่ถ้าผู้ใช้หลักสูตรดำเนินการไม่ดี มีข้อบกพร่องต่าง ๆ เกิดขึ้น หลักสูตรนั้นก็จะเป็นผลความล้มเหลวได้ง่าย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้ที่มีบทบาทในการนำหลักสูตรไปใช้อย่างแท้จริงได้แก่ผู้บริหารและครู การที่จะนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผลดีนั้น ผู้ใช้หลักสูตรจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในวิชานั้น ๆ และมีหลักการพอสมควร เพราะฉะนั้นเพื่อให้ผู้บริหารและครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงขอเสนอข้อควรคำนึงถึงในการนำหลักสูตรวิชาภาษาไทยไปใช้ในโรงเรียน ซึ่งจะกล่าวถึงโดยละเอียดต่อไป

ข้อควรคำนึงในการนำหลักสูตรวิชาภาษาไทยไปใช้ในโรงเรียน

๑. ความเข้าใจหลักสูตร ผู้บริหารและครูควรจะต้องมีความเข้าใจหลักสูตรเป็นอย่างดี ทั้งในด้านจุดประสงค์และเนื้อหา การทำความเข้าใจหลักสูตรนี้อาจศึกษาด้วยตนเอง ได้ถามผู้รู้ หรือไปอบรมสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาภาษาไทยก็ได้

๒. การจัดเอกสารหลักสูตร ซึ่งได้แก่ หลักสูตร คู่มือหลักสูตร หนังสือเรียน คู่มือหนังสือเรียน ผู้บริหารและครูควรจัดเตรียมไว้ให้พร้อมและควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับเอกสารหลักสูตรเหล่านั้นอย่างถ่องแท้ และพยายามใช้ประโยชน์จากเอกสารหลักสูตรเหล่านั้นอย่างเต็มที่

๓. การจัดบุคลากรเพื่อสอนวิชาภาษาไทย ควรจัดให้เหมาะสม ครูผู้สอนภาษาไทยควรได้รับการศึกษาอบรมทางด้านภาษาไทยอย่างแท้จริง และเป็นผู้ที่มีวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ

๔. การจัดเวลาเรียน ผู้จัดตารางสอนควรให้ความสำคัญแก่ภาษาไทย โดยพยายามจัดให้มีสอนในตอนเช้าบ้าง เพราะในตอนเช้าอากาศสดชื่นไม่ร้อนจัดนักเรียนจะได้เรียนภาษาไทยด้วยความรู้สึกกระปรี้กระเปร่า ไม่มัวง่วงเหงาหาวนอน

๕. การจัดบริการเพื่อการเรียนการสอนภาษาไทย ทางโรงเรียนควรจะได้อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เพื่อการเรียนการสอนภาษาไทยจะได้มีประสิทธิภาพดี เช่น จัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสม ห้องสมุดมีหนังสือประกอบการค้นคว้าพร้อมมูล มีห้องปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางการพูดการอ่าน เป็นต้น นอกจากนั้นทางโรงเรียนควรจะได้อำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการบริการสื่อการสอนต่าง ๆ เพื่อครูจะได้สอนภาษาไทยโดยสะดวกและมีประสิทธิภาพ

๖. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การที่จะนำหลักสูตรวิชาภาษาไทยไปใช้ให้ได้ผลดี ครูผู้สอนควรจะได้ใช้กลวิธีการสอนต่าง ๆ และจัดกิจกรรมแปลก ๆ ใหม่ ๆ หลายรูปแบบ เพื่อให้การเรียนการสอนภาษาไทยสนุกสนานมีชีวิตชีวา นักเรียนรู้จักคิดรู้จักแก้ปัญหาและมีทักษะทางภาษาดีสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

๗. การให้ผู้เรียนมีโอกาเลือก การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยที่ดีควรให้นักเรียนมีเสรีภาพและอิสระในการเรียนพอสมควร มีโอกาสได้เลือกทำกิจกรรมที่นักเรียนสนใจ และมีเสรีภาพในการเลือกวิชาเรียนตามที่ตนปรารถนา

๘. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรภาษาไทย การนำหลักสูตรวิชาภาษาไทยไปใช้ให้ได้ผลเต็มที่มีนั้น ควรจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรภาษาไทยซึ่งจัดขึ้นนอกเวลาเรียนด้วย กิจกรรมเสริมหลักสูตรนี้จะช่วยให้นักเรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจทางด้านภาษาไทยของตนเองและพัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป นอกจากนั้นยังเป็นการช่วยเสริมสมรรถภาพทางภาษาที่ได้เรียนในห้องเรียนให้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

๙. การนำหลักสูตรวิชาภาษาไทยไปใช้ ควรคำนึงถึงความต้องการของนักเรียนและประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ พยายามจัดการเรียนการสอนภาษาไทยให้นักเรียนรู้สึกประสบความสำเร็จ มีความรู้ มีทักษะทางภาษาที่ดี มีความมั่นใจ และมีเจตคติที่ดีต่อภาษาไทย

๑๐. การจัดงบประมาณ การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยให้สัมฤทธิ์ผลนั้นจะต้องมีวัสดุหลักสูตร สื่อการสอน ความสะดวกในด้านต่าง ๆ ตลอดจนพาหนะที่จะพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ งบประมาณจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้การนำ

หลักสูตรวิชาภาษาไทยไปใช้ได้ผลตามที่มุ่งหมายไว้ทางโรงเรียนควรจะได้วางแผนจัดงบประมาณให้เพียงพอ

๑๑. การประเมินผล การประเมินผลหลักสูตรถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะฉะนั้นควรจะได้มีการประเมินผลหลักสูตร ตลอดจนการเรียนการสอนภาษาไทยเป็นระยะๆ เพื่อจะได้ทราบว่าการนำหลักสูตรไปใช้ได้ผลดีมากน้อยเพียงใด และควรจะได้้นำผลจากการประเมินการใช้หลักสูตรไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรวิชาภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

บทบาทของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ในการนำหลักสูตรวิชาภาษาไทยไปใช้

ในการนำหลักสูตรวิชาภาษาไทยไปใช้เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายที่กำหนดไว้ นั้น บุคลากรทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันเป็นอย่างดี ทั้งด้านผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาภาษาไทย

ผู้บริหาร

ผู้บริหาร หมายความว่ารวมทั้งผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการ หรือครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ และหัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากในการนำหลักสูตรวิชาภาษาไทยไปใช้ในโรงเรียน เพราะเป็นผู้นำ เป็นผู้ส่งเสริมวิชาการภายในโรงเรียน ผู้บริหารเป็นผู้ทราบปณิธานของโรงเรียน และจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาให้แก่แก่นักเรียนเป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่จัดบริการต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เพื่อให้ครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้ ภิญโญ สารธ ได้กล่าวถึงบทบาทของครูใหญ่ในตำแหน่งของผู้บริหารว่า ครูใหญ่จำเป็นต้องเข้าใจหลักสูตรของทุกระดับชั้นเพื่อประสานการเรียนการสอนในโรงเรียนให้กลมกลืนกันอย่างสมดุล ดังนั้นครูใหญ่จึงควรมีความรู้ความเข้าใจแตกฉานในหลักสูตรทุก ๆ วิชา เพราะฉะนั้นผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจึงควรมีบทบาทในการนำหลักสูตรวิชาภาษาไทยไปใช้ในโรงเรียนดังต่อไปนี้

๑. **ทำความเข้าใจ** ผู้บริหารควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งในด้านหลักการ จุดหมาย และโครงสร้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารควรศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรวิชาภาษาไทยในด้านจุดมุ่งหมาย เนื้อหา และวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ ทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือก และการจัดโปรแกรมสำหรับนักเรียน ทั้งนี้เพื่อจะได้บริหารหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. **ให้บริการ** เพื่อให้การเรียนการสอนวิชาภาษาไทยสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร ผู้บริหารควรจัดบริการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ให้มีประสิทธิภาพ

๒.๑ จัดหาหลักสูตร คู่มือหลักสูตร หนังสือเรียนและคู่มือหนังสือเรียน ทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือก หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ่านนอกเวลา และหนังสือ อุเทศ สำหรับครูภาษาไทยให้พร้อมและทันท่วงที หลังจากประกาศใช้หลักสูตรแล้ว

๒.๒ จัดบริการเกี่ยวกับสถานที่ ซึ่งได้แก่การจัดห้องเรียนให้มีสภาพ เหมาะสม คือมีขนาดกว้างขวางพอสมควร หน้าห้องเรียนควรมีเนื้อที่เพียงพอที่ครูจะ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เช่น การแสดงละคร การแสดงบทบาทสมมติ การอภิปราย ได้ว่าที่ กระดานดำควรยาวตลอดด้านหน้าชั้นเรียน ถ้ามีกระดานดำอยู่ด้านหลังด้วย จะยิ่งดี ควรมีป้ายนิเทศที่มีขนาดใหญ่เพียงพอที่จะแสดงผลงานของนักเรียนได้ ม้านั่ง โต๊ะเรียนควรเคลื่อนย้ายได้โดยสะดวก เพื่อจะได้จัดชั้นเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ได้ ตามระเบียบควรมีป้ายนิเทศไว้ด้วยเพื่อสะดวกในการที่นักเรียนจะแสดงผลงานทาง ด้านภาษาไทยให้บุคคลอื่นได้รับทราบ

๒.๓ จัดบริการทางด้านสื่อการสอน ผู้บริหารควรอำนวยความสะดวก ให้แก่ครูผู้สอนด้วยการจัดสื่อการสอนต่าง ๆ ไว้บริการ ครูสามารถใช้บริการสื่อ การสอนได้โดยสะดวก ทั้งสื่อการสอนที่เป็นแบบง่าย ๆ เช่น ภาพ แผนภูมิ บัตรคำ แถบประโยค แผนที่ ทุนจำลอง ของจริง และเครื่องโสตทัศนูปกรณ์ เช่น แถบ บันทึกลีเสียงและเครื่องบันทึกเสียง สไลด์และเครื่องฉาย แผ่นโปร่งใสและเครื่องฉาย ภาพยนตร์ ผู้บริหารควรจัดเจ้าหน้าที่ไว้บริการอย่างพร้อมเพรียงด้วย

๒.๔ การให้บริการทางด้านวิชาการ ผู้บริหารควรเป็นที่พึ่งของครูทาง ด้านวิชาการได้ โดยช่วยให้ความกระจ่างแก่ครูภาษาไทยทั้งในด้านหลักสูตรและ เนื้อหาวิชาการที่ครูต้องการคำปรึกษา

๒.๕ การจัดบริการด้านห้องสมุดและห้องเฉพาะวิชาภาษาไทย ผู้บริหาร ควรจะได้อำนวยความสะดวกในด้านนี้ เพื่อครูจะได้มีแหล่งศึกษาหาความรู้มาสอน ได้อย่างเต็มที่ ตลอดจนมอบหมายงานให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้า

๓. ประสานสัมพันธ์ ผู้บริหารมีหน้าที่ประสานความสัมพันธ์อันดี ระหว่างครูภาษาไทยกับครูภาษาไทยด้วยกันเอง ครูภาษาไทยกับหัวหน้าหมวดวิชา ภาษาไทย ครูภาษาไทยกับครูอาจารย์ในหมวดวิชาอื่น ๆ นอกจากนั้นผู้บริหารยัง ต้องช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูภาษาไทยในโรงเรียนกับครูภาษาไทย ในกลุ่มโรงเรียนเดียวกัน เพื่อจะได้มีการปรึกษาหารือให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกัน ทางด้านวิชาการ เพื่อให้การสอนภาษาไทยดำเนินไปด้วยดี

๔. จัดสรรงบประมาณ เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้มีความคล่องตัว และ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณสำหรับหมวดวิชา ภาษาไทยอย่างเพียงพอที่จะซื้อหนังสือหลักสูตร คู่มือหลักสูตร หนังสือเรียน คู่มือครู

และหนังสือประกอบการค้นคว้าต่าง ๆ หมวดวิชาภาษาไทยควรมีงบประมาณเพียงพอที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนภาษาไทยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๕. บริหารบุคลากร การบริหารบุคลากรนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ผู้บริหารควรคำนึงถึงความสำคัญของการจัดครูเพื่อสอนวิชาภาษาไทย ครูวิชาภาษาไทยควรได้รับการศึกษาอบรมมาเพื่อเป็นครูโดยเฉพาะ มิใช่ใครก็เป็นครูภาษาไทยได้

๖. นิเทศการสอนประจำ เพื่อให้การนำหลักสูตรวิชาภาษาไทยไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารมีบทบาทในการให้คำแนะนำหรือนิเทศการสอนวิชาภาษาไทยเป็นอย่างมาก นับตั้งแต่อธิบายให้ครูเข้าใจหลักสูตร หนังสือแบบเรียน ตลอดจนจัดประชุมอบรม ประชุมปฏิบัติการ และจัดสัมมนาการสอนวิชาภาษาไทย สังเกตการสอนของครูภาษาไทยในชั้นเรียน รวมทั้งการส่งครูไปศึกษาต่อหรือไปเรียนเฉพาะวิชาเพื่อกลับมาสอนวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรใหม่ด้วย

๗. จัดกิจกรรมเสริม บทบาทของผู้บริหารที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทยขึ้นในโรงเรียน จะจัดขึ้นในรูปของชุมนุมภาษาไทย ชุมนุมการประพันธ์ ชุมนุมนักพูด ชุมนุมนักอ่าน ทำนองเสนาะ หรือชุมนุมปาฐกถาและโต้วาทีก็ได้ ทั้งนี้เพราะเวลาเรียนภาษาไทยตามหลักสูตรมีจำกัด การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะช่วยให้นักเรียนได้มีความรู้ทางด้านภาษาไทยดีขึ้น มีความแคล่วคล่องชำนาญในการใช้ภาษา และมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทย นอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมทางด้านวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนเป็นการฝึกความเป็นนักประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนด้วย

ครู

ครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายที่ได้กำหนด เพราะครูเป็นผู้นำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ หลักสูตรที่เขียนขึ้นนั้นแม้จะหรูหราเพียงใดก็ตาม หากครูไม่นำไปปฏิบัติหรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง หลักสูตรนั้น ๆ ก็ไม่มีทางที่จะสัมฤทธิ์ผลได้ จึงเสนอบทบาทของครูในการนำหลักสูตรไปใช้ดังต่อไปนี้

๑. ทำความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรวิชาภาษาไทย ทั้งที่เป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก และพยายามศึกษาหาวิธีการสอนต่าง ๆ เช่น การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบแก้ปัญหา การสอนแบบสืบสวน และการสอนเป็นคณะ โดยนำวิธีการสอนเหล่านั้นไปใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาภาษาไทย เพื่อให้ผลดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

๒. ใช้บริการ ครูภาษาไทยควรใช้บริการที่โรงเรียนจัดหาให้ทั้งบริการด้าน ห้องสมุด ห้องภาษาไทย และบริการสื่อการสอนต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง

๓. ประสานสัมพันธ์ ครูภาษาไทยในแต่ละระดับควรร่วมมือกันจัดทำ คู่มือครู แบบฝึกหัด ตลอดจนข้อทดสอบต่าง ๆ สำหรับใช้ในโรงเรียน นอกจากนี้ร่วมมือกับครูในโรงเรียนเดียวกันแล้วควรร่วมมือกับครูภาษาไทยในโรงเรียนอื่น ๆ ด้วย อาจจะเป็นโรงเรียนกลุ่มเดียวกันหรือกลุ่มอื่นๆ ก็ได้ ควรประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาวิธีการสอนภาษาไทยที่มีประสิทธิภาพ

๔. สร้างสรรค์แผนการสอน การที่จะนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผลดีนั้น ครูภาษาไทยจะต้องวางโครงการสอนเป็นอย่างดี การทำโครงการสอนอาจทำเป็น รายบุคคลหรือจะช่วยกันทำเป็นกลุ่มก็ได้ โครงการสอนประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ เนื้อหา เนื้อหาประกอบ ประสบการณ์การเรียนรู้ วิธีสอน กิจกรรม และการประเมินผล

๕. ขั้นตอนการดำเนินการ ตามโครงการที่ได้วางไว้การดำเนินการสอน ภาษาไทยควรมุ่งให้นักเรียนได้รับความรู้ มีความคล่องแคล่วชำนาญในการใช้ ภาษาไทย มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทย และเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาไทย

๖. ปรับปรุงงานของตน เพื่อให้การนำหลักสูตรวิชาภาษาไทยไปใช้ มีประสิทธิภาพดี ครูภาษาไทยควรปรับปรุงงานด้านวิชาการให้ทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อยู่เสมอ และเพื่อเป็นการเสริมสมรรถภาพทางการสอนให้ดีขึ้น ครูภาษาไทยควรส่งเสริมสมรรถภาพทางการสอนของตนด้วยการศึกษาหาความรู้ ด้วยตนเอง เข้าร่วมประชุมอบรม ประชุมปฏิบัติการ หรือการสัมมนาทางด้านภาษา ไทยเท่าที่โอกาสจะอำนวยให้ได้

ปัญหาการนำหลักสูตรวิชาภาษาไทยไปใช้ในโรงเรียน

การนำหลักสูตรวิชาภาษาไทยไปใช้ในโรงเรียนนั้น หากมีการเตรียมล่วงหน้า เป็นอย่างดี การเรียนการสอนวิชาภาษาไทยก็จะดำเนินไปโดยราบรื่น ไม่มีอุปสรรค ใด ๆ ตรงกันข้ามหากทางโรงเรียนไม่พร้อมที่จะใช้หลักสูตรใหม่ ก็อาจมีปัญหา เกิดขึ้นได้ ทั้งปัญหาในด้านการบริหารหลักสูตรและปัญหาของครูในด้านการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารและครูควรจะได้พิจารณาปัญหา อันเกิดจากการนำหลักสูตรไปใช้ไว้บ้าง

กิจกรรมประกอบการสอนภาษาไทย

การสอนภาษาไทยให้สนุกสนานและผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีจะต้องมีการจัดกิจกรรมประกอบการสอนด้วย กิจกรรมประกอบการสอนนั้นได้แก่ กิจกรรมชั้นนำเข้าสู่บทเรียน กิจกรรมขั้นสอน กิจกรรมขั้นประเมินผล และกิจกรรมเสริมต่างๆ ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยควรเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักคิดค้น จัดกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

คุณค่าของการใช้กิจกรรมประกอบการสอนภาษาไทย

กิจกรรมประกอบการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยมีความสำคัญและมีคุณค่าต่อการเรียนการสอนภาษาไทยมาก ขอนำเสนอดังต่อไปนี้

๑. เกิดความสนุกสนาน การสอนภาษาไทยที่ครูจัดกิจกรรมประกอบการสอนจะทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน เช่น เมื่อครูจะวางรากฐานเกี่ยวกับการประพันธ์ ครูอาจจะแบ่งนักเรียนออกเป็น ๒ ฝ่ายแล้วร้องเพลงโต้ตอบกัน เช่น เพลง อิน เล เล (สร้อย) อิน เล เล อิน เล เล

- รถไฟไม่ไปฉันจะไปรถเมล์ (สร้อย)
- มันเชื่อมไม่กิน ฉันจะกินสาเก (สร้อย)
- เรียนภาษาไทยกันให้ครั้นเครง ก็ควรร้องเพลงฮา เฮ
- ภูเขาไม่ไป ฉันจะไปทะเล (สร้อย)
- ฝรั่งเศสไม่ไป ฉันจะไปนอร์เวย์ (สร้อย)
- ละครไม่ดู ฉันจะดูลิเก
- โรงหนังไม่ไป ฉันจะไปคาเฟ่

๒. เบิกบานอารมณ์ การเรียนภาษาไทยควรมุ่งให้นักเรียนเกิดความสดชื่น เบิกบาน การแสดงละครสั้น ๆ ก็เป็นกิจกรรมอีกกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยทำให้นักเรียน

เกิดความสดชื่นเบิกบาน เช่น เมื่อเรียนเรื่อง ทะเลบัว ครูก็อาจแนะนำให้นักเรียนแสดงละครสั้น ๆ ให้เห็นผลของอารมณ์โกรธว่ามีผลภัยต่อผู้ที่มีความโกรธอย่างไรบ้าง นอกจากจะหน้าแดงมีอสุ้นพูดจาต่อทออะอะแล้วยังอาจทำอะไรที่ร้ายแรงอื่น ๆ ได้อีก เช่น การชกต่อย ตบตี หรืออาจทำร้ายผู้อื่นด้วยมีด ปืน จนเกิดการบาดเจ็บล้มตายได้

๓. ชื่นชมและเอาใจใส่ ก่อนลงมือเรียนภาษาไทย ครูอาจใช้คำประพันธ์แสดงความสำคัญของภาษาไทยเขียนลงในแผนภูมิ จากนั้นให้นักเรียนอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของภาษาไทย กิจกรรมเช่นนี้ทำให้นักเรียนเกิดความชื่นชมในภาษาไทยและเอาใจใส่ในการเรียนมากขึ้น

๔. เข้าใจบทเรียนดี การใช้กิจกรรมประกอบการสอนจะช่วยให้ นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดี เช่น เมื่อนักเรียนเรียนเรื่อง พ่อแม่รังแกฉัน หลังจากทีอ่านเข้าใจเรื่องแล้ว อาจให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ที่นักเรียนได้ประสบมาจากการที่ได้เห็นพ่อแม่ตามใจลูกแล้วทำให้ลูกเสียคน เมื่อได้เห็นและรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ มาก ก็จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนดีขึ้น

๕. มีทักษะแคล่วคล่อง เมื่อนักเรียนเรียนเรื่องคำควบกล้ำแล้ว ครูอาจให้นักเรียนแต่งประโยคสั้น ๆ แล้วอ่านให้เพื่อนๆ ฟัง ก็จะทำให้ออกเสียงคำควบกล้ำได้คล่องแคล่วยิ่งขึ้น ตัวอย่างประโยคเหล่านั้น ได้แก่

พลอยชอบดอกพลับพลึงมาก เธอจึงเดินทางไปยังวัดพลับพลา

กลอยลูกพ่อกล่อมแม่กลับชอบรับประทานแกงปลาทรายและทับทิมกรอบ

๖. ไม่ต้องท่องจำ การเรียนโดยใช้กิจกรรมจะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วก็จะไม่ลืม ไม่ต้องมีการท่องจำแต่ประการใดด้วย ตัวอย่างเช่น เมื่อนักเรียนเรียนตัวสะกดแม่ต่าง ๆ เช่น กก กต กบ กง กน กม เกย เกอว ครูอาจใช้เกมตกเบ็ดโดยใช้แม่เหล็กตกปลาที่มีคำซึ่งมีตัวสะกดแม่ต่าง ๆ เมื่อตกปลาตัวใดได้ก็นำไปใส่ตะกร้าตามแม่เหล่านั้น นักเรียนก็จะเข้าใจได้ดีโดยไม่ต้องท่องจำ

๗. นำหลักเกณฑ์ไปใช้ได้ดี เมื่อนักเรียนเรียนเรื่องแต่งคำประพันธ์ ครูก็จะจัดกิจกรรมเล่นคำคล้องจอง โดยพูดคำที่เป็นคำศัพท์ ๒ พยางค์ต่อกัน เช่น ลีลาศ ภาสกร จรจรัส อัญมณี วีรสตรี พิศวงค์ ยงยุทธ ผุสดี ดรีเนตร เกตุมาลา เมื่อถึงเวลาที่จะแต่งคำประพันธ์ก็สรรหาคำมาใช้ได้คล่อง

๘. มีโอกาสได้แสดงออก มนุษย์ทุกคนชอบแสดงออก แต่ความมั่นใจและความสามารถในการแสดงออกจะแตกต่างกัน นักเรียนที่มีความแคล่วคล่องอาจแสดงละคร แสดงบทบาทสมมุติที่มีความสลับซับซ้อน ส่วนคนที่มีความมั่นใจน้อย ก็อาจแสดงในบทร่าย ๆ เช่น เมื่อได้เรียนเรื่อง คุณค่าพฤษชาติ ไปแล้ว ครูอาจให้นักเรียนแสดงจินตลีลาเพื่อแสดงความเข้าใจในบทเรียน เนื้อหาที่แสดงในจินตลีลา

ก็คือป่าที่มีต้นไม้อุดมสมบูรณ์ มีนก มีผึ้งมาจับ มาบินเกาะกันอย่างร่าเริงขึ้นบาน แต่เมื่อมีคนมาตัดต้นไม้ สัตว์เล็ก ๆ ทั้งหลาย เช่น นก ผีเสื้อ ก็ไม่มีที่เกาะ ต้องล้มตายไปในที่สุด นักเรียนเป็นจำนวนมากจะได้ร่วมแสดง เช่นเป็น นก ผีเสื้อ ต้นไม้ คนที่จะแสดงเดียวกันได้แก่คนตัดไม้ เมื่อครูเปิดเพลงนักเรียนก็จะเดินตามจังหวะเพลง พวกที่มั่นใจมากก็จะแสดงอาการบินเดินไปรอบ ๆ คนที่มีความมั่นใจน้อยก็จะแสดงเป็นต้นไม้ยืนอยู่กับที่ โบกมือไปมา แสดงความเคลื่อนไหวของใบไม้ เด็กจะพอใจมากที่ได้แสดงออก

ลักษณะของครูที่จะจัดกิจกรรมได้ดี

ครูที่จะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยให้นักเรียนเรียนอย่างมีชีวิตชีวาควรจะมีลักษณะต่อไปนี้

๑. ความรู้ดี ครูควรมีความรู้ดี มีความรู้รอบ รอบรู้ ฟังมากและอ่านมาก วรรณคดีต่าง ๆ เช่น บทละครเรื่อง พระร่วง ที่กระทรวงศึกษาธิการนำมาเป็นบทเรียน ได้ตัดตอนมาถึงตอนพระร่วงหนีจากเมืองไป ถ้าครูได้อ่านฉบับเต็มก็จะทราบว่าตอนที่สำคัญที่สุดก็คือตอนที่พระร่วงกล่าวกับประชาชน เมื่อประชาชนทูลเชิญพระองค์ขึ้นครองราชย์ ครูก็อาจจะนำคำประพันธ์มาใช้นำเข้าสู่บทเรียน

ฉะนั้นชาวไทยจงร่วมรัก
เอาไว้เมื่อมีไพร่รอน
ไทยรวมกำลังตั้งมั่น
ถึงแม้ว่าศัตรูผู้มีแรง
ขอแต่เพียงไทยเราอย่าพลาญญาติ
ไทยอย่ามุ่งร้ายทำลายไทย
ให้นานาภาษาเขานิยม
ช่วยกันบำรุงความรู้เรื่อง
ช่วยกันเต็มใจใฝ่ผดุง
ให้อยู่จนสิ้นดินฟ้า

จงร่วมสมัครสโมสร
จะได้สู้ศัตรูได้เต็มแรง
จะสามารถร่วมกันเข้มแข็ง
มาดูแลกันจะปลาสไป
ร่วมชาติร่วมจิตเป็นข้อใหญ่
จงพร้อมใจพร้อมกำลังระดมเมือง
ชมเกียรติยศฟูเฟื่อง
ให้ชื่อไทยกระเดื่องทั่วโลก
บำรุงทั้งชาติศาสนา
วัฒนาเกิดไทยไชโย

๒. มีความคิดสร้างสรรค์ ครูภาษาไทยที่มีความคิดสร้างสรรค์จะจัดกิจกรรมการสอนได้มาก ไม่ใคร่ซ้ำกัน บางครั้งก็ใช้การอภิปราย การแสดงละคร การแสดงบทบาทสมมุติ บางครั้งก็ใช้การวาดภาพ การแสดงจินตลีลา เป็นต้น

๓. หมั่นหาประสบการณ์ ครูภาษาไทยที่จัดกิจกรรมประกอบการสอน ได้ดีมักจะเป็นผู้ที่หมั่นแสวงหาประสบการณ์ เช่น ชอบไปร่วมอภิปราย แสดงละคร ชอบการท่องเที่ยว ยกตัวอย่างเช่น เมื่อไปท่องเที่ยวในจังหวัดภาคกลางจะได้ไปชม

และฟังเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงพวงมาลัย เพลงพิชฐาน
ก็นำเพลงเหล่านั้นมาใช้นำเข้าสู่บทเรียน

๔. ทำงานเข้มแข็ง การจัดกิจกรรมนั้นครูจะต้องเตรียมสื่อ ต้องใช้เวลา
ในการคิดการเตรียมพอสมควร ครูภาษาไทยผู้นั้นจึงมักจะเป็นคนที่ขยันและทำงาน
อย่างเข้มแข็ง

๕. รู้แหล่งวิทยากร การจัดกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพ ครูจะต้องรู้แหล่ง
วิทยากรที่ดี ทั้งที่เป็นธรรมชาติ บุคคล เอกสาร และสถาบัน

๖. ชอบสอนภาษาไทย เนื่องจากครูชอบสอนภาษาไทยจึงมีจิตใจจดจ่ออยู่
กับการเรียนการสอน พยายามจัดกิจกรรมการสอนต่าง ๆ ให้น่าสนใจอยู่เสมอ

๗. แจ่มใสร่าเริง ครูภาษาไทยที่จัดกิจกรรมประกอบเพลงได้ดีมักจะเป็น
ผู้ที่มีอารมณ์แจ่มใสร่าเริงอยู่เสมอ

กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน เช่น

๑. ภาพ
๒. เพลง
๓. คำประพันธ์
๔. การขับเสภา เหมเรือ เชิดหุ่น พากย์โขน
๕. การฟ้อนรำ
๖. การใช้นิทาน
๗. การใช้หุ่นจำลองของจริง
๘. คำพังเพย สุภาษิต
๙. แผนภูมิ แผนที่
๑๐. การอภิปราย
๑๑. หัวข่าวหนังสือพิมพ์

กิจกรรมประกอบการเรียน เช่น

๑. การอภิปราย
๒. การได้วาที
๓. การประชุมกลุ่มย่อย
๔. การแสดงละคร การแสดงบทบาทสมมติ
๕. การวาดภาพ วาดการ์ตูนประกอบ
๖. การร้องเพลง ขับเสภา พากย์โขน เชิดหุ่น
๗. การแต่งบทละครเพื่อแสดงเอง
๘. การแต่งคำประพันธ์

๙. การวิจารณ์นิสัยตัวละครโดยการพูดและการเขียน
๑๐. เขียนแสดงความคิดเห็น
๑๑. สมมติตนเองเป็นตัวละคร
๑๒. รวบรวมคำศัพท์ คำตาย คำเป็น คำควบล้ำ คำสมาส คำสนธิ คำบาลี สันสกฤต
๑๓. ประดิษฐ์ข้างทรง ม้าทรง เรือพระที่นั่ง อาวุธโบราณ
๑๔. ประดิษฐ์หุ่นมือหรือหุ่นขี้ก
๑๕. แกะสลักผลไม้ ตามที่ปรากฏในวรรณคดี
๑๖. แต่งป้ายนิเทศ
๑๗. วาดแผนที่ ทำแผนภูมิ

การนำสื่อมวลชนมาฝึกฝนภาษาไทย

ประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์
เห็นแน่ชัดข่าวสารทันสมัย
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งใกล้ไกล
รู้รวดเร็วทันใจทั้งโลกา

ควรนำสื่อเหล่านั้นเอามาใช้
เพื่อเรียนรู้ภาษาไทยให้แจ่มจ้า
หนังสือพิมพ์โทรทัศน์นิตยสาร
วิทยุถือว่าเป็นสื่อดี
นำมาใช้จับใจความวิพากษ์วิจารณ์
วิเคราะห์ความคิดอ่านได้เต็มที่
ความรู้ล้วนหลายหลากมากมาย
ทั้งข้อคิดดีมีถมไป

บางครั้งสื่อนั้นใช้ภาษาพลาด
เราก็อาจนำมาคิดแก้ไข
ถือเอาผิดเป็นครูรู้ระวังไว้
เวลาใช้ภาษาไทยต้องไตร่ตรอง

ประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์นี้ การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างกว้างขวางรวดเร็ว เราสามารถรับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั่วโลกได้ในระยะเวลาสั้น ๆ หลังจากเกิดเหตุการณ์นั้น ทั้งนี้เพราะความเจริญทางด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีทางการสื่อสารมวลชน สื่อมวลชนนั้นประกอบไปด้วยหนังสือพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นได้แก่วิทยุและโทรทัศน์ ปัจจุบันสื่อทั้งสองประเภทนี้เสนอ

ความรู้ที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก ในบรรดารายการดี ๆ ก็มีเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวกับภาษาไทยรวมอยู่ด้วย จากผลการวิจัยปรากฏว่าหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ มีอิทธิพลต่อชีวิตของคนไทยเป็นอันมาก เพราะให้ทั้งความรู้ ความบันเทิง ตลอดจนกระตุ้นให้เกิดความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ต่าง ๆ ด้วย

จริงอยู่ในหลายกรณีสื่อทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์อาจใช้ภาษาพลาดไปบ้าง เช่น ใช้คำผิด ใช้ลักษณะนามผิด การเรียงประโยคมีลักษณะเลียนภาษาต่างประเทศ การโฆษณาอาจเกินจริง แต่เราก็อาจนำสิ่งผิดพลาดนั้นมาฝึกแก้ไขให้เป็นภาษาที่ถูกต้องได้ การนำสื่อมวลชนมาใช้ฝึกฝนภาษาไทยจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ผู้เขียนใคร่ขอเสนอวิธีการที่อาจนำสื่อมวลชนมาใช้ฝึกฝนภาษาไทยดังต่อไปนี้

สื่อหนังสือพิมพ์กับการฝึกฝนภาษา

คนไทยในปัจจุบันเป็นผู้ที่มีความตื่นตัวที่จะรับฟังข่าวสารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข่าวภายในประเทศหรือต่างประเทศ จึงนิยมอ่านหนังสือพิมพ์กันมากขึ้น หนังสือพิมพ์มีอยู่หลายประเภท ทั้งหนังสือพิมพ์คุณภาพและหนังสือพิมพ์ที่มุ่งตลาดทั่วไป หนังสือพิมพ์คุณภาพที่เน้นหนักในข่าวที่เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมนั้น มักจะมีสถิติการจำหน่ายไม่สูง แต่หนังสือพิมพ์ที่มุ่งตลาดทั่วไปมีสถิติจำหน่ายสูง มักจะเน้นหนักไปในด้านที่เสนอข่าวครึกโครม เช่น ข่าวอาชญากรรมหรือข่าวที่เร้าความรู้สึกอื่น ๆ แม้บางครั้งมีการเสนอข่าวผิดก็ยังมีคนซื้ออ่าน ปฏิบัติว่าคนไทยในฐานะผู้อ่านมีต่อหนังสือพิมพ์ก็เป็นไปในทำนองอะลุ่มอล่วย ไม่ถือสาต่อความผิดพลาดหรือการใช้ภาษาที่ไม่ถูกต้องทางที่ดีที่สุดก็คือพยายามใช้หนังสือพิมพ์ให้เป็นประโยชน์ต่อการสอนภาษาไทยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในที่นี้ขอเสนอวิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. การแสวงหาความรู้ หนังสือพิมพ์นั้น ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์คุณภาพหรือหนังสือพิมพ์ที่มุ่งตลาดทั่วไป จะเสนอข้อเท็จจริงและข่าวสารต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และอื่น ๆ อยู่มาก เราอาจฝึกฝนการใช้ภาษาด้วยการสรุปข่าว อาจสรุปด้วยวาจาหรือข้อเขียนก็ได้ นอกจากนั้นอาจฝึกแยกข้อเท็จจริงจากความคิดเห็น ฝึกอ่านออกเสียงทำนองผู้อ่านข่าวทางวิทยุหรือโทรทัศน์ก็ได้

๒. การตระหนักในความสำคัญของข่าวสาร เราอาจฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้ที่ใคร่รู้ใคร่เรียน ติดตามความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เมื่อเกิดการตระหนักใคร่ที่จะทราบข่าวสารแล้ว ก็จะเป็นแรงผลักดันให้อ่านหนังสือพิมพ์หรือวารสารต่าง ๆ เป็นประจำ

๓. การวิเคราะห์ข่าว การวิเคราะห์นั้นเป็นสิ่งที่ควรฝึกฝนเพราะจะทำให้เป็นคนละเอียดลออ วิธีฝึกฝนการวิเคราะห์อาจทำได้ดังนี้คือ

๓.๑ อ่านบทบรรณาธิการ หรือบทความในหนังสือพิมพ์หรือในวารสาร แล้วแยกข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นออกจากกัน

๓.๒ เปรียบเทียบข่าวจากหนังสือพิมพ์หลาย ๆ ฉบับ โดยตัดข่าวเรื่องเดียวกันจากหนังสือพิมพ์ประมาณ ๒-๓ ฉบับ จับใจความสำคัญหรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น วิเคราะห์การเสนอข่าวของแต่ละฉบับว่าแตกต่างกันอย่างไร ทั้งหัวข้อ เนื้อหา ตลอดจนภาษาที่ใช้ บางครั้งจะพบว่าชื่อของบุคคล อายุ ยศ ตลอดจนสถานที่เกิดเหตุอาจแตกต่างกันออกไป ทำให้ทราบว่าเวลาอ่านข่าวนั้นไม่ควรเชื่อถืออะไรง่าย ๆ ควรพิจารณาให้ถ่องแท้เสียก่อน

๓.๓ วิเคราะห์การพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ โดยนำหนังสือพิมพ์คุณภาพกับหนังสือพิมพ์ที่มุ่งตลาดทั่วไปมาเปรียบเทียบกับกัน และวิจารณ์การพาดหัวข่าวนั้น ๆ

๓.๔ วิเคราะห์การใช้สำนวนภาษาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ว่าฉบับใดใช้สำนวนภาษาถูกต้องหรือมีข้อผิดพลาดอย่างไร

๓.๕ รวบรวมคำที่มักจะสะกดผิด ใช้คำผิด และรูปประโยคผิดจากหนังสือพิมพ์ รวมทั้งการใช้คำไม่สุภาพ ตลอดจนคำที่ชักจูงไปในทางที่ผิดศีลธรรม และกระทบกระเทือนต่อระบบคุณธรรมของส่วนรวม

๓.๖ ตัดข่าวจากหนังสือพิมพ์แล้ววิเคราะห์การเสนอข่าวนั้นว่าเป็นการเสนอข้อเท็จจริงล้วนๆ หรือใส่ความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ของผู้เขียนเอง

๓.๗ หาบทความหรือบทวิเคราะห์ข่าวที่มีผู้ทำขึ้น รวมทั้งการวิเคราะห์ข่าวจากสถานีวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบันมาพิจารณา เช่น การวิเคราะห์ข่าวการศึกษาของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ การวิเคราะห์ข่าวของ ดร. เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง เป็นต้น นำมาเป็นแนวในการฝึกวิเคราะห์ของตนเอง

๔. การวิจารณ์ข่าว การฝึกการวิพากษ์วิจารณ์นับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง การฝึกวิจารณ์ข่าวอาจทำได้ดังนี้คือ

๔.๑ จับกลุ่มกับเพื่อน ๆ ๒-๓ คน วิพากษ์วิจารณ์การพาดหัวข่าว การเสนอข่าวย่อ ยวิธีการเสนอข่าว ตลอดจนการใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ

๔.๒ อภิปรายเป็นคณะ (panel discussion) หรืออภิปรายแบบปาฐกถาหมู่ (symposium) เกี่ยวกับการสร้างเสริมหรือการทำลายคุณธรรมในสังคมที่อาจเกิดขึ้นจากการพาดหัวข่าวและการเสนอภาพในหนังสือพิมพ์

๔.๓ วิจารณ์ภาพที่ใช้โฆษณาในหนังสือพิมพ์

๔.๔ วิจารณ์การเสนอข่าวต่าง ๆ เช่น การเสนอข่าวอาชญากรรม การเมือง สังคม ธุรกิจ ข่าวกีฬา บทความ บทบันเทิง มีสัดส่วนกันอย่างไร

๕. ความซาบซึ้งในคุณค่าของหนังสือพิมพ์ ทุกคนควรจะซาบซึ้งในคุณค่าของหนังสือพิมพ์ในฐานะที่เป็นแหล่งข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความรู้ และความบันเทิง ตลอดจนบริการในด้านอุปโภคบริโภคต่าง ๆ อาจจะอภิปรายกันถึงคุณค่าของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อสังคมและส่วนรวม หากจะเข้าใจถึงจริง ๆ ผู้ที่เป็นนักเรียนและนักศึกษาอาจจะลงมือทำหนังสือพิมพ์ในสถาบันการศึกษา จะทำให้เข้าใจซึ่งถึงคุณค่าของหนังสือพิมพ์ดียิ่งขึ้น การปลูกฝังรสนิยมในการอ่านก็เป็นสิ่งสำคัญ นอกจากการวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์แล้ว การรู้จักเลือกสรรหนังสือพิมพ์คุณภาพมาอ่านกันนับว่าเป็นสิ่งที่ประโยชน์อย่างยิ่ง

๖. ความสามารถในการเขียน เราควรรู้จักใช้หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องส่งเสริมทักษะในการเขียน ซึ่งอาจทำได้ดังนี้

๖.๑ ฝึกเขียนข่าว อาจจะเป็นข่าวการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ธุรกิจ ข่าวบันเทิง หรือข่าวกีฬาก็ได้

๖.๒ ฝึกเขียนบทความ อาจเป็นบทความหรือสารคดีสั้น ๆ ก็ได้

๖.๓ ฝึกเขียนบทบรรณาธิการ ซึ่งมีทั้งการเสนอข้อเท็จจริงและความคิดเห็นไปในขณะเดียวกัน

๖.๔ ฝึกเขียนประกาศและโฆษณาสินค้าต่าง ๆ

๖.๕ ฝึกเขียนเรื่องสั้น นวนิยาย โดยเขียนต่อกันไปเป็นตอน ๆ ทำนองเรื่องที่เขียนในนิตยสารหรือวารสารก็ได้

สื่ออิเล็กทรอนิกส์กับการฝึกฝนภาษา

ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าสื่อมวลชนประเภทอิเล็กทรอนิกส์ อันได้แก่วิทยุและโทรทัศน์ เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนไทย และมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้ฟังผู้ชมเป็นอย่างมาก คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้วิจัยเพื่อศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติของผู้รับสารจากสื่อมวลชน โดยสำรวจจากประชากรผู้มีรายได้ไม่น้อยในกรุงเทพฯ และชลบุรี พบว่าคนส่วนใหญ่ถึงร้อยละ ๕๑.๕๔ เป็นเจ้าของเครื่องรับวิทยุและฟังทุกวัน รายการที่นิยมฟังคือข่าว เพลง และละคร ส่วนโทรทัศน์นั้นคนกรุงเทพฯ ร้อยละ ๗๖ ชมโทรทัศน์ที่บ้าน คนชลบุรีร้อยละ ๔๔.๕๐ จะชมโทรทัศน์ที่ร้านกาแฟ ส่วนใหญ่จะชมโทรทัศน์เวลาเย็นและค่ำ ชาวกรุงเทพฯ มีพฤติกรรมเชื่อโทรทัศน์มากที่สุด เมื่อเป็นเช่นนี้จึงสมควรที่จะนำสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ฝึกฝนภาษาไทย กิจกรรมต่าง ๆ อาจมีดังนี้

๑. ย่อข่าวจากวิทยุและโทรทัศน์ เขียนเป็นภาษาของตนเองให้สละสลวย และนำไปติดประกาศให้เพื่อน ๆ ได้รับทราบ

๒. วิจารณ์การเสนอข่าว เปรียบเทียบแต่ละสถานีหรือเปรียบเทียบรายการเสนอข่าวต่าง ๆ สรุปว่าโฆษณาคอนใดเสนอข่าวหรืออ่านข่าวได้ดีที่สุด

๓. ฟังรายการสารคดี แล้วเขียนแสดงความคิดเห็นว่านักเรียนได้รับข้อคิดและสาระประโยชน์ใดจากรายการนั้นบ้าง

๔. สังเกตการบรรยาย อภิปราย ทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ เลือกสรรบุคคลที่บรรยายและอภิปรายดี นำลักษณะดีเด่นต่าง ๆ มาเป็นแนวทางในการพัฒนาการพูด การอภิปรายของตน

๕. ฝึกวิเคราะห์ภาษาที่ใช้ในการโฆษณาทางวิทยุและโทรทัศน์ จากนั้นลองฝึกฝนใช้ภาษาในการโฆษณาด้วยการเขียนบทโฆษณาสั้นคำต่าง ๆ

๖. ฟังละครวิทยุหรือโทรทัศน์ เก็บคำราชาศัพท์หรือสำนวนภาษาที่ใช้ แล้วนำมาตรวจสอบกับราชาศัพท์หรือสำนวนภาษาที่ถูกต้อง

๗. ชมรายการเกมโชว์ต่าง ๆ ทางโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย วิจารณ์การใช้ภาษาแล้วอาจจัดการแข่งขันหาคำหรือสำนวนไทยเล่นกันในหมู่เพื่อน ๆ

๘. วิจารณ์ภาษาที่ใช้ในการพากย์ภาพยนตร์

๙. สังเกตภาษาที่ดาวตลกใช้ในรายการต่าง ๆ แล้ววิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ว่าควรจะใช้ภาษาอย่างไรจึงจะเหมาะสม

๑๐. ชมภาพยนตร์หรือละครจากโทรทัศน์ วิจารณ์ชื่อภาพยนตร์หรือละครนั้น สังเกตการใช้ภาษาตลอดจนคุณธรรมที่ปรากฏในเรื่องเหล่านั้น

๑๑. ฝึกเขียนข่าววิทยุหรือโทรทัศน์ แล้วหัดอ่านข่าวทำนองโฆษณวิทยุหรือโทรทัศน์ ให้เพื่อนช่วยวิจารณ์การอ่านข่าว จากนั้นอภิปรายกันถึงวิธีการอ่านข่าวและการเป็นโฆษกที่ดี

๑๒. ชมรายการโทรทัศน์ที่มีพิธีกรดำเนินรายการ ฝึกทำหน้าที่เป็นพิธีกรในรายการโทรทัศน์ แล้วให้เพื่อน ๆ ช่วยกันวิจารณ์

๑๓. ฟังเพลงและท่วงทำนองการร้องเพลงจากวิทยุหรือโทรทัศน์ แล้วสังเกตการใช้ภาษาในเนื้อเพลง การออกเสียงตัว ร ล คำควบกล้ำ แล้ววิจารณ์การออกเสียงและการใช้ภาษา

๑๔. หัดทำบทวิทยุหรือบทโทรทัศน์ง่าย ๆ อาจเป็นรายการแนะนำเพลงหรือแนะนำหนังสือที่ควรอ่าน

การวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรอง

ถ้าจะอ่านร้อยกรองให้ไพเราะ
ต้องวิเคราะห์ให้ละเอียดและถ่วงถี
จะซาบซึ้งในรสวรรณคดี
และปรัชญาที่มีอยู่มากมาย

ปกติมักจะใช้ตนเป็นหลัก
แต่ก็มักเอนเอียงไปจนได้
ชอบกววิวรรณคดีในแบบใด
ก็พอใจบอกกล่าวต่อกันมา
หากใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์วรรณกรรม
จะส่งผลเลิศล้ำเป็นนักหนา
ดูรูปแบบการประพันธ์นั้นบนานา
วิเคราะห์ว่าสาระเป็นอย่างไร

วิเคราะห์จากตัวละครกวีทัศน์
โครงเรื่องที่กวีจัดดีหรือไม่
การกำหนดเหตุการณ์เป็นฉันท
ความไพเราะนั้นไซร้สิ่งสำคัญ
กลวิธีนำเสนอดีหรือไม่
ความยากง่ายนั้นไซร้ต้องเลือกสรร
ใช้เกณฑ์มีคุณค่าสารพัน
การเลือกสรรทำให้ได้ร้อยกรองดี

คำว่า 'วิเคราะห์' พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายไว้ว่า ไคร่ครวญ แยกแยะออกเป็นส่วน ๆ

พจนานุกรม Webster New World ได้ให้คำจำกัดความของ 'การวิเคราะห์' ไว้ว่า การแยกออกเป็นส่วนย่อย ๆ เพื่อให้ทราบลักษณะ สัดส่วน หน้าที่ และความสัมพันธ์ของสิ่งนั้น ๆ ในพจนานุกรมฉบับเดียวกันนี้ได้ให้ความหมายของ 'การวิจารณ์' ไว้ว่า การวิเคราะห์และตัดสินในฐานะผู้วิจารณ์

ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณได้ให้คำอธิบายคำ 'วิเคราะห์' ไว้ว่าเป็นการแยกแยะส่วนต่าง ๆ ออกมาให้ถี่ถ้วนที่สุดเท่าที่จะทำได้ เมื่อจะพิจารณางานเขียนชิ้นหนึ่ง ๆ เราจะแยกไปตามรูปแบบของงานนั้น เช่น บทละครสำหรับแสดงละครนอก อาทิตพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ เรื่อง สังข์ทอง เราก็คงจะดูว่าเนื้อเรื่องเป็นอย่างไร ลักษณะนิสัยตัวละครแต่ละตัวเป็นอย่างไร วิธีบรรยายเรื่องอาศัยแบบฉบับใด กลอนดีหรือไม่ ที่เราว่าดีเพราะเหตุใด นอกจากกลอนดีแล้วมีอะไรที่ประทับใจเราอีกหรือไม่ เราพอใจตอนใดหรือตัวละครตัวไหน ไม่พอใจการกระทำอันใดในเรื่องบ้าง ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณได้จัด 'การวิเคราะห์' ไว้เป็นข้อแรกในหลักใหญ่สำหรับวรรณคดีวิจารณ์ ซึ่งประกอบไปด้วยการวิเคราะห์ วินิจฉัยสารวิจารณ์ และวิพากษ์

จะเห็นได้ว่า 'การวิเคราะห์' เป็นส่วนหนึ่งของการวิจารณ์วรรณกรรมร้อยกรอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ดร. วิทย์ คีวะศรียานนท์ ที่ได้ให้ความหมายของ 'การวิจารณ์' ไว้ว่า คือการพิจารณาลักษณะของบทประพันธ์ แยกแยะส่วนประกอบที่สำคัญ และหยิบยกออกมาแสดงได้ว่าไพเราะงดงามเพียงใด วิเคราะห์ความหมายของบทประพันธ์นั้น แสดงศิลปะและแนวคิดของผู้ประพันธ์ เผยให้เห็นความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ และชี้ให้เห็นว่าหนังสือนี้มีลักษณะอย่างไร ทั้งในส่วนเนื้อเรื่อง ความคิดเห็น และทำนองการแต่ง

เสรีयरโกเศศได้กล่าวว่า 'การวิจารณ์' (Criticism) คือหลักความเห็นพิจารณาว่า สิ่งใดดีหรือเลวอย่างไร การให้คำวิจารณ์แยกเป็นสัดส่วนมีอยู่ ๓ อย่างคือ

๑. วิจารณ์ในแง่ความรู้สึกนึกเห็นของตน เรียกว่า จิตวิจารณ์ (Impressionistic Criticism)
๒. วิจารณ์ในแง่แปลหรือตีความ เรียกว่า อรรถวิจารณ์ (Interpretative Criticism)
๓. วิจารณ์ในแง่ให้คำพิพากษา เรียกว่า วิพากษ์วิจารณ์ (Judicial Criticism)

กุหลาบ มัลลิกะมาส ได้กล่าวไว้ว่า การวิจารณ์วรรณคดีคือการให้อรรถาธิบายในแง่ต่าง ๆ เกี่ยวกับลักษณะของวรรณคดีที่นำมาวิจารณ์พร้อมทั้งประเมินคุณค่าของวรรณคดี โดยใช้เกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งอย่างไม่มีอคติ และเพื่อให้การวิจารณ์เป็นไปอย่างเป็นธรรม จึงควรต้องมีเกณฑ์หรือแนวทางที่มีระบบเป็นเครื่องช่วยในการฝึกฝนการวิจารณ์ โดยทั่ว ๆ ไปแล้วนักวิจารณ์ได้ลำดับขั้นตอนของการวิจารณ์วรรณคดีไว้เป็น ๒ ขั้นตอน คือการอธิบายลักษณะ (วิเคราะห์) ของวรรณคดีนั้น ๆ และการประเมินคุณค่าหรือตัดสินคุณค่า

สิทธิ พินิจภูวดล ได้กล่าวถึงการศึกษาวเคราะห์วรรณคดีว่าเป็นส่วนหนึ่งของวรรณคดีวิจารณ์ โดยได้กล่าวว่า 'วรรณคดีวิจารณ์' คือการศึกษาวเคราะห์และประเมินค่าของวรรณคดี โดยจะมีการตัดสินหรือไม่ก็ได้ ถ้ามีการตัดสินวรรณคดีก็จะตัดสินว่าดีหรือไม่ดีโดยให้เหตุผลประกอบ เหตุผลนั้นมักจะเป็นไปตามทฤษฎีวรรณคดีตามแนวที่นักวรรณคดีสมัยต่าง ๆ วางไว้และมีการปรับปรุงขัดเกลาหลายยุคหลายสมัย การวิจารณ์จะช่วยให้ผู้ศึกษาวรรณคดีเห็นคุณค่าอย่างแท้จริงรอบด้านทุกมิติของวรรณคดี ก่อให้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งทุกแง่ทุกมุม เป็นหนทางนำไปสู่ความซาบซึ้งในวรรณคดี

อาจสรุปได้ว่า การวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองคือการพินิจพิจารณา ลักษณะของบทประพันธ์นั้นอย่างละเอียดถี่ถ้วน แยกแยะส่วนประกอบที่สำคัญ ๆ รวมทั้งการวิจารณ์ขั้นพื้นฐาน คือวินิจฉัยวรรณกรรมนั้นว่ามีความไพเราะงดงามเพียงใด บทร้อยกรองนั้นมีความหมายอย่างไร เนื้อเรื่อง ตัวละคร ศิลปะการประพันธ์และแนวคิดของผู้แต่งเป็นอย่างไร

เหตุที่ทำให้ต้องมีการวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรอง

๑. ทำให้รู้ดีรู้ลึก
๒. ทำให้รู้ลึกถ้อยตาม
๓. เห็นแง่มุมในวรรณคดี
๔. มีความภูมิใจ
๕. ได้แนวคิดปรัชญา
๖. หาทางสืบสานอนุรักษ์
๗. รู้จักคิดวิเคราะห์
๘. เสาะแสวงหาวรรณคดีที่มีค่า

แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรอง

กุหลาบ มลลิกะมาสได้กล่าวถึงการวิเคราะห์วรรณคดีไว้ว่า คือการแยกวรรณคดีที่เป็นรูปสำเร็จอยู่แล้วนั้นออกเป็นส่วย่อยต่าง ๆ อย่างมีหลักเกณฑ์ ในการวิเคราะห์ผู้ฝึกฝนการวิจารณ์จะต้องคำนึงถึงหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. การแบ่งส่วย่อยต่าง ๆ ที่ประกอบกันเข้าเป็นรูปวรรณคดีเรื่องนั้น ๆ เช่น โครงเรื่อง สารัตถะของเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก กลวิธีแต่งและสไตล์ในการแต่ง เป็นต้น ดังจะได้แยกให้เห็นรายละเอียดในการกล่าวต่อไป

๒. การอธิบายลักษณะของส่วย่อยต่าง ๆ ส่วใดมีความเด่นหรือด้อย ซึ่งจะส่งผลให้วรรณคดีนั้นมีความดีหรือด้อยเพราะเหตุใด

๓. พิจารณาให้เห็นจุดประสงค์สำคัญ หลักการ หรือกลวิธี หรือวิธีการสำคัญที่ผู้แต่งนำมาใช้

๔. พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างส่วต่าง ๆ ในวรรณคดีเรื่องนั้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงความกลมกลืน ความแตกต่าง หรือความขัดแย้งระหว่างส่วเหล่านั้น

นักวิจารณ์วรรณคดีบางท่านมองวรรณกรรมต่าง ๆ ในด้านการประเมิน คือเมื่อคนเราได้ฟังหรือได้อ่านวรรณกรรมร้อยกรองแล้ว ก็มักจะประเมินและวินิจฉัยว่า วรรณกรรมบทนั้นดีหรือไม่เพียงใด ตนเองมีความพอใจ ชาบซึ่ง ประทับใจหรือไม่เมื่อได้อ่านหรือฟังแล้ว และได้สาระประโยชน์ใดจากวรรณกรรมบทนั้นบ้าง

รัญจวน อินทรกำแหงได้กล่าวถึงการวิเคราะห์วรรณคดีว่า การประเมินคุณค่าของวรรณคดีไทยควรพิจารณาองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. รูปแบบของการประพันธ์และธรรมเนียมนิยมในการประพันธ์ ซึ่งได้แก่ธรรมเนียมนิยมในการแต่งวรรณคดีแต่ละประเภท การแต่งและการเลือกใช้คำประพันธ์แต่ละชนิด การสร้างองค์ประกอบบางอย่างของเรื่อง และธรรมเนียมนิยมในการพรรณนาความบางตอน

๒. ความไพเราะของวรรณกรรมร้อยกรอง ซึ่งได้แก่ความงามที่เกิดด้วยรสของคำและความลึกซึ้งของข้อความ

๓. สาระของเนื้อหา คือประโยชน์อันเป็นผลที่ผู้อ่านได้รับจากการอ่านวรรณคดีนอกเหนือจากความบันเทิงใจ ประกอบด้วยสาระด้านความคิดและสาระด้านหลักฐานความเป็นจริง

ในการสอนวิชาภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษาชั้นนั้น คณะกรรมการจัดทำสื่อการเรียนได้จัดทำหนังสือเรียนขึ้นด้วย ในหนังสือเรียนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีชื่อว่า หนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ คณะกรรมการได้เลือกผลงานของกวีและนักเขียนซึ่งมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่ยกย่องทั่วไปเป็นเวลานาน มาให้

นักเรียนเรียน กวีสำคัญ ๆ ได้แก่ สุนทรภู่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และนักเขียนอื่น ๆ แม้ครูสอนภาษาไทยจะไม่มีโอกาสได้เลือกวรรณกรรมเหล่านั้นด้วยตนเอง ก็ควรจะได้ศึกษาและวิเคราะห์วรรณกรรมเหล่านั้นอย่างลึกซึ้ง

นุชน้อย สกิริยงูรไต้จัยและได้สรุปเกณฑ์ในการวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองไว้ว่า ควรพิจารณาในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ

๑. แก่นสารของเรื่องคืออะไร กวีมีวิธีใดที่เสนอความคิดความรู้สึกอันเป็นแก่นของเรื่อง ดำเนินเรื่องดี เป็นไปตามลำดับไม่สับสน

๒. เมื่ออ่านออกเสียง จังหวะและลีลาถูกต้องเหมาะสมกับคำประพันธ์นั้น

๓. ถ้าบทประพันธ์นั้นแสดงความหมายไม่เด่นชัด ควรพิจารณาตีความหมายโดยใช้เหตุผล

๔. การสรรคำของกวีส่งผลดีผลด้อยอย่างไร

๕. ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดของกวีและถ้อยคำ ความคิดและเสียง ความคิดและสาระประโยชน์ กับความคิดและฉันทลักษณ์ สอดคล้องกันหรือไม่ ก่อให้เกิดผลดีหรือผลด้อยแก่บทร้อยกรองนั้น ๆ อย่างไร

แนวคิดของนักวรรณคดีชาวต่างประเทศ

โรเบิร์ต ลี ฟรอสท์ (Robert Lee Frost) กวีชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียงทางด้านร้อยกรอง ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในบทความเรื่อง *The Figure A Poem Makes* ว่า ในการแต่งคำประพันธ์ร้อยกรองนั้นเสียงนับว่ามีความสำคัญมากที่สุด และในการร้อยกรองบทประพันธ์แต่ละบท กวีจะพยายามแต่งบทประพันธ์ให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ บทประพันธ์ร้อยกรองที่ดีในสายตาของผู้แต่งก็คือ พยายามให้บทประพันธ์ต่าง ๆ มีความผิดแผกแตกต่างจากกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และสิ่งที่จะทำให้บทประพันธ์ร้อยกรองแตกต่างกันก็คือสระ พยัญชนะ การเว้นวรรคตอน จังหวะ การสร้างประโยค ถ้อยคำ รูปประโยค ประโยค ลักษณะบังคับ นอกจากนั้นจะต้องมีแก่นของเรื่อง ความหมาย และเนื้อหาเรื่องประกอบอีกด้วย

เวนท์เวิร์ธ เค. บราวน์ (Wentworth K. Brown) และ สเตอริง พี. ออมสเต็ด (Sterling P. Olmsted) ได้กล่าวไว้ในหนังสือภาษาและวรรณคดีว่า เหตุใดจึงต้องมีการวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรอง นักวิเคราะห์วรรณกรรมมักจะมีเหตุผลต่างๆ กัน บางคนวิเคราะห์ก็เพื่อที่จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับผลงานที่ผลิตออกมาให้ดีขึ้น บางคนก็วิเคราะห์ด้วยความอยากรู้อยากเห็น และความปรารถนาตามธรรมชาติก็ต้องการจะเข้าใจวรรณกรรมร้อยกรองให้ดีขึ้น เมื่อเข้าใจดีขึ้นแล้วจะได้ซาบซึ้งในคุณค่าของวรรณกรรมร้อยกรองนั้น

ซี. บรูก (C. Brook) และ อาร์. พี. วาเรน (R. P. Warren) ได้กล่าวเกี่ยวกับการประเมินผลงานร้อยกรองว่า เมื่อนักเรียนแต่งร้อยกรองแล้วควรให้เพื่อนช่วยกันตัดสิน โดยสร้างเกณฑ์ตัดสินดังนี้

๑. ความคิดริเริ่มที่ไม่ซ้ำแบบใคร เป็นตัวของตัวเอง
๒. การเลือกคำใช้ในเรื่อง ตลอดจนการใช้จินตนาการในการเขียน
๓. แบบแผนรูปแบบของบทร้อยกรอง

จากการพิจารณาแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรอง จะเห็นว่าผู้วิเคราะห์จะต้องวิเคราะห์อย่างละเอียดทั้งในด้านรูปแบบ การวางโครงเรื่อง สาระของเรื่อง พรรณนาหรือแนวคิดของผู้ประพันธ์ ความไพเราะด้านการใช้ถ้อยคำ เสียง จังหวะ สัมผัส ตัวละคร และกลวิธีในการประพันธ์

ความจำเป็นที่ต้องมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรอง

๑. เพื่อให้การวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองเป็นไปอย่างปรนัย คือมีเหตุผล เชื่อถือได้ยิ่งขึ้น แทนที่จะใช้อัตวิสัยซึ่งอาจทำให้เกิดอคติในการวิเคราะห์ได้
๒. การวิเคราะห์ร้อยกรองอย่างมีหลักเกณฑ์จะทำให้สามารถครอบคลุมขอบข่ายได้อย่างกว้างขวางครบถ้วน ไม่มุ่งไปแต่เพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น
๓. เกณฑ์ในการวิเคราะห์จะช่วยให้ผู้สนใจในวรรณกรรมเรียนรู้วิธีการวิเคราะห์และลงมือปฏิบัติได้ง่ายยิ่งขึ้น
๔. ตามปกติแล้วเมื่อบุคคลฟังหรืออ่านวรรณกรรม มักจะเปรียบเทียบกับร้อยกรองที่ตนเคยรู้จักมาแล้ว การวิเคราะห์อย่างมีหลักเกณฑ์จะช่วยให้สามารถเปรียบเทียบวรรณกรรมร้อยกรองต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเป็นปรนัยยิ่งขึ้น

เกณฑ์ในการวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรอง

การวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรอง ถ้าจะให้ได้ผลดีควรมีการวิเคราะห์อย่างละเอียดลึกซึ้ง การวิเคราะห์โดยใช้อัตวิสัยเป็นเรื่องธรรมดา เพราะมนุษย์เราเมื่อได้ยินคำประพันธ์ ย่อมจะต้องมีปฏิกิริยาโต้ตอบว่า คำประพันธ์ร้อยกรองบทนั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร มีความไพเราะหรือไม่ ได้รับสาระประโยชน์จากการฟังหรือการอ่านมากน้อยเพียงใด แต่การใช้อัตวิสัยเป็นการวิเคราะห์อย่างหยาบ ๆ มักจะปรากฏว่าการวิเคราะห์แต่ละครั้งจะครอบคลุมประเด็นที่จะวิเคราะห์ต่างกันออกไป นอกจากนั้นการวิเคราะห์โดยอัตวิสัยก็อาจมีอคติเข้ามาปะปนได้โดยง่าย การวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองจึงควรมีความเป็นปรนัยพอสมควร คือจะต้องมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ เกณฑ์นั้นควรครอบคลุมเนื้อหาที่จะวิเคราะห์ทุกประเด็น ในที่นี้จะได้เสนอเกณฑ์การวิเคราะห์ซึ่งครอบคลุมสาระ ดังต่อไปนี้

๑. รูปแบบของการประพันธ์ การวิเคราะห์รูปแบบของการประพันธ์ควรจะได้พิจารณา ๒ ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้คือ

ก. ลักษณะบังคับของการประพันธ์ ผู้วิเคราะห์ควรจะได้มีความรู้ความเข้าใจถึงลักษณะบังคับของการประพันธ์ตามตำราของฉันทลักษณ์เพื่อจะได้ทราบว่าวรรณกรรมที่กำลังวิเคราะห์อยู่นั้นมีรูปแบบถูกต้องตามลักษณะบังคับหรือไม่

ข. การเลือกใช้คำประพันธ์แต่ละชนิดได้อย่างเหมาะสม วิธีเลือกลักษณะคำประพันธ์ให้เหมาะสมกับวรรณกรรมที่ประพันธ์ที่แต่งขึ้นกันนับว่าเป็นเรื่องสำคัญ เช่น

กลอน เป็นคำประพันธ์ที่แต่งขึ้นเพื่อนำไปขับร้องและแสดงละครในโอกาสต่าง ๆ เช่น คำร้องประกอบการร่ำอวยพร คำร้องในบทละคร บทเสภา บทสักรา กลอนดอกสร้อย เพลงพวงมาลัย สำหรับบทขับร้องต่าง ๆ เช่นนี้เป็นธรรมเนียมนิยมที่กวีจะต้องใช้กลอน และมักจะเลือกใช้คำให้มีลีลาและเสียงที่เหมาะสมกับบทขับร้องแต่ละประเภทด้วย เนื่องจากกลอนนิยมใช้คำสั้น ๆ ไม่ใช้คำวิเศษนิสาร ดังนั้นในโอกาสที่มีการแต่งคำประพันธ์ที่กำหนดเวลารวดเร็ว ต้องใช้เขาวนัไวโหว่หรือปฏิกิริยาในการโต้ตอบ เช่น บทสักรา ดอกสร้อย เพลงพวงมาลัย จึงนิยมแต่งด้วยกลอน

ฉันท เป็นธรรมเนียมนิยมมาช้านานว่า การแต่งคำประพันธ์ประเภทคำบูชาพระรัตนตรัย ยอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ ยอเกียรติวีรบุรุษ วีรสตรี และการแต่งเรื่องราวนิทานที่เป็นเรื่องสำคัญสูงส่ง กวีมักจะนิยมใช้ฉันท เพราะในคำประพันธ์ประเภทฉันทนั้นนิยมใช้ศัพท์สูง ๆ เช่น คำบาลี สันสกฤต คำโบราณ คำสมาส คำสนธิ คำแผลง นอกจากนั้นในการเลือกใช้ฉันทแต่ละชนิด กวียังต้องเลือกให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ และบรรยากาศของเรื่อง และอารมณ์ของตัวละครอีกด้วย กวีจะใช้อินทรวีเชียรฉันท สำหรับพรรณนาธรรมชาติและสถานที่ต่าง ๆ ที่อ่อนช้อยสวยงาม ใช้ วิชชุมมาลาฉันท สำหรับพรรณนาบรรยากาศเยียบสัจด์ ว่าเหว ตัวละครมีความรู้สึกเศร้าสร้อย ปวดร้าว และเหนื่อยอ่อน กวีจะใช้ สัททูลวิกิพิตฉันท ในบทสดุดี ไหว้ครู หรือบทอาเศียรวาท สำหรับบทที่แสดงความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ ของตัวละครก็เป็นธรรมเนียมนิยมที่กวีมักจะใช้ฉันทที่มีลีลาและจังหวะกระชั้น แบบอิธิสังฉันท เป็นต้น

๒. การวางโครงเรื่องและการกำหนดเหตุการณ์ กวีมีวิธีการวางโครงเรื่องได้ดีหรือไม่ วรรณกรรมร้อยกรองที่เป็นนิทานและบทละครต่าง ๆ มักเป็นแบบเดียวกัน คือเป็นเรื่องของครอบครัว เริ่มตั้งแต่บิดามารดาของตัวเอก การกำเนิด การได้รับการศึกษา การมีครอบครัว การรบ การผจญภัย จุดสำคัญของเรื่องที่เป็นปัญหา

ที่ตัวเอกจะต้องผจญหรือแก้ปัญหา และการจบเรื่องซึ่งกวีไทยมักจะจบอย่างดี ตัวเอกของเรื่องประสบความสำเร็จ สำหรับการกำหนดเหตุการณ์นั้นคือ เหตุที่ทำให้โครงเรื่องดำเนินไป ผู้วิเคราะห์ก็ควรจะพิจารณาในแง่ที่ว่า การกำหนด เหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องเป็นไปตามขั้นตอนการ ดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างดี ขาด ตอนหรือสะดุดเป็นห่วง ๆ หรือไม่อย่างไร

๓. ฉาก กวีไทยในสมัยก่อนมักจะใช้ฉากที่เป็นบ้านเมือง พระราชวัง ปราสาทราชมนเทียร ป่า เขา ทะเล สนามรบ แต่วรรณกรรมปัจจุบันที่เป็นคำประพันธ์ ล้น ๆ กวีอาจจะใช้ฉากเฉพาะแห่งเฉพาะตอน เช่น รุ่งอรุณ ยามค่ำ ลำธาร เป็นต้น การวิเคราะห์ฉากจึงควรที่จะได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่า กวีพรรณนาฉากได้ถูกต้อง สมจริงชัดเจนสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง การดำเนินเรื่อง และพรรณนาประณีตวิจิตร ดงามเพียงใด

๔. ตัวละคร ตัวละครคือผู้ที่มีบทบาทในเนื้อเรื่อง ตัวละครอาจจะมีตัว เดียวหรือหลายตัว เพราะถ้าเป็นวรรณกรรมร้อยกรองประเภทนิยาย นิทาน บทละคร ก็มักจะมีตัวละครหลายตัว นอกจากนั้นตัวละครอาจจะไม่ใช่มนุษย์ แต่เป็นต้นไม้ ดอกไม้ สัตว์ สายลม สายน้ำ แสงแดด แสงจันทร์ ซึ่งกวีทำให้มีชีวิต โดยคิด วิเคราะห์ วิจารณ์ สงสัย อยากรู้ อยากเห็น มีพฤติกรรมเหมือนคนก็ได้ การ วิเคราะห์ตัวละครอาจพิจารณาในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ

ก. กวีสร้างลักษณะนิสัยของตัวละครได้สมจริงเหมือนชีวิตจริงมากน้อย เพียงใด

ข. ลักษณะนิสัยของตัวละคร มีลักษณะง่าย ๆ มีลักษณะนิสัยอย่างเดียว เช่น สดใสร่าเริง เจ็บเหงาเฉื่อยชา ฉุนเฉียว โกรธง่าย เศร้า โมโหร้าย ดุดัน หรือว่าตัวละครมีลักษณะนิสัยหลากหลาย เช่น ในเรื่องขุนช้างขุนแผน นางพิมเป็น ผู้หญิงที่เรียบร้อยแบบกุลสตรี เก่งการบ้านการเรือน มีความคิดดี พุดจาเป็นคติ มั่นคงในพุทธศาสนา รักลูกรักสามี แต่เมื่อเหตุการณ์ในเรื่องดำเนินไป นางพิมก็แสดง อารมณ์รุนแรง ปากจัด ต่ำกระโทบขุนช้าง ทะเลาะกับนางลาวทอง ดำว่าได้อย่าง เจ็บแสบ แต่เมื่ออยู่ในอารมณ์รักกับคู่รัก สามี ลูก นางก็พุดจาอ่อนโยน แสดง ลักษณะสมจริง เหมือนมนุษย์ที่มีอารมณ์หลากหลาย นิสัยเปลี่ยนแปลงไปตาม ประสบการณ์ในชีวิต การวิเคราะห์ตัวละครจึงต้องพิจารณาว่า กวีสร้างตัวละครโดย คำนี้ถึงธรรมชาติ ความต้องการของมนุษย์หรือไม่ นิสัยใจคอของตัวละครสม่าเสมอ แสดงลักษณะพื้นฐานของตัวละครตัวนั้นคงที่เสมอ หรือถ้ามีการเปลี่ยนแปลงลักษณะ นิสัยบ้าง เหตุการณ์แวดล้อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างสมเหตุสมผลหรือไม่

ค. กวีมีวิธีการเสนอตัวละครในโอกาสที่เหมาะสมหรือไม่ สมจริงเพียงใด

๕. สารของวรรณกรรม ในการวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองควรพิจารณาในแง่ต่าง ๆ ดังนี้คือ

ก. ความรู้ ในการวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองนั้น ผู้วิเคราะห์ควรจะได้พิจารณาว่า วรรณกรรมร้อยกรองเรื่องนั้นหรือบทนั้น ทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านได้รับสาระในด้านความเข้าใจธรรมชาติและพฤติกรรมของมนุษย์ได้กว้างขวางลึกซึ้งเพียงใด นอกจากนั้นผู้ฟังหรือผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับสภาพบ้านเมืองตามลักษณะที่เป็นจริงในสมัยนั้นถูกต้องหรือไม่ ตัวอย่างเช่น ในเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้แสดงลักษณะของบ้านเมืองของกรุงรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ ๒ ได้อย่างถูกต้องชัดเจน หรือเมื่อได้อ่านร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก แล้ว จะได้รับความรู้เกี่ยวกับส่วนประกอบของบ้านไทยจากบ้านของชูชกได้เป็นอย่างดี

ข. ความคิด ผู้วิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองควรจะได้พิจารณาว่า ผู้อ่านผู้ฟังได้รับสาระในด้านความคิดอันเป็นประโยชน์ทั้งในทางตรงและทางอ้อมหรือไม่ มากน้อยเพียงใด เช่น เมื่อได้อ่านเรื่องพระร่วง ผู้อ่านจะได้ความคิดในด้านความสามัคคี เมื่อได้อ่านเรื่องเวนิสวานิช ตอนนางปอร์เซียว่าความ ก็จะได้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความกรุณาปรานี สารในวรรณคดีที่เป็นคติธรรมและปรัชญามีอยู่เป็นอันมาก ใน โคลงโลกนิติ, อิศริญาณภาษิต และวรรณคดีของสุนทรภู่ แทบทุกเรื่อง

ค. ความสร้างสรรค์ วรรณกรรมร้อยกรองนอกจากจะให้ความรื่นรมย์ความบันเทิงใจแล้ว ควรจะมีลักษณะสร้างสรรค์จรรโลงใจ คือยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น มิใช่ตึงจิตใจของมนุษย์ให้ต่ำลง คือควรจะเป็นไปในทางวัฒนะมากกว่าหายนะ เพราะวรรณกรรมบางบท เมื่อได้ฟังหรือได้อ่านแล้วแทนที่จะยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น กลับทำให้เกิดความเคียดแค้น ชิงชัง เจ็บปวด โดยมีได้ชี้ทางว่าการแก้ปัญหาควรจะเป็นไปในทางใด

๖. กวีทัศน์ ในวรรณกรรมร้อยกรองนั้น การสื่อสารระหว่างกวีกับผู้ฟังหรือผู้อ่านนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ ผู้วิเคราะห์ควรพิจารณาทัศนะของผู้แต่งที่ชวนให้ผู้อ่านได้แง่คิด ได้ความรู้ บังเกิดความจรรโลงใจ หรือความคิดสร้างสรรค์ด้วย เช่น ในเรื่อง พระลอ ผู้แต่งได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความเป็นอนิจจังของโลก ในคำประพันธ์ที่ว่า

ใดใดในโลกล้วน	อนิจจัง
คงแต่บาปบุญยัง	เที่ยงแท้
คือเงาติดตัวตรึง	ตรึงแน่น อยู่เนา
คงแต่บาปบุญแล้ว	ก่อเกื้อรักษา

ในเรื่อง พระร่วง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงแสดง
ทรรศนะเกี่ยวกับการปกครองไว้ว่า

ที่ท่านเชิญเราขึ้นทรงราชย์ เกลิงอาสน์สุโขทัยสโมสร
เราจะประสาทการนคร ให้ประชาชนนิกรสุขสราญ

๗. กลวิธีนำเสนอ การวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองควรจะได้วิเคราะห์
กลวิธีการเสนอด้วยว่ามีความน่าสนใจชวนติดตาม ทำให้เกิดความประทับใจมาก
น้อยเพียงใด ตามปกติแล้วกวีหรือผู้แต่งจะมีวิธีนำเสนอคำประพันธ์ร้อยกรองดังนี้คือ

ก. เสนองานประพันธ์อย่างตรงไปตรงมา เข้าใจได้ง่าย เช่น
เกิดเป็นหญิงให้เห็นว่าเป็นหญิง อย่าทอดทิ้งกิริยาอัชฌาสัย
เป็นหญิงครึ่งชายครึ่งอย่าพึงใจ คนเขาไม่สรรเสริญเมื่อนาม
(สุภาชิตสอนหญิง)

ข. เสนอโดยต้องมีการตีความ ผู้แต่งมักจะใช้คำสัญลักษณ์ หรือการ
เปรียบเทียบอุปมาอุปไมย ซึ่งในบางกรณีผู้อ่านอาจเข้าใจทันที แต่ในบางกรณีก็อาจ
จะต้องใช้ความคิดตีความด้วย ตัวอย่างเช่น

ความรู้คู่เปรียบด้วย	กำลัง ภายเฮย
สุจริตคือเกราะบัง	ศาสตร์พ้อง
ปัญญาประดุจดั่ง	อาวุธ
กมลสติต่างโล่ป้อง	อาจแกลัวกลางสนาม

(พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

ค. เสนอโดยใช้คำหรือความซ้ำ เพื่อดึงดูดความสนใจ ให้เกิดความ
ประทับใจ เร้าอารมณ์ หรือเพื่อย้ำเน้นเรื่องราวให้ดูโดดเด่น เช่น คำประพันธ์เรื่อง
อยู่เพื่ออะไร ของ ‘อุษะณี’ จะขึ้นต้นกลอนทุกบทด้วยข้อความ “ฉันอยู่เพื่อ...”
ตั้งแต่ต้นจนจบ ทำให้การสื่อสารข้อความจากผู้แต่งถึงผู้อ่านชัดเจนหนักแน่นและ
น่าสนใจ

ง. เสนอโดยใช้ถ้อยคำงดงามลึกซึ้ง พรรณนาให้ผู้ฟังผู้อ่านเกิดความ
รู้สึก เกิดจินตนาการ เช่น

รอนรอนสุริยะไธ	อัสดง
เรื่อยเรื่อยลับเมรุลง	ค่าแล้ว
รอนรอนจิตจำนง	นุชพี เพียงแม่
เรื่อยเรื่อยเรียมคอยแก้ว	คลับคล้ายเรียมเหลียว

(บทเห่เรือ)

จ. กลวิธีในการเสนอเนื้อเรื่อง อาจดำเนินเรื่องไปตามลำดับเริ่มตั้งแต่ต้นจนจบ หรือดำเนินเรื่องย้อนกลับ คือกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนท้ายเรื่องเสียก่อน แล้วย้อนกลับไปเล่าตั้งแต่ต้นจนกระทั่งจบหรืออาจจะเริ่มเรื่องในตอนใดตอนหนึ่งก่อนก็ได้ เช่น อาจกล่าวถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในปัจจุบันก่อนแล้วกลับไปกล่าวถึงอดีตแล้วย้อนกลับมาปัจจุบันอีก

๘. ความไพเราะของวรรณกรรมร้อยกรอง

ความไพเราะของวรรณกรรมร้อยกรองที่ได้รับการยกย่องตามลักษณะร้อยกรองของไทย ได้แก่ ความงาม ๓ ประการ คือ งามด้วยรสคำ งามด้วยรสความ และงามในด้านการสร้างบรรยากาศ

งามด้วยรสคำ อาจพิจารณาในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ การเลือกสรรคำที่เป็นภาษาวิไลและการเลือกคำที่มีเสียงเสนาะ สำหรับการเลือกสรรคำที่มีเสียงเสนาะนั้นมีลักษณะดังนี้คือ คำเลียนเสียงธรรมชาติ คำที่มีเสียงสัมผัสคล้องจองกัน ลีลาจังหวะ การเล่นคำ และการหลกคำ

งามด้วยรสความ ประกอบด้วยการใช้คำที่มีความหมายกระชับ ชัดเจน การใช้คำที่มีเสียงและความหมายพิเศษ และการใช้กวีโวหาร ซึ่งเป็นการใช้ข้อความกินใจ ข้อความที่ทำให้เกิดจินตภาพ และการใช้ภาพพจน์ต่าง ๆ

งามในด้านการสร้างบรรยากาศ กวีที่เชี่ยวชาญในการประพันธ์วรรณกรรมร้อยกรองจะสร้างความงามในด้านการสร้างบรรยากาศด้วยการพรรณนาให้ผู้อ่านมองเห็นรูปร่างลักษณะของธรรมชาติ สิ่งของ ผู้คน ตลอดจนสภาพและบรรยากาศแวดล้อมตามที่กวีต้องการได้อย่างแนบเนียนแจ่มแจ้ง นอกจากนั้นในการพรรณนา กวีจะสามารถสร้างอารมณ์หรือสภาพจิตใจของผู้อ่านให้ตระหนักในรสแห่งความงามนั้นด้วยตนเอง

อุชเชนี กวีผู้สร้างสรรค์สังคม

อุชเชนี เป็นนามปากกาของอาจารย์ประคิด ชุ่มสาย ณ อยุธยา ที่ใช้เขียนคำประพันธ์ร้อยกรองต่าง ๆ ซึ่งมีจำนวนมาก ปรากฏในหนังสือรวมบทกวี ๒ เล่ม คือ *ขอบฟ้าชลิบทอง* และ *ดาวผ่องนภาคืน* คำประพันธ์ร้อยกรองที่ได้รับการกล่าวถึงเป็นอย่างมากได้แก่ *บทกวีใต้โค้งสะพาน*, *ขอบฟ้าชลิบทอง*, *กลิ่นมันเข้าไวน้ำตา*, *แต่ยวดี*, *อยู่เพื่ออะไร* และอื่น ๆ อาจารย์ประคิดไม่เพียงแต่จะสร้างสรรค์บทกวีที่มีคุณค่าไว้เท่านั้น ยังมีงานเขียนร้อยแก้วในนามปากกา ‘นิด นรารักษ์’ ซึ่งส่วนใหญ่ตีพิมพ์ใน *สยามสมัยรายสัปดาห์* และในปัจจุบันปรากฏในหนังสือ *ขอบฟ้าชลิบทอง* ซึ่งเสนอไว้สลับกันระหว่างร้อยแก้วกับร้อยกรอง งานเขียนร้อยแก้วเหล่านั้นส่วนใหญ่จะแสดงโลกทัศน์และชีวทัศน์ ตลอดจนการสอนเร้าใจ ยั่วยุให้ต่อสู้เพื่อจรรโลงโลกและมนุษยชาติ บางเรื่องก็เป็นการปลอบประโลมใจให้ผู้อ่านยืนหยัดต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่มองตนเองลืมนผู้อื่น แต่พยายามลืมทุกข์ของตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ยาก

อาจารย์ประคิด ชุ่มสาย ณ อยุธยา เคยเป็นอาจารย์สอนวรรณคดีฝรั่งเศสร่วมสมัยที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในขณะที่เป็นอาจารย์อยู่นั้นได้มีโอกาสเข้าทำงานในชุมชนแออัดช่วยเหลือในเรื่องการรักษาพยาบาลผู้ป่วยที่ยากจน และได้สอนหนังสือให้แก่เด็ก ๆ ในชุมชนแออัดนั้น เนื่องจากอาจารย์ประคิดเป็นคาทอลิกที่เคร่งครัด มีความสำนึกในหน้าที่ของคริสต์ศาสนิกชนที่จะต้องทำอะไรเพื่อคนจน การมีประสบการณ์ในสภาพการณ์ดังกล่าว ประกอบกับการได้ศึกษาอย่างลึกซึ้งในด้านวรรณกรรมร่วมสมัยของฝรั่งเศส ทำให้เกิดปณิธานอันแรงกล้าที่จะสร้างสรรค์กวีนิพนธ์ที่สะท้อนภาพสังคมตามที่แท้จริง สะท้อนภาพชีวิตของคนจนด้วยมุมมองที่ชัดเจนเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น

การสร้างสรรค์งานของอาจารย์ประคิดในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๐๑ นั้น เมื่อเปรียบเทียบกับนักเขียนในรุ่นเดียวกันจะพบว่าแตกต่างกันไปจากคนอื่น ๆ ยุคนั้น เป็นยุคที่มีการผลิตบทกวีเพื่อการต่อสู้ มีลักษณะแข็งกร้าว แต่อาจารย์ประคิดกลับมีมุมมองในการสร้างสรรค์งานด้วยการใช้ปรัชญาของคริสต์ศาสนา ใช้ความไพเราะอ่อนหวานของบทประพันธ์เรียกร้องให้มนุษย์มีความรักความเข้าใจต่อกัน ให้อภัยกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

อาจารย์ประคิด ชุ่มสาย ณ อยุธยาเป็นกวีที่มีความเข้าใจในสมบัติวรรณศิลป์ของไทย เห็นความเสนาะเพริศแพร้วของเสียงลำนำ และจังหวะในกวีนิพนธ์ จึงนำวรรณศิลป์ตามขนบธรรมเนียมไปใช้เป็นเครื่องมือสื่อสาร สร้างสรรค์กวีนิพนธ์ที่มุ่งสร้างสรรค์ชีวิตที่ดีงาม มุ่งให้ความหวัง ให้พลัง ปลอบประโลมให้ผู้อ่านมีกำลังใจต่อสู้ชีวิต มุ่งสร้างศรัทธาในพลังแห่งอุดมคติของมนุษย์ว่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างโลกนี้ให้สงบงดงาม ผลงานสร้างสรรค์แสดงให้เห็นถึงความเป็นกวีผู้มีอัจฉริยภาพ สามารถใช้วรรณศิลป์เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์สังคม ด้วยการส่งสารที่ทรงพลัง สร้างแรงบันดาลใจแก่กวีรุ่นหลังต่อมา

ในด้านผลงานร้อยกรองนั้น จะขอยกบทกวีชื่อ *ขอบฟ้าขลิบทอง* ซึ่งเป็นบทกวีที่ติดตราตรึงใจผู้อ่านเป็นอันมาก มาเป็นเครื่องแสดงอัจฉริยภาพของ 'อุชเชนี' กวีผู้สร้างสรรค์สังคม

ขอบฟ้าขลิบทอง

มิ่งมิตร

เธอมีสิทธิ์ที่จะล่องแม่น้ำรีน

ที่จะบุกดงดำกลางคำคืน

ที่จะขึ้นใจหลายกับสายลม

ที่จะร่ำเพลงเกี่ยวโลมเรียวข้าว

ที่จะยิ้มกับดาวพราวผสม

ที่จะเหม่อมองหญ้าน้ำตาพรอม

ที่จะชมขึ้นลึกโลกหมึกมน

ที่จะแล่นเรียวเล่นเช่นหงส์ร่อน

ที่จะถอนใจทอดกับยอดสน

ที่จะหวานสุขไว้กลางใจคน

ที่จะทนทุกข์เข้มเต็มหัวใจ

ที่จะเกลาทางกู่สู่คนยาก
 ที่จะจากผมนิ่มบิ่มนั้ใหม่
 ที่จะหาญผสานท้านย่นดาใคร
 ที่จะให้สิ่งสิ้นเธอจิ้นด้ง
 ที่จะอยู่เพื่อคนที่เธอรัก
 ที่จะหักพาลแพรกแหลกเป็นผง
 ที่จะมุงจุดหมายปลายทะนง
 ที่จะคงธรรมเที่ยงเคียงโลกา
 เพื่อไค้งเคียวเรียวเดือนและเพือนโพ้น
 เพื่อไผเอนพลิวพ้อล้อภูผา
 เพื่อเรื่องข้าวพราวแพรวั่ว้วนนา
 เพื่อขอบฟ้าขลิบทองรองอรุณ

ในแง่ วรรณศิลป์ ‘อุชเชนี’ ใช้ถ้อยคำที่ประณีตบรรจง สัมผัสนอกสัมผัสใน แพรพราว ในขณะที่เดียวกันก็ใช้คำที่มีพลังมีน้ำหนัก เน้นที่วามมนุษย์มีสิทธิ์ที่จะสุข ทุกข์ สะดวกสบาย ลำบากตรากตรำ ที่จะทำประโยชน์ หรือไม่เป็นประโยชน์ต่อ สังคมก็ได้ โดยใช้คำว่า ‘ที่’ ซ้ำทุกเนื้อหา และในตอนท้ายก็เน้นคำว่า ‘เพื่อ’ ทำให้ รั้ใจผู้อ่านได้อย่างมาก

คำที่เลือกสรรมา ‘อุชเชนี’ ใช้ คำให้มองเห็นภาพ เช่น ล่องแม่น้ำรีน บุก ดงดำกลางคำคืน ร้าเพลงเกี่ยวโลมเรียวข้าว เหม่อมองหย่าน้ำตาพรม แล่นเริงเล่น เช่นหงส์ร่อน ถอนใจทอดกับยอดสน เป็นต้น

ภาพที่ปรากฏในจินตนาการของผู้อ่านจะเหมือนภาพ Abstract มีสีตัดกัน เมื่อมีสีเขียวอ่อนซึ่งแสดงถึงความสุขความรื่นรมย์ก็มีสีเขียวเข้มดำคล้ำตัด แสดงถึง ความขัดแย้งของอารมณ์ซึ่งมีทั้งอารมณ์สุขทุกข์คละเคล้ากันไป มนุษย์มีทางเลือก จะเป็นเช่นนี้ตลอดไป เมื่อมีสิทธิ์ที่จะเป็นสุขสนุกสนานแล้วก็มีสิทธิ์ที่จะทุกข์ระทม มีสิทธิ์ที่จะทำประโยชน์แก่มนุษยชาติ ในขณะที่เดียวกันก็มีสิทธิ์ที่จะอยู่อย่างไร้ประ- โยชน์ได้เช่นกัน

บทกวีบทนี้ผู้อ่านจะได้รับประสาทสัมผัสหลายทางด้วยกันทั้งทางตาทางจมูก ได้หายใจอย่างสดชื่น ได้ยินเสียงเพลงเกี่ยวข้าวดังไปทั่วทั้งท้องทุ่ง

การนำเสนอ นั้น ‘อุชเชนี’ มีวิธีการนำเสนอที่แตกต่างจากกวีอื่น ๆ คือจะ แสดงความขัดแย้งตลอดเวลา เป็นความขัดแย้งทางอารมณ์และความรู้สึก ระหว่าง ความสดชื่นรื่นเริงกับความขมขื่นทุกข์ระทม เป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านติดตามตลอดเวลา

เมื่อรู้สึกว่าคุณอ่านเกิดความรู้สึกกดดัน หนักอึ้ง เนื้อหาที่จะเปลี่ยนเป็นหวานซึ่งเบาหวานเป็นการสนองอารมณ์ สนองความต้องการของมนุษย์ที่ต้องการความหลากหลายของอารมณ์ ไม่ต้องการความซ้ำซาก หรืออีกนัยหนึ่งต้องการแสดงให้เห็นความเป็นอนิจจังของชีวิตว่าจะต้องมีความสุขความทุกข์เกิดขึ้นซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อมีความรื่นรมย์เกิดขึ้นในชีวิตก็ไม่ควรเพลิดเพลินหรือหลงตัวหลงใจไปตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะในไม่ช้าก็จะต้องมีความไม่รื่นรมย์ มีความทุกข์เกิดขึ้น ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นการสลับกันของอารมณ์ ปรากฏในคำประพันธ์ส่วนใหญ่ที่ได้เสนอเป็นตัวอย่างไว้แล้ว

นอกจากนั้นวิธีการนำเสนอของ ‘อุชเชนี’ จะเริ่มจาก เรื่องใกล้ตัว คือจากตนเองก่อน คือมนุษย์มีสิทธิ์ที่จะรื่นรมย์สุขทุกข์ได้ตามปรารถนา การนำเสนอจะแรงขึ้น ๆ ถึงขนาดยั่วยุให้มนุษย์ยืนหยัดขึ้นต่อสู้กับอุปสรรค ความเอาเปรียบคดโกง ความไม่ยุติธรรมที่มีอยู่ในโลกนี้ ให้ผู้อ่านรักมวลมนุษยชาติ สามารถที่จะยอมสละชีวิตในการต่อสู้เพื่อให้โลกนี้ยังคงมีความยุติธรรมความเที่ยงธรรมอยู่ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ที่จะอยู่เพื่อคนที่เธอรัก
ที่จะหักพาลแพรกดแกลกเป็นผง
ที่จะมุ่งจุดหมายปลายท่อนง
ที่จะคงธรรมเที่ยงเคียงโลกา

การต่อสู้กับอธรรมกับความยุติธรรมเหล่านั้นทำเพื่ออะไร ‘อุชเชนี’ เสนอในตอนท้ายอย่างหวานแหววเพราะหวังว่า เพื่อให้โลกนี้เต็มไปด้วยความสุขสดชื่นรื่นรมย์ ดังคำประพันธ์

เพื่อไค้งเคียวเรียวเดือนและเฟือนโพน
เพื่อไผโชนพลั่วพ้อลัฏฐา
เพื่อเรื่องข้าวพราวแพรวทั่วแนวนา
เพื่อขอบฟ้าชลบทของรองอรุณ

คำประพันธ์บทสุดท้ายที่ว่า เพื่อขอบฟ้าชลบทของรองอรุณ นั้น กวีนักต่อสู้ในรุ่นต่อมาใช้กันจนติดปากที่ว่า ท้องฟ้าสีทองผ่องอำไพ

การนำเสนอทำนองที่ขึ้นต้นด้วยความอ่อนละมุนและเพิ่มพลังขึ้นทุก ๆ บทจนคำประพันธ์บทสุดท้ายจะกร้าวแกร่ง ยั่วยุให้คนร่วมใจจัดความทุกข์ยาก ความคดโกง การเบียดเบียน อาฆาตสินจ้าง การรับสินบน คอรัปชั่น ยั่วยุคนให้กลับลุกขึ้นมาต่อสู้กับอธรรม ช่วยเหลือคนด้อยโอกาสที่ถูกกดขี่ข่มเหง เพื่อโลกนี้จะได้เป็นโลกที่สวยงาม ผู้คนมีมิตรไมตรีช่วยเหลือกันและกัน บรรยายภาคแห่งความรักความเมตตาปรานีจะแผ่ซ่านไปทั่ว ‘อุชเชนี’ จะเริ่มบทกวีเรื่อง อยู่เพื่ออะไร ด้วยเรื่อง

ที่เบา ๆ ไกลตัวเช่นเดียวกับ ขอบฟ้าขลิบทอง คืออยู่เพื่อบุคคลที่รัก อยู่เพื่อหน้าที่
จากนั้นความแข็งแกร่งจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เป็นการค้นคว้าหาสัจธรรมท่ามกลาง
การกดขี่ข่มเหง อยู่เพื่อช่วยเหลือคนยากจน คนที่ขาดโอกาสที่จะแสดงออก อยู่เพื่อ
ให้มนุษย์มีเยื่อใยต่อกัน รักใคร่มีมิตรไมตรีกัน อยู่เพื่อความผืนอันสวยงามที่จะได้
เห็นโลกมนุษย์ใสสะอาดบริสุทธิ์ ปราศจากคนคดโกงเมื่อโลกปราศจากอาภิสลินจาง
รางวัล บทที่รุนแรงแข็งแกร่งมากก็คืออยู่เพื่อยุคทองของคนยากจน คนด้อยโอกาส
ที่ถูกกลั่นแกล้ง เมื่อคนหมดความกลัวลุกขึ้นต่อสู้กับอธรรม ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ฉันอยู่เพื่อยุคทองของคนยาก
ที่เขาถากถารกรรมชั่วปั่วหัว
เพื่อความถูกต้องที่เขาถมจมทั้งตัว
เพื่อความกลัวกลับกล้านั้นอาธรรม

จากนั้นก็จบลงด้วยถ้อยคำที่ไพเราะเพราะพริ้งสวยงาม แสดงความหวังเต็มเปี่ยมที่ว่า

เพื่อโลกใหม่ใสสะอาดพิลาสเหลือ
เมื่อคนเอื้อไมตรีอวยไมช่วยข้า
เมื่อแสงรักส่องรุ่งพุ่งเป็นลำ
สว่างน่าน้องพี่มิชัยเอย

จากบทกวีทั้งสองบทนี้ จะเห็นอัจฉริยภาพของ ‘อุชเชนี’ หรืออาจารย์
ประคิด ชุมสาย ณ อยุธยาเป็นอย่างดีว่าท่านเป็นกวีที่สร้างสรรค์สังคมอย่างแท้จริง
ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่า อาจารย์ประคิดมิได้สร้างสรรค์งานร้อยกรอง
แต่อย่างเดียวนั้น แต่ท่านได้สร้างสรรค์งานด้านร้อยแก้วด้วย งานด้านร้อยแก้ว
ที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายมีหลายเรื่อง เช่น มันจักไม่หายไป, ทางออกของมนุษย์อยู่ที่
ไหน, ไปสู่สิ่งที่ดีกว่า, เพื่อความอยู่รอดของเพื่อนมนุษย์, ที่ไหนก็เหมือนกัน,
ถ้ารักจะอยู่อย่างทาส, สิ่งที่ไม่ตายไปตามตัว, ลืมตนของตนเสีย, สิ่งที่เราเรียกว่า
ความกล้า, และอื่น ๆ งานเขียนร้อยแก้วเหล่านี้อาจารย์ประคิดใช้นามปากกาว่า ‘นิ
นรรักษ์’ ชื่อนามปากกาที่ระบุอยู่แล้วว่า ปกป้องช่วยเหลือมวลมนุษย์ เนื้อหาสาระ
ต่าง ๆ ที่ปรากฏในงานร้อยแก้วจึงแสดงสัจธรรม โลกทัศน์ และชีวิตคตินอย่างกว้าง-
ขวาง สิ่งสำคัญที่สุดก็คือการปลอบประโลมผู้อื่นให้เล็งเห็นว่าความทุกข์อุปสรรค
ทั้งหลายเป็นของธรรมดาที่เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์ ไม่ควรท้อแท้ ควรมีความหวัง ควร
ทำความดีให้ปรากฏไว้ เมื่อมีความสามารถในด้านใดก็จงเขียนหนังสือบทความจารึกไว้
แม้ปัจจุบันคนมองไม่เห็นประโยชน์ แต่ในอนาคตคนก็จะเห็นคุณค่าอย่างแน่นอน
การมีชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมควรมองให้กว้างขวางลึกซึ้ง ไม่เอาตนเองเป็น

ศูนย์กลาง ไม่เอาตนเป็นบรรทัดฐาน ควรลิ้มความทุกข์ของตนเอง ช่วยให้ผู้อื่นเป็นสุข ช่วยให้ความฝันของผู้อื่นเป็นความจริง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่จะเสนอไว้ ณ ที่นี้ คือ เรื่อง ทางออกของมนุษย์อยู่ที่ไหน ในเรื่องนี้ ‘นิต นรารักษ์’ ได้ใช้ถ้อยคำพรรณนาอย่างไพเราะเพราะพริ้ง นับเป็นพรรณนาโวหารที่น่าสนใจยิ่ง ทำให้ผู้อื่นเห็นภาพ การดิ้นรนของมนุษย์ที่ต้องการจะไปสู่สิ่งที่ดีกว่า จะไปในถิ่นแดนไกลในต่างประเทศ ณ ที่ที่มีโชแหล่งที่ตนเคยอยู่ เมื่อได้ไปพบไปสัมผัสแล้วก็จะพบสิ่งที่ตนไม่พอใจและพร้อมที่จะไขว่คว้าหาที่ไปอีกไม่มีที่สิ้นสุด ‘นิต นรารักษ์’ กล่าวว่า “เพียงเพื่อจะพบกับความว่างเปล่าอันน่าเหน็ดเหนื่อยยิ่งกว่าเก่าสักร้อยเท่าพันทวี”

ในที่สุด ‘นิต นรารักษ์’ ก็ชี้แจงถึงลัทธิธรรมที่มนุษย์ทุกรูปทุกนามต้องพบว่า

ความบิบบันในชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งที่ชอกชอนอยู่ทุกหนทุกแห่ง ทั้งที่นี้และที่โน่น นับครั้งไม่ถ้วนที่คนเราใคร่เตลิดไปให้ไกลแสนไกล ออกนอกโลกไปทีเดียวได้ยิ่งดี แต่นั่นมิใช่วิสัย ‘คน’ ที่เปี่ยมด้วยสติ และญาณอันรู้ไปรุ่งปรุถึงภาวะอันพึงสังเวชของตนเอง และรู้จักหนทางแก้ไข

จากนั้น ‘นิต นรารักษ์’ ได้ชี้แนวทางหาทางออกให้แก่มนุษย์ว่า ทางออกของมนุษย์มิได้อยู่ในการตาย แต่ในการคงชีวิตไว้ ไม่ใช่เพื่อร่ำให้ถึงสภาพน่าเศร้าของตนเอง แต่เพื่อมองไกลออกไป เอาใจตนเองเป็นเครื่องวัดความในใจของคนอื่น หวงแทนความไฝฝันของตนไว้ เพื่อช่วยทำให้มันเป็นจริงในชีวิตของใครต่อใคร ที่ปรารถนาเช่นเดียวกัน

แ่งคิดนั้นนอกจากเป็นการเตือนสติปลอบประโลมใจผู้อื่นแล้ว ยังโน้มน้าวใจให้มนุษย์รู้จักใจเขาใจเรา ลิ้มความทุกข์ของตนเอง แล้วพยายามช่วยเหลือผู้อื่น ‘นิต นรารักษ์’ จบบทความอย่างไพเราะสวยงาม ใช้การอุปมาอุปไมยที่น่าสนใจว่า

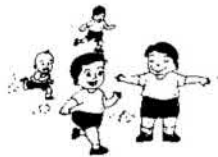
เราไหยหาน้ำพุ ความร่มรื่น และความสงบสงัด มันทิ้งอยู่ ในที่ไกล ๆ ตรงนั่นเอง เมื่อท่านลิ้มความไหยหิวของท่าน แล้วยื่น น้ำใส่สักกระบอกออกไปจ่อปากผู้กำลังกระหาย มันทิ้งอยู่ตรงนั่นเอง เมื่อท่านลิ้มความเหนื่อยอ่อนของตัวท่าน เพื่อยื่นแขนออกไปให้ใคร คนหนึ่งถลาเข้ามาเกาะ และพยุงเขาไปสู่เงาไม้อันรื่นรมย์ มันทิ้งอยู่ ทั่วทุกแห่ง ท่านที่รัก กลางความบิบบันและความยากแค้น เพียงแต่ ท่านจะก้าวพ้นตัวเองไปสู่เพื่อนมนุษย์ดาดำ ๆ ด้วยกัน ด้วยใจกว้าง และผ่องผุดดงงาม

ผู้เขียนจึงขอจบบทความนี้ด้วยกลอนสั้น ๆ ที่สอดคล้องกับผลงานของ
'นิต นรารักษ์' ดังนี้คือ

จะร้องไห้เสียใจไปใยเล่า
จะโศกเศร้าอยู่ทำไมใจหม่นหมอง
จะหลีกหนีทั่วโลกโศกยังครอง
จะมัวมองทุกข์ตนอยู่ทำไม
ใยไม่มองมวลชนหม่นหมองเหลือ
ใยไม่เอื้ออำนวยช่วยแก้ไข
ใยไม่ลืมทุกข์ตนเองเกรงอะไร
เธอรู้ไหมช่วยทุกข์เขาเราสุขเอง

ทางอยู่รอดของวรรณคดีไทย ในกระแสโลกาภิวัตน์

วรรณคดีไทยในยุคโลกาภิวัตน์

เห็นแน่ชัดไม่มีใครมีใครห่วงหา

อาจเป็นเพราะข้อมูลนับนานา

ประดังกันเข้ามาตามไม่ทัน

สมัยก่อนการบันเทิงไม่มีใครมี

วรรณคดีช่วยได้ไม่แปรผัน

ขุนแผนพระอภัยมณีนั้น

วิจารณ์กันเหมือนเป็นคนมีชีวิต

ชอบสามลคนตีมีเมียเดียว

ขุนแผนไม่แลเหลียวเพราะช้องจิต

ถ้าเลือกได้จะไม่เข้าไปใกล้ชิด

เพราะดวงจิตโลเลไม่มั่นคง

ทางอยู่รอดของวรรณคดีไทย

ต้องช่วยอนุรักษ์ไว้ไม่ลืมหูลง

ควรสืบสานถ่ายทอดกันโดยตรง

ทั้งรู้รักก็คงรอดปลอดภัย

วรรณคดีเป็นสมบัติไทยทั้งชาติ

ช่วยให้เราองอาจทุกสมัย

ควรที่ไทยทุกคนภาคภูมิใจ

ทางรอดวรรณคดีไทยมีแน่นอน

ปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ โลกและประเทศไทยจึงท่วมท้นไปด้วยข่าวสาร ข้อมูล ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีช่วยให้ข่าวสารข้อมูลกระจายไปอย่างรวดเร็ว โลกปัจจุบันจึงเป็นโลกที่ไร้พรมแดน จะอยู่ในส่วนใดของโลกก็จะได้รับ ข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์เป็นเช่นนี้วิถีชีวิตของคนไทยก็จะเปลี่ยนไปจากอดีตเป็นอันมาก

ในอดีตเมื่อ ๖๐ ปีที่แล้ว สิ่งที่ทำให้ความรื่นเริงบันเทิงใจกับประชาชนมีไม่มากนัก คนก็ต้องอ่านวรรณคดีนวนิยายที่มีอยู่ ชมละครชาตรีที่จัดแก่นตามวัด ชมการแสดง ละครจากวรรณคดี ชมโขนที่ทางกรมศิลปากรจัดขึ้นเป็นครั้งคราว วิทยุกระจายเสียง ก็มีรายการละครที่จัดขึ้นสัปดาห์ละ ๒-๓ ครั้ง หนังสือโดยเฉพาะวรรณคดีจึงเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดในบ้าน ผู้ใหญ่นอกจากจะอ่านวรรณคดีเองแล้วยังให้เด็กอ่านให้ฟังแก่เด็กชน อีกด้วย เด็กจึงเรียนรู้และซาบซึ้งในวรรณคดีไทยไปโดยไม่รู้ตัว วรรณคดี ขุนช้าง-ขุนแผน พระอภัยมณี รามเกียรติ์ สังข์ทอง ไกรทอง และวรรณคดีอื่น ๆ จึงอยู่ใกล้ชีวิตประชาชนเป็นอย่างมาก ในวงสนทนาของผู้หญิงสมัยก่อน จึงจับกลุ่มกันวิจารณ์ ตัวละครในวรรณคดีเหมือนเป็นเพื่อนสนิทที่มีชีวิตอยู่ด้วยกันในชีวิตประจำวัน เช่น อาจจะมีวิพากษ์วิจารณ์ว่าท้าวสามลเป็นสามีที่ดี มีเมียคนเดียว จะทำอะไรก็ต้อง ปรึกษานางมณฑาเสมอ ขุนแผนถึงจะหล่อเหลาเพียงใดก็เจ้าชู้มาก มีภรรยาหลายคน ผู้มีสามีไม่หล่อแบบขุนช้างอาจจะดีกว่า

ปัจจุบันสิ่งที่ให้ความรื่นเริงบันเทิงใจแก่ประชาชนมีมากจนเกือบจะเรียกได้ว่า เกือบ ๒๔ ชั่วโมงมีทั้งเพลงทั้งละครทางวิทยุและโทรทัศน์ รวมทั้งละครเวที ทั้งของ รัฐและเอกชน โรงภาพยนตร์ก็มีจำนวนมากมาย นอกจากนั้นยังมีการแสดงดนตรี ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก การจัดฉากการดำเนินเรื่องจะมีแสงสีตระการตา วรรณคดี จึงไม่ใช่สิ่งที่ให้ความรื่นเริงบันเทิงใจกับประชาชนอีกต่อไป เยาวชนจึงรู้จักวรรณคดี จากหนังสือเรียนเท่านั้น ถ้าครูใช้วิธีการสอนที่ดีจัดกิจกรรมดีก็จะช่วยได้บ้าง แต่ถ้าครู สอนไม่ดีเด็กก็อาจจะห่างวรรณคดีออกไปทุกที ๆ จนมีนักการศึกษาและนักวรรณคดี บางคนกล่าวว่า วรรณคดีไทยเห็นจะไปไม่รอดเสียแล้ว คนคงไม่สนใจหันไปสนใจเรื่อง อื่น ๆ กันหมด

วรรณคดีไทยเป็นเหมือนเพชรเม็ดงาม เป็นอนรรฆมณีหรือแก้วอันหาค่ามิได้ จะเป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งหากเยาวชนของเราไม่มีโอกาสได้สัมผัสสิ่งที่ดีเด่นเป็น มรดกของชาติ แล้วช่วยกันสืบสานอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป ปัจจุบันดูเหมือนเยาวชน ของเรามีโอกาสมากเพราะสื่อต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมีอยู่มาก แต่โอกาสที่จะได้แตะต้อง วรรณคดีอันเป็นมรดกล้ำค่ามีน้อยมาก ผู้เขียนจึงขอเสนอบทบาทของผู้ที่อยู่ใกล้ชีวิต

เยาวชน เช่น บิดามารดา หรือครูอาจารย์ โดยเฉพาะครูอาจารย์นั้นดูจะมีบทบาทที่สำคัญในการที่จะช่วยให้วรรณคดีไทยอยู่รอดปลอดภัยในกระแสโลกาภิวัตน์นี้ บทบาทมีทั้งเชิงรุกและเชิงรับ ผู้เขียนขอเสนอ บทบาทเชิงรุก เป็นข้อความที่คล้องจองดังนี้

ปลูกศรัทธา, หาแนวร่วม, สวมวิญญาณนักประชาสัมพันธ์, เลือกรสโรจการกรม,
นำเข้าสู่ชุมชน, ฝึกฝนคนรุ่นใหม่, สืบสานวรรณคดีไทยด้วยนาฏการ, กล้าหาญ
รณรงค์ถ่ายทอด, ความร่วมมือคือความอยู่รอดของวรรณคดี รายละเอียดดังนี้

๑. ปลูกศรัทธา วรรณคดีมีความไพเราะงดงามมากทั้งในด้านวรรณศิลป์ คำสอน ปรัชญา ตลอดจนการแสดงขนบธรรมเนียมประเพณี และการดำเนินชีวิตของคนไทยที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีนั้น ครูอาจารย์ต้องพยายามปลูกศรัทธาให้เยาวชนมีต่อวรรณคดีไทย อย่างน้อยก็ให้เห็นความปรีชาสามารถของกวีในด้านวรรณศิลป์ ตัวอย่างใน นิราศภูเขาทอง ของสุนทรภู่ ได้กล่าวว่า

ถึงบางจากจากวัดพลัดพี่น้อง	มามัวหมองมัวหน้าไม่ฝ่าผืน
เพราะรักใคร่ใจจิตไม่ยัดยีน	จึงต้องขึ้นใจพรากรไปจากเมือง
ถึงบางพลัดถึงคู่เมื่ออยู่ครอง	เคยใส่ซองส่งให้ลั่นใบเหลียง
ถึงบางพลัดเหมือนพี่พลัดมาขัดเคือง	ทั้งพลัดเมืองพลัดสมมารอันรณ

๒. หาแนวร่วม การที่จะช่วยให้วรรณคดีอยู่รอดเป็นที่สนใจของประชาชน และเยาวชนตลอดไปจะต้องหาแนวร่วม ซึ่งอาจจะเป็นนักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชน ในโรงเรียนก็อาจจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น ชมรมส่งเสริมอนุรักษ์วรรณคดีไทย จัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับวรรณคดี ทำให้นักเรียนเข้าใจและซาบซึ้งในวรรณคดีดีขึ้น ในชุมชนอาจร่วมกับประชาชนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวรรณคดีขึ้น เช่น จัดค่ายวรรณคดีสำหรับเยาวชน จัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันสุนทรภู่ วันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า วันสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส วันพืชมงคลวันรวมสมัย วันพบพ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้าน เป็นต้น ให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม มีโอกาสได้แสดงออกโดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ละคร เป็นต้น นอกจากนั้นอาจติดต่อกับบุคคลที่มีกำลังทางการเงิน จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมภาษาและวรรณคดี เช่น กิจกรรมของมูลนิธิเพชรภาษา เป็นต้น

๓. สวมวิญญาณนักประชาสัมพันธ์ การที่จะให้คนได้รับรู้ว่าไทยเรามีของดีมีคุณค่าควรที่จะอนุรักษ์ไว้ จะต้องใช้การประชาสัมพันธ์พอสมควร อาจใช้การจัดกิจกรรมที่สม่ำเสมอเป็นการประชาสัมพันธ์ เมื่อมีกิจกรรมในแต่ละครั้งก็โฆษณาประชาสัมพันธ์โดยใช้โปสเตอร์ อาจใช้คำขวัญก็ได้ เช่น พระอภัยมณีวรรณคดีแสนสนุก, มารู้จักกับ 'อุชเชนี' กวีปฏิรูปสร้างสรรค์สังคม เป็นต้น อาจใช้เพลงก็ได้ เช่น

เพลงเรียนวรรณคดีง่ายมาก

ทำนองเพลงแมงกะดานซ์

หากจะเรียนเรื่องวรรณคดี	ก็ต้องมีใจรักและศรัทธา
อีกทั้งจะต้องมีเวลา	เวลามีถมไป
หากขีตเขียนพากเพียรแล้วจะสบาย	แหลมมันเรียนง่ายจะตาย
โหยยเชื้อเกิด ความรู้มันจะบังเกิด	บังเกิดได้ง่ายตาย

๔. เลือกสรรจัดกิจกรรม การที่จะให้ผู้คนโดยเฉพาะเยาวชนสนใจในวรรณคดีมากขึ้น อาจจะต้องจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ตัวอย่างกิจกรรมบาง มีดังนี้

ก. จัดการแสดงละครหรือบทบาทสมมติจากวรรณคดีในชั้นเรียนและในโอกาสวันสำคัญ ๆ เช่น วันปิดภาคเรียน วันสุนทรภู่ วันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า เป็นต้น ให้นักเรียนได้ร่วมจัดทำบทละครและลงมือแสดงเอง

ข. จัดแสดงละครวรรณคดีทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

ค. ให้นักเรียนฟังเทปเพลงจากวรรณคดีและทำนองเสนาะ หาร้องเพลง และหัดอ่านทำนองเสนาะ

ง. ให้นักเรียนชมวีดิทัศน์การแสดงละครจากวรรณคดีที่กรมศิลปากร ได้จัดแสดงขึ้น เช่นเรื่องพระร่วง อิเหนา พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน

จ. ส่งเสริมให้มีการแสดงละครวรรณคดีทางโทรทัศน์

ฉ. จัดทำดนตรีภาพทัศน์ (Music Video) จากวรรณคดี เช่น อยู่เพื่ออะไร, อำตอโศกนี้ ศรีไสววิไลตา, หรือ ถึงม้วยดินสิ้นฟ้ามหาสมุทร

๕. นำเข้าสู่ชุมชน นำวรรณคดีเข้าสู่ชุมชนด้วยการขอความร่วมมือจากชุมชนในการให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางวรรณคดี เช่น การจัดการแสดงกลางแจ้งเรื่องจากวรรณคดี เช่น ลิลิตตะเลงพ่าย ขุนช้างขุนแผน รามเกียรติ์ ให้ประชาชนและเยาวชนได้ชม นอกจากนั้นอาจขอความร่วมมือจากหนังสือพิมพ์ให้เสนอบทความแนะนำวรรณคดีสำคัญ ๆ เป็นประจำทุกวัน

๖. ฝึกฝนคนรุ่นใหม่ เยาวชนคนรุ่นใหม่มีอยู่จำนวนหนึ่งที่มีความสามารถในการขับร้องเพลงไทยเดิม มีพื้นฐานในการอ่านทำนองเสนาะ ควรจัดให้เยาวชนเหล่านั้นได้พบกับศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ อาจเป็นนักประพันธ์ เช่น เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, อังคาร กัลยาณพงศ์, ประคิด ชุมสาย ณ อยุธยา เพื่อจะได้ศึกษาวิธีแต่งคำประพันธ์ ได้พบกับครูแจ้ง คล้ายสีทองเพื่อฝึกการขับเสภา และฝึกการอ่านทำนองเสนาะกับผู้ที่มีความสามารถ เป็นการสืบสานถ่ายทอดการแต่งคำประพันธ์ และการขับทำนองเสนาะไว้ไม่ให้สูญหาย และเนื่องจากบทอ่านมาจากวรรณคดี เยาวชนก็จะสนใจวรรณคดีไปด้วย

๗. สืบสานวรรณคดีไทยด้วยนาฏการ วรรณคดีไทยบางบทบางเรื่องก็อ่านง่ายสนุกสนาน บางบทก็ยาก จึงควรใช้นาฏการ เช่น การร้องรำทำเพลง การฟ้อน เข้าประกอบด้วย จะทำให้เยาวชนไทยเข้าใจและเกิดความชื่นชมและซาบซึ้งในวรรณคดีไทย เช่น *ศิลาจารึก* ใช้ภาษาเก่า เด็กอาจเบื่อหน่าย อาจใช้การฟ้อนรำ ‘ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว’ ประกอบ อาจใช้การรำดูฉุยประกอบการเรียนรู้ภาพยนต์นางลอย ตอนนางเบญกายแปลงตัวเป็นสิดา อาจแสดงละครจากเรื่อง *พระร่วง* หรือแสดงจินตลีลาประกอบคำประพันธ์ *อยู่เพื่ออะไร* หรือ *ธรรมาธรรมะสงคราม* เป็นต้น

๘. กล้าหาญวรรณรงค์ถ่ายทอด ในการที่จะช่วยให้วรรณคดีคงอยู่ตลอดไป จะต้องมีความกล้าหาญในการพูดชี้แจงให้ผู้คนเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับวรรณคดีไทยในปัจจุบัน พูดเชิญชวนวรรณรงค์ให้ช่วยกันจัดกิจกรรม เพื่อสืบสานถ่ายทอดวรรณคดีอันเป็นมรดกของไทยให้เป็นที่แพร่หลายเป็นที่เข้าใจ และภาคภูมิใจในมรดกชิ้นนี้

๙. ความร่วมมือคือความอยู่รอดของวรรณคดี การวรรณรงค์เพื่อให้วรรณคดีอยู่รอดจะทำเพียงลำพังไม่ได้ จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย เช่น ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ นักเรียน ประชาชน รวมทั้งวิทยากรซึ่งเป็นภูมิปัญญาไทยในชุมชนด้วย

สำหรับ บทบาทเชิงรับ นั้น ผู้เขียนได้เรียบเรียงเป็นข้อความที่คล้องจองกัน เช่นกันเพื่อช่วยความจำดังนี้ *เผชิญปัญหา, กล้ารับความจริง, อิงหลักสูตรหนังสือเรียน, พากเพียรด้านวิธีสอน, อุปกรณ์ใช้ช่วยประกอบ, ให้อบรมรอบจัดกิจกรรมเสริม, ให้ความรู้เพิ่มเติมด้วยการจัดกิจกรรมในชุมชน, ผักผ่อนนักเรียนตามความถนัด, ให้ได้พบกับผู้เจนจัดและกวี* รายละเอียดมีดังนี้

๑. *เผชิญปัญหา* บทบาทเชิงรับที่สำคัญที่สุดก็คือการเผชิญปัญหาในเรื่องที่คนไม่ใคร่ให้ความสนใจกับวรรณคดีเท่าที่ควร ปัญหาที่เยาวชนอ่านวรรณคดีแล้วไม่เข้าใจ เรียนวรรณคดีไม่สนุก ไม่ได้ได้รับความรู้เท่าที่ควร บางคนทั้ง ๆ ที่ทราบว่ วรรณคดีไม่ได้รับความสนใจก็กลบเกลื่อนปัญหาเสียว่า เยาวชนได้อ่านวรรณคดีเมื่อเรียนภาษาไทยบ้างแล้ว แต่จะเรียนรู้และซาบซึ้งเพียงใดไม่สนใจ

๒. *กล้ารับความจริง* คือการยอมรับความจริงว่าเยาวชนและประชาชนโดยทั่วไปหาความรื่นเริงบันเทิงใจ และสนใจละครวิทยุ ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือนวนิยายและอื่น ๆ มากกว่าอ่านวรรณคดี เมื่อยอมรับความจริงแล้วก็หาทางจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เยาวชนและประชาชนสนใจวรรณคดีเพิ่มขึ้น เริ่มต้นจากการสอนในชั้นเรียนให้สนุก นักเรียนได้ร่วมกิจกรรม จัดกิจกรรมเสริมให้ศึกษาวรรณคดีให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ส่วนประชาชนก็มีการจัดแสดงละครจากวรรณคดี จัดแสดงในชุมชน แม้รายการวิทยุหรือโทรทัศน์ก็จัดรายการที่มีเนื้อหาจากวรรณคดีให้มากยิ่งขึ้น

๓. อิงหลักสูตรหนังสือเรียน การที่จะเผยแพร่วรรณคดีไทยให้เป็นที่รับรู้ ได้รับความสนใจและเกิดความซาบซึ้ง จะต้องเริ่มจากส่วนที่มีในหลักสูตรหนังสือเรียนก่อน เพราะเป็นสิ่งที่เยาวชนจะต้องเรียนอยู่แล้ว แต่จะต้องหาวิธีการสอนที่ดี ๆ ที่จะเข้าใจ ให้เยาวชนไปอ่านวรรณคดีเพิ่มเติมด้วยตนเอง

๔. พากเพียรด้านวิธีสอน เพื่อให้การเรียนการสอนวรรณคดีเป็นที่น่าสนใจ ครูจะต้องใช้วิธีการสอนต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนเป็นอย่างดี ในขณะเดียวกัน ก็จะต้องให้นักเรียนเกิดความชื่นชมและซาบซึ้งในวรรณคดีไทยด้วย วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ที่ควรใช้ ได้แก่ การบรรยายที่มีขั้นตอนและกิจกรรมประกอบที่น่าสนใจ การอภิปราย การแบ่งกลุ่มทำงาน แบ่งกลุ่มค้นคว้า แบ่งกลุ่มระดมความคิด การใช้ ปฏิกริยาตอบสนอง การใช้นาฏการ การใช้เกม เพลง และสถานการณ์จำลอง ประกอบการสอน

๕. อุปกรณ์ช่วยประกอบ ในการสอนวรรณคดีให้สนุกสนาน น่าสนใจ นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง จะต้องใช้อุปกรณ์หรือสื่อการสอนช่วยมาก ๆ อาจเป็นภาพหุ่นจำลองของจริง สไลด์ วิดิทัศน์ แถบบันทึกเสียง แผนภูมิ การจัดสภาพ หรือบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้ออำนวยแก่การเรียนรู้

๖. ให้รอบคอบจัดกิจกรรมเสริม เนื่องจากจำนวนชั่วโมงที่เรียนในชั้นเรียน มีน้อย แต่เนื้อหา กิจกรรม ตลอดจนประสบการณ์ที่นักเรียนควรจะได้รับมีมาก ทางโรงเรียนควรจะได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรขึ้น เพื่อจะได้ใช้เวลานอกเวลาเรียน หรือในวันหยุดจัดกิจกรรม กิจกรรมด้านวรรณคดีอาจเป็นส่วนหนึ่งของชมรมภาษา หรืออาจจัดขึ้นมาต่างหากเป็นชมรมอนุรักษ์วรรณคดีไทย ชมรมการอ่านทำนองเสนาะ ชมรมการอ่านบทละครไทย เป็นต้น

๗. ให้ความรู้เพิ่มเติมด้วยการจัดกิจกรรมในชุมชน ทางโรงเรียนอาจพานักเรียนไปร่วมกิจกรรมในชุมชนในโอกาสสำคัญ ๆ ต่าง ๆ อาจรำระบำไก่ พระลอ ชมสวน จากเรื่อง ลิลิตพระลอ รำฉุยฉายเบญจกายแปลงจากรามเกียรติ์ รำเชิญขวัญ หรือแสดงละครสั้นๆ จากเรื่อง ขุนช้างขุนแผน เช่นตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง พานางวันทองหนี เป็นต้น นอกจากนักเรียนจะเข้าใจซาบซึ้งในเรื่องที่แสดงแล้วยัง ให้ความรู้ด้านวรรณคดีแก่ประชาชนด้วย

๘. ฝึกฝนนักเรียนตามความถนัด นักเรียนจะมีความสามารถและความถนัดแตกต่างกัน ผู้ที่สนใจหรือถนัดทางด้านกาพย์หรือการฟ้อนรำก็ควรให้ร่วมกิจกรรมการรำ เช่น รำในน้ำมีปลาในนามีข้าว รำฉุยฉาย รำเทพบันเทิง เป็นต้น ผู้ที่มีความสามารถในการร้องเพลงก็ฝึกให้ร้องเพลงไทย ขับเสภา พากย์ ขับทำนองเชิดหุ่น จากวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี ผู้ที่ถนัดการอ่านทำนองเสนาะก็เปิดโอกาสให้ได้ฝึก การอ่านทำนองเสนาะจากวรรณคดีทั้งโคลงกาพย์ฉันท์

๙. ให้ได้พบกับผู้เจนจัดและกวี การสืบสานถ่ายทอดวรรณคดีนับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง อาจเชิญผู้เชี่ยวชาญทางด้านวรรณคดีมาเป็นวิทยากรบรรยายให้นักเรียนฟัง สำหรับนักเรียนที่มีความสนใจทางวรรณคดีและการแต่งคำประพันธ์เป็นพิเศษ ก็อาจจัดค่ายวรรณคดีไทย เชิญศิลปินแห่งชาติโดยเฉพาะในสาขาวรรณศิลป์ให้ได้มาพบพูดคุยกับเยาวชนอย่างเป็นกันเอง ก็อาจเป็นแรงบันดาลใจให้เยาวชนสนใจในวรรณคดี สืบสาน รับการถ่ายทอดจากศิลปินแห่งชาติโดยตรง

จากกลวิธีทั้งเชิงรุกและเชิงรับดังได้กล่าวมาแล้วจะเป็นวิธีการให้วรรณคดีไทยของเราอยู่รอดปลอดภัยในกระแสโลกาภิวัตน์นี้ได้

สอนเขียนอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ

ทักษะการเขียนเป็นทักษะที่มีความสลับซับซ้อน ยากกว่าทักษะการฟัง การพูด และการอ่าน เพราะผู้เขียนจะต้องมีความรู้ดี รู้จักคำมาก มีความสามารถในการสังเคราะห์ เรียบเรียงถ้อยคำ ผู้ประกอบให้ถูกต้องและสื่อความหมายได้ชัดเจนตามที่ผู้เขียนต้องการ แต่ปัจจุบันปรากฏว่าผู้คนไม่มีใครมีความสามารถในการเขียน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเยาวชน ครูจึงควรหาวิธีการที่จะช่วยให้นักเรียนเขียนได้ เขียนเป็นและเขียนได้คล่อง กิจกรรมที่ครูจะช่วยให้นักเรียนเขียนได้ดี คือการวางพื้นฐานทักษะทางการเขียน ดังนี้

๑. ครูกับนักเรียนช่วยกันกำหนดคำ โดยเขียนคำลงบนกระดานดำ หรือเขียนคำลงในบัตรคำ แล้วให้นักเรียนเขียนเรียงเรียงเป็นประโยคที่มีความสมบูรณ์ เช่น ดอกไม้ นก สุนัข บ้าน ต้นไม้ และคำอื่น ๆ นักเรียนอาจจะเลือกคำใดคำหนึ่งที่ตนชอบ เช่นคำว่า ดอกไม้ นักเรียนอาจเขียนว่า

ดอกไม้มีความสวยงาม ทำให้โลกสดชื่นแจ่มใส

ดอกไม้นอกจากใช้ปักแจกันแล้ว ดอกไม้บางชนิดใช้เป็นยาได้

ดอกไม้เปรียบได้กับผู้หญิง เพราะมีความสวยงามน่าชื่นชม

๒. ครูกำหนดข้อความ เช่น ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ แล้วให้นักเรียนเขียนขยายข้อความ เป็นความเรียงตามความสามารถของนักเรียน เช่น

คนที่มีความสุขอนามัยดีจะเป็นคนที่ร่าเริงแจ่มใส

สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสมดังคำที่กล่าวว่

‘ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ’

๓. ครูเขียนคำต่าง ๆ ลงในกระดาษชิ้นเล็ก ๆ ทำเป็นฉลากให้นักเรียนจับ เมื่อนักเรียนจับคำใดได้ จะต้องแต่งประโยคคนละ ๓ ประโยค ภายในเวลาที่กำหนดให้ เช่น เมื่อจับคำว่า แม่น้ำ ได้ ก็แต่งเป็นประโยคดังนี้

แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำที่สำคัญของประเทศไทย
บ้านของฉันอยู่ริมแม่น้ำ อากาศสบายดีมาก
คนไทยใช้แม่น้ำเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งด้วย

๔. ครูกำหนดค่าให้จำนวนหนึ่งแล้วให้นักเรียนแต่งข้อความคนละหนึ่งข้อความหรือหนึ่งย่อหน้าสั้น ๆ เช่น เด็ก ลูกบอล กีฬา น้ำใจ แพ้ ชนะ นักเรียนอาจแต่งข้อความได้ดังนี้

นักเรียนควรจะมีน้ำใจนักกีฬา ไม่ควรยึดเรื่อง
แพ้ชนะเป็นสำคัญ เมื่อนักเรียนเล่นฟุตบอลหรือบาส-
เกตบอลนักเรียนควรมีความสนุกสนานที่ได้เล่นกับเพื่อน ๆ
ถือว่าเป็นการออกกำลังกายโดยไม่ต้องคำนึงถึงเรื่อง
แพ้ชนะ ซึ่งอาจเป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทได้

๕. ครูคิดแผนภูมิคำประพันธ์แล้วให้นักเรียนคนใดคนหนึ่งอ่านออกเสียงหรืออ่านเป็นทำนองเสนาะให้นักเรียนทั้งชั้นฟัง แล้วใช้จินตนาการตามไปด้วย แล้วเขียนความเรียงสั้น ๆ โดยใช้จินตนาการจากการฟังนั้น เช่นคำประพันธ์ที่ว่า

รักกันอยู่ชอบฟ้า	เขาเขียว
เสมอยู่หอแห่งเดียว	ร่วมห้อง
ซังกันบ่แลเหลียว	ตาต่อ กันนา
เหมือนชอบฟ้ามาป้อง	ป่าไม้มาบัง

นักเรียนอาจเขียนข้อความว่า

ความรักและความผูกพันระหว่างมนุษย์เป็น
เรื่องที่ลึกซึ้งน่าสนใจมาก คนที่รักใคร่ชอบพอกัน มี
ความผูกพันทางใจระหว่างกันและกันนั้น แม้จะต้อง
จากกันไปอยู่ไกลแสนไกลก็ยังระลึกถึงกันและกันอยู่
สำหรับคนที่ไม่มี ความผูกพัน ไม่รักใคร่สนใจกัน แม้อยู่
ใกล้กัน เห็นกันอยู่ทุกวัน ก็ไม่รักกันไม่สนใจกันและกัน
เหมือนกับมีอะไรมาขวางกันอยู่

๖. ครูนำภาพมาหลาย ๆ ภาพ ให้นักเรียนช่วยกันบรรยาย เขียนบรรยายหรือพรรณนาความรู้สึกของตนที่มีต่อภาพนั้น

๗. ให้นักเรียนร้องเพลงขึ้นพร้อมกัน ถ้าเป็นเพลงที่นักเรียนรู้จักและร้องได้อยู่แล้ว เช่น เพลงสยามานุสติ เพลงเราสู้ หากเป็นเพลงใหม่ ครูคิดแผนภูมิเพลงบนกระดานดำ เปิดเพลงเบา ๆ ให้นักเรียนร้องตาม แล้วเขียนขยายข้อความหรือเขียนแสดงปฏิกิริยาต่อเพลงนั้น

๘. ให้นักเรียนออกมาแสดงท่าทางหน้าชั้น แล้วให้เพื่อน ๆ เขียนว่าผู้แสดงแสดงความรู้สึกหรือท่าทางเกี่ยวกับด้านใดบ้าง

๙. นำอุปกรณ์ต่าง ๆ มาแสดง แล้วให้นักเรียนเขียนอธิบายคุณภาพประโยชน์ และวิธีใช้สิ่งของและอุปกรณ์เหล่านั้น ซึ่งเหล่านั้นเป็นอุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในชั้นเรียน เช่น ดินสอ ปากกา ไม้บรรทัด โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น

๑๐. ให้นักเรียนเขียนอธิบายความแตกต่างของของสองสิ่ง เช่น ความแตกต่างของแม่น้ำกับลำธาร ดินสอกับปากกา ประโยคกับวลี คำกริยากับคำนาม หญิงกับชาย ประตูกับหน้าต่าง เป็นต้น

๑๑. ให้นักเรียนเขียนแสดงความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ เช่น รัก เกลียด โกรธ หลง สนุกสนาน เหงา เป็นต้น

๑๒. ครูนำหุ่นจำลองของจริงมาให้นักเรียนในชั้นดู แล้วให้นักเรียนเขียนแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นความเรียงสั้น ๆ

๑๓. ให้นักเรียนออกไปหน้าชั้นสาธิตประกอบการบรรยาย เช่น การพับกระดาษ การพับผ้าเช็ดหน้าเป็นรูปต่าง ๆ การประดิษฐ์ดอกไม้แห้ง การจัดแจกันดอกไม้สด การจัดพานดอกไม้ การเล่านิทานเรื่องสั้น ๆ การทำของชำร่วย เป็นต้น ให้นักเรียนเขียนเอกสารประกอบการบรรยายด้วย

๑๔. ให้นักเรียนไปศึกษาวิชาการทำอาหาร ขนม ของว่าง การประดิษฐ์เครื่องจักสานง่าย ๆ แล้วให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้มาเรียบเรียงเป็นขั้นตอน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย

๑๕. ให้นักเรียนอภิปรายระดมความคิด เกี่ยวกับการเขียนเรียงเรียงข้อความที่ดี แล้วเขียนใส่แผนภูมิไวัเป็นเกณฑ์ในการเขียนต่อไป

๑๖. ครูเขียนคำพังเพยสุภาษิตลงในแถบประโยค ให้นักเรียนเขียนคำพังเพยสุภาษิตอื่น ๆ เพิ่มเติม แล้วเลือกคำพังเพยสุภาษิตที่น่าสนใจแล้วเขียนขยายข้อความให้มีความยาวประมาณ ๑ ย่อหน้า

๑๗. ครูนำบทประพันธ์สั้น ๆ มาเขียนใส่แผนภูมิ ให้นักเรียนอ่านออกเสียงหรืออ่านทำนองเสนาะ จากนั้นช่วยกันถอดคำประพันธ์ แล้วเรียบเรียงให้เป็นข้อความที่สละสลวย จากนั้นนักเรียนอภิปรายสรุปหลักเกณฑ์ในการถอดคำประพันธ์

๑๘. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ให้แต่ละกลุ่มไปรวบรวมคำประพันธ์ที่ไพเราะจากหนังสือเรียนหรือหนังสือวรรณคดี แล้วเลือกคำประพันธ์นำมาถอดคำประพันธ์เป็นความเรียง แล้วนำผลงานมาเสนอในชั้นเรียน

๑๙. จัดการแข่งขันการถอดคำประพันธ์ในชั้นเรียน หรือในโอกาสต่าง ๆ เช่น ในสัปดาห์แห่งวรรณคดี หรือเมื่อมีการจัดนิทรรศการภาษาไทย หรือเป็นกิจกรรมหนึ่งของชุมนุมภาษาไทยก็ได้

๒๐. เมื่อนักเรียนได้เรียนฉันทลักษณ์ประเภทใดไปแล้ว มอบหมายให้นักเรียนไปรวบรวมคำประพันธ์ที่นักเรียนชอบ พร้อมทั้งเขียนวิจารณ์คำประพันธ์เหล่านั้นด้วย จะทำเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้

๒๑. เปิดเทปเพลงให้นักเรียนฟัง ให้นักเรียนจับใจความสำคัญที่ปรากฏในเนื้อเพลงนั้น แล้วเรียบเรียงเป็นภาษาที่สละสลวย

๒๒. นำข่าวหนังสือพิมพ์มาอ่านให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนเขียนวิจารณ์ข่าวหนังสือพิมพ์

๒๓. ครูนำคำขวัญต่าง ๆ อาจจะเป็นคำขวัญรณรงค์ในการกำจัดขยะ การรักษาสิ่งแวดล้อม การขจัดมลพิษ การรณรงค์เพื่อใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง มาให้นักเรียนอ่านแล้วคิดพิจารณาจากนั้นให้เขียนขยายความจากคำขวัญเหล่านั้นตามความถนัดและความสนใจ

๒๔. การเขียนเรียงความตามรูปแบบ ครูควรดำเนินการสอนตามหลักการดังต่อไปนี้

ก. ครูควรวางวัตถุประสงค์ในการสอนเป็นข้อ ๆ ให้ชัดเจน หากเขียนออกมาในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมด้วยก็จะยิ่งดี เพราะจะทำให้ครูสังเกตพฤติกรรมได้ และสามารถวัดผลได้ง่ายขึ้น ถ้าหากนักเรียนมีโอกาสร่วมตั้งวัตถุประสงค์และทราบวัตถุประสงค์ด้วยก็จะทำให้การสอนดำเนินไปได้ดียิ่งขึ้น

ข. ในการเขียนเรียงความประเภทต่าง ๆ นั้น ไม่ว่าจะเป็นโวหารประเภทใด ครูไม่ควรกำหนดหัวเรื่องไว้ตายตัว นักเรียนควรมีโอกาสเลือกหรือเสนอเรื่องที่จะเขียนพอสมควร การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเรื่องที่จะเขียนเช่นนี้ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกว่าคุณมีอิสระทางด้านความคิด ทำให้ประสิทธิภาพในการเขียนสูงขึ้น

ค. ในการสอนเรียงความนั้น บรรยากาศที่จะเอื้ออำนวยในด้านการเขียนก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนเขียนเรียงความได้คล่อง มีความรู้สึกริ่อกเขียน ฉะนั้นครูจึงควรสร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดขึ้น เช่น ตัวครูเองควรมีบุคลิกภาพที่ดี หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสเป็นกันเอง มีความเห็นอกเห็นใจ พร้อมทั้งให้คำแนะนำ และชื่นชมผลงานที่นักเรียนได้สร้างสรรค์ขึ้น การใช้สื่อการสอนทั้งที่เป็นรูปภาพ ของจริง หุ่นจำลอง ภาพนิ่ง หรือเทปบันทึกเสียง ล้วนเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างบรรยากาศในการเขียนเรียงความทั้งสิ้น กิจกรรมในด้านการเขียนก็เช่นเดียวกัน หากนักเรียนได้มีโอกาสช่วยกันเขียนร่วมกันทั้งชั้นบ้าง เป็นกลุ่มย่อย ๆ บ้าง เป็นรายบุคคลบ้าง ก็จะทำให้บรรยากาศไม่ซ้ำซาก มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ง. การดำเนินการสอนเรียงความตามรูปแบบนั้น ครูควรได้ดำเนินการสอนเป็นขั้น ๆ ดังต่อไปนี้

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

เป็นขั้นที่มีความสำคัญมากเพราะเป็นการจูงใจ หันเหความสนใจของนักเรียน มาสู่เรื่องที่จะเรียน กลวิธีในการนำเข้าสู่บทเรียนนั้นมีมากมายหลายวิธี เช่น การใช้ภาพและคำบรรยายประกอบ เมื่อจะสอนเรียงความเรื่องประวัติบุคคลสำคัญ ก็อาจจะใช้ภาพสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ท้าวสุรนารี ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร สมเด็จพระสุริโยทัย พร้อมทั้งมีคำบรรยายแต่ละภาพ หรือนำด้วยเรื่องราวการทำ ความดีของบุคคลต่าง ๆ เช่น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พันท้ายนรสิงห์ นายขนมต้ม เป็นต้น นอกจากนี้อาจจะนำภาพสไลด์ หรือภาพยนตร์มาใช้นำเข้าสู่บทเรียนก็ได้

ขั้นสอน

๑) ครูควรเริ่มการสอนหลักในการเขียนเรียงความโดยทั่ว ๆ ไป หลักการเขียนเรียงความประเภทต่าง ๆ ไวยากรณ์ประกอบ การเขียน ด้วยการบรรยายประกอบ การซักถาม โดยใช้แผนภูมิประกอบ หรือให้นักเรียนอภิปรายระดมความคิดเห็น เกี่ยวกับหลักการเขียนเรียงความ โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะและเพิ่มเติมหลักการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๒) การวางโครงเรื่องและการลำดับเรื่องราวให้ต่อเนื่องกัน ในด้านนี้ ครูอาจจะนำตัวอย่างเรียงความที่ดีมาให้นักเรียนอ่าน แล้วให้นักเรียนอภิปรายแสดง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางโครงเรื่องและการดำเนินเรื่องของเรียงความนั้น แล้วช่วยกันเขียนเป็นข้อ ๆ ว่า คำนำ เนื้อเรื่อง และการสรุป แต่ละส่วนนั้นผู้เขียนมีวิธีดำเนินการเขียนอย่างไร

๓) ความรู้ที่นำมาใช้ในการเขียนเรียงความ ครูควรจะได้ชี้แจงให้นักเรียน ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ความรู้ประกอบการเขียนเรียงความ ซึ่งความรู้ นั้นอาจจะได้มาจากประสบการณ์ของนักเรียน หรือได้มาจากการฟังและการอ่าน ซึ่งนักเรียนได้เก็บสะสมไว้ด้วยการบันทึกหรือความทรงจำ

๔) ภาษาและสำนวนที่นำมาใช้ เนื่องจากการสอนเรียงความตามรูปแบบ นั้นจะต้องมีขั้นตอนรูปแบบและลีลาการเขียนโดยเฉพาะ ดังนั้นสำนวนภาษาที่จะใช้ ในการเขียนจึงต้องเป็นภาษาเขียนที่ถูกต้องตามแบบแผนของภาษา

ในการนี้ครูอาจจะนำข้อความที่เป็นภาษาหนังสือพิมพ์และภาษาพูดมาให้นักเรียนฝึกเขียนเรียบเรียงเป็นภาษาเขียนที่ถูกต้อง นอกจากนี้ครูอาจมอบหมายให้นักเรียนไปหาข้อความซึ่งเป็นภาษาหนังสือพิมพ์และภาษาพูด พร้อมทั้งเรียบเรียงใหม่ให้เป็นภาษาเขียนที่นำเสนอในชั้นเรียน

ชั้นลงมือเขียน

การจะให้นักเรียนแต่ละคนลงมือเขียนโดยทันทีทันใดนั้นอาจจะทำให้นักเรียนเขียนไม่ได้ ทางที่ดีก็คือเมื่อนักเรียนรู้หลักในการเขียนเรียงความต่าง ๆ แล้ว ก็อาจจะให้นักเรียนช่วยกันเสนอหัวข้อเรื่อง วางโครงเรื่อง และช่วยกันเขียนเรียงความบนกระดานดำ หรือเรียงความปากเปล่าโดยมีเลขานุการเป็นผู้จดบันทึก เมื่อเขียนเสร็จแล้วก็ลองวิพากษ์วิจารณ์โดยอาศัยเกณฑ์การเขียนเรียงความที่ครูและนักเรียนอภิปรายระดมความคิดสร้างขึ้น จากนั้นก็ให้นักเรียนลงมือเขียนเรียงความตามหัวข้อที่นักเรียนเสนอ ซึ่งครูควรที่จะให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ในการเขียนทั้งที่เป็นกลุ่มย่อยและเป็นรายบุคคล

ชั้นประเมินผล

ในการประเมินผลการเขียนเรียงความนั้น นักเรียนควรจะได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย เช่นเมื่อนักเรียนเขียนเรียงความเสร็จแล้ว ครูควรจะนำผลงานของนักเรียนคนใดคนหนึ่งมาอ่านหน้าชั้น แล้วให้นักเรียนช่วยกันประเมินผลตามเกณฑ์การวัดผลเรียงความที่นักเรียนได้ช่วยกันตั้งไว้ สำหรับเรียงความที่ครูนำไปตรวจนั้น ครูควรที่จะได้รับตรวจแล้วส่งคืนนักเรียนโดยรวดเร็ว พร้อมทั้งมีคำติชมที่ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนจะได้ทราบผลการเขียนของตน และสามารถแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้ดีขึ้น การที่ครูส่งผลงานคืนโดยเร็วเช่นนี้จะเป็นการเสริมกำลังใจ นักเรียนจะมีความกระตือรือร้นในการเขียนยิ่งขึ้น

ชั้นปรับปรุงแก้ไข

เมื่อครูพบว่านักเรียนเขียนเรียงความตามรูปแบบไม่ได้ หรือมีปัญหาในการเรียบเรียงความคิดเป็นลายลักษณ์อักษร ครูควรดำเนินการแก้ไขด้วยการให้นักเรียนช่วยกันเรียงความปากเปล่า ให้เรียงความปากเปล่าเป็นรายบุคคล หรือให้ฝึกการเขียนเรียงความโดยเสรี (free composition) ตามกิจกรรมที่ได้เสนอแนะไว้ในข้อ ๑-๑๖ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว

๒๕. ครูมอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนเขียนบันทึกประจำวัน . ในระยะแรกอาจให้เขียนเกี่ยวกับเรื่องราวของตนเองในแต่ละวัน ในระดับที่สูงขึ้นไปครูพยายามสนับสนุนให้นักเรียนเขียนแสดงความคิดวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับในแต่ละวัน

๒๖. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย มอบหมายให้ไปศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องหลักภาษาหรือวรรณคดี ตลอดจนการรวบรวมคำต่าง ๆ ที่ใช้ในภาษาไทย แล้วเรียบเรียงเป็นรายงานของกลุ่ม เน้นรูปแบบของการเขียนรายงาน จากนั้นนักเรียนอาจจะรายงานปากเปล่าด้วยก็ได้

๒๗. เมื่อมีการจัดบรรยาย อภิปราย หรือโต้วาที จะเป็นการจัดขึ้นภายในโรงเรียนหรือนอกสถานที่ก็ตาม ครูมอบหมายให้นักเรียนไปฟัง แล้วเรียบเรียงเป็นรายงานส่งเป็นรายบุคคล

๒๘. มอบหมายให้นักเรียนไปสัมภาษณ์ผู้ที่มีชื่อเสียงในด้านต่าง ๆ ในชุมชน แล้วให้เขียนเรียบเรียงเป็นรายงานส่งครู

๒๙. ครูภาษาไทยควรถือโอกาสสอนการเขียนรายงานให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ เช่น สนับสนุนให้นักเรียนจัดทำโครงการของตนเอง จะเป็นโครงการทางวิทยาศาสตร์หรือโครงการทางศิลปศึกษา เช่น ทำการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ การวาดภาพ ปั้น แกะสลัก แต่งเพลง เป็นต้น แล้วให้นักเรียนทำรายงานเสนอผลงานของโครงการนั้น ๆ

๓๐. เมื่อมีการประชุมกลุ่มไม่ว่าในกรณีใด ๆ ก็ตาม ครูควรสนับสนุนให้นักเรียนเขียนรายงานการประชุมให้ถูกต้องตามรูปแบบ

๓๑. เมื่อมีการจัดทัศนศึกษา จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิชาใด ๆ ก็ตาม ครูภาษาไทยควรสนับสนุนให้นักเรียนเรียบเรียงเป็นรายงานส่ง

๓๒. ให้นักเรียนฟังคำสั่งยาว ๆ ซึ่งอาจจะเป็นข้อเขียนหรือด้วยวาจาก็ได้ แล้วให้นักเรียนจับใจความแล้วเรียบเรียงเป็นข้อความย่อ ๆ ที่กะทัดรัด

๓๓. ให้นักเรียนนำข้อความมาอ่านให้ฟัง แล้วให้เพื่อนจับใจความสำคัญ แล้วเรียบเรียงเป็นข้อความย่อ ๆ จะเป็นข้อเขียนหรือปากเปล่าก็ได้

๓๔. ครูให้นักเรียนฟังเทปบันทึกเสียง คำบรรยาย อภิปราย สารคดี บทความต่าง ๆ แล้วให้นักเรียนย่อ

๓๕. ให้นักเรียนฟังข่าววิทยุ โทรทัศน์ แล้วให้นักเรียนเรียบเรียงใจความสำคัญ ๆ ส่งครู หรือติดไว้ที่ป้ายนิเทศ เป็นการเชิญชวนให้เพื่อนสนใจข่าวสารและความเคลื่อนไหวต่าง ๆ

๓๖. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย มอบหมายให้นักเรียนไปหาניתาน นิทาน สุภาษิต หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าสนใจมาเล่าให้เพื่อนฟัง อาจจะใช้ภาพประกอบหรือแสดงท่าทางประกอบ แล้วให้นักเรียนที่ฟังย่อเรียบเรียงใจความสำคัญ

๓๗. แบ่งกลุ่มนักเรียนไปเตรียมเรื่องที่จะมาเล่าให้เพื่อนฟัง พร้อมทั้งทำข้อสังเขป เฉลยเขียนใส่แผนภูมิหรือแถบประโยค ผลัดกันเล่าเรื่อง ให้เพื่อนทำข้อสังเขปแล้วเฉลย

๓๘. การสอนย่อความตามรูปแบบ ครูภาษาไทยควรจะได้วางแผนการสอนอย่างดี มีขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน การจัดกิจกรรมประกอบ และการประเมินผล

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูอาจนำเข้าสู่บทเรียนโดยให้นักเรียนอภิปรายถึงประโยชน์และคุณค่าของย่อความที่มีต่อนักเรียนและมีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ตลอดจนการแสวงหาความรู้ต่าง ๆ ที่นักเรียนได้มาจากการอ่าน การฟัง ซึ่งนักเรียนจะต้องใช้ทักษะในการย่อความจับใจความสำคัญทั้งสั้น การนำเข้าสู่บทเรียนด้วยวิธีอื่นๆ ครูก็อาจจะใช้กิจกรรมที่ได้เสนอแนะมาแล้วในข้อที่ ๒๓-๒๔

ขั้นตอนการสอน

ครูอาจทำได้ดังนี้

๑) นักเรียนอภิปรายระดมความคิดเกี่ยวกับการย่อที่ดี แล้วเขียนเป็นข้อ ๆ บนกระดานดำหรือเขียนใส่แผนภูมิไว้เป็นเกณฑ์ในการเขียนย่อความ

๒) ครูนำข้อความหลาย ๆ ข้อความ มีความยาวประมาณหนึ่งย่อหน้ามาให้นักเรียนอ่าน แล้วให้นักเรียนหาประโยคที่เป็นใจความสำคัญของย่อหน้านั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นรากฐานให้นักเรียนรู้หลักในการจับใจความสำคัญ

๓) นำตัวอย่างของย่อความที่ดี พร้อมทั้งต้นฉบับเรื่องยาวของย่อความนั้นมาให้นักเรียนดู แล้วอภิปรายถึงภาษาสำนวนที่ใช้ สรรพนาม ตลอดจนแบบฟอร์มของการย่อ

๔) ครูนำแผนภูมิตัวอย่างแสดงคำขึ้นต้นของย่อความประเภทต่าง ๆ มาให้นักเรียนดู แล้วอภิปรายกันในชั้น

๕) ครูนำเรื่องสั้น บทความ ประกาศ แถลงการณ์ คำปราศรัย พระบรมราโชวาท จดหมาย นิยาย นิทาน เป็นต้น มาให้นักเรียนฝึกเขียนคำขึ้นต้นให้ถูกต้อง

๖) ครูแจกเอกสารซึ่งเป็นเรื่องราวที่จะนำมาให้นักเรียนฝึกย่อความร่วมกันบนกระดานดำ เมื่อเสร็จแล้วก็แก้ไขติชมร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรงภายใต้การแนะนำของครู

๗) ครูนำบทความมาให้นักเรียนอ่าน เล่าเรื่อง เล่านิทาน หรือให้นักเรียนฟังเรื่องราวจากเทปบันทึกเสียง แล้วให้นักเรียนย่อเป็นรายบุคคลให้ถูกต้องตามแบบฟอร์มของการย่อความที่ได้เรียนไปแล้ว

ขั้นประเมินผล

ครูอาจจะประเมินผลโดยวิธีที่เลือกย่อความของนักเรียนประมาณ ๒-๓ คนนำมาอ่านหน้าชั้น ให้นักเรียนร่วมกันประเมินผลตามเกณฑ์การย่อความที่นักเรียนช่วยกันระดมความคิดตั้งไว้ จากนั้นเปิดอภิปรายทั่วไป

การสร้างความประทับใจในงานประพันธ์

ครูในระดับมัธยมศึกษาควรเขียนคำประพันธ์ร้อยกรองอย่างง่าย ๆ เช่น กาพย์ กลอน โคลง หรือฉันท์ง่าย ๆ เช่น วิชชุมมาลาฉันท์ ได้ ทั้งนี้เพื่อจะได้แต่งคำประพันธ์หรือเพลงขึ้นใช้ประกอบการสอน แต่การแต่งคำประพันธ์นั้นจะต้องมีการวางรากฐานพอสมควร ในระดับแรกควรสร้างความประทับใจในงานประพันธ์ร้อยกรองเสียก่อน แล้วจึงลองแต่งดู วิธีการสร้างความประทับใจในงานประพันธ์ร้อยกรอง ได้แก่ สร้างศรัทธา หาตัวอย่าง สร้างจินตนาการ อ่านเป็นนิจ ทำจิตให้เบิกบาน สนุกสนานกับรสความรสคำ ท่องจำบทที่สนใจ ซาบซึ้งในเสียงเสนาะ วิเคราะห์ภาพพจน์ และตีความให้กระจ่าง วินิจฉัยความแตกต่างของคำประพันธ์ พิจารณาความคิดสร้างสรรค์ของกวี หาแนวคิดและปรัชญาที่มีในร้อยกรอง ขับร้องหรืออ่านทำนองเสนาะ วิเคราะห์หาข้อเสียของผู้แต่ง ท่องเที่ยวไปตามแหล่งวรรณกรรมมุขปาฐะ รายละเอียดดังนี้

๑. สร้างศรัทธา การที่จะเกิดความประทับใจในวรรณกรรมร้อยกรองนั้น ครูจะต้องมีความศรัทธา มีความภาคภูมิใจว่าวรรณกรรมร้อยกรอง โดยเฉพาะงานที่เป็นวรรณคดีนั้น บรรพบุรุษของเราได้แสดงภูมิปัญญาให้ปรากฏและสะสมไว้เป็นมรดกแก่ลูกหลานไทย วรรณกรรมเหล่านั้นงามหลายด้านทั้งความมุ่งหมายที่มีกลวิธีการแต่ง การแสดงออกด้านภาษา การพิจารณาทางเสียงของผู้ประพันธ์ บรรยายภาพและอารมณ์ ข้อคิดคำคมที่ปรากฏ การกำหนดเนื้อเรื่องตัวละคร ตัวอย่างเช่น ลิลิตพระลอ ซึ่งนับว่าเป็นยอดเป็นเลิศของวรรณคดีไทย มีความมุ่งหมายที่จะแสดงให้เห็นถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูก ความรักระหว่างคู่ครอง ความรักระหว่างผู้ ส่วนวรรณคดีประเภทคำสอน เช่น สุภาษิตพระร่วง, โคลงพาลีสอนน้อง, กฤษณาสอนน้อง,

สุภาสิตสอนหญิง ก็มุ่งที่จะสอนเกี่ยวกับวิธีการดำเนินชีวิตแบบไทย บทละครเรื่อง พระร่วง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็มีพระราชประสงค์ที่จะให้คนไทย มีความรักใคร่ปรองดองสามัคคีกัน เป็นต้น

๒. ทดตัวอย่าง ครูควรจะได้พบเห็นวรรณคดีหรือวรรณกรรมปัจจุบันที่มีความงดงามไพเราะในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการชมธรรมชาติ ชมนาง การรำพึงรำพันอาลัยอาวรณ์ต่าง ๆ จึงจะเกิดความประทับใจซาบซึ้งในรสไพเราะของวรรณกรรมร้อยกรอง ตัวอย่างคำประพันธ์ที่มีความไพเราะ เช่น

ชมธรรมชาติ

กลางลึงลึงลอดไม้
แลลูกลึงลงชิง
ลึงลมไล่ลมตึง
แลลูกลึงกลางไหล

กลางลึง
ลูกไม้
ลึงลอด หนินา
ลอดเลี้ยวกลางลึง

(พระลอ)

กลางลึงไต่กิ่งกลางลึงไขว่
กลางลึงชิงค่างขึ้นกลางลึง
เพกาเกาะเกาะทุกก้านกิ่ง
มัดกากากวนลั่นกาดง

กลางลึงวิ่งไล่กันวุ่นวิ่ง
กาหลงลงกิ่งกาหลงลง
กรรมธิการก้างกันชมหลง
กาฝากกาลงทำรังกา

(ขุนช้างขุนแผน)

ชมนาง

งามผิวประไพผ่อง
งามแก้มแฉล้มฉ่ำ
งามเกศดำขำ
งามเนตรพิณศปาน
งามทรวงสล้างสอง
ดีเลิศประเสริฐกว่า
งามเอวอนงค์ราว
เกลากลึงประหนึ่งวาด
งามกรประหนึ่งวง
นวยนาฏวิลาสวง

กลทาบศุภาสุพรรณ
พระอรุณแอร่มละลาน
กลน้ำนทองละหาน
สุมนีมะโนहरา
วรรณสุนสมสูมา
วรบุลสะโรชะมาศ
สุรศิลป์ชาญฉลาด
วรรูปพิไลพะวง
สุระคชสุเรนทะทรง
ดุจรำระบำระเบง

(มัทนะพาธา)

รำพึงรำพัน

จำใจจำจากเจ้า	จำจร
น่านิราศแรมสมร	แม่ร้าง
เพราะเพื่อจักไปรอน	อริราช ฤาแม่
จำทุกข์จำทเวชว่าง	สวาทว่าหวันถวิล

(ลิลิตตะเลงพ่าย)

นางแย้มตุจแม่แย้ม	ยินดี ร่อนา
ต้องดูมือเทพี	พี่ต้อง
ช้องนางคลีเกศี	นุชคลี ลงฤา
รักดูจเรียมรักน้อง	ร่วมรู้รักเรียม

(ลิลิตพระลอ)

๓. สร้างจินตนาการ การที่จะเกิดความรู้สึกประทับใจในความงามของคำประพันธ์ร้อยกรองนั้น ผู้อ่านจะต้องใช้จินตนาการให้เห็นภาพ เกิดความรู้สึกเกิดอารมณ์คล้ายตามผู้ประพันธ์ไปด้วย จึงจะได้รับรสไพเราะจากวรรณกรรมร้อยกรองอย่างแท้จริง ภาพที่เกิดขึ้นในจิตของเรานั้นเป็นภาพหรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นตามประสบการณ์ที่เคยมีมา เป็นภาพที่เห็นด้วยใจคิด ด้วยความรู้สึก ทำให้เกิดความเข้าใจในบทประพันธ์อย่างลึกซึ้ง ในขณะเดียวกันเกิดความซาบซึ้งในรสไพเราะของคำประพันธ์ร้อยกรองด้วย ตัวอย่างคำประพันธ์ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการมีดังนี้

รอนรอนสุริยะไธ	อัสดง
เรื้อยเรื้อยลับเมรุลง	ค้ำแล้ว
รอนรอนจิตจ้านง	นุชพี เพียงแม่
เรื้อยเรื้อยเรียมคอยแก้ว	คลับคล้ายเรียมเหลียว

(บทเห่เรือ)

จากคำประพันธ์บทนี้ผู้อ่านจะเกิดภาพในจิต เห็นดวงอาทิตย์ยามใกล้ค่ำค่อย ๆ ทอแสงอ่อนลง ๆ ลับทิวเขาไป ในขณะเดียวกันก็เกิดความรู้สึกคล้ายตามกวีที่เฝ้ารอนางผู้เป็นที่รักใจจะขาดอยู่รอน ๆ

ลมละเรื้อยเฉื่อยเฉียวในเคียวข้าว	กัณฑ์น้าวระหัดน้ำทำนบขัง
ระลอกนองกรองไสร่มใบบัง	แพงพวยหยั่งยอดพันสนั่นตะวา
เราย่าน่านองไหลไปตามน้ำ	เย็นเย็นฉ่ำชื่นเนื้อเย็นเสื่อผ้า
กลิ่นผีเสื้อโสนรายที่ปลายนา	ปลิวว้ายฟาลอยฟ่องเหนือทองคำ
ลมฝนโชยขึ้นกลิ่นไอดินหอม	สะแกค้อมกิ่งกัมร่มฝนฉ่ำ
เราเป่าใบไม้ขับรับลำนน้ำ	ดอกกระบำนน้ำฝนหล่นบนลาน

(คำหยาด เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ประพันธ์)

เมื่อได้อ่านคำประพันธ์บทนี้แล้ว ผู้อ่านจะมองเห็นภาพท้องนาในหน้าฝน ได้อย่างชัดเจน ยิ่งผู้ที่เคยมีประสบการณ์ตรง ได้เคยเห็นได้เคยอยู่ในชนบทจะเข้าใจ และเกิดความรู้สึกรื่นเริงบันเทิงใจตามไปด้วย

๔. อ่านเป็นนิจ การที่จะสร้างความประทับใจในบทประพันธ์ร้อยกรองนั้น จะต้องอ่านอยู่เสมอเป็นประจำ อ่านทั้งวรรณกรรมร้อยกรองที่แต่งไว้ในอดีต ซึ่งเป็นแม่แบบของคำประพันธ์อื่น ๆ เช่น ลิลิตพระลอ รวมทั้งวรรณกรรมร้อยกรองสมัยใหม่ ที่มีอุดมคติ ปรัชญา และอุดมการณ์แทรกอยู่ด้วย จึงจะได้เห็นภูมิปัญญาไทยที่แสดงออกมาในรูปของคำประพันธ์ร้อยกรองอย่างแท้จริง ดังตัวอย่าง

ยมโดยประดู่เจ้า	จงโดย
ใบโบกคือนุชไชย	เรียกข้า
เรียมเห็นเกดเรียมโหย	หาเกศ นุชแม่
วัลย์โอบเอวไม้อ้า	อ่อนอ่อนเอวเรียม
	(ลิลิตพระลอ)
อยู่รยาศลัมแล้ว	ลอยสวรรค์ ลงฤา
สิงหาสน์ปรางค์รัตนบรร-	เจ็ดหล้า
บุญเพรงพระหากสวรรค์	ศาสน์รุ่ง เรืองแธ
บังอบายเบิกฟ้า	ฝึกพื้นใจเมือง
เรื่องเรื่องไตรรัตน์พัน	พันแสง
รินรสพระธรรมแสดง	คำเข้า
เจดีย์ระตะแข่ง	เสียดยอด
ยลยิ่งแสงแก้วแก้ว	แก่นหล้าหลากสวรรค์
	(นิราศนรินทร์)

ขอบฟ้าชลิตทอง

มิ่งมิตร
 เธอมีสิทธิ์ที่จะล่องแม่น้ำรีน
 ที่จะบุกดงดำกลางคำคิน
 ที่จะขึ้นใจหลายกับสายลม
 ที่จะรำเพลงเกี่ยวโลมเรียวข้าว
 ที่จะยิ้มกับดาวพราวผสม
 ที่จะเหม่อมองหญ้าน้ำตาพรหม
 ที่จะชมขึ้นลึกโลกหมึกมน

ที่จะเล่นวิ่งเล่นเช่นหงส์ร่อน

ที่จะถอนใจทอดกับยอดสน

ที่จะหวานสุขไวกกลางใจคน

ที่จะทนทุกข์เข้มเต็มหัวใจ

ที่จะেলাทางกู่สู่คนยาก

ที่จะจากผมนี้มื้อมเส้นไหม

ที่จะหาญผสานทำนุย์นตาใคร

ที่จะให้ส่งสิ้นเธอจิตนี้จง

ที่จะอยู่เพื่อคนที่เธอรัก

ที่จะหักพาลแพรกแหลกเป็นผง

ที่จะมุ่งจุดหมายปลายทะนง

ที่จะคงธรรมเที่ยงเคียงโลกา

เพื่อไค้งเคียวเรียวเดือนและเพื่อนฝัน

เพื่อไผโชนพลั่วพ้อล้อภูผา

เพื่อเรื่องข้าวพราวแพร้วทั่วแนวนา

เพื่อขอบฟ้าขลิบทองรองอรุณ

(‘อุชเชนี’ ประพันธ์)

บทประพันธ์บทแรกประพันธ์ขึ้นในสมัยอยุธยา บทที่สองสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น และบทที่ ๓ ประพันธ์ขึ้นในสมัยปัจจุบัน จะพบว่าแม้ลีลาในการแต่งต่างกัน แต่ความไพเราะยอดเยี่ยมไม่แพ้กันเลย

๕. ทำให้เบิกบาน ในการอ่านคำประพันธ์ให้ได้รับและเห็นสุนทรียภาพ อันงดงามนั้น ควรจะได้ทำจิตใจให้ผ่องใส อาจอ่านในใจ อ่านออกเสียง หรืออ่าน ทำนองเสนาะก็ได้ บทประพันธ์ร้อยกรองที่เป็นกลอนอาจใช้เพลงไทยเดิมร้องได้ทุกบท ผู้อ่านอาจใส่ทำนองได้ตามถนัด ดังตัวอย่างคำประพันธ์ต่อไปนี้

รื่นรื่นชื่นกลิ่นพีจำได้	เหมือนเมื่อไปภิรมย์สมศรี
ในสถานพิมานฉิมพลี	กลิ่นยังซาบทรงพื้ไม่เว้นวาย
นิจจาเอ่ยจากเขมมาเจ็ดวัน	กลิ่นสุดันธรสร์นก็เหือดหาย
ถ้าวว่าใครแนบน้องประคองกาย	กลิ่นสายสวาทซาบอรุมา

(กาภี)

๖. สนุกสนานกับรสความรศคำ

๖.๑ การสรรคำมาใช้ในร้อยกรอง เวลาอ่านคำประพันธ์ร้อยกรอง ควรจะได้สังเกตการใช้คำของกวีว่ามีความเฉลียวฉลาด มีเขว้นไวไหวพริบในการ

เลือกสรรคำใช้อย่างไร อันที่จริงการเลือกสรรคำมาใช้ในร้อยกรองไม่จำเป็นต้องยากแก่การเข้าใจ อาจเป็นคำง่าย ๆ ที่สามารถสื่อสารกับผู้ฟังผู้อ่านได้ดี แต่เป็นคำที่มีความหมายซาบซึ้งกินใจ เกิดความสะเทือนอารมณ์ ตัวอย่างเช่น สุภาษิตพระร่วงมีการใช้คำง่าย ๆ แต่ได้ความหมายดี ซาบซึ้งกินใจ ผู้คนจดจำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี แม้เวลาจะผ่านมาเป็นเวลานานแล้ว ตัวอย่างเช่น

- ภายในอย่าหน้าออก	ภายนอกอย่าหน้าเข้า
อาสาเจ้าจนตัวตาย	อาสานายจงพอแรง

ในพระราชนิพนธ์เรื่อง อิเหนา การเลือกสรรถ้อยคำมาใช้ดีมาก เช่น

เมื่อนั้น	จินตะหราวาติมีศักดิ์
ได้ฟังคั่งแค้นฤทัยนัก	สะบัดพักตร์ผินหลังไม่บังคม
แล้วว่าน้อยหรือพระทรงฤทธิ์	ช่างประติษฐ์ข้อความดูงามสม
กล่าวแกล้งแล้งเสเล่ห์หลม	คดคมแยบคายหลายชั้น
พระจะไปดาหาปราบข้าศึก	ถ้าวาลีกถึงคู่ตุนาหงัน
ด้วยสงครามในจิตยังติดพัน	จึงบิดผันพจนาไม่อาลัย
ไหนพระผ่านฟ้าสัณญาณ้อง	จะปกป้องครองความพิสมัย
ไม่นิราศแรมร้างทางไกล	จนบรรลัษยมอดม้วยไปด้วยกัน
พระวาจาน่าเชื่อเป็นพันนัก	จึงหลงรักภักดีไม่เดียดฉันท์
พาชื่อสุจริตคิดสำคัญ	หมายมั่นว่าเมตตาปราณี
มีรูมาอาภัพกลับกลาย	จะหลีกเลี้ยงเบี่ยงบ่ายหน่ายหนี
ยังสมคำสัญญาที่พาที	ก็ร้อยปีพระจะกลับคืนมา

(อิเหนา)

ผู้ประพันธ์ใช้คำง่าย ๆ แต่กินความลึกซึ้ง สามารถเลือกคำที่มีความหมายว่าพูดไม่จริง หลอกลวง ได้เป็นอันมาก

๖.๒ การเล่นคำก็มีความไพเราะ กวีมักwillเลือกสรรคำแล้วนำมาร้อยกรองเข้าด้วยกันทำให้เกิดความไพเราะ เช่น

กระเด็นกระตัวตื่น	แตกคน
ยุงย่องยอดยุงยล	โยกย้าย
นกเปล่านกปลีปน	ปลอมแปลง กันนา
คล้าคล้าคลั่งโคลงคล้าย	คู่เกล้าคลอเคลีย

(ลิลิตตะเลงพ่าย)

การรำพึงรำพันแสดงความรู้สึกอาลัยอาวรณ์ของตัวละครที่วิไลการเล่นคำ
ทำให้เกิดความไพเราะ ทำให้มีผู้จดจำได้มากมาย ได้แก่บทชมป่าในพระราชนิพนธ์
เรื่อง อิเหนา ซึ่งมีข้อความว่า

ว่าพลางทางชมคณานก	โผนผกจับไม้อิงมี
เบญจวรรณจับวัลย์ขาลี	เหมือนวันที่ไกลสามสุตามา
นางนวลจับนางนวลนอน	เหมือนพี่แนบนวลสมจรจินตะหรา
จากพราวจับจากจ่านรรจา	เหมือนจากนางสการะวาตี
แขกเต้าจับเต้าร้างร้อง	เหมือนร้างห้องมาหยาวิศมี
นกแก้วจับแก้วพาที	เหมือนแก้วพี่ทั้งสามสั่งความมา
ตระเวนไพรร้อนร้องตะเวนไพร	เหมือนเวรใดให้นิราศเสนาหา
เค้าโมงจับโมงอยู่เอกา	เหมือนพินับโมงมาเมื่อไกลนาง
คับแคจับแคสันโดษเดียว	เหมือนเปล่าเปลี่ยวใจในไพรกว้าง
ชมวิหคนกไม่ไปตามทาง	คะนึ่งนางพลากริบจรัส

(อิเหนา)

๖.๓ การซ้ำคำ การซ้ำคำให้ผลทำให้เกิดความไพเราะและเน้นหรือ
ย้ำความนั้นให้ชัดเจน และสามารถสร้างเอกภาพของบทประพันธ์นั้น ๆ ได้ดี ตัวอย่างเช่น

จะร้องไห้เสียใจไปไยเล่า
จะโคกเศร้าอยู่ทำไมใจหม่นหมอง
จะหลีกหนีหนีทั่วโลกโคกยังครอง
จะมัวมองทุกข์ตนอยู่ทำไม
ไยไม่มองมวลชนหม่นหมองเหลือ
ไยไม่เอื้ออำนาจช่วยแก้ไข
ไยไม่ลิ้มทุกข์ตนเองเกรงอะไร
เธอรู้ไหมช่วยทุกข์เขาเราสุขเอง

(สุจิต เพียรชอบประพันธ์)

ขอมุมใจในศักดิ์ของนักรู้	ขอเป็นผู้ทรงความทรงสิทธิ์
ขอจองทองผยองศรียิ่งชีวิต	ขอมีจิตโอหังกำลังตน
มีสองขามายืนบนผืนภพ	มีตาครบคู่ส่องมาส่องหน
มีสองมือถือพิทักษ์รักค่าตน	มีกมลมาเพื่อเชื่อตัวเอง
	(รอยฝัน วนิดา สถิตานนท์ประพันธ์)

๖.๔ การเลียนเสียงธรรมชาติ การเลียนเสียงธรรมชาติทำให้คำ ประพันธ์กะทัดรัดชัดเจน ฟังหรืออ่านเข้าใจง่าย คล้ายเสียงดนตรี ทำให้ผู้อ่านหรือ ผู้ฟังรู้สึกเหมือนได้เข้าไปใกล้ชิดธรรมชาติ เพิ่มความไพเราะ สื่อความหมายความคิด และจินตนาการได้ชัดเจน เช่น

ไม้ซ้ออ้อเอียดเบียดอออด
อออดแออดแออดอออดยออดไกว

วังเอ๋ยวังเวง
ฝูงโคควายผ่ายลาทิวากาล

บัดเดียวดังหว่านแห่งวังเวงแว่ว
เห็นโยคีขีรุงพุ่งออกมา

ลมลอดไล่เลี้ยวเรียวไผ่
แพใบไล่น้ำลำคลอง

(คำหยาด เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ประพันธ์)

หว่านแห่งย่ำค่ำระมิงขาน
ค่อยค่อยผ่านท้องทุ่งมุ่งถิ่นตน

(กลอนดอกสร้อยราพิงในป่าช้า)

สะตุงแล้วเหลียวแลชะแมงหา
ประคองพาขึ้นไปจนบนบรรพต

(พระอภัยมณี)

๗. ท่องจำบทที่สนใจ เมื่ออ่านพบคำประพันธ์ที่มีความหมายไพเราะ มี ข้อคิดซาบซึ้งตรึงใจ ควรจะได้จดจำไว้เพื่อความจรรโลงใจของตนเอง หรือเอาไว้ กล่าวอ้างอิงเวลาพูดหรือเขียน บางครั้งเวลาแต่งคำประพันธ์ร้อยกรอง เมื่อสรรหาคำมาใช้ไม่ได้ดังใจ เมื่อระลึกถึงบทประพันธ์ที่ไพเราะ อาจเป็นแนวทางให้ระลึกและ สรรหาคำที่ไพเราะได้ดังใจ ตัวอย่างมีดังนี้

ผู้ใดเกิดเป็นสตรีอันมีศักดิ์
สงวนงามตามระบอบให้ชอบกล
เป็นสาวแล้วร่ายสวสยะอาด
แม้แตกร้าวรานร้อยถอยราคา

ใดใดในโลกล้วน

คงแต่บาปบุญยัง
คือเงาติดตัวตรึง
ตามแต่บุญบาปแล้ว

รูปแรงดูร่างร้าย

ภายนอกเพียงพึงชัง
เสพลัทธิที่มรณัง
ตั้งจิตสัจชนกล้ำ

บำรุงรักษากายไว้ให้เป็นผล

จึงจะพ้นภัยพาลการนิินหา

ก็หมายมาดเหมือนมณีอันมีค่า

จะพลอยพาหอมหายจากกายนาง

(สุภาษิตสอนหญิง)

อนิจจัง

เที่ยงแท้

ตรึงแน่น อยู่หนา

ก่อเกื้อรักษา

(ลิลิตพระลอ)

รุ่งรัง

ชั่วช้า

นฤโหด

กลั่นสร้างทางผล

(โคลงโลกนิติ)

๘. ขาบซึ่งในเสียงเสนาะ เสียงเสนาะเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ทำให้ร้อยกรองงดงามมีความไพเราะ การที่จะเกิดเสียงเสนาะในคำประพันธ์มีได้หลายประการ เช่น

๘.๑ สัมผัส คือเสียงที่คล้องจองกัน หรือเสียงที่ต้องมีทั้งสัมผัสที่เป็นบังคับเรียกว่าสัมผัสนอก และสัมผัสที่ไม่บังคับเรียกว่า สัมผัสใน สัมผัสในก็มีทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร เสียงสัมผัสจะทำให้เกิดการคล้องจองกันเป็นเสียงดนตรี เช่น

ประทีปทัษะยับกล่ากลางป่าใหญ่
เป็นเพื่อนใจจวบคีรีขันธ์
โรยละมุนอ่อนกระต้อมกล่อมฤดี
ชูปวงพิกันดารหวานละไม
กุหลาบสดหยดย้อยพริ้วน้ำค้าง
กลีบสลับลอยเย็นเนนิสไคล
ทั่วทางชันหนันหนามหยามหัวใจ
เธอโลมไล่ลิมยอกชอกกล้าเค็ญ

(‘อุชเชนี’ ประพันธ์)

ดั่งศรศักดิ์ปักชำระกำทรวง	ไอ้อาลัยใจหายไม่วายห่วง
เจ้าคุณแค้นแสนโกรธพิโรธ	เสียดายดวงจันทร์ทางงาม
จนพระหน่อสุริยวงศ์ทรงพระนาม	แต่เดือนยี่จันแย่งเข้าเดือนสาม
	จากอารามแรมร้างทางกันดาร

(นิราศพระบาท)

๘.๒ ลีลาจังหวะหรือจังหวะลีลา ลีลาจังหวะในร้อยกรองหมายถึงการใช้ลักษณะการประพันธ์และการใช้คำที่ช่วยซ้ำ มีผลทำให้เกิดเสียงอ่อนเนิบ คึกคัก กระชากกระชั้น กระแทกกระทั้น เนื้อเรื่องตอนใดเป็นเรื่องของความรัก ความอ่อนหวานก็ใช้ลีลานุ่มนวล ตอนใดแสดงอารมณ์รุนแรงลีลาจังหวะก็เร่งเร้ากระแทกกระทั้น ตัวอย่างเช่น

ถึงม้วยดินสิ้นฟ้ามหาสมุทร	ไม่สิ้นสุดความรักสมัครสมาน
แม้เกิดในใต้หล้าสุธาธาร	ขอพบพานพิศวาสไม้อคลาดคลา
แม้เนื้อเย็นเป็นห้วงมหารณพ	ที่ขอพบศรีสวัสดิ์เป็นมัจฉา
แม้เป็นบัวตัวพี่เป็นภุมรา	เซยผกาโกสุมประทุมทอง
แม้เป็นถ้ำอำไพขอให้พี่	เป็นราชสีห์สิงสู่เป็นคู่สอง
ขอติดตามทราชมสงวนนวลละออง	เป็นคู่ครองพิศวาสทุกชาติไป

(พระอภัยมณี)

เมื่อ ‘สุนทรภู่’ ต้องการแสดงความรักความอ่อนหวานก็เลือกใช้คำที่มีเสียงอ่อน เนิบนาบและไคลลอน ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตามไปด้วย

เมื่อ ‘ชิต บุรทัต’ ต้องการให้ตัวละครมีอารมณ์โกรธก็ใช้คำ ลีลา และจังหวะ กระแทกกระทั้น และใช้อิทธิพลสัมผัสดำเนินเรื่อง เช่น

ผ่นพระกายกระเทีบพระบาทและอึง

พระศัพทสีหนาทพึง

สยอองภัย

เอออูเหม่นะมึงซ้างกระไร

ทุทาสสฤจนะนี้ไฉน

ก็มาเป็น

ศึกมิถึงและมึงก็ยังมีเห็น

จะน้อยจะมากจะยากจะเย็น

ประการใด

อวดฉลาดและคาดแกลงเพราะใจ

ขยาตขยันมีทันอะไร

ก็หมิ่นกู

(สามัคคีเภทคำฉันท์)

เวลาที่ วัสสการพราหมณ์ ยูโอรสของกษัตริย์ลิจจวิทูกพระองค์ ยูเข้ายูเย็น ยูเข้ายูชาก ก็ใช้ลักษณะฉันทะและถ้อยคำที่แสดงอาการยุยง ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ลำดับนั้นวัสสการพราหมณ์

ชกยศิษยตาม

แต่งอุบายงาม

ฉงนงำ

ปวงโอรสลิจจวิฑำ

ริณวิรุทธกัฬำ

คัฎฐประจุคำ

ธ เสกสรร

ไปเหลือเลยสักพระองค์อัน

มิละปิยสหพันธ์

ขาดสมัครพันธ์

ก็อาดูร

(สามัคคีเภทคำฉันท์)

๙. วิเคราะห์ภาพพจน์และตีความให้กระจ่าง คำประพันธ์ร้อยกรองที่มีความไพเราะจะใช้ภาพพจน์ (Figure of Speech) การพรรณนาโดยใช้ภาพพจน์คือไม่พูดอย่างตรงไปตรงมา มีการใช้สัญลักษณ์ มีการกล่าวเปรียบเทียบกับวิธีการต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านผู้ฟังเกิดความเข้าใจ เกิดความรู้สึกคล้อยตามและเข้าถึงบทประพันธ์ยิ่งขึ้น

ภาพพจน์มีหลายชนิด ที่นิยมใช้มี อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน นามนัย อนุমানมัย อธิพจน์ ปฏิพจน์ และสัทพจน์

๑๐. วินิจฉัยความแตกต่างของคำประพันธ์ การที่ผู้เขียนจะสร้างความประทับใจในงานประพันธ์ให้แก่คนนั้นจะต้องใช้วิจารณ์ญาณพอสมควรว่า คำประพันธ์

ได้อาศัยคำพูด ๆ ฟังแล้วไม่ไพเราะ คำประพันธ์ใดกวีมีความเฉลียวฉลาด รู้จักสรรหา
คำใช้ทำให้เห็นภาพ เสียงไพเราะ และผู้อ่านเกิดความคล้อยตามไปด้วย ตัวอย่างเช่น

กับ

น้ำใสไหลเย็นแลเห็นตัว

ปลาแหวกกอบัวอยู่ไหวไหว

น้ำใสไหลเย็นเห็นตัวปลา

ว่ายแหวกปทุมมาอยู่ไหวไหว

บทหลังย่อมมีความไพเราะกว่า เพราะกวีบอกมาเลยว่าตัวปลาไม่ใช่ตัว
เฉย ๆ ซึ่งจะหมายถึงตัวอะไรก็ได้ไม่ชัดเจน ส่วนคำว่า ปทุมมา ก็ย่อมมีความไพเราะ
กว่ากอบัวอย่างแน่นอน ในบางครั้งกวีก็ใช้วิธีการรวบรัดคำความและการดำเนินเรื่อง
เพื่อให้เหมาะสมที่จะนำไปใช้แสดงละครหรือโขนได้ เช่น ตอน นางสีดา ผูกคอตาย
แล้ว หนุมาน มาช่วยได้ทัน กวีใช้ข้อความกะทัดรัดมาก จนเป็นที่ยกย่องและจดจำ
กันทั่วไป คือ

จึงเอาผ้าผูกพันกระสันรัด
ชายหนึ่งผูกคออรทัย
บัดนั้น

เกี่ยวกระหวัดไว้กับกิ่งโคกใหญ่
ทอดองค์ลงไปจะให้ตาย
วายุบุตรแก้ได้ตั้งใจหมาย

(รามเกียรติ์)

การเลือกสรรถ้อยคำให้มีความหมาย มีสัมผัสในและเน้นความย้ำความก็
เป็นสิ่งที่ผู้อ่านผู้ฟังคำประพันธ์พึงสังเกต ดังตัวอย่างเช่น

นิจจาเจ้าวันทองของพี่อา
นิจจาใจช่างกระไรมาแปลกแปลก

พี่จำหน้าเนื่อน้องได้ทุกแห่ง
เอามือคลำแล้วยังแคลงอยู่คลบล้าย

(ขุนช้างขุนแผน)

แล้วว่าน้อยหรือพระทรงฤทธิ์
กล่าวแก่งเส้งเส้งเล่ห์หลม

ช่างประติษฐ์คิดความตุงามสม
คดคมแยบคายหลายชั้น

(อิเหนา)

๑๑. พิจารณาความคิดสร้างสรรค์ของกวี กวีทุกท่านไม่ว่าจะเป็นกวีในยุคใด
สมัยใดมักจะมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเป็นตัวของตัวเอง ตัวอย่างเช่น ใน
สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายบทร้อยกรองประเภทกลอนได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก
พอถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น กลอนสุภาพได้ก้าวหน้าเฟื่องฟูมาก มีกวีเสนอผลงาน
ออกมาเป็นจำนวนมาก ‘สุนทรภู่’ รัตนกวีของไทยได้พัฒนาคำประพันธ์ร้อยกรอง
ประเภทกลอนมีสัมผัสแพรวพราวยิ่งขึ้นทั้งสัมผัสนอกสัมผัสใน ทั้งสัมผัสสระสัมผัส
อักษร อย่างไรก็ตาม กุหลาบ มลลิกะมาสกล่าวว่า “ร้อยกรองไทยในอดีตมีลักษณะ

เป็นมณฑลศิลป์ คือเน้นในเรื่องการเรียบเรียงถ้อยคำให้มีโวหาร ลีลา จังหวะ ให้มีความไพเราะงดงาม มากกว่าเน้นแง่คิดหรือปรัชญา นั่นคือร้อยกรองในอดีตเป็นวรรณกรรมเพื่ออารมณ์มากกว่าจะเป็นวรรณกรรมเพื่อปัญญา”

สำหรับคำประพันธ์ร้อยกรองสมัยใหม่นั้น กวีหลายท่านมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นของตนเอง เช่น ‘อุชเชนี’ นิยมแต่งกลอนและกาพย์ เครื่องครัดเรื่องฉันทลักษณ์มาก ในด้านกลอนสุภาพ ‘อุชเชนี’ ใช้สัมผัสแพรวพราว เลือกสรรถ้อยคำที่มีความไพเราะอ่อนหวาน มีลีลา มีจังหวะที่ประทับใจ ร้อยกรองส่วนใหญ่เป็นการแสดงความรู้สึกนึกคิด พรรณนาอารมณ์ สะท้อนภาพสังคม และต้องการที่จะปฏิรูปสังคมให้ดีขึ้น

สำหรับ ‘อังคาร กัลยาณพงศ์’ นั้น ไม่เคร่งครัดกับฉันทลักษณ์มากนัก เขามีลีลาที่แหวกแนวออกไป แต่ที่เด่นมากก็คือมีวิธีการบรรยายธรรมชาติให้งดงามราวกับภาพวาด เราอารมณ์ผู้อ่านให้เกิดจินตนาการกว้างไกล เราให้ใช้สมอง ใช้ความคิด ร้อยกรองของ ‘อังคาร กัลยาณพงศ์’ จะแทรกแนวคิดในด้านปรัชญาไว้เป็นอันมาก

๑๒. หาแนวคิดและปรัชญาที่มีในร้อยกรอง การที่คนเราจะประทับใจในสิ่งใดนั้นมิใช่จะเป็นเพราะถ้อยคำที่ไพเราะหรือลีลาจังหวะเพียงอย่างเดียว มนุษย์เราต้องการความจรรโลงใจ ต้องการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นด้วย การแสวงหาปรัชญาหรือแนวความคิดที่แทรกอยู่ในบทร้อยกรองจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ตัวอย่างคำประพันธ์ร้อยกรองที่มีแนวคิดและปรากฏปรัชญาที่ดี ๆ เช่น

มีสิ่งพึงประจบให้ครบบาท	อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์
จงมักน้อยกินน้อยค่อยบรรจง	อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน
	(สุภาวดีสอนหญิง)

หมาใดตัวร้ายขบ	บาทา
อย่าขบตอบต่อหมา	อย่าชิง
ทรชนชาติช่งหา-	รุนโทษ
อย่าโกรธอย่าหน้าบึ้ง	ตอบถ้อยถือความ

(โคลงโลกนิติ)

โลกนี้มีอยู่ด้วย	มณี เดียวนา
ทรายและสิ่งอื่นมี	ส่วนสร้าง
ปวงธาตุต่ำกลางดี	ดุลงภาพ
ภาคจักรพาลมีร้าง	เพราะน้ำแรงไหน

(อังคาร กัลยาณพงศ์ประพันธ์)

๑๓. ขับร้องหรืออ่านทำนองเสนาะ มนุษย์เป็นสัตว์ที่ชอบเล่นชอบความ เป็นสุขสนุกสนาน ชอบความรื่นเริงบันเทิงใจ การนำคำประพันธ์มาขับร้องเป็นเพลง หรืออ่านทำนองเสนาะจะทำให้ผู้อ่านได้รับความไพเราะและเกิดความประทับใจในคำ ประพันธ์ร้อยกรองมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างคำประพันธ์ที่นำมาร้องเป็นเพลงมีอยู่มากมาย เช่น

เมื่อนั้น
พิศโฉมพระธิดาวิลาวรรณ
งามละม่อมพร้อมสิ้นทั้งอินทรี
แสวงทำเลี้ยงเปียงเปือน

เจ้าเงาะแสนกลคนขยัน
สุดผาดผิวพรรณดั่งดวงเดือน
นางในธรณีไม่มีเหมือน
ให้พื้นเพือนเดือนจิตคิดปอง

(สังข์ทอง)

รักกันอยู่ชอบฟ้า
เสมออยู่หอแห่งเดียว
ซังกันบ่แลเหลียว
เหมือนชอบฟ้ามาป้อง

เขาเขียว
ร่วมห้อง
ดาต้อ กันนา
ป่าไม้มาบัง

(โคลงโลกนิติ)

ไอ้พ่อพลายสายสวาทของพิมเอ๋ย
มานอนหอด้วยน้องสองเวลา

ไม่เคยเลยจะร้างเร่เสนาหา
พ่อเคยพาพิมพลอดพิไรวอน

(ขุนช้างขุนแผน)

๑๔. วิเคราะห์หาน้ำเสียงของผู้แต่ง ผู้อ่านร้อยกรองจะมีความสุขสนุกสนาน และประทับใจมากถ้าอ่านแล้วลองวิเคราะห์หาน้ำเสียงของผู้แต่งว่าต้องการอะไรต้องการ ชื่นำความคิดใดแก่ผู้อ่านบ้าง พระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง พระร่วง เมื่ออ่านแล้วจะ พบว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะให้คนไทย สัมผัสสามัคคีกัน ดังตอนที่ประชาชนทูลเชิญพระร่วงขึ้นครองราชย์ พระร่วง ตรัสกับประชาชนว่า

ที่ท่านเชิญเราขึ้นทรงราชย์
เราจะประสาทการนคร
ซึ่งท่านให้อิสริยยศ
ขอแต่ให้เสนาพฤตอาจารย์
คณะใดศัตรูผู้ฉลาด
ก็ยกแยกให้แตกสามัคคี

เกลิงอาสน์สุโขทัยสโมสร
ให้ประชาชนนิกรสุขสราญ
เรามีอาจหาพจน์มาตอบท่าน
สัมผัสสามัคคี
หมายมาดทำลายให้เร็วรี
เช่นกษัตริย์ลิจฉวีวงศ์โบราณ

(พระร่วง)

สำหรับ 'อุชเชนี' เขียนร้อยกรองชื่อ อยู่เพื่ออะไร ขึ้นต้นอย่างอ่อนหวาน
ใช้ถ้อยคำไพเราะเพราะพริ้ง แต่ก็แฝงด้วยพลัง มีน้ำเสียงที่จะปลุกคนให้ตื่นขึ้นเพื่อ
ค้นหาความจริงท่ามกลางโลกที่เต็มไปด้วยการแก่งแย่งชิงดี ขอให้มวลมนุษยารักกัน
หวังดีต่อกัน

ฉันอยู่ค้นคว้าหาสัจจะ	กลางไมหะอาเกียรณเบียนประหาร
เพื่อสื่อแสงแจ้งสว่างพร่างตระการ	กลางวิญญานมิตมิตอวิชชา
ฉันอยู่เพื่อดวงใจที่ไร้ญาติ	ที่แร้นแค้นแคลนขาดวาสนา
เพื่อรอยยิ้มพริ้มยลบนน้ำตา	บนดวงหน้าไฉกข้าระกำตรม
ฉันอยู่เพื่อเยื่อใยในมนุษย์	บริสุทธิ์สอดผสานงานผสม
เป็นเกลียวมันขันแกร่งแรงกลืนกลม	พายุร้ายสายลมมิอาจรอน

๑๕. ท่องเที่ยวไปตามแหล่งวรรณกรรมมุขปาฐะ นอกจากวรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ยังมีวรรณกรรมที่เป็นมุขปาฐะ คือได้ตอบกันด้วยวาจา ใช้เชาวน์ไหวไหวพริบตอบโต้กันเป็นคำร้อยกรองที่ไพเราะ มีความสนุกสนาน เช่น เพลงพวงมาลัย ลำตัด เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเทพทอง เพลงอีแซว เพลงฮินเล เล เพลงพิชฐานต่าง ๆ เมื่อท่องเที่ยวไปในภาคกลางแถบสุพรรณบุรี อ่างทอง สิงห์บุรี ออยุธยา อุทัยธานี จะเห็นว่ามีการเล่นพื้นเมืองเป็นอันมากที่แสดงถึงภูมิปัญญาไทย ที่เป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน สามารถได้ตอบเป็นร้อยกรองได้ทันใจ ตัวอย่างเพลงพื้นบ้านที่ร้องเล่นได้ง่าย ๆ มีดังนี้คือ

เพลงฮิน เล เล

(สร้อย) ฮิน เล เล ฮิน เล เล

ละครไม่ดู ฉันจะดูลิเก (สร้อย)

รถยนต์ไม่ไป ฉันจะไปรถเมล์ (สร้อย)

มันเชื่องไม่กิน ฉันจะกินสาเก (สร้อย)

ดอกเอ๋ยดอกอ้อ มารำล่อกันลิเว (สร้อย)

คนเอ๋ยคนส่วย ขอรำด้วยคนนะเว (สร้อย)

ดอกเอ๋ยดอกกลัก พี่ชกนี้กรักเสียแล้วลิเว (สร้อย)

เพลงพิชฐาน

พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน ถือพานใส่ดอกจำปี

(ลูกคู่)

เกิดชาติใดแสนใด ขอให้ได้เป็นคนดี

พิชฐานวานไหว ขอให้ได้ตั้งใจเราคิด พิชฐานเอ๋ย

ดอกเอ๋ยที่บานขอให้พานพบเอ๋ย

ดอกเอ๋ยผอบขอให้พบพานเอ๋ย

แล้วก็เปลี่ยนไปเป็น

ดอกชงโค - คนใหญ่โต

ดอกพวงคราม - ขอให้เป็นคนงาม

เพลงพวงมาลัย

เออระเหยลอยมา	วันนี้จะว่าเรื่องภาษาไทย
อันว่าทักษะการเขียน	ถ้าเราพากเพียรพัฒนากันได้
ในด้านการประพันธ์ร้อยกรอง	ถ้าเราไม่ลองก็กลัวเหลือใจ
เริ่มจากเล่นคำคล้องจอง	แล้วเราก็อัดใจตอบกันไป
จากนั้นก็ลองแต่งเล่น	ลมพัดเย็นเย็นนั่งคิดได้ตันไม้
แต่งแล้วเอามาร้องเพลง	ให้มันครื้นเครงหัวใจ
แล้วเราก็กึ่งเมืองฮ้อ	มันง่ายจริงหนอแต่งร้อยกรองได้
พวงเจ้าเอ๋ยมาลัย	เรื่องภาษาไทยน่าสนใจจริงเอ๋ย

(สุจริต เพียรชอบประพันธ์)

เพลงเทพทอง

มาวันนี้ (ฮ้าโฮ) ได้พบประสพพิภพมิตรแม่ม่งลักษณียาจิตพิสมัย (ฮ้าโฮ)
 น้องมาร่วม (ฮ้าโฮ) ประชุมกลุ่มอนุรักษ์วางแผนจักจ่างภาษาไทย (ฮ้าโฮ)
 ถ้าน้องทำ (ฮ้าโฮ) อยู่คนเดียวคงเปลี่ยวจิต ควรคิดหาเพื่อนผู้ร่วมใจ (ฮ้าโฮ)
 พี่ยินดี (ฮ้าโฮ) วางแผนร่วมกับน้อง ทั้งในห้องนอกห้องก็ทำได้

(สุจริต เพียรชอบประพันธ์)

เพลงเกี่ยวข้าว

(เอื้อน) เอ็ง เงอ เอ็ง เงอ เอ็ง เงอ ชะ เอ็ง เง้ย เอ้ เอ้า เอ้ เอ้
 (ชาย) วันนี้พี่มาพบเจ้า แม่เอ๋ยน้องสาวอย่าทำไว้วี เอ้เอ้าเอ้เอ้
 มาร้องเพลงได้ตอบกันหน่อย อย่าทำเหงาหงอย รวนเร (ลูกคู่)
 คนไทยเจ้าบทเจ้ากลอน ร้องได้ทุกตอนให้คนสรวลเส (ลูกคู่)
 (หญิง) ร้องเพลงอะไรก็ได้ น้องนี้เต็มใจไม่ทำไขว้เขว (ลูกคู่)
 เพลงเกี่ยวข้าวหรือจะเอาลำตัด น้องฟังจะหัดร้องเล่นเก้ ๆ (ลูกคู่)
 น้องร้องเก่งชะมัด กลัวพี่โซซัดโซเซ กลัวจะเดินขาเกกลับไปเอ๋ย (ลูกคู่รับ)
 (สุจริต เพียรชอบประพันธ์)

การสอนภาษาไทยด้วยวิธีการตอบสนอง

สอนภาษาด้วยวิธีการตอบสนอง
รับรองว่าได้ผลอย่างเหลือหลาย
ผู้เรียนได้ฟังได้อ่านอย่างมากมาย
ได้แสดงลวดลายสารพัน

อาจร้องเล่นเต้นรำทำท่า
อาจเรีงรำแต่งโคลงกลอนกาพย์ฉันท์
อาจวาดภาพแสดงละครพรา่ำรำพัน
อาจแสดงบทบาทสมมุติอันแสนสราญ
สิ่งสำคัญนักเรียนได้แสดงออก

ได้บ่งบอกความสามารถและอาจหาญ
แสนสนุกเรีงรื่นสดชื่นบาน
จินตนาการกว้างไกลได้รู้จริง

นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน
ได้พากเพียรหาความรู้ดูดียิ่ง
ครูเป็นผู้แนะแนวทางไปได้ฟังฟัง
นับเป็นสิ่งสำคัญอันพิไล

นักเรียนจะชอบเรียนด้านภาษา
หมั่นค้นคว้าหาความรู้เอาใจใส่
เรียนวรรณคดีด้วยความสบายใจ
เขียนเรียงความไทยได้อย่างดี

นักเรียนได้แสดงความรู้และความคิด
มีโอกาสดิการณาอย่างถ้วนถี่
มีความคิดสรรค์สร้างแต่ทางดี
การเรียนแบบตอบสนองนี้ผลเลิศเลอ

การสอนภาษาไทยด้วย วิธีการตอบสนอง (Response - Centered Technique) เป็นวิธีการสอนที่เป็นผลเนื่องมาจากทฤษฎีการสอนเร้าและการตอบสนอง (Stimulus- Response Theory) วิธีการสอนแบบนี้เน้นทั้งตัวผู้เรียน (Student - Centered) และเนื้อหาวิชาที่เรียน (Subject-Centered) เป็นสำคัญ ครูจะพยายามให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้นักเรียนมีโอกาสดตอบสนองให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ สิ่งที่ใช้เร้า นั้นอาจจะเป็นภาพ เพลง ภาพนิ่ง วิดิทัศน์ ทุนจำลอง ของจริง หรือคำประพันธ์ นักเรียนได้ฟังได้อ่านได้ชมแล้วคิดแสดงออกได้หลายรูปแบบด้วยกัน เช่น พูด เขียน แสดงละคร แสดงบทบาทสมมุติ ร้องเพลง เต้นรำ วาดภาพ แต่งคำประพันธ์

นักเรียนจะรู้สึกว่าเป็นบุคคลสำคัญที่ครูให้ความสนใจ เพื่อน ๆ เอาใจใส่ ครูเปิดโอกาสให้ใช้จินตนาการ แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ครูจะยอมรับฟังและเคารพความคิดเห็นหรือพฤติกรรมที่แสดงออกนั้น กิจกรรมหรือการแสดงออกนั้น นักเรียนทำได้อย่างเสรี ไม่จำกัดอยู่เพียงกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเท่านั้น เช่น เมื่อ นักเรียนได้อ่านคำประพันธ์บทหนึ่ง นักเรียนอาจจะแสดงปฏิกิริยาได้ตอบได้หลายอย่าง เช่น พูดแสดงความรู้สึก เขียนข้อความ แต่งคำประพันธ์ ร้องเพลง หรือวาดภาพ ได้ตามที่ปรารถนา การที่ครูยอมรับความคิดเห็นและพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออก สอนตอบเหล่านั้น ก็เพราะนักเรียนมีพื้นฐานทางวัฒนธรรม มีความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ กัน สิ่งเหล่านั้นจะทำให้การตอบสนองของนักเรียนแต่ละคนแตกต่างกันออกไปด้วย

สิ่งสำคัญที่ครูควรทำสำหรับวิธีการตอบสนองนี้ก็คือ

๑. พยายามให้นักเรียนได้มีโอกาสนพบสิ่งเร้าต่าง ๆ กัน และได้พบเสมอเป็นประจำ อาจเป็นให้ดูภาพ ของจริง ฟังคำประพันธ์ ฟังเพลง ชมวิดิทัศน์ ก็ได้

๒. ให้อ่านนักเรียนได้ฟังได้ชมได้อ่านได้คิดพิจารณาสิ่งที่ได้ฟังชม หรืออ่านนั้น

๓. หาวิธีเร้าความสนใจให้นักเรียนได้สนองตอบ อาจจะใช้คำถามนำ เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นแสดงจินตนาการออกมา การตอบสนอง อาจออกมาในรูปของกิจกรรมต่อไปนี้

๓.๑ พูดแสดงความคิดเห็น แสดงอารมณ์ หรือจินตนาการ

๓.๒ วาดภาพจากจินตนาการที่เกิดจากสิ่งเร้า เช่น เมื่อฟังเพลง บัวขาว อาจวาดรูปปิงปองที่มีดอกบัวเต็มไปหมด หรือเมื่อฟังเพลง ไกลรุ่ง ก็อาจจะ วาดภาพ แสดงธรรมชาติยามเช้าอย่างสวยงามก็ได้

๓.๓ ร้องเพลง เช่น เมื่อได้ฟังคำประพันธ์ที่ว่า

รอนรอนสุริยะไธ	อัสดง
เรื้อยเรื้อยลับเมรุลง	คำแล้ว
รอนรอนจิตจำนง	นุชพี เพียงแม่
เรื้อยเรื้อยเรียมคอยแก้ว	คลับคล้ายเรียมเหลียว

เพลงนี้เป็นสิ่งเร้าทำให้ผู้เรียนระลึกถึงเพลงที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกัน
เช่น เพลง

แดดรอน ๆ เมื่อทินกรจะลับเหลี่ยมเมมา ทอแสงเรืองอร่ามช่างงามตา
ในนภาสลับจับอัมพร...

๓.๔ เดินหรือรำ เช่น เมื่อได้ฟังคำประพันธ์หรือเพลงก็เดินไปตามจังหวะ
หรือลีลาของเพลง

๓.๕ แสดงละคร เช่น เมื่อฟังการเล่านิทานเรื่อง สอนลูกให้เป็นใจ
ก็ตอบสนองด้วยการแสดงละครสั้น ๆ เนื้อหากล่าวถึงการตามใจลูกจนลูกเสียคน เป็นต้น

๓.๖ การแสดงบทบาทสมมติ เมื่อได้ฟังคำประพันธ์เรื่อง ทะเลบัว
เป็นสิ่งที่เร้า ก็อาจแสดงบทบาทสมมติแสดงอารมณ์โกรธของคนและผลที่เกิดขึ้น

ในการชมภาพ ฟังเพลง ฟังคำประพันธ์ นักเรียนที่มีจินตนาการสูงมีความคิด
สร้างสรรค์ดีและมีทักษะในการตอบสนองคล่องแคล่ว ก็จะสามารถแสดงปฏิกิริยา
ตอบสนองได้ทันที ตรงกันข้ามกับนักเรียนที่ขาดทักษะ ไม่เคยได้รับการส่งเสริมจินตนาการ
ก็อาจจะนิ่งเงียบ ครูภาษาไทยจึงควรมีความอดทนรอให้นักเรียนแสดงปฏิกิริยาได้ตอบ
มาเอง ไม่เร่งรัด แต่ถ้านักเรียนยังไม่ตอบสนองก็อาจจะใช้คำถามนำ เช่น เห็นภาพ
อะไรบ้าง ในภาพมีอะไร รู้สึกอย่างไร เช่น เมื่อฟังคำประพันธ์ที่ว่า

วังเอ๋ยวังเวง	หง่างเหง่งย่ำค่ำระมิงขาน
ฝูงโคควายผ่ายลาทิวากาล	ค่อยค่อยผ่านท้องทุ่งมุ่งถิ่นตน
ชวมนาเหนืยอ่อนต่างจรกลับ	ตะวันลับอัปแสงทุกแห่งหน
ทิ้งทุ่งให้มีดมัวทั่วมณฑล	และทิ้งตนดูเปลี่ยวอยู่เดียวเอย

ในกรณีที่นักเรียนตอบสนองไม่ได้ ครูอาจถามคำถามนำว่า เมื่อได้ฟังคำ
ประพันธ์แล้วนักเรียนคิดว่าเหตุการณ์ในบทประพันธ์นี้เกิดขึ้นในเวลาใด เช้า กลางวัน
เย็น ตอนค่ำ นักเรียนเห็นภาพอะไรบ้าง มีสีล้นเป็นอย่างไร นักเรียนได้ยินเสียงอะไร
มีความรู้สึกอย่างไรบ้าง สนุกสนานรื่นเริง ตื่นเต้น หรือเศร้า เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
นักเรียนลองวาดภาพหรือนึกถึงคำประพันธ์หรือเพลงอื่นใดบ้าง

๔. ครูที่สอนภาษาไทยด้วยวิธีตอบสนองควรมีความอดทนต่อการมีปฏิภริยาโต้ตอบหรือการตอบสนองของนักเรียน เพราะในบางครั้งนักเรียนก็มีการตอบสนองเร็ว บางครั้งก็มีการตอบสนองช้า การตอบสนองนั้นบางครั้งก็น่าสนใจ บางครั้งไม่น่าสนใจ กลับผิดความเป็นจริงไปด้วย เช่น บทกลอนที่ว่า

ชาวনারাঁเพลงเกี่ยวโลมเรียวข้าว

นักเรียนบางคนอาจตอบได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง เห็นท้องทุ่งนากว้างใหญ่ไพศาล ข้าวสุกเหลืองเต็มนาไปหมดเหมือนกับทุ่งรวงทอง ได้ยินเสียงชาวনারাঁร้องเพลงเกี่ยวข้าวขณะที่ทำงานไปด้วย รู้สึกว่ามีความสดชื่นสนุกสนานตามไปด้วย แต่นักเรียนบางคนกลับตอบไปว่า เห็นทุ่งข้าวเป็นสีเขียว ครูก็ต้องอดทนไม่ต้อว่านักเรียน การที่ตอบต่างกันเพราะนักเรียนมีประสบการณ์และภูมิหลังต่างกัน เรื่องของจินตนาการเป็นเรื่องที่ห้ามสกัดกั้นกันไม่ได้ ครูจึงควรอดทน เมื่อนักเรียนตอบสนองเสร็จแล้วทุก ๆ คนจึงค่อย ๆ ชี้แจง

๕. ครูควรฝึกให้นักเรียนที่เรียนร่วมกันอยู่ในชั้นมีความอดทนต่อการตอบสนองของเพื่อน ๆ จะต้องไม่แสดงอาการรำคาญหรือถูกเหยียดหยามแต่ประการใด พยายามเสนอแนวคิดให้นักเรียนเห็นว่าแต่ละคนมีภูมิหลัง มีความคิด มีจินตนาการต่างกัน การแสดงออกหรือการตอบสนองจึงต่างกัน และความแตกต่างกันทำให้คนเราเกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและเรียนรู้จากกันและกัน

๖. ครูควรสนับสนุนให้นักเรียนเข้าใจว่าเหตุใดคนจึงตอบสนองเช่นนั้น อย่างเช่นคำประพันธ์ที่ได้เคยยกมาแล้ว

วังเอ๋ยวังเวง ห่ง่างเห่ง่งย่ำค่ำระมั่งฆาน

นักเรียนอาจให้เหตุผลว่านักเรียนรู้สึกเหงา เพราะคำและเสียงในคำประพันธ์ว่า 'วังเวง' นอกจากนั้นเวลาที่ระบุในคำประพันธ์ยังแสดงว่าเป็นเวลาเย็นใกล้ค่ำ พระอาทิตย์ตกแล้ว อากาศมืด และกำลังจะมีดมิดจึงรู้สึกเหงาเจียบวังเวง

๗. ครูควรถือโอกาสฝึกความเป็นคนใจกว้าง ซึ่งความใจกว้างนี้เป็นพื้นฐานของความเป็นนักประชาธิปไตย ครูควรพยายามฝึกให้นักเรียนรู้จักเคารพและยอมรับความคิดของผู้อื่น ยอมรับการสนองตอบที่แตกต่างกันออกไป เช่น เมื่อฟังเพลงหรือฟังคำประพันธ์นักเรียนบางคนอาจวาดภาพ บางคนท่องคำประพันธ์บทที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน บางคนอาจแต่งกลอนตามที่ตนถนัด แต่อาจมีเพื่อนอีก ๒-๓ คนต้องการแสดงละครจากจินตนาการของพวกเขา เพื่อน ๆ ก็ควรใจกว้างยอมรับ

เนื่องจากนักเรียนมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมต่างกัน นักเรียนบางคนพ่อแม่เคยเล่านิทานให้ฟังก่อนนอน เคยอ่านหนังสือให้ฟังเวลาว่าง เคยเดินทางท่องเที่ยวได้รับความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ก็จะรู้สึกมั่นคงปลอดภัยกล้าคิดกล้าแสดงออก

เด็กบางคนด้อยโอกาส ไม่เคยได้รับการเร้าให้คิดให้เกิดจินตนาการหรือการตอบสนอง ครูจึงควรวางพื้นฐานให้กับเด็ก ซึ่งอาจทำได้ดังนี้

๑. ผูกพื้นฐานการตอบสนองด้วยการนำกระดาษสีแดงหรือผ้าสีแดง มาให้นักเรียนดู แล้วครูถามว่านักเรียนนึกถึงอะไรหรือเห็นภาพอะไร เกิดความรู้สึกอย่างไร ในช่วงแรกอาจให้บอกเป็นคำ ๆ ก่อน แล้วอาจจะให้เสนอเป็นข้อความที่ต่อเนื่องกันนั้น ๆ จากประสบการณ์ ผลที่ออกมามีดังนี้คือ

- นึกถึงวันอาทิตย์ เมื่อวันอาทิตย์นั่งกระโปรงสีแดง คุณพ่อคุณแม่พาไปเที่ยวสวนสัตว์สนุกมาก

- นึกถึงดวงอาทิตย์ อาทิตย์ให้แสงสว่าง และความร้อนต่อชาวโลก นึกถึงนักวิทยาศาสตร์ที่สามารถนำความร้อนจากดวงอาทิตย์มาใช้ให้เป็นประโยชน์

- นึกถึงดอกกุหลาบสีแดง ดอกกุหลาบเป็นสัญลักษณ์ของความรัก คิดถึงความสนุกสนานในวันวาเลนไทน์

- นึกถึงความรัก คิดถึงเรื่องของความทุกข์ที่เกิดจากความรัก จึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นให้มาก

- คิดถึงดอกกุหลาบ และคิดถึงวรรณคดีเรื่อง มัทนะพาธา ดำเนินดอกกุหลาบ เป็นฉันท์ที่มีความไพเราะมาก

- คิดถึงงานแต่งงาน คนจีนจะตกแต่งสถานที่ต่าง ๆ ด้วยสีแดง มีความรู้สึกเป็นสุขสนุกสนานรื่นเริง

- นึกถึงไฟไหม้ ไฟลี้ยงผลาญทุกสิ่งทุกอย่างรวมทั้งทรัพย์สินและชีวิตด้วย

- คิดถึงอุบัติเหตุ ประเทศไทยมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นวันละหลาย ๆ ราย บางคนเสียชีวิต บางคนพิการ จึงควรระมัดระวังให้มาก

- คิดถึงเครื่องหมายกาชาด ซึ่งเป็นกาบาสีแดง สภากาชาดไทย ได้พยายามช่วยเหลือบำบัดทุกข์บำรุงสุขด้วยวิธีการต่าง ๆ

- คิดถึงสงคราม มีแต่การสู้รบ ล้างผลาญ ทำลายล้าง ทำให้เสียชีวิตของผู้คน และทรัพย์สิน จึงควรลดเว้นความรุนแรงต่าง ๆ

๒. อาจเปิดเพลงที่มีลิลาที่น่าสนใจ เปิดโอกาสให้นักเรียนลุกขึ้นเปลี่ยนอิริยาบถ หรือเดินก็ได้ หรือโยกตัวไปตามจังหวะเพลง

๓. อ่านคำประพันธ์ แล้วให้นักเรียนวาดภาพแสดงจินตนาการ หรือเขียนข้อความสั้น ๆ ตามถนัด

๔. ฉายวิดีโอทัศน์ให้ชมแล้วให้แสดงปฏิกิริยาสนองตอบ อาจออกมาในรูปการพูด การเขียนตามเสียงนั้น ๆ การแสดงละครก็ได้

๕. นำเทียนไขมาจุด ให้นักเรียนนั่งมองดูเทียน แล้วพูดหรือเขียนแสดงความคิด ความรู้สึก นักเรียนแสดงออกได้น่าสนใจ เช่น

- เห็นน้ำตาเทียนแล้วรู้สึกว่าเทียนยังร้องไห้ ทำไมชีวิตจึงเศร้าหนัก
- เทียนเป็นแสงสว่างที่จะนำชีวิตไปสู่ความสุข ความสำเร็จ
- เทียนคือแสงสว่าง เทียนเปรียบเหมือนครูผู้นำความรู้คือแสงสว่าง

มาสู่ชีวิตของเยาวชน

- เห็นน้ำตาเทียนทำให้นึกถึงชีวิตของคนยากจนที่ชีวิตต้องทนทุกข์ทรมาน ต้องร่ำไห้อยู่ตลอดเวลา

- นึกถึงชีวิตคน เวลาแสงเทียนสว่างไสวก็เหมือนชีวิตของคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิต บางครั้งเทียนก็เหมือนชีวิตในตอนที่ประสบอุปสรรคอุปสรรคและความล้มเหลวในชีวิต และเมื่อเทียนดับก็เหมือนกับการสิ้นชีวิต ชีวิตของคนก็เป็นเช่นนั้นทั้งรุ่งโรจน์และตกต่ำ

- คิดถึงศาสนา ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คน ทำให้คนมีความสุข หมดทุกข์

ฟังให้ไ้ศัพท์แล้วจึงจับไปกระเดียด

ทักษะการฟังนั้นสำคัญยิ่ง

เป็นความจริงที่ควรต้องศึกษา

เรารับฟังข่าวสารนับนานา

ควรรู้ว่าเท็จจริงคือสิ่งใด

ฟังไม่ได้ศัพท์แล้วจับไปกระเดียด

เป็นสำนวนส่อเสียดให้ห้วนไหว

เป็นคำสอนเตือนเยาวชนไว้

ฟังอะไรฟังให้ชัดเจนดี

เวลาฟังควรมีมารยาท

ทุกโอกาสบันทึกไว้อย่างเร็วรี

จับใจความสำคัญตามที่มี

ฟังแล้วตีความดูให้รู้จริง

ฟังแล้วคิดวิเคราะห์วิจารณ์เป็น

ฟังโดยเน้นรู้จักประสงค์ที่ตรงยิ่ง

ฟังแล้วต้องอภิปรายต้องท้วงติง

ฟังทุกสิ่งที่ควรฟังอย่าล้งเล

ฟังให้ได้ศัพท์แล้วจึงจับไปกระเดียด

น่ารังเกียจพวกคุยโวทำโอ้อวด

รู้ไม่จริงพูดพล่อยพาโลเล

คนจะเสสรวลเยาะให้ได้อาย

ในปัจจุบันนี้ทักษะการฟังเป็นทักษะที่สำคัญมากทักษะหนึ่ง ทั้งนี้เพราะเป็นยุคโลกาภิวัตน์ โลกนี้เป็นโลกที่ไร้พรมแดน มีความเจริญทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสื่อสารมวลชน ข่าวสารข้อมูลเกิดขึ้นมากมาย เมื่อมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นในซีกโลกหนึ่ง คนในอีกซีกโลกหนึ่งก็จะรับรู้รับทราบในเวลาอันรวดเร็ว นอกจากนี้หน่วยราชการ เอกชน และชุมชนยังจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบรรยาย อภิปราย ขึ้นเป็นอันมาก ทำให้บุคคลฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนต้องใช้ทักษะการฟังมากขึ้น ถ้าผู้ฟังไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเยาวชนได้รับการฝึกฝน ได้รับการแนะนำในด้านการฟังอย่างเหมาะสมก็จะฟังอย่างมีประสิทธิภาพ ได้รับประโยชน์จากการฟังอย่างเต็มที่ ตรงข้ามหากขาดการฝึกฝน นอกจากจะไม่ได้รับประโยชน์จากการฟังเท่าที่ควรแล้วยังอาจเกิดผลร้ายได้ บางคนจับประเด็นสำคัญไม่เป็น ฟังแล้วไม่ทราบว่สิ่งใดเป็นข้อเท็จจริง สิ่งใดเป็นความคิดเห็น ฟังแล้วคิดวิเคราะห์ตีความไม่เป็น ฟังแล้วแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ไม่ได้ บางคนฟังแล้วก็พูดต่อเลย ทำให้ผู้รับสารเกิดความไขว่เขว บางครั้งอาจมีการต่อว่าต่อขานให้เกิดความขัดข้องหมองใจ จนเกิดสำนวนที่ว่า *ฟังไม่ได้ศัพท์จับไปกระเดียด* ผู้เขียนจึงขอเสนอหลักการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การฟังมีประสิทธิภาพดีขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่า *ฟังให้ได้ศัพท์แล้วจึงจับไปกระเดียด* เป็นข้อความที่คล้องจองกันดังนี้ *ฟังอย่างมีมารยาทงาม จับใจความได้ดี ตีความให้เป็น แสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ วิเคราะห์สารอย่างรอบคอบ คาดการณ์ล่วงหน้าได้ทันการ และ ส่งสารกลับได้รวดเร็ว* รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

๑. ฟังอย่างมีมารยาทงาม มารยาทในการฟังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะมนุษย์เรามีความสนใจกว้างขวาง ปัจจุบันมีสิ่งที่ให้เราฟังมากมาย ยิ่งเป็นเยาวชนด้วยแล้ว การฟังคำสอนของครูให้ดีจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้มาก นอกจากนั้นการมีโอกาสดังฟังการบรรยาย อภิปราย ได้ว่ที่ การแสดงละคร หรือ ชมภาพยนตร์ จะช่วยให้มีความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น แต่ในขณะเดียวกันหากไม่ได้รับการฝึกฝนในด้านมารยาทในการฟังแล้วก็อาจจะรบกวนสมาธิของผู้อื่น ก่อให้เกิดความรำคาญ ผิดมารยาทของสังคม ทำให้เสียชื่อเสียงของตนเองและสถาบันการศึกษาได้ กิจกรรมที่จะช่วยฝึกการฟังอย่างมีมารยาทมีดังนี้

๑.๑ จับกลุ่มกันเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละ ๕-๖ คน อภิปรายระดมความคิดเกี่ยวกับมารยาทของการฟังที่ดี

๑.๒ บรรยายให้เพื่อน ๆ ในชั้นเรียนฟัง แล้วช่วยกันวิจารณ์เนื้อหาคุณค่าของสิ่งที่ได้ฟัง แล้ววิจารณ์มารยาทในการฟังของนักเรียนทั้งหมด

๑.๓ เชิญวิทยากรมาบรรยายหรืออภิปราย ก่อนการบรรยายหรืออภิปราย มีการทำความตกลงกันเกี่ยวกับมารยาทของการฟัง

๑.๔ จัดรายการสนทนาหน้าชั้นเรียนให้ผู้ฟังสังเกตมารยาทในการฟัง และการโต้ตอบของคู่สนทนา แล้วนำมาอภิปรายกัน

๑.๕ ฝึกถามคำถามอย่างมีมารยาทหลังจากฟังการบรรยายหรือ อภิปรายแล้ว

๑.๖ ก่อนไปฟังการบรรยาย อภิปราย ได้ว่าที่ ชมละคร หรือชม ภาพยนตร์นอกสถานที่ มีการแนะนำเกี่ยวกับมารยาทที่ดีในการฟัง ในการชมละคร และชมภาพยนตร์

๒. จับใจความได้ดี การจับใจความได้ดีนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะ ในวันหนึ่ง ๆ เราจะต้องฟังข่าวสารมากมาย ผู้ที่จับใจความเป็นจะได้รับประโยชน์ จากการฟังมาก และจะไม่ถูกตำหนิตินินว่าฟังไม่ได้ศัพท์แล้วจับไปกระเดียด กิจกรรม การฟังเพื่อจับใจความมีมากมาย ขอเสนอพอเป็นสังเขปดังนี้

๒.๑ ฟังนิทาน เรื่องราว หรือบทความต่าง ๆ แล้ว ตั้งชื่อเรื่อง พร้อมทั้ง แสดงเหตุผลด้วยวาจาหรือข้อเขียน

๒.๒ ฟังการบรรยายหรือการเล่าเรื่อง แล้วทำสังเขปข้อ (outlines)

๒.๓ ฟังวิทยากรบรรยาย แล้วทำรายงานเป็นรายบุคคลหรือเป็น กลุ่มสังครุ

๒.๔ แบ่งกลุ่มผลัดกันเล่าเรื่องและถามคำถาม

๒.๕ ฟังข่าวจากวิทยุหรือโทรทัศน์ แล้วสรุปข่าวติดไว้บนกระดาน นิเทศหน้าชั้นหรือหน้าห้องเรียน

๒.๖ ฟังเพลงจากเทปบันทึกเสียง แล้วจับใจความสำคัญของเพลง นั้น ๆ เพลงที่นำมาใช้อาจได้แก่ เพลงต้นตระกูลไทย เราสู้ สยามานุสติ เพลงสด แผ่นดิน เป็นต้น อาจเขียนเป็นคำขวัญก็ได้

๒.๗ นิมนต์พระมาแสดงพระธรรมเทศนา หรือเชิญอนุศาสนาจารย์ มาบรรยาย แบ่งกลุ่มทำรายงาน แล้วนำมาอ่านหน้าชั้น

๒.๘ ฟังการโฆษณาหาเสียงเพื่อสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัด แล้วหัดจับประเด็นสำคัญ

๒.๙ ฟังเรื่องหรือนิทานที่ครูหรือเพื่อนเล่าเรื่องไม่จบ แล้วเล่าเรื่อง ต่อให้จบ

๓. ดีความให้เป็น การฟังแล้วตีความนั้นจะต้องมีพื้นฐานความรู้หลายประการ เช่น รู้ความหมายของคำ ทั้งคำที่มีความหมายตรงและความหมายนัยประหวัด คำ ลัญลักษณ์ การใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบต่าง ๆ กิจกรรมฝึกการตีความอาจทำได้ดังนี้

๓.๑ ฟังคำประพันธ์แล้วตีความ เพื่อให้ได้ความสำคัญ สาร และ
ความคิดรวบยอดที่ถูกต้อง เช่น ฟังคำประพันธ์ของ 'อังคาร กัลยาณพงศ์' ที่ว่า

ภพนี้มีไขห่อ	หงส์ทอง เดี่ยวเลย
กาไก่เจ้าของครอง	ร่วมด้วย
เมาสมมุติจองทอง	หีนชาติ
แล้งน้ำมิตรโลกม้วย	หมดสิ้นสุขสานดี

การตีความจะต้องดูคำก่อน หงส์ หมายถึงผู้ดีหรือผู้สูงศักดิ์ กา หมายถึง
คนต่ำศักดิ์ ยากจน หรือสามัญชนทั่วไป เมื่อตีความที่มีความหมายนัยประหวัดได้แล้ว
จึงถอดความแล้วจับประเด็นสำคัญว่า

โลกนี้เป็นของทุก ๆ คน ไม่ว่าจะสูงศักดิ์ ต่ำศักดิ์ ยากดี
มีจนอย่างไร เกิดเป็นคนไม่ควรมัวเมาอยู่ในฐานะหรือสมมุติ
ต่าง ๆ ควรจะมีไมตรีต่อกัน มิฉะนั้นโลกก็จะหมดความ
สุขสงบ

๓.๒ ฟังเสภาแล้วตีความเนื้อความจาก ขุนช้างขุนแผน ที่ว่า

เมื่อแรกเชื่อว่าเป็นเนื้อหับทิมแท้	มาแปรเป็นพลอยหุงไปเสียได้
กาลล่วงว่าหงส์จางใจ	ด้วยมิได้ดูทองจนแต่ก่อนมา
คิดว่าหงส์จึงหลงด้วยลายย้อม	ช่างแปลงปลอมท่วงทีดินักหนา
ดังรักถิ่นมูจลินทร์ไม่คลาดคลา	พลลับดาฝูหงส์ก็ลงโคลน

การฟังเสภาถ้าจะให้ได้อรรถรส ก็ต้องรู้จักการเปรียบเทียบระหว่างหับทิมแท้
กับพลอยหุง หรือของจริงกับของปลอม นอกจากนั้นยังกล่าวเปรียบเทียบกากับหงส์
อีกด้วย

ขุนแผนโกรธแค้นที่นางวันทองแต่งงานใหม่กับขุนช้าง จึงกล่าว
กระทบกระทั่งเปรียบเทียบเปรยว่า เมื่อแรกก็เชื่อว่าเป็นคนดี
พอสามีไม่อยู่กับประพฤติชั่วแต่งงานใหม่

๓.๓ ฟังเพลงแล้วตีความ เช่น เพลงสากลที่ว่า

ปลิดปลิวแว้งคว้าง	ชีวิตเหมือนดังใบไม้ที่หลุดลอย
น้ำตาเหมือนดังลำธาร	อาบรักที่ผิดหวังในตัวเธอ
ร้องทุกข์กับผีทราย	ที่เปลือใจไปรักเธอ
จึงต้องมาเฝ้าซึมเหม่อ	เพราะรักเธอเพียงผู้เดียว

เพลงนี้ใช้ภาพพจน์เชิงอุปมาว่า ชีวิตล่องลอยไร้ความหมายเหมือนใบไม้
ที่ปลิวหล่นลง

นอกจากนั้นยังใช้ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐาน ให้ทรายมีชีวิต ไปร้องทุกข์ คร่ำครวญด้วยได้

ภาพพจน์อื่น ๆ ที่ใช้คือ อธิพจน์หรือกล่าวเกินจริงว่า เสียใจ ร้องไห้ มากจน น้ำตาเป็นเหมือนลำธาร เป็นต้น

เมื่อรู้จักภาพพจน์ประเภทต่าง ๆ จึงจะฟังเพลงได้ไพเราะซาบซึ้ง

๓.๔ ฟังข้อความที่เป็นร้อยแก้วต่าง ๆ แล้วตีความ เช่น ข้อความจากตอนหนึ่งในเรื่อง *คนพันธุ์* ของ 'ลาวคำหอม'

ตาบอกกับยายว่า ไก่ไทยของเรานี้ไม่ทันสมัย ตัวเล็กโตช้า
จึงต้องสั่งพ่อพันธุ์มาจากอเมริกา ไก่พันธุ์ใหม่นี้ตัวจะโตพอ ๆ
กับอีแร้งที่ยาวละ ยายฟังคำที่ตาเล่าด้วยความตกใจ นาง
จะอยู่ได้อย่างไรถ้าได้ถุนบ้านของนางจะมีไก่ตัวเท่าอีแร้ง
เดินกระโดดกระเดกอยู่แทนที่ นางจะไม่ได้เห็นไก่หวาย ไก่อุ
ไก่แจ้ ไก่ตะเภา อีกต่อไปแล้ว

การตีความตรงตามลายลักษณ์อักษรคงไม่เกิดประโยชน์อันใด เพราะถ้อยคำที่ใช้แสดงความหมายโดยนัยว่า ยายตกใจมากกว่าต่อไปจะมีแต่ของที่มาจากต่างประเทศ นางจะไม่ได้เห็นอะไร ๆ ที่เป็นไทย ๆ อีกต่อไปแล้ว

๔. แสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ การคิดอย่างมีเหตุผลเป็นสิ่งสำคัญที่ควรปลูกฝังให้มีในบุคคลเป็นอย่างยิ่ง เพราะปัจจุบันมีสิ่งให้ฟังจากสื่อมวลชนทั้งวิทยุและโทรทัศน์เป็นจำนวนมาก หากได้รับการฝึกฝนให้ฟังเป็นคิดเป็นก็จะทำให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านความคิด และเป็นผู้ที่มีวิจรรย์ญาณดี ขจัดความเชื่อผิด ๆ ความหลงผิด และการถูกยุยงปลุกปั่นไปในทางที่ผิดได้ กิจกรรมที่จะช่วยให้ฟังอย่างมีวิจรรย์ญาณมีดังนี้

๔.๑ ทบทวนความมาอ่านร่วมกับเพื่อน ๆ อภิปรายแยกข้อเท็จจริงและความคิดเห็นออกจากกัน

๔.๒ ฟังบทความจากวิทยุหรือโทรทัศน์ แล้วประเมินค่าว่า บทความนั้น ๆ เหมาะสมที่จะนำมาอ่านออกอากาศหรือไม่ มีคุณค่ามากน้อยเพียงใด

๔.๓ ฟังข่าวจากหนังสือพิมพ์ที่เพื่อนอ่านให้ฟัง ฟังข่าวจากวิทยุหรือโทรทัศน์ แล้ววิจารณ์เนื้อหาสาระ ภาษา สำนวน และวิธีเสนอข่าวนั้น ๆ

๔.๔ ฟังวิทยากรบรรยาย ฟังการอภิปราย แล้วซักถามแสดงความคิดเห็น

๔.๕ ระดมความคิดร่วมกับเพื่อน ๆ เพื่อสร้างเกณฑ์ในการวิจารณ์สิ่งที่ได้ฟัง

๕.๖ ฟังเพื่อนอ่านวรรณคดี วรรณกรรมร่วมสมัย แล้วพูดหรือเขียน
วิจารณ์สั้นๆ การกระทำ ตลอดจนการตัดสินใจของตัวละครในวรรณคดีนั้น ๆ

๕.๗ ฟังการอ่านร้อยแก้ว ร้อยกรอง ทำนองเสนาะ แล้วช่วยกันวิจารณ์
ติชม

๕.๘ ฟังการรายงานเสนอผลการทำงานของเพื่อน ๆ หรือของกลุ่ม
แล้วช่วยกันวิจารณ์

๕.๙ ฟังและชมการแสดงการละคร อาจจัดในชั้นเรียนหรือนอก
สถานที่ก็ได้ แล้ววิจารณ์การแสดงนั้น ๆ

๕.๑๐ ฝึกเขียนโฆษณา แล้วนำมาอ่านให้เพื่อน ๆ ฟัง ช่วยกันวิจารณ์
การโฆษณานั้น

๕.๑๑ ฟังการเล่าเรื่อง เล่าประสบการณ์ ฟังการบรรยาย แล้วช่วยกัน
วิจารณ์ติชม

๕.๑๒ ตั้งกลุ่มผู้สนใจฟังรายการจากวิทยุ โทรทัศน์ แล้ววิจารณ์ข่าวสาร
การเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ ข่าวกีฬา

๕. วิเคราะห์สารอย่างรอบคอบ การคิดวิเคราะห์เป็นมีความสำคัญอย่างยิ่ง
ผู้ที่มีวิจรรย์ญาณจะต้องวิเคราะห์ความเป็นมาเป็นไป แล้วสรุปแสดงความคิดเห็น
กิจกรรมที่ช่วยให้คิดวิเคราะห์ได้อย่างรอบคอบ อาจทำได้ดังนี้

๕.๑ ฟังข่าวแล้ววิเคราะห์ข่าว วิจรรย์การกระทำของบุคคลในข่าว
วิจรรย์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น วิเคราะห์เหตุการณ์

๕.๒ ฟังบทความวิจรรย์ แล้ววิเคราะห์เหตุการณ์ ข้อคิดเห็นใน
บทความนั้น

๕.๓ ฟังการเล่าเรื่อง เล่าเหตุการณ์ แล้ววิเคราะห์เรื่องหรือเหตุ
การณ์นั้น

๕.๔ ฟังการบรรยาย แล้ววิเคราะห์เนื้อหาสาระที่ได้รับ

๕.๕ ฟังคำพังเพย สุภาษิต แล้วนำมาวิเคราะห์

๕.๖ ฟังและชมการแสดงบทบาทสมมุติ ละคร แล้ววิเคราะห์

๖. คาดการณ์ล่วงหน้าได้ทันการ การคาดการณ์ล่วงหน้าหรือการมอง
อนาคตเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้ปรับตัวปรับใจให้เข้ากับเหตุการณ์
สถานการณ์ต่าง ๆ จะทำอะไรจะคิดอะไรก็จะมองไปข้างหน้าเสมอ กิจกรรมที่จะช่วย
ให้คิดคาดการณ์ล่วงหน้าได้มีดังนี้

๖.๑ ฟังข่าวที่เสนอต่าง ๆ ครึ่งหนึ่ง แล้วให้คาดเดาว่าเหตุการณ์ที่
เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไรต่อไป

๖.๒ ฟังนิทานที่เล่าไว้ค้าง ๆ แล้วลองเล่าเรื่องต่อ

๖.๓ ฟังการเล่าเรื่องที่ขึ้นต้นไว้แต่เพียงเล็กน้อย แล้วเล่าเรื่องต่อ

๖.๔ ฟังการเล่าเหตุการณ์ที่ค้างไว้ แล้วพูดหรือเขียนคาดการณ์ว่า เหตุการณ์ต่อไปจะเป็นอย่างไร

๖.๕ ฟังและชมการแสดงบทบาทสมมติซึ่งแสดงไม่จบ จากนั้นกล่าว คาดการณ์ว่าเหตุการณ์จะเป็นอย่างไร

๖.๖ ฟังและชมการแสดงละครซึ่งเล่นค้างไว้ แล้วคาดการณ์ว่า เรื่องราวจะเป็นไปอย่างไร

๖.๗ ฟังการเล่าเรื่องย่อจากนิยาย นวนิยายที่ยังเล่าไม่จบ แล้ว คาดการณ์ล่วงหน้า

๗. ส่งสารกลับได้อย่างรวดเร็ว การฟังเป็นการรับสาร เมื่อรับสารแล้ว ก็ควรส่งสารได้รวดเร็ว กิจกรรมที่ช่วยให้ส่งสารกลับได้รวดเร็วมีดังนี้

๗.๑ จัดรายการสนทนา ฝึกการโต้ตอบอย่างมีประสิทธิภาพ

๗.๒ ฟังการบรรยาย อภิปรายแล้วถามคำถาม หรือแสดงความคิดเห็น

๗.๓ ฟังการเล่าเรื่องเล่าเหตุการณ์ แล้ววิจารณ์หรือพูดแสดงความคิดเห็น

๗.๔ ฟังหรือชมการแสดงบทบาทสมมติหรือการแสดงละครแล้ววิจารณ์ หลังจากการแสดงจบแล้ว

๗.๕ ฟังเพลง แล้ววิจารณ์เนื้อหาและสาระ ตลอดจนสำนวนภาษา ที่ใช้ในเพลง

การไต่อาติ

คนไทยในยุคโลกาภิวัตน์
ล้วนเจนจัดแคล่วคล่องเป็นนักหนา
มีข่าวสารข้อมูลนับนานา
ประดังมาประดับความรู้ตน

หนังสือพิมพ์วิทยุโทรทัศน์
ความรู้แพร่สะพัดทุกแห่งหน
ความคิดเห็นมีทั่วทุกตัวคน
ต่างฝึกฝนแสดงออกอย่างว่องไว

ได้คารมไต่อาติมีเสมอ
ฝ่ายเสนอฝ่ายค้านกล่าวขานไข
ประเด็นที่ได้ล้วนแต่น่าสนใจ
ไม่ลังแต่พูดไปเล่นคารม

ไม่พูดจากระทบกระทั่งเปรียบเปรย
ใช้คำหยาบล่วงเกินเลยพาขึ้นชม
ใช้สมองตรองก่อนกล่าวคำคม
คนนิยมว่าดีเด่นเช่นเมธี

ไม่ตลกใช้คำพวนล้วนหยาบต่ำ
ไม่ใช่คำเกิดก่อส่อบัดสี
ได้คารมเพื่อสรรค์สร้างแต่ทางดี
ไต่อาติจึงจะเป็นเช่นทางการ

ญาติติเกี่ยวกับการศึกษาน่าพิณี
เศรษฐกิจการเมืองการทหาร
จรรยาจรจลสุดทนทาน
ยาเสพติดเอดส์ต่อต้านให้พ้นภัย

จึงจะนับว่าดีมีปัญญา
ได้เพื่อเสียงเฮฮาหาควรไม่
ไม่ได้เนื้อไม้แต่น้ำหยาบจิตใจ
ช่างกระไรถูกเหล่าผู้ฟัง

ควรสรรค์สร้างสังคมให้ก้าวหน้า

ได้คารมช่วยพาคนสมหวัง

กระตุ้นให้ประชาชนมีพลัง

ควรปลูกฝังคุณธรรมและน้ำใจ

การโต้วาที คือกิจกรรมการพูดที่มีบุคคลสองฝ่ายโต้คารมหรือถกเถียงกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้พูดจะพยายามใช้ศิลปะการพูดหรือวาทศิลป์อันคมคาย ใช้หลักการเหตุผล และหลักฐานต่าง ๆ เพื่อให้คำพูดของตนเป็นที่น่าเชื่อถือ และโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังเกิดความคิดคล้อยตาม การโต้วาทีเป็นการอภิปรายรูปแบบหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากการอภิปรายแบบอื่น คือในการอภิปรายโดยทั่ว ๆ ไปนั้นผู้ร่วมอภิปรายจะแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกันบ้าง คล้อยตามกันบ้าง หรืออาจจะเป็นความคิดที่ประนีประนอมกัน แต่การโต้วาทีนั้นเป็นการโน้มน้าวใจที่ผู้พูดมุ่งเอาชนะกันด้วยเหตุผลหรือวาทศิลป์ การโต้วาทีมี ๒ ลักษณะคือ

๑. การโต้วาทีโดยทั่วไปในชีวิตประจำวัน
๒. การโต้วาทีโดยมีรูปแบบ

การโต้วาทีโดยทั่วไปในชีวิตประจำวัน

อันที่จริงแล้วในชีวิตประจำวันของคนเรา มักจะมีการถกเถียงปัญหา หรือมีการพูดจาโต้แย้งกันอยู่เสมอ เช่น เมื่อได้อ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ หรือชมโทรทัศน์ เราอาจนำข่าวสารบ้านเมืองต่าง ๆ มาถกเถียงปัญหากัน ทั้งปัญหาการเมือง สังคม การศึกษา เศรษฐกิจ ในชั้นเรียนนักเรียนก็อาจจะถกเถียงปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาเยาวชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาจราจร ในชุมนุมภาษาไทยก็อาจจะมีการอภิปรายเสนอแนะนโยบาย หลักการและวิธีดำเนินการต่าง ๆ รวมทั้งการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ ผู้เสนอแนะนโยบายก็พยายามใช้หลักการ เหตุผล และวาทศิลป์อย่างดี เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความคิดคล้อยตามหลักการและนโยบายเหล่านั้น ซึ่งสมาชิกบางคนอาจจะไม่เข้าใจหรือไม่เห็นด้วย ก็จะพยายามซักถาม ใช้เหตุผลต่าง ๆ คัดค้าน มีการถกเถียงโต้ตอบกันไปมา ในที่สุดก็อาจจะมีการลงมติกันว่า จะยึดถือหรือดำเนินการตามนโยบาย หรือหลักการนั้นหรือไม่ การถกเถียงโต้แย้งกันในสภาหรือในศาลก็เช่นเดียวกัน มักจะต้อง

มีการแสดงกรรมเอาชนะกันด้วยคำพูด และเหตุผลอยู่เสมอ แม้แต่การพูดคุยในชีวิตประจำวัน ก็มักจะต้องมีการพูดจาโต้แย้งแสดงเหตุผลกันอยู่เป็นนิจ

การโต้วาทีโดยมีรูปแบบ

เป็นการโต้วาทีที่เป็นแบบแผน มีพิธีการ มีการจัดสถานที่ไว้สำหรับผู้ได้กรรมเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายเสนอและฝ่ายค้าน แต่ละฝ่ายจะมีผู้สนับสนุนฝ่ายละสองคนบ้าง สามคนบ้างตามแต่ผู้จัดจะเห็นสมควร มีประธานเป็นผู้ดำเนินการ มีการเชิญคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นผู้ตัดสิน ฝ่ายใดมีกรรมคมคาย ใช้เหตุผลดี มีความสามารถในการพูด ก็จะตัดสินให้เป็นฝ่ายชนะ การโต้วาทีแบบนี้ จะต้องดำเนินการตามระเบียบอย่างเคร่งครัด ประธานจะต้องกล่าวเปิดการโต้วาที ประกาศยุติให้ผู้ฟังทราบว่าจะได้กันเรื่องอะไร แต่ละฝ่ายจะใช้เวลาในการพูดคนละกี่นาที วิธีการตัดสินจะเป็นเช่นไร เช่นการโต้วาทีในญัตติ “สตรีควรมีโอกาสทำงานบริหารในระดับสูง” ฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายเสนอ อีกฝ่ายหนึ่งก็จะเป็นฝ่ายค้านว่า สตรีไม่ควรทำงานด้านการบริหารในระดับสูง ในขณะที่ฝ่ายเสนอและฝ่ายค้านใช้เหตุผลต่าง ๆ สนับสนุนความคิดเห็นของตนนั้น จะมีผู้เป็นกรรมการคอยตัดสินว่า ฝ่ายใดมีกรรมคมคาย สามารถใช้วาทศิลป์แสดงเหตุผล หรือพูดหักล้างเหตุผลของอีกฝ่ายหนึ่งได้ ก็ตัดสินให้ชนะไป

จุดมุ่งหมายของการโต้วาที

จุดมุ่งหมายของการโต้วาทีมีหลายประการ คือ

๑. เพื่อฝึกให้ผู้โต้วาทีรู้จักเสนอความคิดเห็นของตนได้อย่างถูกต้องตรงตามที่ปรารถนา รู้จักพูดอย่างมีหลักการ มีเหตุผล เมื่อเวลาที่จะแสดงความคิดเห็นคัดค้านก็สามารถใช้วาทศิลป์โต้แย้งข้อคิดของผู้อื่นอย่างฉลาดมีไหวพริบ
๒. เพื่อส่งเสริมให้ผู้พูดสามารถโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังมีความคิดคล้อยตามความคิดเห็นของตน
๓. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความสนใจในการพูดได้ศึกษาหลักเกณฑ์ศิลปะในการโต้วาที และฝึกฝนเพื่อให้มีทักษะในการพูดดียิ่งขึ้น
๔. เพื่อฝึกทักษะในการฟัง ให้เป็นผู้ฟังที่ดี ไม่หลงเชื่อคำพูดของผู้ใดโดยง่าย ในขณะที่ฟังก็จะคิดใคร่ครวญอย่างมีเหตุผล

ความเป็นมาของการโต้วาที

การโต้วาทีนั้นในระยะแรก ๆ เริ่มจากวงการศาสนาก่อน ในเรื่องของธรรมะ และการเผยแผ่คำสอนทางศาสนานั้น มักจะมีข้อซักถาม และข้อสงสัยต่าง ๆ จึงต้อง

มีการชักใช้ไล่เลียงและการตอบคำถามกัน ต่อมาในสมัยเพลโตและอริสโตเติลได้มีการชักถามโต้ตอบกันเกี่ยวกับวิทยาการและความรู้ใหม่ ๆ จนกระทั่งถึงยุคที่คริสต์ศาสนาเจริญขึ้น โรงเรียนของพระก็ได้มีการสอนไต่สวนอยู่ด้วย ตั้งแต่นั้นมา การไต่ถามถกเถียงก็ได้รับความสนใจมากขึ้นตามลำดับ ดังนั้นญาติติในการไต่สวนในระยะต้นจึงเป็นเรื่องของศาสนา เพื่อช่วยให้การเผยแผ่ศาสนาได้ผลดี เพราะธรรมะข้อสั่งสอนต่าง ๆ ย่อมก่อให้เกิดข้อสงสัย ต่อมาจึงได้เป็นเรื่องของวิชาการ การโต้เถียงกันในเรื่องความรู้เดิมที่มีอยู่ก็ช่วยเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้นมา การโต้เถียงกันในแบบนี้มิได้มุ่งเอาแพ้เอาชนะกัน แต่มุ่งที่จะศึกษาหาข้อเท็จจริง

การโต้เถียงแบบที่ค่อนข้างจะรุนแรงและจริงจัง ได้แก่ การถกเถียงกันในเรื่องลัทธิหรือความเชื่อถือต่าง ๆ ที่มนุษย์มีอยู่ อาจจะเป็นทางด้านศาสนา การเมือง หรือเรื่องไสยศาสตร์ก็ได้ บุคคลสองฝ่ายจะมาถกเถียงกัน เพราะมีความเห็นไม่ตรงกัน หรือมีความเชื่อมั่นว่าลัทธิของตนถูกต้อง ก็พยายามใช้เหตุผลและหลักการต่าง ๆ ที่จะหักล้างทำลายความเชื่อถือของอีกฝ่ายหนึ่ง

การโต้เถียงกันในศาลก็เป็นการไต่ถามกันอีกแบบหนึ่ง เป็นแบบการแสดงวาทศิลป์ ยกสิ่งแวดล้อม เหตุผล พยานหลักฐานต่าง ๆ มาหักล้างเหตุผลหรือหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อเอาชนะกันให้ได้ เช่นการโต้เถียงในศาลของทนายฝ่ายจำเลย เพื่อให้ศาลยกฟ้อง เป็นต้น

ในประเทศไทยการไต่สวนที่เป็นรูปแบบสมบูรณ์เริ่มมีมาเมื่อไม่นานมานี้เอง นับย้อนหลังจากปัจจุบันไปประมาณ ๔๕ ปี คือประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๔ เรื่องหรือญาติติที่ได้กันก็เป็นเรื่องทางวิชาการที่ใช้วาทศิลป์ เช่น ขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี เป็นต้น การโต้กันมีทั้งเนื้อหาสาระและความบันเทิง ปัจจุบันการไต่สวนในประเทศไทยมีลักษณะที่ค่อนข้างจะผิดไปจากการไต่สวนที่แท้จริงเป็นอันมาก จะสังเกตเห็นได้ว่ามักจะเน้นแต่ด้านความบันเทิง กลายเป็นการแสดงของคนสองฝ่ายไต่ถามใช้ฝีปากเถียงกันอย่างเอาเป็นเอาตายในญาติติที่ไม่มีแก่นสารอันใด เช่น หลิงติกว่าชายสามวันจากนารีเป็นอื่น ผู้ชายกินเหล้าติกว่าเจ้าชู้ บางครั้งได้กันในญาติติที่ว่า เกิดเป็นหมาติกว่าเกิดเป็นคน ก็มี ผู้พูดมุ่งแต่เรื่องตลกขบขัน พยายามเรียกเสียงฮาจากผู้ฟังจนกลายเป็นการแสดงจำอวด ทำให้ไม่น่าสนใจเท่าที่ควร

การเลือกญาติติของการไต่สวน

ญาติติคือหัวข้อหรือปัญหา ซึ่งระบอบข้อขัดแย้งซึ่งจะนำมาใช้ไต่สวน เพราะฉะนั้นความจริงที่เป็นอมตะ เช่น การเกิด แก่ เจ็บ ตาย จึงไม่อาจจะนำมาเป็นญาติติในการไต่สวนได้ หลักวิชาที่พิสูจน์แล้วว่าจริง เช่น หนึ่งบวกหนึ่งเป็นสอง

ก็เช่นเดียวกัน ไม่อาจจะนำมาใช้ได้ว่าที่ได้ เพราะไม่มีข้อที่จะมาได้เถียงหรือคัดค้านได้
 ญัตติที่ควรใช้ได้ว่าที่นั้นควรมีลักษณะที่ขัดแย้งกันอยู่ในตัว ยั่วให้คิดไปได้
 หลายแง่หลายมุม ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย เช่น มีปัญญาดีกว่ามิทรัพย์
 ประสพการณ์ดีกว่าการศึกษา หรือ ควรสอนเพศศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นต้น

เกณฑ์ในการเลือกญัตติ

๑. เป็นเรื่องที่คนในสังคมส่วนใหญ่มีความสนใจ
๒. เป็นเรื่องที่มีสาระประโยชน์ ผู้ฟังได้รับความรู้ เกิดความคิด และมี
 สติปัญญาแตกฉานและลึกซึ้งขึ้นกว่าเดิม
๓. ญัตตินั้นไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม หรือไม่ก่อให้เกิด
 ความแตกแยกราวฉานในหมู่คณะ
๔. ญัตตินั้นควรเป็นข้อขัดแย้งที่ไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้เปรียบเสียเปรียบกัน
 ตั้งแต่ยังไม่เริ่มได้ว่าที่
๕. เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย หลักการ หรือคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเมื่อ
 ได้การมถกกันแล้วจะเกิดประโยชน์และมีความก้าวหน้าในเรื่องนั้น ๆ
๖. เป็นญัตติที่เข้าใจได้ง่าย ใช้ข้อความสั้น ๆ ถ้อยคำชัดเจน

การจัดบุคคลเพื่อการได้ว่าที่

บุคคลที่เกี่ยวข้องในการได้ว่าที่มีดังนี้

๑. ประธานการได้ว่าที่ ๑ คน
๒. ผู้ได้ว่าที่ฝ่ายเสนอ ๓-๔ คน ประกอบด้วย
 หัวหน้าฝ่ายเสนอ
 ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่ ๑ ๑ คน
 ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่ ๒ ๑ คน
 ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่ ๓ ๑ คน
๓. ผู้ได้ว่าที่ฝ่ายค้าน ๓-๔ คน ประกอบด้วย
 หัวหน้าฝ่ายค้าน
 ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนที่ ๑ ๑ คน
 ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนที่ ๒ ๑ คน
 ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนที่ ๓ ๑ คน
๔. ผู้ตัดสิน ๒-๓ คน
๕. ผู้จับเวลา ๒ คน

การจัดที่นั่ง

การจัดที่นั่งเพื่อการได้วาทีนั้น นิยมจัดให้ผู้ได้วาทีทั้งหมด ซึ่งได้แก่ ประธาน ผู้โต้ฝ่ายเสนอ และผู้โต้ฝ่ายค้าน นั่งบนเวที หันหน้าเข้าหาผู้ฟัง แบ่งเป็น ๒ แถว เรียงหน้ากระดาน หรือเฉียงเล็กน้อย ประธานมีที่นั่งแยกออกไปต่างหาก อาจจะนั่งอยู่ตรงกลางหรือนั่งข้าง ๆ ก็ได้ ที่นั่งของหัวหน้าฝ่ายเสนอและหัวหน้าฝ่ายค้านนั้น มักจะอยู่ตรงกันข้าม ผู้สนับสนุนทั้ง ๒ ฝ่ายก็จะนั่งเรียงตามลำดับ และมักจะนั่งเรียงกันตามลำดับผู้พูดก่อนหลัง บนเวทีจะมีแท่นยืนแยกออกมาเป็นพิเศษ มักจะลำออกมาข้างหน้าเวทีเล็กน้อย เพื่อให้มองเห็นได้ชัด แต่ไม่ควรบังผู้อื่น

นอกจากการจัดที่นั่งสำหรับผู้ได้วาทีแล้ว เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ กรรมการ ผู้ตัดสิน ผู้จับเวลา อาจจัดให้นั่งบนเวทีใกล้ ๆ กับประธาน หรืออาจจะจัดให้นั่งด้านหน้าผู้ฟังก็ได้ ทั้งนี้แล้วแต่ขนาดของเวที หรือแล้วแต่ผู้จัดสถานที่จะเห็นสมควร

กำหนดเวลา

เวลาที่ใช้ในการได้วาทีนั้นไม่ได้มีข้อบังคับหรือหลักเกณฑ์ตายตัวว่าจะใช้เวลาานเท่าไร ปริมาณเวลาที่มีความยืดหยุ่นหรือคล่องตัวพอสมควร ผู้จัดได้วาที อาจจัดหรือกำหนดเวลาได้ตามความเหมาะสม ตามปกติแล้วการได้วาทีจะใช้เวลาประมาณ ๑-๒ ชั่วโมง ถ้าเป็นการได้วาทีในชั้นเรียนเพื่อการฝึกฝนมักจะใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง แต่หากเป็นการได้วาทีในที่ประชุมสาธารณะซึ่งมีผู้ฟังเป็นจำนวนมาก จะใช้เวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง

การกำหนดเวลาสำหรับผู้ได้วาทีแต่ละคนอาจทำได้ดังนี้

๑. ประธานการได้วาทีกล่าวเปิดการได้วาที ระบุญัตติที่จะโต้และแนะนำ ผู้โต้ทั้งสองฝ่าย ใช้เวลาได้ตามความเหมาะสมตามที่ประธานกำหนดเอง แต่ควรระวังว่าไม่ควรใช้เวลาให้นานจนเกินไปนัก

๒. หัวหน้าฝ่ายเสนอใช้เวลาเสนอเหตุผลต่าง ๆ ใช้เวลาประมาณ ๕-๑๐ นาที

๓. หัวหน้าฝ่ายค้านใช้เวลาพูดค้านข้อเสนอของฝ่ายเสนอ ใช้เวลาประมาณ ๕-๑๐ นาทีเช่นเดียวกัน

๔. ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอและฝ่ายค้านแต่ละคนใช้เวลาในการพูดคนละ ๓-๕ นาที

๕. หัวหน้าฝ่ายค้านกล่าวสรุปใช้เวลาประมาณ ๓-๔ นาที

๖. หัวหน้าฝ่ายเสนอกล่าวสรุปใช้เวลาประมาณ ๓-๔ นาที

๗. ประธานการได้วาทีสรุปผลการได้วาที และกล่าวปิดการได้วาที ใช้เวลาพูดตามความเหมาะสม

การกำหนดเวลาดังที่ได้เสนอมานี้เป็นเพียงแนวทาง อาจะกำหนดเวลาให้มากหรือน้อยกว่านี้ก็ได้ตามความเหมาะสม

วิธีดำเนินการไต่वाที่

การไต่वाที่ควรดำเนินการตามลำดับขั้นดังนี้คือ

๑. ประธานการไต่वाที่กล่าวเปิดการอภิปราย เสนอญัตติที่จะอภิปรายกล่าวขยายความเล็กน้อย จากนั้นกล่าวแนะนำผู้ไต่वाที่ทั้งสองฝ่าย แนะนำกรรมการผู้ตัดสินและผู้จับเวลา ชี้แจงเรื่องกำหนดเวลาให้ผู้ไต่แต่แต่ละคนจะต้องใช้ วิธีการตัดสิน จากนั้นเชิญผู้ไต่แต่แต่ละคนขึ้นพูด เริ่มด้วยหัวหน้าฝ่ายเสนอ หัวหน้าฝ่ายค้าน ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอและฝ่ายค้านตามลำดับ

๒. หัวหน้าฝ่ายเสนอกล่าวเสนอเหตุผลต่าง ๆ เป็นประเด็น ๆ ไปโดยระบุประเด็นที่สำคัญ ๆ เป็นการเริ่มต้นการถกเถียงโต้คารม

๓. หัวหน้าฝ่ายค้านพูดค้านประเด็นต่าง ๆ ที่ฝ่ายเสนอได้กล่าวมาแล้ว ถ้าเป็นไปได้ควรค้านทุกประเด็น แต่ถ้ามีเวลาจำกัดเลือกค้านแต่ประเด็นที่สำคัญ จากนั้นก็เสนอประเด็นที่ฝ่ายค้านต้องการเสนอบ้าง

๔. ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่หนึ่งกล่าวคัดค้านประเด็นที่ฝ่ายค้านกล่าวค้านและเสนอประเด็นใหม่มา เมื่อโต้คารมประเด็นต่าง ๆ หมดแล้วก็เสนอประเด็นใหม่เพิ่มเติมเป็นการเสริมและสนับสนุนฝ่ายเสนอ

๕. ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนที่หนึ่งโต้คารมคัดค้านประเด็นของผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอให้ครบทุกประเด็น ใช้เวลาเท่ากับเวลาที่ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่หนึ่งใช้นอกจากการค้านแล้วควรเสนอประเด็นสำคัญ ๆ ที่ทางฝ่ายค้านต้องการเพิ่มเติมได้อีก

๖. ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่สองกล่าวค้านประเด็นที่ทางฝ่ายค้านกล่าวมา ถ้ามีประเด็นใดที่ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอยังไม่ได้ค้าน พยายามค้านให้หมด แล้วจึงเสนอประเด็นสำคัญ ๆ เพิ่มเติมเข้าไปใหม่ เพื่อให้การไต่वाที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องกันใช้เวลาในการพูดเท่ากับผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่หนึ่ง

๗. ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนที่สอง กล่าวค้านประเด็นทั้งหมดที่ยังหลงเหลืออยู่และค้านเพิ่มเติม

๘. หัวหน้าฝ่ายค้านกล่าวสรุปการค้านทั้งหมด ชี้ให้เห็นเป็นประเด็น ๆ ไป พยายามชี้แจงให้เห็นชัดเจน

๙. หัวหน้าฝ่ายเสนอกล่าวสรุปข้อเสนอทั้งหมด และกล่าวค้านฝ่ายค้านในประเด็นสำคัญ ๆ ที่เห็นสมควรจะต้องคัดค้าน

๑๐.- ประธานการโต้วาทีเชิญผู้ตัดสินหรือหัวหน้าคณะผู้ตัดสินวิจารณ์การโต้วาที และเสนอผลการตัดสินการโต้วาที จากนั้นประธานกล่าวขอบคุณผู้โต้วาทีทุกฝ่าย แล้วปิดการโต้วาที

ข้อควรสังเกต

ประธานการโต้วาที กรรมการตัดสิน และผู้จับเวลาควรรักษาเวลาตามที่ได้ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัด ไม่ควรปล่อยให้มีผู้โต้วาทีคนใดคนหนึ่งพูดเกินเวลา ควรมีสัญญาณเตือนก่อนหมดเวลาสักเล็กน้อย และพอหมดเวลาแล้วควรให้เสียงสัญญาณ หากผู้โต้วาทีไม่ยอมเลิกพูด ประธานการโต้วาทีควรพูดเตือนให้จบการพูด การโต้คารมควรพูดหักล้างกันด้วยเหตุผล ไม่ใช่ด้วยอารมณ์ หรือเป็นเรื่องส่วนตัว การพูดควรคำนึงถึงเรื่องเนื้อหาสาระ และประโยชน์ที่ผู้ฟังจะได้รับด้วย การใช้คารมคมคายและความขบขันจะช่วยให้บรรยากาศในการโต้วาทีดีขึ้น แต่ไม่ใช่จะตลกไปตลอดรายการจนหาสาระอันใดมิได้ นอกจากนั้นการใช้ภาษาในการโต้วาทีควรคำนึงถึงคุณภาพและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามไว้ด้วย

หน้าที่ของบุคคลฝ่ายต่าง ๆ

บุคคลที่มีส่วนร่วมในการโต้วาทีควรมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. ประธานการโต้วาที มีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบ และต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้คือ

๑.๑ เปิดการโต้วาทีด้วยการกล่าวนำ และเสนอญัตติให้ผู้ชมทราบว่าจะโต้วาทีกันในเรื่องใด

๑.๒ แนะนำผู้ร่วมโต้วาทีทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายเสนอและฝ่ายค้าน แนะนำเป็นรายบุคคล โดยเริ่มจากหัวหน้าฝ่ายเสนอก่อน แล้วจึงแนะนำผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่หนึ่งสองสามตามลำดับ หลังจากนั้นจึงแนะนำหัวหน้าฝ่ายค้าน และผู้สนับสนุนฝ่ายค้าน การแนะนำนั้นควรแนะนำเป็นรายบุคคล บอกชื่อ นามสกุล ความสามารถ ความชำนาญพิเศษ และประสบการณ์ที่น่าสนใจ

๑.๓ แนะนำกรรมการผู้ตัดสินการโต้วาที และกรรมการจับเวลา

๑.๔ อธิบายให้ผู้โต้วาทีและผู้ฟังเข้าใจตรงกันในด้านกำหนดเวลาว่าแต่ละคนจะใช้เวลาในการพูดนานเท่าใด

๑.๕ ประสานงานและดำเนินการโต้วาทีให้เป็นไปโดยเรียบร้อย เช่น เชิญหัวหน้าทั้งฝ่ายเสนอ ฝ่ายค้าน และผู้สนับสนุนทั้งสองฝ่าย ให้พูดตามลำดับ

๑.๖ รักษาเวลาในการโต้วาที คอยเตือนผู้พูดเมื่อหมดเวลาแล้ว ในบางกรณีประธานจะเป็นผู้จับเวลาและกดกริ่งเตือนด้วยตนเอง เพราะฉะนั้นประธานจึงเตือนผู้พูดเรื่องเวลาด้วยกริ่งสัญญาณหรือด้วยวาจาก็ได้

๑.๗ เชิญกรรมการผู้ตัดสินชี้แจงผลการโหวตว่าที่ แต่ในบางกรณีเมื่อกรรมการรวมคะแนนเสร็จแล้ว จะขอให้ประธานการโหวตที่เป็นผู้แจ้งผลการตัดสิน

๑.๘ สรุปและกล่าวปิดการโหวตว่าที่

๒. หัวหน้าฝ่ายเสนอมิหน้าที่ดังต่อไปนี้

๒.๑ ให้คำจำกัดความของญัตติด้วยการให้ความหมายทางภาษาและความหมายของญัตติโดยส่วนรวม กล่าวถึงขอบเขตของญัตติ

๒.๒ ชี้ให้ผู้ฟังเห็นข้อเท็จจริงและเนื้อหาตามที่ปรากฏในญัตติ ชี้ให้เห็นความแตกต่างและเปรียบเทียบข้อความในญัตติ

๒.๓ แสดงให้ผู้ฟังได้เห็นเหตุผลด้วยการยกตัวอย่างกล่าวเปรียบเทียบอ้างหลักฐานและเหตุผลต่าง ๆ ให้ผู้ฟังเชื่อและคิดคล้อยตาม

๒.๔ เสนอประเด็นที่สำคัญ ๆ ที่จะช่วยให้ญัตติที่เสนอเด่นชัดขึ้น มีการตั้งคำถามให้ฝ่ายตรงข้ามตอบ

๒.๕ กล่าวคัดค้านเมื่อฝ่ายค้านใช้คารม วาทศิลป์ และเหตุผลหักล้างข้อเสนอ ก่อนกล่าวคัดค้านควรจดจำคำพูดและประเด็นสำคัญ ๆ ไว้

๒.๖ สรุปในตอนท้ายโดยพยายามรวบรวมความคิดและประเด็นสำคัญ ๆ ที่ฝ่ายเสนอพูดไปทั้งหมด และเสนอประเด็นใหม่ กล่าวทิ้งท้ายยั่วให้ผู้ฟังคิดและเชื่อถือในข้อเสนองាំងมวลงของฝ่ายเสนอ

๓. หัวหน้าฝ่ายค้านมิหน้าที่ดังนี้

๓.๑ กล่าวคัดค้านข้อเสนอและเหตุผลต่าง ๆ ที่หัวหน้าฝ่ายเสนอกล่าวมาทุกประเด็น ให้เหตุผลและหลักฐานต่าง ๆ ประกอบการคัดค้าน

๓.๒ บันทึกประเด็นและคำพูดสำคัญ ๆ ที่ฝ่ายเสนอกล่าว แล้วหาจุดอ่อนหรือข้อผิดพลาดต่าง ๆ เพื่อหาเหตุผลและถ้อยคำมาหักล้างคำพูดของฝ่ายเสนอ

๓.๓ เสนอประเด็นสำคัญ ๆ ขึ้นมาใหม่ เพื่อเป็นการโจมตีหรือหักล้างให้เหตุผลของฝ่ายเสนอล่อนลงไป

๓.๔ รวบรวมประเด็นสำคัญ ๆ ของฝ่ายค้านไว้กล่าวสรุป ในขณะที่เดียวกันกับบันทึกรวบรวมประเด็นสำคัญ ๆ ของฝ่ายเสนอไว้ด้วย เพื่อหาทางใช้เหตุผลสรุปโจมตีฝ่ายเสนอล่อนลง

๓.๕ กล่าวสรุปเมื่อผู้เสนอคนสุดท้ายพูดเสร็จ พูดใช้เหตุผลหักล้างประเด็นของฝ่ายเสนอทั้งหมด แล้วใช้วาทศิลป์จูงใจให้ผู้ฟังเชื่อถือและเกิดความคิดคล้อยตามข้อคัดค้านของตน

๔. ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอมิหน้าที่ดังต่อไปนี้

๔.๑ กล่าวคัดค้านการค้านของหัวหน้าฝ่ายค้านและคณะ

๔.๒ บันทึกถ้อยคำ และประเด็นสำคัญที่ฝ่ายค้านกล่าวมา แล้วหาทางใช้คำพูดและเหตุผลหักล้างข้อคิด ประเด็น เหตุผล ตลอดจนคำพูดที่ฝ่ายค้านทุกคนเสนอมา

๔.๓ กล่าวเสริมสนับสนุนความคิดสำคัญ ๆ ที่หัวหน้าฝ่ายเสนอได้กล่าวไปแล้ว

๔.๔ เสนอประเด็นใหม่เหตุผลใหม่เพิ่มเติมเข้าไป เพื่อให้ข้อเสนอดำเนินการตามวัตถุประสงค์มีเหตุผลหนักแน่นยิ่งขึ้น

๔.๕ กล่าวย้ำตอนที่สำคัญที่เห็นว่าฝ่ายค้านมองข้ามไปหรือมิได้กล่าวคัดค้าน

๕. ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

๕.๑ กล่าวคัดค้านเหตุผลของฝ่ายเสนอทั้งหัวหน้าและผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอในทุกประเด็นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๕.๒ บันทึกถ้อยคำและประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่ฝ่ายเสนอกกล่าวมา แล้วพยายามหาทางใช้วาทศิลป์หักล้างข้อเสนอเหล่านั้น

๕.๓ กล่าวสนับสนุนหัวหน้าฝ่ายค้าน และผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนอื่น ๆ

๕.๔ เสนอประเด็นคัดค้านอื่น ๆ นอกเหนือจากที่หัวหน้าฝ่ายค้านและผู้สนับสนุนฝ่ายค้านอื่นได้พูดมาแล้ว

๕.๕ พูดย้ำข้อที่สำคัญ ๆ และหาทางพูดจูงใจให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อถือ มีความคิดคล้อยตามการคัดค้านของฝ่ายตน

เทคนิคในการโต้วาท

ในการโต้วาทนั้นผู้พูดควรมีเทคนิคและวิธีการดังต่อไปนี้

๑. การโต้เถียงและการแสดงคารมนั้นควรใช้พื้นความรู้ในด้านต่าง ๆ มาประกอบการพูด เพราะถ้ามีความรู้ดีการถกเถียงก็จะมีเหตุผลใกล้เคียงกับความเป็นจริง นอกจากการมีพื้นความรู้ดีแล้วควรจะมีมารบรู้อยู่ด้วย คนที่ฟังมากอ่านมากเห็นมากและมีประสบการณ์มากย่อมมีความสามารถในการแสดงเหตุผลได้ดีกว่าผู้ที่ขาดความรอบรู้

๒. การแสดงความคิดเห็น ไม่ว่าจะเป็นการเสนอประเด็นหรือการคัดค้าน ควรเสนอข้อเท็จจริงและเหตุผลต่าง ๆ อย่างดี เป็นที่เชื่อถือได้ แม้จะมีผู้พยายามใช้วาทศิลป์หรือเหตุผลหักล้างก็ทำได้ไม่ง่ายนัก

๓. การคัดค้าน การกล่าวแก้ การแสดงคารมคมคายหรือใช้เหตุผลหักล้างคำพูดของฝ่ายตรงข้ามนั้น ควรทำให้แนบเนียนจนผู้ฟังโดยทั่วไปเห็นว่า การแสดงเหตุผลของฝ่ายตรงข้ามนั้นใช้ไม่ได้ หรือเชื่อถือไม่ได้

๔. ขณะที่ฝ่ายตรงข้ามพูดควรฟังอย่างตั้งใจ จดประเด็นหรือคำพูดสำคัญไว้กล่าวแก้หรือค้าน เวลาพูดก็ใช้เทคนิคการพูดจูงใจให้ผู้ฟังเชื่อ และเกิดความคิดคล้อยตาม

๕. ใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษาที่สุภาพ พยายามเลือกสรรถ้อยคำที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงวัฒนธรรมอันดีงาม หลีกเลี่ยงภาษาต่ำภาษาคนองและคำหยาบต่าง ๆ

๖. การโต้วาทีให้ทั้งสาระและความบันเทิง เพราะฉะนั้นในการถกเถียงโต้แย้งควรคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้ฟังจะได้รับ ไม่ควรพูดเล่นลั่นหรือใช้คารมจนเกินไป

๗. ใช้คำพูดที่เหมาะสม ลั่น กะทัดรัด ฟังแล้วเข้าใจได้โดยทันที ไม่ต้องตีความ พูดให้ชัดเจน เสียงที่พูดจริงจัง กระตือรือร้น เน้นเสียงในที่ควรเน้น และพูดเสียงเบาในที่ควรใช้เสียงเบา

๘. ใช้ท่วงท่าทางและสีหน้าประกอบการพูด อาจจะมีการทาบโต๊ะ ทาบที่ฝ่ามือบ้าง ขณะที่พูดควรใช้สายตาตามองไปยังคนฟังให้ทั่วถึง เพื่อตรงใจความสนใจของผู้ฟัง ในขณะเดียวกันก็คอยสังเกตความสนใจของผู้ฟังด้วย ยิ้มเมื่อพูดถึงข้อความที่ชวนขัน แต่ไม่ควรหัวเราะเสียเอง ทำหน้าบึ้งเมื่อกล่าวถึงข้อความที่แสดงอาการไม่พอใจ และทำหน้าขึงขังเมื่อพูดถึงตอนที่เด็ดขาด

๙. ขณะที่พูดควรควบคุมอารมณ์ให้ดี อย่าเผลอโกรธหรือแสดงอารมณ์ออกไปไม่ว่าจะเป็นด้านวาจา สีหน้า ท่าทาง เพราะจะเป็นจุดอ่อนให้ถูกโจมตีได้

การตัดสินการโต้วาที

การตัดสินการโต้วาทีนั้นตามหลักการแล้วจะต้องมีการตัดสินให้ฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายชนะและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายแพ้ การที่การโต้วาทีในประเทศไทยยังมีผลเสมอกันบ่อย ๆ นั้นเพราะผู้จัดกติ กรรมการกติ ยังไม่ใช้หลักสากลที่ว่าเมื่อมีการโต้วาทีกันแล้วผลต้องปรากฏออกมาว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายชนะ และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายแพ้นั่นเอง ในกรณีที่เหตุผลของแต่ละฝ่ายก้ำกึ่งกัน ต้องถือว่าฝ่ายเสนอเป็นฝ่ายแพ้ เพราะตามธรรมดาถ้าเราเสนอสิ่งใดให้เป็นที่ยอมรับเราต้องมีเหตุผลที่หนักแน่นเพียงพอ แม้จะมีผู้คัดค้านน้ำหนักในการคัดค้านจะต้องไม่เพียงพอ ข้อเสนอจึงเป็นที่ยอมรับได้

อนึ่ง ควรเข้าใจความหมายของคำว่า “ญัตติ” ด้วยว่า ญัตติหมายถึงข้อเสนอเพื่อให้ลงมติ การลงมติดังนั้นจะต้องออกผลมาในประการใดประการหนึ่งเท่านั้น คือผ่านหรือไม่ผ่าน ถ้าผ่านผู้เสนอญัตติก็เป็นฝ่ายชนะ ฝ่ายค้านเป็นฝ่ายแพ้ โดยกลับกัน ถ้าไม่ผ่านฝ่ายเสนอก็แพ้ ฝ่ายค้านก็ชนะ

การตัดสินผลการโต้วาทีให้มีฝ่ายชนะและฝ่ายแพ้อาจทำได้ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

๑. การตัดสินโดยคณะกรรมการ ตามปกติผู้จัดให้มีการโต้วาทีจะแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง มีจำนวนประมาณ ๒-๓ คน เป็นผู้ตัดสินผลการโต้วาที

๒. การตัดสินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ตามปกติแล้วในการโต้วาทีนั้นมักจะมีผู้ทรงคุณวุฒิมานั่งฟังอยู่ด้วยจำนวนหนึ่ง คณะผู้จัดอาจเชิญให้ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านั้นเป็นผู้วิจารณ์ว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายชนะ ฝ่ายใดเป็นฝ่ายแพ้ ผู้ฟังก็จะได้รับทราบเหตุผลของการแพ้ชนะไปด้วย การเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้มีเกียรติให้เป็นผู้ตัดสินการโต้วาทีนั้น ควรเชิญมาล่วงหน้าจะดีกว่าเชิญ ณ ที่นั้นเลย

๓. ประธานการโต้วาทีเป็นผู้ตัดสิน ในบางกรณีประธานการโต้วาทีจะเป็นผู้ตัดสินการโต้วาทีด้วย บางครั้งผลการตัดสินของคณะผู้ตัดสินปรากฏว่าเสมอกัน ประธานก็ต้องเป็นผู้ชี้ขาด

๔. ผู้ฟังเป็นผู้ตัดสิน ผู้ฟังเป็นผู้ที่สนใจในการโต้วาทีในครั้งนั้นอย่างจริงจัง จึงได้มาฟัง เพราะฉะนั้นเขาจะฟังด้วยความสนใจตั้งใจ การให้ผู้ฟังเป็นผู้ตัดสินก็นับว่าดีในแง่ที่ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมด้วย และอาจจะเป็นวิธีการหนึ่งที่ยุติธรรมได้ วิธีการตัดสินมักจะทำให้ผู้ฟังยกมือหรือลงบัตร การปรบมือนั้นใช้การจับเวลาความนานของการปรบมือ

ตัวอย่างแบบบันทึกคะแนนการได้วาที

ญาติ.....
 สถานที่.....
 วันที่..... เวลา.....

ผู้ได้วาที	เนื้อหา ความตรง กับญาติ ๕	การใช้ เหตุผล มารยาท ๕	วิธีการ เสนอและ การค้าน ๕	การใช้ ภาษา ๕	บุคลิกภาพ ท่าทาง ๕	รวมคะแนน ๒๕
หัวหน้าฝ่ายเสนอ ผู้สนับสนุนคนที่ ๑ ผู้สนับสนุนคนที่ ๒ ผู้สนับสนุนคนที่ ๓ สรุปฝ่ายเสนอ หัวหน้าฝ่ายค้าน ผู้สนับสนุนคนที่ ๑ ผู้สนับสนุนคนที่ ๒ ผู้สนับสนุนคนที่ ๓ สรุปฝ่ายค้าน						

คะแนนรวมฝ่ายเสนอ.....คะแนน

คะแนนรวมฝ่ายค้าน.....คะแนน

ลงชื่อผู้ตัดสิน.....

การอ่านงานของเสนาะนั้นสำคัญไฉน

ปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ข่าวสารข้อมูลเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการรับสารนั้นเราใช้ทักษะการฟังและการอ่าน การอ่านก็มีหลายประเภทด้วยกัน ได้แก่ การอ่านในใจ การอ่านออกเสียง และการอ่านทำนองเสนาะ

ความหมายของการอ่านทำนองเสนาะ ทำนองคือลีลา เสียงหรือสำเนียงที่ถ่ายทอด ออกมาเป็นจังหวะ เสนาะ มีความหมายตรงตัวว่าเพราะหรือไพเราะ ทำนองเสนาะ คือการอ่านที่มีลีลา เสียงหรือสำเนียงที่ไพเราะ

การอ่านทำนองเสนาะคือการอ่านคำร้อยกรองประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ หรือ แต่งขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามทำนองหรือลีลา ซึ่งเป็นที่นิยมกันว่าถูกต้องในทำนองนั้น ให้เกิดความไพเราะ มีเสียงเสนาะก่อให้เกิดความซาบซึ้ง มองเห็นภาพและเกิดความรู้สึกคล้อยตามไปด้วย เช่น เมื่อได้ฟังการอ่านทำนองเสนาะหรือขับเสภาจาก เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ที่ว่า

นางกอดจูบลูกหลังแล้วสั่งสอน อำนวยพรพลายน้อยละห้อยให้

เราจะเห็นภาพนางวันทองกอดจูบลูกด้วยความอาทรณอาลัย มีความห่วงใยที่ลูกจะต้องจากไป

การอ่านทำนองเสนาะนั้นยังไม่สามารถมีผู้บอกได้ว่าอ่านอย่างไรจึงจะไพเราะ ที่สุด เพราะต่างฝ่ายก็อ่านไปตามลีลาหรือทำนองที่เคยได้รับการฝึก การอบรม สั่งสอนมา มีการเพิ่มเติมกลเม็ดเด็ดพรายลงไป เพื่อเพิ่มความไพเราะให้ดูแตกต่างจากผู้อื่น ไพเราะกว่าผู้อื่น ตัวอย่างเช่น ในสามัคคีเภทคำฉันท์ ตอนไหว้ครู การอ่าน โดยทั่ว ๆ ไปก็จะเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน แต่มีการเอื้อนเสียงเกริ่นเสียงเพื่อให้เกิดความไพเราะยิ่งขึ้น

พร้อมเบญจางคประดิษฐ์	สฤงษีสติ
กายจิตวจิไตร	ทวาร
ไหว้คุณองค์พระสุคต	อนาวรณญาณ
ยอดศาสดาจารย์	มุณี
อีกคุณสุนทรธรรม	มคัมภีรวิธี
พุทธพจน์ประชุม	ตรีปิฎก
ทั้งคุณสงมพิสุท	ธ ศาสนติลก
สัมพุทธสาวก	นิกร
ขอน้อมคุณพระคณศวร์	วิเศษศิลปร
เวททางคบวร	กวี

นอกจากนั้นการอ่านกลอนนิราศก็จะมีลีลาแตกต่างกันออกไปอีก บางคนก็อ่านแบบกลอนธรรมดา บางคนก็อ่านแบบกลอนชาวบ้าน เช่น

ดั่งศรีลักปักขั้ระกำทรวง	โธ้อาลัยใจหายไม่วายห่วง
เจ้าคุณแค้นแสนโกรธพิโรธที่	เสียดายดวงจันทร์ทางงาม
จนพระหน่อสุริยวงศ์ทรงพระนาม	แต่เดือนยี่จนย่างเข้าเดือนสาม
ด้วยเรียมรองมุลิกาเป็นข้าบาท	จากอารามแรมร้างทางกันดาร
ตามเสด็จโดยแดนแสนกันดาร	จำนิราศร้างนุชสุดสงสาร
	นมัสการรอยบาทพระศาสดา

คุณค่าของการอ่านทำนองเสนาะ

การอ่านทำนองเสนาะมีประโยชน์มาก เพราะทำให้ผู้อ่านเกิดความสุข สนุกสนาน ผู้เขียนได้ผูกเป็นข้อความที่มีความคล้องจองกันถึงคุณค่าของการอ่าน ทำนองเสนาะดังนี้ มีความสุข สนุกสนาน เบิกบานอารมณ์ ชื่นชมบทกวี มีข้อคิด จรรโลงใจ ใช้ได้คล่อง ไม่ต้องท่องจำ นำไปใช้ได้ดี มีโอกาสแสดงความสามารถ วาดภาพใช้จินตนาการได้ดี มีโอกาสสอนรักษาสืบสานวัฒนธรรม รายละเอียดมีดังนี้

๑. มีความสุข เมื่อได้อ่านทำนองเสนาะที่ไพเราะ จะทำให้เกิดความสุข เกิดอารมณ์ความรู้สึกคล้อยตามไปด้วย เช่น ในการอ่าน มัทนะพาธา เมื่อนางมัทนา รำพึงถึงความรักที่นางมีต่อท้าวชัยเสน มีความไพเราะอย่างมาก ทำให้ผู้อ่านเกิดความสุข

โอ้อ่านนาใจ	ละไฉนนะเป็นฉะนี้
แต่ไรก็ไม่มี	มะนะนี้กระเทรहन
ไม่เคยจะเชื่อว่า	รตินั้นจะลัประदन

มาสู่ ณ ใจตน	และจะต้องระทมระทวย
เมื่อก่อนสืขารัก	ก็มีทักจะเออจะอวย
อวดดีและอวดด้วย	บมิเคยจะลุ่มจะหลง
ทั้งเคยเยาะเย้ยหยัน	นระผู้พะว่าพะวง
ว่าเขานะเขลาคง	จะบพันระอิตรระอา
ครานี้สืพบชาย	วรรูปวิเศษวิศาล
ใจวาบและหวามปาน	ฤตินั้นจะโลดจะลอย
เธอนั้นฤเจียมตัว	กิริยาก็เรียบก็ร้อย
ไม่มีละสั๊กน้อย	จะแสดงณท่วงณที
ว่าเธอประสงค์จะ	อภิรมย์ฤติระดี
เป็นแต่ข้าเลื่องที่	คนบ้างณครั้งณคราว
คราใดประสบเนตร	ฤ ก็เราจะร้อนและหนาว
เธอไกลก็ดูราว	นกะไรแต่วันและเดือน
โอ้อว่า ณ ครานี้	แหละฤติจะพันจะเพือน
ด้วยรักกระทำเชือน	ละฉะนี้จะทำไฉน

๒. สนุกสนาน การอ่านคำประพันธ์เป็นทำนองเสนาะและดำเนินเรื่องไปเรื่อย ๆ ทำให้เกิดความสุขสนาน ผู้เขียนจำได้ว่าคุณพ่อคุณแม่ให้อ่านขุนช้างขุนแผน และพระอภัยมณี ให้ฟัง อ่านแล้วได้ยินเสียงตัวเองและรู้เรื่องราวไปด้วยก็เกิดความสุขสนาน บางครั้งอ่านคำประพันธ์แล้วเกิดความขำขัน เช่น ในเรื่องพระอภัยมณี เมื่อกล่าวถึงซีเปลือยว่าหนวดถึงเข้าเขารถึงนมผมถึงดิน นี่กวาดภาพแล้วก็เกิดความขำขันสนุกสนาน

๓. เบิกบานอารมณ์ คำประพันธ์บางบทเมื่ออ่านเป็นทำนองเสนาะก็จะทำให้จิตใจเบิกบาน อารมณ์แจ่มใส เช่น ในมุกตลกนาทาคำฉันท์ ที่ว่า

พระจันทร์กระจ่างสว่างศรี	ณ ลพบุรีฤดูหนาว
บุรุษสตรีก็เกรียวกราว	สนุก ณ คราวรำไท่ไทย
ปะโชนปะโชนปะโชนโชน	บุรุษลีโอนสะเอวไหว
อนงค์นำเคลื่อนเขยื้อนไป	สะบัดสไบวิไลตา
บุรุษระริกขยิกด้อน	นาริร่าร้อนระเริงร่า
เคาะม้องและกรับสลับนา	ทะแค้น ณ คราเสนอเพลง
สรีรเพลี่ยระเหี่ยหาย	สนุกและคลายสมองเคร่ง
ปะเท่งปะเท่งปะดิงเท่ง	ระบอบบรรเลงตะโพนบรรพ์

๔. ขึ้นชมบทกวี การอ่านคำประพันธ์เป็นทำนองเสนาะทำให้เข้าถึง บทประพันธ์อย่างแท้จริง เมื่อบทประพันธ์นั้นมีความไพเราะก็จะเกิดความซาบซึ้งใน สุนทรียภาพและความงดงามของบทประพันธ์นั้น ๆ เพราะกวีจะเลือกสรรบทประพันธ์ ที่เหมาะสมกับท้องเรื่อง ในการไหว้ครูก็จะใช้คำประพันธ์ที่มีเสียง มีลีลาอ่อนช้อย แสดงอาการคารวะ อ่อนน้อม ดังเช่นให้ลัทธิทูลวิกกีฬิตฉันท ไหว้ครู เป็นต้น

๔.๑ ในการเดินทาง ในตอนแรก ๆ ของการเดินทางก็จะคึกคักมีชีวิตชีวา แต่เมื่อเดินทางตลอดทั้งวันผ่านขุนเขา มีทางยากลำบาก เกิดความเพลียละเหี่ยวใจ ฉันท์ที่ใช้จะมีเสียงแสดงความคึกคัก และความอ่อนระหอยโรยแรง ดังในกมลฉันท์ที่ว่า

อนมัคคกริธา	พลคลาคละคล่ำไป
ณ ระหว่างวนาลัย	ละเลาะทุ่งและนาเนิน
อนุจรสิขรเขา	บถเต้าวิถิเถิน
ระยะทางลีไกลเกิน	ก็คละคล้อยคละไลคลา

๔.๒ ถ้าเดินทางเหนื่อยล้าอ่อนระหอยโรยแรง เศร้าโศก เจ็บปวด ร่างกายด้วย ก็ใช้วิชชุมมาลาฉันท์

แรมทางกลางเถื่อน	ห่างเพือนหาผู้
หนึ่งใดนึกดู	เห็นใครไปมี
หลายวันถันล่อง	เมืองหลวงธานี
นามเวสาลี	ดุ่มเดาเข้าไป
ผูกไมตรีจิต	เชิงชิดชอบเชิง
กับหมู่ชาวเมือง	ฉันท์ฉฉฉฉฉ
เล่าเรื่องเคื่องขุน	ว่าวุ่นวายใจ
จำเป็นมาใน	ด้าวต่างแดนตน

๔.๓ ถ้าเป็นการชมสถานที่ที่ใช้ฉันท์ที่มีเสียงอ่อนหวานไพเราะ ทำให้ ผู้อ่านเกิดจินตนาการเห็นสถานที่อันสวยงามนั้นด้วย ก็ใช้สันตติลฉันท์ เช่น

เรื่องรองพระมณฑิรพิจิตร	กลพิศพิมานบน
ก่องแก้วและกาญจนะคน	รุจิเรขอลงกรณ์
ข้อฟ้าก็เพื่อยกลจะพัด	ดลฟากทิมัมพร
บราลีพิศบวร	นาคูลสลังลอย
เชิงบัลลังก์พระบัญชาเชบ์จ	มุขเด็จก็พรายพลอย
เพดานก็ดาราพระพรอย	พิศเพียงนภาพลาม

นอกจากนั้นก็อาจใช้อินทรวิเชียรฉันท์ เช่น

ภาคพื้นพนารัญ	จรแสนสราญรมย์
เนินราบสลัสม	พิศเพลินเจริญใจ
โชดเชนศิขรเขา	ณ ลำเนาพนาลัย
สูงลิ่วละลानัย	ยนพันประมาณหมาย
ยอดมัวสลัวเมม	รุจิเรขเรียงราย
เลื่อมเลื่อมคิลาลาย	ก็สลัประยัปศรี
خابแสงประกัสร	นิลกอนตรการติ
ขาวแมนมนิมี	รดรุงรำไพพรรณ

๔.๔ ถ้าแสดงอาการพักผ่อนอย่างสบาย ๆ ก็ใช้ไตรภูกฉันท์

ขณะนั้นอิศเรศ	พระประเวศวณผาย
รฐานสบาย	อิริยาบถบรร
พดเสด ณ มูล	ธ ก็พูนทฤทธ
สุขุมครวัน	วรเทพวียงค์
กะพระอัครอุมา	สุรชายอนงค์
คิจะเ้ายัพยง	อรยั้วพระศุลิ

๔.๕ เวลาที่เข้าศึกษาที่พมาตีบ้านเมือง ประชาชนตกใจเพราะเสียง
อีกทีก็กรีกโครม วิ่งหนีกันจะละหวั่น ก็ใช้จิตรปทาฉันท์

นาครธา	นิวิสาลี
เห็นริปมี	พลมากมาย
ข้ามติรชล	ก็ลุพันหมาย
มุงจะทลาย	พระนครตน
ต่างก็ตระหนก	มนอกเด่น
ดินบมิเว่น	ตละผู้คน
ท้าวบุรคา	มจลาจล
เสียงอลวน	อลเวงไป

๔.๖ เมื่อตัวละครยินดี ตื่นเต้น ได้รับตำแหน่งสูง ก็ใช้ มาลินีฉันท์
ซึ่งมีลีลาสิงโลดแสดงความยินดี เช่น

กษณะทวิขรับฐา	นันดรและทิวา
จกาจารย์	

นิรอลสะประกอบภาร
และเต็มใจ
จะพินิจคติใด
พระธรรมนุญ

พิริโยฬาร
เที่ยง ณ บทใน

๔.๗ เมื่อมีการยุบสงเสริม ให้ถ้อยคำวาจาอย่าเตือน ก็ใช้ฉันทที่มีลีลา
ย้าชอย แสดงให้เห็นอาการที่กระทำซ้ำ ๆ เช่นใช้ สัทธานันท์ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ลำดับนั้นวิสสการพราหมณ์	ธ กัญชิตยตาม
แต่งอุบายงาม	ฉงนงำ
ปวงโอรสลิจฉวีดำ	ริณวิรุทกัฬา
คัญประดุจดำ	ธ เสกสรร
ไปเหลือเลยสักพระองค์อัน	มิละปิยะสหพันธ์
ขาดสมัครพันธ์	ก็อาดูร

๔.๘ สำหรับการสู้รบนั้น มีลีลาเข้มแข็งดุดัน ก็ใช้ขงคพายาตฉันท

มนัสไทยประณตไท้	นรินทรีไทยมิท้อถอน
มิผูกกรักมิพิภร	มิพิ้งบารมิบุญ
ถลันจ้วงทะเลวงจำ	บุรุษนำอนงค์หนุน
บุรุษรุกองนงค์รูน	ประจัญร่วมประจัญบาน
อนงค์เพศมนัสพี	ราชาติศรีทหารชาญ
มิได้ดาบก็คว่ำขวาน	มิได้หอกก็คว่ำหาว
มิได้มีดก็เอาไม้	ดระบองใหญ่ดระบองยาว
กระหน่ำฟาดพิฆาตลาว	กระเดือกตั้นทั้งแดนดิน

๕. มีข้อคิดจรรโลงใจ ในวรรณคดีต่าง ๆ กวีจะแทรกข้อคิด คำคม
คำสอน ไว้เพื่อจรรโลงใจ และยกระดับจิตใจของผู้อ่านให้สูงขึ้น
ในพระอภัยมณี ฤาษีสอนสุดสาครว่า

แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์	มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด
ถึงเถาวัลย์พันเกี่ยวที่เลี้ยวลด	ก็ไม่คดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน
มนุษย์นี้ที่รักอยู่สองสถาน	บิดามารดาร์กมักเป็นผล
ที่พึงหนึ่งพึงได้แต่กายตน	เกิดเป็นคนคิดเห็นจึงเจรจา

ใน สุภาสิตสอนหญิง ก็มีคำสอนมากมาย ตอนหนึ่งได้กล่าวว่า

ผู้ใดเกิดเป็นสตรีอันมีศักดิ์	บำรุงรักษากายไว้ให้เป็นผล
สงวนงามตามระบอบให้ชอบกล	จึงจะพ้นภัยพาลการนินทา
เป็นสาวแล้แร้วสวยสะอาด	ก็หมายมาดเหมือนมณีอันมีค่า
แม้แตกร้าวรานร่อยถอยราคา	จะพลอยพาหอมหายจากกายนาง
.....	
เกิดเป็นหญิงให้เห็นว่าเป็นหญิง	อย่าทอดทิ้งกิริยาอัชฌาสัย
เป็นหญิงครึ่งชายครึ่งอย่าพึงใจ	คนเขาไม่สรรเสริญเมื่อนามณ์

ใน สุภาสิตโลกนิติ มีคำโคลงที่เป็นข้อคิดเตือนใจและยกระดับจิตใจของผู้อ่านให้สูงขึ้นดังตัวอย่าง

พระสมุทรสุดลึกล้ำ	คณนา
สายดั่งทิ้งทอดมา	หยั่งได้
เขาสูงอาจวัดวา	กำหนด
จิตมนุษย์นี้ไซ้	ยากแท้หยั่งถึง

๖. ใช้ได้คล่อง การอ่านทำนองเสนาะจะทำให้ได้ยินเสียงตนเอง เกิดความจำได้ เมื่อจะนำไปใช้ก็ใช้ได้คล่อง ยกตัวอย่างเช่น เมื่อจะพูดถึงเรื่องความรักก็อาจยกตัวอย่างคำประพันธ์ขึ้นประกอบได้ เช่น

ความรักเหมือนโรคา	บันดาลตาให้มืดมน
ไม่เย็นและไม่ยล	อุปสรรคใดใด
ความรักเหมือนโคถึก	กำลังศึกผิขังไว้
ก็โลดจากคอกไป	บ ยอมอยู่ ณ ที่ขัง

เมื่อกล่าวถึงการทำความงามความดีของมนุษย์ ให้ปรากฏไว้เป็นอนุสรณ์แห่งคุณงามความดี ก็อาจจะกล่าวถึง

โคควายวายชีพได้	เขาหน่ง
เป็นสิ่งเป็นอันยัง	อยู่ไซ้
คนเด็ดดับสูญสัง	ขาร้าง
เป็นชื่อเป็นเสียงได้	แต่ร้ายกับดี

หรือ

พฤษภาสกร	อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เส่นคง	สำคัญหมายในกายมี

นรชาติวางวาย
สถิตทั่วแต่ชั่วดี

มลายสิ้นทั้งอินทรี
ประดับไว้ในโลกา

๗. ไม่ต้องท่องจำ การอ่านทำนองเสนาะทำให้เกิดเสียงไพเราะ ผู้อ่านจะจดจำข้อความต่าง ๆ ได้เองโดยไม่ต้องท่องจำ เช่นเมื่อกล่าวถึงการวางตนของหญิงในการหาคู่ครอง ก็จะจดจำข้อความจากขุนช้างขุนแผน ได้เองว่า

ธรรมดาเกิดมาเป็นสตรี	ชั่วดีคงได้คู่มาสู่สอง
มารดาเฝ้าอุตส่าห์ประทับประคอง	หวังปองว่าจะปลูกให้เป็นเรือน
อนึ่งเราเขาก็ว่าเป็นผู้ดี	มั่งมีแม่มีให้ลูกอายุเพื่อน
จะตัวร้อนก่อนแม่อย่าแชะเชือน	ความอายจะกระเทือนถึงมารดา

หรือเมื่อจะกล่าวถึงว่ามวลมนุษย์ในโลกนี้ควรจะรักใคร่กลมเกลียว มีความเป็นมิตรไมตรีกัน ก็จะระลึกถึงคำประพันธ์ของ ‘อังคาร กัลยาณพงศ์’ ขึ้นมาได้โดยอัตโนมัติ เช่น

ภพนี้มีใช้หล้า	หงส์ทอง เดี่ยวเลย
กากก็เจ้าของครอง	ร่วมด้วย
เมาสมมุติจองทอง	หินชาติ
แล้งน้ำมิตรโลกม้วย	หมดสิ้นสุขศานต์

๘. นำไปใช้ได้ดี เมื่ออ่านทำนองเสนาะอยู่เสมอจนจำคำคล้องจองต่าง ๆ อาจจะได้คิดแต่งคำประพันธ์ขึ้นเองบ้าง หรือเมื่อต้องการพูดหรือเขียนถึงเรื่องใด ก็นำคำประพันธ์นั้นไปใช้ประกอบการพูดและการเขียนได้ เช่น เมื่อกล่าวถึงความสำคัญของการพูดก็สามารถยกคำประพันธ์ต่าง ๆ ขึ้นประกอบได้ เช่น

อันอ้อยตาลหวานลิ้นแล้วสิ้นซาก	แต่ลมปากหวานหูไม่รู้หาย
แม้เจ็บอื่นหมิ่นแสนจะแคลนคลาย	เจ็บจนตายนั้นเพราะเหน็บให้เจ็บใจ
เจ้าของตาลรักหวานขึ้นปิ่นต้น	ระวังตนดินมีระมัดมัน
เหมือนคบคนคำหวานรำคาญครัน	ถ้าพลังพลันเจ็บอกเหมือนตกลูกตาล
ถ้าจะเรียนวิชาทางค้าขาย	อย่าปากร้ายพูดจาอหังการ
จะซื้อขายขายดีมีกำไร	ด้วยเขาไม่เคืองจิตระอิดระอา

๙. มีโอกาสได้แสดงความสามารถ ผู้ที่อ่านทำนองเสนาะได้ดี มีความไพเราะ จะมีโอกาสได้แสดงออกอยู่เสมอ เช่น อ่านคำอวยพรวันเกิด อวยพรปีใหม่ หรือในโอกาสสำคัญๆ ต่าง ๆ ยิ่งถ้าหากมีความสามารถในการประพันธ์ด้วยแล้วโอกาส

ที่จะได้แสดงความสามารถจะมีมากขึ้น เช่น เมื่อไปในงานแต่งงานอาจแต่งคำประพันธ์เป็นกาพย์ แล้วอ่านเป็นทำนองเสนาะ หรือสวดเป็นทำนองสรภัญญะก็ได้ เช่น

วันนี้เป็นศรีวัน	เราพร้อมกันอวยพรชัย
ขอบ่าวสาวจงสดใส	สุขสดชื่นทุกคืนวัน
หวังเงินเงินมากอง	หากหวังทองทองมาพลัน
จงสมสุขเกษมสันต์	ความรักนั้นยั่งยืนนาน

๑๐. วาดภาพใช้จินตนาการได้ดี ผู้ที่อ่านทำนองเสนาะจะใช้จินตนาการ วาดภาพในจิตตามไปด้วย จึงจะอ่านได้ไพเราะเหมาะสมกับบทประพันธ์เหล่านั้น จึงทำให้เป็นผู้มีจินตนาการสูง เช่น เมื่ออ่านบทชมปากก็จะมองเห็นฝูงสัตว์และนกต่าง ๆ ตามไปด้วย เช่น

กลางลึงลึงลอดไม้	กลางลึง
แลลูกลึงลงชิง	ลูกไม้
ลึงลมไล่ลมตึง	ลึงลอด หนินา
แลลูกลึงวางไหล่	ลอดเลี้ยววางลึง
กระเด็นกระตัวตื่น	แตกคน
ยุงย่องยอดยุงยล	โยกย้าย
นกเป่ล่านกปลีปน	ปลอมแปลก กันนา
คล้าคล้าคลึงโคลงคล้าย	คู่เกล้าคลอเคลีย

๑๑. มีโอกาสอนุรักษสืบสานวัฒนธรรม คำประพันธ์ร้อยกรอง วรรณคดี และการอ่านทำนองเสนาะที่บรรพบุรุษของเราได้สร้างสรรค์ขึ้น จนเป็นมรดกตกมาถึงลูกหลาน ควรที่เราจะได้อนุรักษ์และสืบสานต่อ ให้ดำรงอยู่คู่ชาติไทยต่อไป การอ่านทำนองเสนาะได้ดีและเผยแพร่ความรู้ความสามารถทางด้านนี้ จึงเป็นการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

การฝึกอ่านทำนองเสนาะ

การที่จะอ่านทำนองเสนาะให้ได้ดีจะต้องมีความมานะพยายาม อดทน ใช้เวลาฝึกฝนเป็นประจำ ผู้เขียนจึงขอให้หลักสำคัญ ๆ ไว้ดังต่อไปนี้ ใส่ใจอย่างดี มีศรัทธา หาดตัวอย่าง สร้างความอดทน ฝึกฝนเป็นประจำ นำไปใช้สม่ำเสมอ นำเสนอเพื่อทดสอบ รอบคอบอ่านให้ผู้ฟัง ระวังรักษาสุขภาพ

การใช้ภาษาไทยกับความใส่ใจในอนาคต

ปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ เป็นโลกไร้พรมแดน การติดต่อสื่อสารต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว เมื่อเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นในซีกโลกหนึ่ง คนในอีกซีกโลกหนึ่ง จะรับทราบได้ในเวลาไม่นานนัก ยุคข่าวสารข้อมูลทำให้มนุษย์ได้รับความรู้ ความคิด และได้รับความเจริญต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง รวดเร็ว แต่เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีความอยากรู้อยากเห็น เรื่องจึงยังไม่หยุดแต่เพียงเท่านั้น แม้แต่สิ่งที่ยังไม่เคยมาถึงที่เรียกว่า ‘อนาคต’ ก็เป็นสิ่งที่มนุษย์อยากรู้อยากเป็นอย่างไร ความสนใจในเรื่องอนาคตและการพยากรณ์อนาคตจึงเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์

ตามปกติแล้วตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์เรา มักจะมีการพยากรณ์สิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น “ถ้าฉันทำห้องนอนรก ไม่สะอาดเรียบร้อย คุณแม่จะต้องไม่พอใจแน่ ๆ” “ถ้าฉันไม่ดูหนังสือ ฉันจะต้องสอบตกอย่างแน่นอน” หรือ “ถ้าฉันไม่ทำการบ้าน คุณครูจะต้องลงโทษอย่างแน่นอน” เด็ก ๆ ในระดับประถมศึกษาเป็นวัยที่ชอบเพื่อฝัน ชอบนิทาน ชอบสมมุติตนเองเป็นสัตว์ที่ตนชอบ ชอบเป็นดอกไม้ สายลม มักจะพูดหรือเขียนแสดงจินตนาการของเขาออกมา เช่น “ถ้าฉันเป็นนก ฉันจะบินไปเที่ยวให้สุดโลก ไปชมดอกไม้สวย ๆ ไปเที่ยวทะเลให้สบายใจ” ผู้เขียนขอเสนอผลงานเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาซึ่งแสดงออกถึงจินตนาการและการมุ่งอนาคตดังนี้

ถ้าฉันเป็นช้าง

ถ้าฉันเป็นช้าง

ฉันจะไม่รังแกผู้ที่เล็กกว่าฉัน

และฉันจะไม่ถือว่าตัวฉันใหญ่กว่าผู้อื่นเลย

ด.ญ. สุมาลี แซ่ตั้ง ชั้น ป. ๒ ร.ร. สวนหลวง

ถ้าฉันเป็นแม่ไก่

ถ้าฉันเป็นแม่ไก่
ฉันจะสร้างเล้าไว้พักไข่
ฉันจะสอนลูกให้ประพาดิตัวเป็นคนดี
ฉันจะเลี้ยงลูกให้ดีที่สุด
และให้อาหารแต่พอควร

ด.ญ. วันเพ็ญ แข้ใจว ป. ๒ ก ร.ร. สวนหลวง

ถ้าฉันเป็นนายกรัฐมนตรี

ถ้าฉันเป็นนายกรัฐมนตรี
ฉันจะให้ข้าวของต่าง ๆ ราคาถูก เช่น ข้าวสาร เนื้อ
เพื่อให้ทุกคนได้กินอาหารราคาถูก

ด.ญ. ณัฐยา ป. ๔ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
(ฝ่ายประถม)

ถ้าฉันเป็นต้นไม้

ถ้าฉันเป็นต้นไม้
ฉันจะช่วยดูดอากาศที่เป็นพิษให้หมดไป
ผู้คนจะได้สดชื่น โดยไม่มีอากาศพิษใด ๆ
พวกเราจะช่วยกันปลูกต้นไม้เยอะ ๆ
โลกก็จะมีแต่สีเขียว
สัตว์ก็จะได้ไม่สูญพันธุ์

ด.ช. บุญชัย พรธมมงคล ชั้น ม.๑/๑

ร.ร. เทพศิรินทร์ นนทบุรี

ถ้าฉันเป็นนักวิทยาศาสตร์

ถ้าฉันเป็นนักวิทยาศาสตร์
ฉันจะทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
ฉันจะใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศของเรา
ฉันจะช่วยพัฒนาประเทศของเราโดยการใช้เทคโนโลยีมาพัฒนา
ประเทศชาติ และฉันอยากให้ทุกคนสบาย
เพราะมีเทคโนโลยีมาแบ่งเบาภาระงานของคนในครอบครัว
และฉันจะไม่ใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ มาทำลายธรรมชาติป่าไม้ต่าง ๆ
I love the world.

ด.ช. เจริญชัย เอื้อสกุลเกียรติ ชั้น ม.๑/๑

ร.ร. เทพศิรินทร์ นนทบุรี

ถ้าฉันเป็นลุงยางอนามัย

ถ้าฉันเป็นลุงยางอนามัย

ฉันจะป้องกันไม่ให้คนเป็นโรคเอดส์

และจะคอยช่วยเหลือคนที่เป็โรคเอดส์ให้หายจากโรค

เพราะว่าโรคนี้เป็นแล้วตายสถานเดียว

ฉันจะคอยควบคุมไม่ให้โรคเอดส์แพร่กระจาย

ฉันจะคอยเตือนทุกคนให้สวมถุงยางอนามัย

ก่อนที่จะมีเพศสัมพันธ์ทุกครั้ง

ด.ช. พงษ์ภัทร ประทุมสุวรรณ ชั้น ม.๑/๑

ร.ร. เทพศิรินทร์ นนทบุรี

เมื่อได้อ่านข้อความต่าง ๆ แล้ว จะเห็นได้ว่านักเรียนของเรามีจินตนาการกว้างไกล มีความสนใจในอนาคต และใช้ภาษาเป็นเครื่องสื่อความหมาย ทำให้เราสบายใจได้ว่าเด็กไทยได้รับการแนะนำชี้ทางที่ดี เขาจะมองอนาคต และแก้ปัญหาเป็น สามารถใช้ภาษาไทยในการสื่อความรู้ความคิดที่มีต่ออนาคตเป็นอย่างดี Toffler นักอนาคตนิยมผู้มีชื่อเสียงได้กล่าวไว้ในหนังสือ *Future Shock* ว่าเยาวชนจำเป็นต้องเรียนรู้และคาดการณ์ล่วงหน้าถึงทิศทางของการเปลี่ยนแปลง ของโลกในอนาคต รวมทั้งอัตราเร็วของการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นด้วย โดยฝึกคาดการณ์ และวางสมมติฐานสำหรับอนาคต ครูเองก็ต้องเป็นเช่นนั้นด้วย

Toffler ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในสังคมและโลก อากาการข้อค้ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนวิธีการที่มนุษย์จะปรับตัวให้เข้ากับ การเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น คนบางกลุ่มตื่นเต้นและพอใจกับการเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันคนบางกลุ่มก็ไม่ใคร่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลง และพยายามหนีไปให้พ้นสามร้อยปีที่ผ่านมาสังคมตะวันตกได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมากและยังเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ อัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในประเทศอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้มนุษย์ในสังคมมีบุคลิกภาพที่เปลี่ยนไป เด็กจะมีบุคลิกภาพเหมือนผู้ใหญ่ แต่ผู้ใหญ่จะกลับเป็นเด็ก เศรษฐีไม่มีอะไรทำก็จะมาแสดงบทบาทของวณิกคนยากจน พวกทำงานเกี่ยวกับสมองกลและผู้จัดโปรแกรมก็จะหมกมุ่นอยู่กับยาเสพติด พวกนอกศาสนาแต่งกายสกปรก นอกกริตนกรอยจะกลายเป็นคนที่ปรับตัวเข้าสังคมได้ ส่วนคนที่เคยปรับตัวได้ดี มีบุคลิกภาพดี ก็ จะกลายเป็นคนนอกศาสนาไป สังคมในอนาคตจะมีความยุ่งเหยิง

การมองอนาคตจึงเป็นเรื่องที่สำคัญพอควร คำว่า 'อนาคต' หมายถึงระยะเวลาที่ยังมาไม่ถึง ดังนั้นโดยนัยนี้อนาคตก็จะยังไม่ปรากฏ แต่จะเพิ่งเกิดขึ้นในวันข้างหน้า อนาคตจะเป็นอย่างไรไม่มีผู้ใดทราบ แต่มนุษย์ก็สนใจอยากรู้และคาดการณ์การพยากรณ์จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์โปรดปรานเป็นอย่างยิ่ง คำว่า 'อนาคต' พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้คำนิยามไว้ว่า 'ยังไม่มีมาถึง เวลาภายหน้า' อนาคตนิยมจึงหมายถึงความถึงความนิยมความสนใจในเรื่องที่ยังมาไม่ถึง ความสนใจในเรื่องที่จะเกิดขึ้นภายหน้า ในภาษาอังกฤษมีคำที่เกี่ยวข้องกับอนาคตอยู่หลายคำ เช่น Futurism, Futuristic, Future Studies, Future Research, Futureology, Futurable และ Prognostic

วัตถุประสงค์ของความสนใจในอนาคต

การศึกษาเรื่องอนาคตเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก ผู้ที่สนใจที่จะศึกษาเรื่องของอนาคตมิได้ต้องการที่จะทำนายว่า ในอนาคตจะเกิดอะไรขึ้นเท่านั้น แต่เป็นการศึกษาอย่างรอบคอบ โดยใช้เหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบันเป็นพื้นฐาน แล้วคาดการณ์หาแนวโน้มที่พอจะเป็นไปได้ หรือหาทางทำให้แนวโน้มที่พึงประสงค์เกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็จะหาทางป้องกันหรือจัดแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ไม่ให้เกิดขึ้นในอนาคต วัตถุประสงค์ของการศึกษาหรือความสนใจในอนาคตมิดังนี้

๑. เพื่อคาดการณ์ล่วงหน้า การศึกษาเรื่องของอนาคตก็เพื่อคาดการณ์ล่วงหน้าว่า ในอนาคตโลก สังคม และพฤติกรรมของมนุษย์จะเป็นเช่นไร หลักสูตรและการเรียนการสอนเยาวชนในอนาคตจะมีลักษณะอย่างไร การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม การเมือง จะเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็วเพียงใด

๒. เพื่อหาแนวโน้มที่เป็นไปได้ การศึกษาเรื่องของอนาคตไม่ใช่เรื่องเพื่อฝัน แต่เป็นการศึกษาอดีตและอนาคตอย่างมีระเบียบระบบ เพื่อหาแนวโน้มว่าในอนาคตจะเป็นอย่างไร

๓. มิใช่เป็นการทำนายแต่เป็นการวางแผนที่ดีกว่า เรื่องของอนาคตไม่ใช่เรื่องของหมอดูทำนายโชคชะตา แต่เป็นการมองไปข้างหน้าว่าจะมีสภาพเช่นไร แล้ววางนโยบายหรือวางแผนการดำเนินการให้ประสบความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน

๔. เป็นการสำรวจศึกษาหาสมมุติฐาน การศึกษาเรื่องของอนาคตทำได้โดยการวิจัยอนาคต (Future Research) การศึกษาโดยวิธีนี้จะทำให้ได้ข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นที่จะนำมาเป็นสมมุติฐานเพื่อใช้กระบวนการในการตัดสินใจ กำหนดนโยบายวางแผน และประเมินแผนเหล่านี้

๕. เพื่อฝึกจินตนาการให้กว้างไกล เรื่องของอนาคตเป็นเรื่องที่จะต้องใช้จินตนาการเป็นอย่างมาก ดังที่เราจะเห็นได้ว่า ผลผลิตทางวิทยาศาสตร์ที่เห็นอยู่ในปัจจุบันเป็นผลของการใช้จินตนาการของนักวิทยาศาสตร์ทั้งสิ้น

๖. เพื่อให้เกิดความสนใจวางนโยบาย มนุษย์โดยทั่ว ๆ ไปจะทำอะไรสบาย ๆ ไม่วางแผน ไม่วางนโยบาย แท้ที่จริงแล้วชีวิตของเราต้องการการวางนโยบายและการวางแผนทั้งสิ้น

๗. เพื่อฝึกการเลือกและการตัดสินใจอย่างแยบคายในเรื่องต่าง ๆ การมองอนาคตจะช่วยให้เกิดการเลือกและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

๘. เพื่อแก้ปัญหาอย่างฉลาด สังคมในปัจจุบันยุ่งยากซับซ้อน เต็มไปด้วยปัญหา สังคมในอนาคตจะยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น มนุษย์จึงต้องเตรียมตัว เตรียมใจ และรู้จักแก้ปัญหาอย่างฉลาด มีเหตุผล

ประโยชน์จากการให้ความสนใจในเรื่องอนาคต

๑. ช่วยให้ได้ข้อมูลที่สำคัญ
๒. ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ของระบบต่าง ๆ
๓. ช่วยให้มนุษย์สรรค์สร้างและริเริ่ม
๔. ช่วยชี้นำและเสริมสร้างความก้าวหน้าของศาสตร์
๕. ช่วยให้มนุษย์เปรื่องปราดใฝ่หาความรู้
๖. ช่วยให้ใช้อดีตและปัจจุบันเป็นครูสำหรับอนาคตข้างหน้า
๗. ช่วยเตรียมมนุษย์ให้กล้าเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง
๘. ช่วยให้มนุษย์เข้มแข็งและมีความหวัง
๙. ช่วยให้เกิดพลังในการพัฒนาปรัชญาชีวิต
๑๐. ช่วยฝึกความคิดและเกิดความสุขสนานเพลิดเพลิน

ความจำเป็นที่เด็กไทยต้องมองอนาคต

๑. เตรียมพร้อมเพื่อรับการเปลี่ยนแปลง
๒. เข้มแข็งในการเผชิญปัญหา
๓. คาดการณ์ล่วงหน้าได้ดี
๔. มีประสิทธิภาพในการทำงาน
๕. ใช้จินตนาการได้คล่อง
๖. มองโลกในแง่ดี
๗. มีผลงานสร้างสรรค์
๘. มีความเชื่อมั่นในตนเอง

การใช้ภาษาวาดภาพในอนาคต

เนื่องจากเยาวชนไม่ว่าจะเป็นในระดับประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา เป็นผู้ที่มีจินตนาการกว้างไกล ชอบคิด ชอบฝัน ชอบคาดการณ์ และมองอนาคตอยู่แล้ว เพื่อให้ได้ประโยชน์สูง ควรให้เขาได้แสดงออกทางด้านภาษา ทั้งในทักษะการพูด และการเขียน การที่วาดภาพอนาคตและแสดงออกได้ดีมักจะเป็นการสร้างจินตนาการที่มีลักษณะดังนี้

๑. สร้างจากสิ่งที่เคยพบเห็นในชีวิต แล้วผู้พูดหรือผู้เขียนใช้ความคิดคำนึงสร้างต่อให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น
๒. สร้างขึ้นจากความคิดความหวังถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เป็นการสร้างภาพอนาคตตามความคิดกว้างไกลของผู้พูด หรือผู้เขียน
๓. เป็นการคาดคิดคาดคะเนหรือเดาเหตุการณ์ว่าในอนาคตจะเกิดอะไรขึ้น
๔. พยายามใช้การเปรียบเทียบ ทั้งการใช้ถ้อยคำ ความหมาย และเรื่องราว
๕. พยายามให้ภาพที่สร้างขึ้นนั้นเคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา น่าสนใจ เข้าใจ ความสนใจผู้ฟังและผู้อ่านอยู่ตลอดเวลา
๖. พยายามให้ภาพหรือเรื่องราวที่สร้างขึ้นนั้นน่าสนใจและมีความเป็นไปได้
๗. ลองประเมินว่าภาพที่สร้างขึ้นนั้นใช้ได้หรือไม่ อาจจะให้เพื่อน ๆ ช่วยกันพิจารณา ดิชมก็ได้

กิจกรรมที่ใช้จินตนาการวาดภาพอนาคตโดยแสดงออกทางภาษา

๑. ใช้จินตนาการสร้างเรื่องราวจากสถานการณ์สมมติต่อไปนี้ อาจแสดงออกด้วยการพูดหรือการเขียนโดยผู้จินตนาการอาจเลือกเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
 - ก. ถ้าฉันถูกล็อตเตอรี่ หรือถ้าฉันมีเงินล้าน
 - ข. แสนสุขสมนั่งชมวิหค อยากเป็นนกเหลือเกิน
 - ค. ถ้าฉันเป็นนายกรัฐมนตรี
 - ง. ถ้าฉันเป็นหมอ
 - จ. ถ้าฉันเป็นครู
 - ฉ. กรุงเทพฯ อีก ๑๐ ปีข้างหน้า
๒. ครูหรือเพื่อน ๆ เล่าเรื่องหรือเล่านิทาน แล้วให้นักเรียนพูดหรือเขียนต่อให้จบ
๓. ให้นักเรียนอ่านบทร้อยกรองของ ‘อุชเชนี’ เรื่อง *อยู่เพื่ออะไร* หรือตั้งหัวข้อว่า ‘อยู่เพื่ออะไร’ หรือ ‘อุดมการณ์ของฉัน’ แล้วพูดหรือเขียนแสดงความคิด

๔. ฝึกคิดเค้าโครงเรื่อง หรือวางแผนเรื่องใหม่ หรือคาดคะเนเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น เช่น

- ถ้าพระอภัยมณีไปเรียนรัฐประศาสนศาสตร์ เรื่อง พระอภัยมณี ควรจะเป็นเช่นไร
- ถ้าขุนช้างขุนแผนเหมือนขุนแผน เหตุการณ์ในเรื่อง ขุนช้างขุนแผน จะเป็นอย่างไร
- ถ้าเรื่อง เวนิสวานิช ขาดนางเปอร์เซียไป อันโตนิโอจะหาทางใช้หนี้ ไชลิ้งได้อย่างไร

๕. เขียนเรียงความวาดภาพอนาคต วางแผนชีวิตที่ตนสนใจ เช่น ชีวิตในอนาคตของข้าพเจ้า ป่าไม้ของไทยในอนาคต ภาษาโลกในอนาคต

การแสดงบทบาทสมมติ ฝึกการใช้ภาษาไทย

การแสดงบทบาทสมมติ คือเทคนิคการแสดงที่ผู้แสดงพยายามแสดงบทบาทให้เหมาะสมตรงกับสภาพการณ์ที่เป็นจริง ตามที่ตนเองได้รับมอบหมาย

การแสดงบทบาทสมมตินั้นเป็นวิธีการที่ได้ใช้กันมาเป็นเวลานานแล้ว ทั้งในด้านการรักษาคนไข้ที่มีปัญหาทางจิต ด้านการสอนและการแก้ปัญหาต่าง ๆ

ในชีวิตประจำวันของมนุษย์เราจะต้องมีการแสดงบทบาทต่าง ๆ อยู่เสมอ ในวันหนึ่ง ๆ มักจะแสดงหลายบทบาท เช่น เด็กชายคนหนึ่ง ขณะที่อยู่บ้านก็จะเป็นลูกของพ่อแม่ เป็นหลานของคุณปู่ คุณตา คุณย่า คุณยาย ลุง ป้า น้า อา เป็นพี่ของน้อง เป็นน้องของพี่ เป็นเพื่อนของเพื่อนที่อยู่ใกล้ ๆ บ้าน แต่พอมาถึงโรงเรียนก็แสดงบทบาทที่แตกต่างไปอีก เช่น เป็นนักเรียน เป็นเพื่อน เป็นหัวหน้าชั้น เป็นประธานชุมนุมกิจกรรมนักเรียน เลขาธิการกลุ่มศึกษาค้นคว้า หัวหน้าหมู่ลูกเสือหรือนเรนทรนารี เป็นต้น การแสดงบทบาทต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องใช้ภาษาพูด ภาษาท่าทาง อากัปกิริยาแตกต่างกันออกไปตามบทบาทและสถานการณ์ที่เป็นจริง ถ้าบทบาทใดเป็นบทบาทที่เป็นไปตามธรรมชาติ ก็มักจะแสดงออกได้อย่างเหมาะสม ทั้งภาษาพูดและภาษาท่าทาง อาจมีผิดพลาดที่จะต้องดัดเตือนให้สติกันบ้างเพื่อที่จะได้ใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสมกับบทบาทของตน แต่บางบทบาท เช่นการเป็นประธานกลุ่มอภิปราย ประธานชุมนุม ก็จะต้องศึกษาเรียนรู้จากตำรับตำรา จากการสั่งสอนอบรม และจากการมีประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง อย่างไรก็ตามการที่แต่ละบุคคลมีโอกาสดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การแสดงบทบาทดังกล่าวแล้วเป็นการแสดงบทบาทจริง แต่การแสดงบทบาทสมมุตินั้น เป็นการฝึกให้ผู้แสดงได้แสดงบทบาทตามสภาพการณ์ที่สมมุติขึ้นมา ให้เหมือนสภาพชีวิตจริงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้แสดงบทบาทจะได้มีโอกาสทดลองฝึกฝนและเรียนรู้ในการที่จะปรับพฤติกรรมของตนอย่างมีประสิทธิภาพ ให้เข้ากับสถานการณ์ที่สมมุติขึ้น ในบางกรณีการแสดงบทบาทสมมุติมีประโยชน์ในด้านที่จะช่วยฝึกผู้แสดงบทบาทให้รู้จักแก้ปัญหาและตัดสินใจในด้านต่าง ๆ ตามภาวะที่สมมุติขึ้น สำหรับการแสดงบทบาทสมมุติที่จะได้กล่าวถึงในบทนี้เป็นกิจกรรมเบื้องต้นของการแสดงละคร เพราะในการแสดงละครนั้นผู้แสดงละครต้องสวมบทบาทของตัวละครที่ตนจะแสดงได้อย่างแนบเนียน

ประโยชน์ของการแสดงบทบาท

การแสดงบทบาทสมมุติมีประโยชน์หลายประการดังต่อไปนี้

๑. ช่วยให้เข้าใจตนเองได้ดียิ่งขึ้น เมื่อแสดงบทบาทได้มีโอกาสแสดงออกในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่สมมุติขึ้นนั้น จะเข้าใจตนเองได้ชัดเจนขึ้นว่า ตนเองมีความสามารถในการแสดงออก ทั้งทางวาจาและท่าทางมากน้อยเพียงใด ตนเองมีความกล้า มีความเชื่อมั่น มีความสามารถทางด้านการใช้ภาษา การแก้ปัญหา การตัดสินใจเพียงใด เมื่อทราบแล้วจะได้พยายามปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น

๒. ช่วยให้มีเชื่อมั่นในตนเองมากยิ่งขึ้น บุคคลบางคนอาจจะไม่มีโอกาสได้แสดงออกต่อหน้าผู้อื่นเลย ไม่ว่าจะเป็นการพูด การแสดงละคร ได้ว่าที่หรือการแสดงในรูปแบบใด การแสดงบทบาทสมมุติเป็นการแสดงสั้น ๆ ที่ทุกคนพอจะทำได้โดยไม่ยากนัก เมื่อมีโอกาสดังกล่าวจะทำให้รู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดความมั่นใจที่จะแสดงออกต่อไปทั้งทางด้านวาจาและท่าทาง

๓. ช่วยให้เข้าใจบุคคลอื่นดียิ่งขึ้น โดยปกติแล้วบุคคลมักจะแสดงบทบาทของตนเองตามสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นจริงตามธรรมชาติ แต่เมื่อต้องมาสวมบทบาทของผู้อื่นจะทำให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้นว่าผู้อื่นรู้สึกอย่างไร คิดอย่างไร ตัดสินใจอย่างไร ทำให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ดีขึ้น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบาเมื่อต้องคบหาสมาคมกับบุคคลผู้อื่น ทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางตนในสังคมดีขึ้น

๔. ช่วยให้เกิดความสามัคคี การแสดงบทบาทสมมุติเป็นการแสดง เป็นการเล่นร่วมกัน จึงต้องช่วยเหลือ วางแผน จัดฉากจัดบท จัดสถานที่ กำหนดตัวแสดง และแสดงร่วมกัน ทำให้มีความใกล้ชิดสนิทสนมและมีความสามัคคีปรองดองกันยิ่งขึ้น

๕. ช่วยให้เข้าใจสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น การแสดงบทบาทสมมุติ มักจะต้องกำหนดสภาพการณ์ต่าง ๆ ขึ้นให้แสดง ในชีวิตจริงคนเราอาจจะไม่สบายใจ กับสภาพการณ์ต่าง ๆ เท่าใดนัก นอกจากสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง แต่เมื่อต้องสวม บทบาทในสภาพการณ์ที่สมมุติขึ้น ต้องแก้ปัญหาและตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ก็จะช่วย ทำให้เข้าใจสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้ดีขึ้น

๖. ช่วยให้มีทักษะในการแก้ปัญหาดีขึ้น สภาพการณ์ที่สมมุติส่วนใหญ่จะมี เหตุการณ์ขัดแย้งหรือที่เป็นปัญหาแฝงอยู่ ผู้แสดงบทบาทจะต้องใช้ความคิดวิจารณ์ญาณ และไหวพริบต่าง ๆ แก้ปัญหาให้คลี่คลายลงไป การแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจก็จะมีหลายอย่างต่าง ๆ กัน เช่น ผู้แสดงกลุ่มหนึ่งมีวิธีแก้ปัญหาหรือตัดสินใจอย่างหนึ่ง แต่ในสภาพการณ์เดียวกัน หรือปัญหาเดียวกัน ผู้แสดงอีกกลุ่มหนึ่งจะมีวิธีแก้ปัญหา ที่แตกต่างออกไปอีก ทำให้ผู้แสดงบทบาทได้มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาและ การตัดสินใจหลาย ๆ วิธี นับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่ง

๗. ช่วยปลูกฝังค่านิยมที่สำคัญ ๆ สถานการณ์สมมุติต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้น ให้แสดงบทบาทนั้นมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในเรื่องค่านิยมและคุณธรรม ต่าง ๆ การแสดงบทบาทจะช่วยให้ผู้แสดงได้มีโอกาสสำรวจค่านิยมของตนเองจาก การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ หลังจากการแสดงบทบาทแล้วมักจะมีการอภิปราย วิเคราะห์ ประเมินผลการแสดง การแก้ปัญหา การตัดสินใจ กิจกรรมในขั้นนี้จะช่วยให้ผู้แสดงบทบาทเข้าใจค่านิยมต่าง ๆ มากขึ้น

๘. ช่วยให้เข้าใจเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์มากขึ้น ตามปกติแล้วการที่มนุษย์ แสดงพฤติกรรมออกมา นั้นมักจะต้องมีสาเหตุหรือแรงผลักดันอย่างใดอย่างหนึ่ง การที่ผู้แสดงบทบาทต้องตกอยู่ในสภาพการณ์ที่กำหนดให้ ต้องใช้วาจาแสดงท่าทาง และตัดสินใจออกไป จะทำให้มีความเข้าใจในพฤติกรรมของมนุษย์ดีขึ้น เมื่อเข้าใจได้ดี ก็สามารถให้อภัยในความพลั้งพลาดของบุคคลอื่น ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

๙. ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกัน ในหลาย ๆ กรณีมนุษย์เรามี ความคิดมีความรู้สึกที่เก็บไว้ในใจที่ไม่อาจแสดงออกได้ การแสดงบทบาทจะช่วยให้ ผู้แสดงได้ระบายความในใจออกมา ทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทได้รับรู้ ได้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ครูจะเข้าใจนักเรียนดีขึ้น นักเรียนเองก็เกิดความเข้าใจ ในตัวครู นอกจากนั้นในระหว่างนักเรียนด้วยกันจะเข้าใจกันดียิ่งขึ้นอีกด้วย ทั้งยังช่วยให้ผู้แสดงเกิดความรู้สึกและทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นยิ่งขึ้น เพราะจากการแสดง บทบาทเหล่านั้นจะช่วยให้ได้สำรวจจุดเด่นจุดด้อยของตนเองและผู้อื่น และพยายาม ปรับปรุงแก้ปัญหาให้ดีขึ้น ช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความผาสุกยิ่งขึ้น

๑๐. การแสดงบทบาทสมมุติช่วยให้ผ่อนคลายความตึงเครียด การแสดงบทบาทสมมุติทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ได้แสดงออกทางด้านวาจา ท่าทาง และความคิด ทำให้การเรียนมีชีวิตชีวา ผู้แสดงมีโอกาสร่วมบทบาทต่าง ๆ ตามสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น การแสดงบทบาทเหล่านี้เป็นเครื่องช่วยให้สามารถแสดงบทบาทในชีวิตจริงได้ดียิ่งขึ้น

ลักษณะของบทบาทสมมุติที่ควรฝึก

การแสดงบทบาทสมมุตินั้นเป็นการจำลองชีวิตจริง เพราะฉะนั้นการที่ผู้แสดงจะแสดงบทบาทได้ดีก็จะต้องได้รับการฝึกฝนพอสมควร ก่อนลงมือฝึกฝนแสดงบทบาทจะต้องฝึกสังเกตบทบาทของบุคคลที่มีอาชีพ ฐานะ เพศ วัย และการศึกษาต่าง ๆ กันเสียก่อนว่าเขาใช้ภาษาและมีกิริยาท่าทางอย่างไร ในด้านการแสดงบทบาทสมมุติที่มีการแสดงร่วมกันหลายคน ควรเริ่มฝึกจากการแสดงบทบาทที่ง่าย ๆ ก่อน ตัวอย่างเช่น ลองฝึกแสดงบทบาทของประธานชุมนุมภาษาไทย ปรีชาหาหรือกับเลขานุการชุมนุมอย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับการวางแผนจัดกิจกรรมภาษาไทยในวันสุนทรภู่ เป็นต้น แล้วจึงค่อย ๆ แสดงบทบาทที่ยากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้แสดงเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้ลึกประสบการณ์ความสำเร็จในการแสดง นอกจากนั้นถ้าให้ได้ผลดีเหตุการณ์สมมุติที่กำหนดขึ้นเพื่อแสดงบทบาทนั้นควรเป็นเหตุการณ์ในปัจจุบันในอดีตที่ไม่ห่างไกลนัก หรือเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ มากกว่าการแสดงบทบาทของเหตุการณ์ที่นานมากหรืออนาคตที่ยังห่างไกลอยู่มากจนผู้แสดงจินตนาการได้ยาก

ลักษณะของบทบาทที่คนเราจะต้องแสดงจะต้องสวมบทบาทมีมากมายด้วยกัน แต่บทบาทที่ควรฝึกนั้นควรเป็นดังนี้

๑. บทบาทของบุคคลในอาชีพต่าง ๆ ควรเป็นบทบาทที่ได้พบเห็นเสมอเป็นประจำ เช่น นักธุรกิจ นักโฆษณาสินค้า ครู นักหนังสือพิมพ์ คนเดินตลาด วิศวกร หนายความ ฯลฯ

๒. บทบาทที่ต้องแสดงในสังคม เช่น การเป็นเจ้าภาพในงานเลี้ยง เจ้าบ่าว เจ้าสาว แขกผู้มีเกียรติ พิธีกร โฆษก เป็นต้น

๓. บทบาทสมมุติเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น เมื่อกำหนดสถานการณ์ให้ คณะกรรมการของชุมนุมภาษาไทยจะต้องตัดสินใจเรื่องการนำสมาชิกไปศึกษานอกสถานที่ว่าควรไปหรือไม่ และควรไปในที่ใด นักเรียนก็ต้องแสดงบทบาทเป็นคณะกรรมการชุมนุมภาษาไทย ฝึกการตัดสินใจการแก้ปัญหาต่าง ๆ นั้น ครูกับนักเรียนอาจช่วยกำหนดปัญหาที่อยู่ในวงความสนใจ แล้วลองแสดงบทบาทฝึกการแก้ปัญหา เช่น ปัญหา

ของหายในโรงเรียน การหนีเรียน การสูบบุหรี่ การติดยาเสพติด นอกจากนั้น หากผู้แสดงบทบาทมีความสนใจในการแก้ปัญหาง่าย ๆ ในสังคมก็อาจทำได้ เช่น ปัญหา การจราจร สภาวะแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาเศรษฐกิจส่วนตัวของนักเรียนหรือเศรษฐกิจ ในครอบครัว เป็นต้น

๔. บทบาทสมมุติเพื่อปลูกฝังค่านิยมต่าง ๆ บทบาทในลักษณะนี้มักจะ เป็นการกำหนดสถานการณ์ที่เป็นปัญหาหรือมีความขัดแย้งขึ้น แล้วนักเรียนแสดง บทบาทเพื่อแก้ปัญหานั้น ๆ หลังจากที่มีการแสดงแล้วอาจมีการแสดงบทบาทซ้ำ แสดงวิธีการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจที่ต่างกัน จากนั้นก็มีการอภิปรายร่วมกัน สถานการณ์ ที่กำหนดขึ้นนั้นอาจจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความซื่อสัตย์ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อ ส่วนรวม ความขัดแย้งระหว่างบิดามารดาและบุตร การคบเพื่อน หรือสถานการณ์ อื่นใดตามที่เห็นสมควรก็ได้

ประเภทของการแสดงบทบาทสมมุติ

การแสดงบทบาทสมมุติอาจจำแนกออกเป็น ๓ ประเภทดังนี้

๑. การแสดงแบบเตรียมบทบาทแล้ว การแสดงบทประเภทนี้จะกำหนด เรื่องหรือสถานการณ์ที่จะแสดงไว้ก่อน แล้วครูเขียนบทไว้พร้อม ในบางกรณีนักเรียน อาจจะช่วยกันเขียนบทขึ้นเอง บางครั้งอาจจะมีการฝึกซ้อมการแสดงมาล่วงหน้าก็ได้ การแสดงประเภทนี้ผู้แสดงต้องแสดงบทบาท ใช้ถ้อยคำ ภาษาสำนวน ตามที่เขียนขึ้น ไม่มีโอกาสที่จะได้ใช้ภาษาแสดงความคิดเห็นหรือตัดสินใจด้วยตนเองตามความคิด ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะที่แสดง อย่างไรก็ตามการแสดงบทบาทประเภทนี้ก็เหมาะสม สำหรับการฝึกแสดงบทบาทในระยะเริ่มแรก

๒. การแสดงบทบาทโดยฉับพลัน การแสดงประเภทนี้ผู้แสดงบทบาท ต้องแสดงโดยทันทีทันใด ไม่มีการเตรียมตัวหรือเตรียมบทบาทก่อน คือหลังจากที่ครู หรือนักเรียนกำหนดสถานการณ์ขึ้นแล้ว ผู้แสดงบทบาทก็จะลงมือแสดง ใช้ถ้อยคำ สำนวน การดำเนินเรื่อง การแก้ปัญหา ตลอดจนการตัดสินใจด้วยตนเอง บรรยากาศ ในการแสดงบทบาทสมมุติประเภทนี้จึงเป็นไปตามธรรมชาติมากกว่าประเภทที่หนึ่ง ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการกำหนดสถานการณ์ให้ผู้แสดงบทบาทแสดงการพูดปรึกษาหารือ ระหว่างประธานชุมนุมภาษาไทยกับประธานชุมนุมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเพื่อจัดกิจกรรม ร่วมกันในการแสดงนิทรรศการของโรงเรียนในวันปิดภาคเรียน ผู้แสดงบทบาทเป็น ประธานชุมนุมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยก็จะแสดงบทบาท ใช้คำพูด ตัดสินใจด้วยตนเอง ไปในทันทีทันใด โดยไม่ต้องมีการวางแผนหรือซักซ้อม หลังจากการแสดงแล้วจึง มีการอภิปรายเพิ่มเติมว่าการแสดงเหมาะสมหรือไม่ กิจกรรมที่ทั้งสองคนช่วยกันคิด ขึ้นนั้นมีสิ่งใดที่เหมาะสมดีเด่น มีสิ่งใดที่ควรที่จะเพิ่มเติมอีกบ้าง

๓. การแสดงบทบาทจากสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น การแสดงประเภทนี้เป็นแบบประสมประสานระหว่างแบบที่หนึ่งและแบบที่สองคือครูหรือนักเรียนจะกำหนดสถานการณ์ที่จะแสดงขึ้นโดยนำมาเล่าให้นักเรียนในชั้นฟัง ในการแสดงผู้แสดงจะใช้เทคนิคในการแสดงและใช้คำพูดของตนเอง ในบางกรณีครูหรือนักเรียนก็จะเล่าสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเป็นข้อขัดแย้งไว้เพียงครั้งเดียว จากนั้นผู้แสดงบทบาทก็จะใช้สติปัญญา ไหวพริบ เทคนิคในการแสดง การใช้ภาษา การตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น ก่อนที่จะมีการแสดงบทบาทจะมีการเล่าสถานการณ์ที่กำหนดขึ้นให้ฟังก่อนเพียงครั้งเดียว อาจจะเป็นสิ่งที่ผู้แสดงบทบาทจะต้องแสดงต่อเองตามที่ตนเองเห็นว่าเหมาะสม หรือเป็นการแก้ปัญหาก็ได้ เช่น ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร บิดาเป็นคนเคร่งครัดต้องการให้ลูกชายกลับบ้านตรงเวลา คือกลับบ้านทันทีหลังจากโรงเรียนเลิกแล้ว มารดาเป็นคนตามใจลูก คือลูกจะกลับจากโรงเรียนเมื่อใดก็ได้ ลูกชายก็มีเหตุผลเป็นของตนเอง คือจะต้องอยู่ร่วมกิจกรรมของชุมชนคณิตศาสตร์บ้างเป็นครั้งคราว นอกจากนั้นเนื่องจากเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเล่นบาสเกตบอล ทางโรงเรียนจึงขอร้องให้เป็นนักกีฬาของโรงเรียน ซึ่งจะต้องมีการฝึกซ้อมกีฬาและการแข่งขันบ้าง สภาพการณ์ที่กำหนดให้จึงเป็นความขัดแย้งซึ่งพ่อแม่และลูกชายจะต้องเจรจาตกลงกันให้เป็นที่ยอมรับ เมื่อผู้แสดงบทบาททั้งสามคนฟังสถานการณ์ที่กำหนดขึ้นที่เล่าค้างไว้เพียงครั้งเดียวแล้วก็จะแสดงบทบาท ใช้ความคิด ใช้วิธีแก้ปัญหาด้วยตนเองตามที่เห็นว่าสมควร

เทคนิคในการแสดงบทบาทสมมุติ

การแสดงบทบาทสมมุติมีหลายวิธีด้วยกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑. การผลิตเปลี่ยนบทบาทกันแสดง วิธีการก็คือเมื่อผู้แสดงได้แสดงบทบาทใดบทบาทหนึ่งไปแล้วก็ผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกัน ลองแสดงบทบาทอื่นที่ยังไม่ได้แสดงดูบ้าง เช่น การแสดงบทบาทระหว่างพ่อกับลูก เมื่อแสดงบทบาทของลูกแล้วก็ลองกลับมาแสดงบทบาทพ่อดูบ้าง ผู้ที่สวมบทบาทพ่อก็กลับมาแสดงบทบาทลูก เป็นต้น การแสดงเช่นนี้จะทำให้เข้าใจสถานการณ์และเข้าใจบทบาทต่าง ๆ ดีขึ้น มีความคล่องตัวสามารถแสดงได้ทุกบทบาท

๒. การให้ผู้แสดงรำพันความรู้สึก เป็นการแสดงบทบาทที่ให้ผู้แสดงรำพันความรู้สึกหรือความในใจออกมาเป็นคำพูด วิธีการนั้นนอกจากจะเป็นการฝึกแสดงบทบาทแล้วยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้แสดงบทบาทได้ระบายความรู้สึกหรือความตึงเครียดภายในออกมาอีกด้วย ทำให้ผู้อื่นได้รับรู้ เช่น ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้น ครูอาจให้นักเรียนคนหนึ่งพูดแสดงความรู้สึกของเขาออกมาว่าเขารู้สึกเหงาว่าเหง่เพียงใดที่ไม่มีใครมีเพื่อนมาพูดคุยด้วย หลังจากนั้นก็จะให้นักเรียน

อีกคนหนึ่งที่นั่งฟังอยู่ออกมาว่าฟังกับตนเองว่า เขามีความรู้สึกต่อเพื่อนผู้นั้นอย่างไร ทำอย่างไรจึงจะช่วยให้เพื่อนที่หงอยเหงามีความสุขขึ้นได้ วิธีการนี้เป็นการช่วยให้กลุ่มเกิดความเข้าใจ มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน

๓. วิธีแสดงโดยมีผู้เสริม คือในขณะที่ผู้แสดงผู้หนึ่งแสดงบทบาทและพูดออกมานั้น ก็จะมีผู้ช่วยคอยเสริมคำพูดและความคิดต่าง ๆ ผู้แสดงบทบาทจะมีก็คนก็ได้ แต่ทุกคนจะมีผู้เสริม ผู้เสริมของผู้แสดงบทบาทแต่ละคนจะมีมากกว่าหนึ่งคนก็ได้ วิธีการนี้จะเป็นการช่วยให้การแสดงบทบาทมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่ผู้เสริมบทบาทควรจะต้องมีมารยาทดี ไม่สอดแทรกจนรบกวนการแสดง จะเสริมในตอนที่จะช่วยให้ผู้แสดงบทบาทแสดงได้สะดวกขึ้น การแสดงความคิดความรู้สึกเป็นไปได้อีกกว้างขวางยิ่งขึ้น เช่น เมื่อผู้แสดงบทบาทกล่าวขึ้นว่า “นักเรียนทุกคนจะร่วมกิจกรรมของชุมนุมวิชาการ” ผู้เสริมก็จะพูดต่อไปว่า “แต่ควรจะเลือกชุมนุมที่ตนเองมีความสนใจและมีความถนัด” เป็นต้น

๔. การแสดงบทบาทหลาย ๆ กลุ่มในขณะเดียวกัน คือเมื่อกำหนดสถานการณ์ขึ้นแล้วก็แบ่งผู้แสดงออกเป็นกลุ่ม ๆ ลงมือแสดงไปในขณะเดียวกัน เช่น ในเรื่องการแก้ไขสภาวะแวดล้อมเป็นพิษ แต่ละกลุ่มก็จะมีผู้แสดงบทบาทต่าง ๆ กัน คือ นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร แพทย์ ประชาชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข แสดงบทบาทหาวิธีแก้ไขสภาวะแวดล้อมเป็นพิษ วิธีการนี้ช่วยให้บรรยายภาคศึกษาค้น เพราะทุกคนมีโอกาสได้แสดง ตัดสินใจ หาวิธีการแก้ปัญหา เมื่อมีการอภิปรายรวมทั้งหมดจะทำให้พบว่าวิธีการแก้ปัญหาหลาย ๆ แบบ เป็นแนวทางที่จะนำมาสรุปเพื่อใช้ในการดำเนินงานได้ดีขึ้น

๕. การแสดงบทบาทซ้ำหรือการหมุนเวียนบทบาท วิธีการนี้คือการที่ผู้แสดงหลาย ๆ คนหรือหลายกลุ่มแสดงบทบาทเดิมซ้ำ ทำให้เห็นวิธีการหรือได้ข้อคิดหลาย ๆ วิธี หรือค่านิยมที่เหมาะสมที่สุด เช่น เมื่อผู้แสดงบทบาทผู้หนึ่งแสดงบทบาทเจ้าภาพงานเลี้ยง กล่าวขอบคุณแขกที่มาในงานแล้ว ก็จะให้ผู้แสดงอื่นแสดงบทบาทนั้นอีก แล้วอภิปรายสรุปถึงวิธีการสวมบทบาท การใช้คำพูดที่เหมาะสมที่สุด หรือเมื่อเกิดมีของหายขึ้นในชั้นเรียนก็จะมีแสดงบทบาทหาวิธีแก้ไข มีผู้แสดงบทบาทเป็นครูใหญ่ ครูประจำชั้น นักเรียน ภารโรง ช่วยกันคิดหาวิธีการแก้ปัญหา เมื่อกลุ่มหนึ่งแสดงเสร็จก็ให้อีกกลุ่มหนึ่งแสดงบทบาทเดิมซ้ำอีก จะทำให้ค้นพบวิธีแก้ปัญหาหลายวิธี จากนั้นก็จะนำมาอภิปรายสรุปถึงวิธีการที่ดีที่สุด

๖. การใช้วิธีการสะท้อนภาพ วิธีการนี้มักจะใช้ในการแก้ปัญหาของกลุ่ม เช่น เมื่อปรากฏว่าในชั้นเรียนมีนักเรียนที่ชอบแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว รังแกเพื่อนรบกวนชั้น ก็อาจจะกำหนดบทบาทให้นักเรียนคนใดคนหนึ่งออกมาแสดงพฤติกรรม

ก้าวร้าวเหล่านั้น แล้วให้นักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งแสดงบทบาทหาวิธีการที่ช่วยให้เพื่อนผู้นั้นลดความก้าวร้าว มีพฤติกรรมดีขึ้น นักเรียนที่เป็นผู้ก้าวร้าวจะได้เห็นพฤติกรรมของตนเองว่าเป็นอย่างไรเมื่อดูเพื่อนแสดงบทบาทของตน และเห็นวิธีการที่จะทำให้ตนเองมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น

ขั้นตอนในการแสดงบทบาทสมมติ

ขั้นตอนของการแสดงบทบาทสมมติมีดังต่อไปนี้

๑. ขั้นตอนเตรียมการแสดง เป็นขั้นที่สำคัญมาก ก่อนอื่นผู้แสดงบทบาทควรเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า การแสดงบทบาทสมมตินั้นเป็นการแสดงที่ผู้แสดงพยายามใช้เทคนิคและวิธีการแสดงต่าง ๆ เพื่อที่จะได้แสดงบทบาทที่กำหนดขึ้นอย่างเหมาะสมเมื่อเป็นคนที่ผู้ที่จะแสดงบทบาทควรที่จะได้ปฏิบัติตนดังนี้คือ

๑.๑ ฝึกสังเกตการแสดงบทบาทของบุคคลที่มีอาชีพต่าง ๆ กันในสถานการณ์ที่ต่าง ๆ กัน ในบางกรณีอาจมีการบันทึกการสังเกตบทบาทไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือมีการบันทึกเสียงการใช้คำพูดการใช้สำเนียงต่าง ๆ ไว้เพื่อประกอบการพิจารณาว่าบุคคลนั้นแสดงบทบาทได้เหมาะสมหรือไม่

๑.๒ ลองเลียนแบบการแสดงบทบาทนั้น ๆ เพื่อให้การเลียนแบบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อาจจับคู่ให้คนสองคนไปสังเกตการแสดงบทบาทของบุคคลใดบุคคลหนึ่งพร้อม ๆ กัน จากนั้นก็ให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งแสดงบทบาท ให้ผู้ที่เป็นสังเกตร่วมกันช่วยกันวิจารณ์การแสดงบทบาทว่าแสดงได้เหมือนหรือไม่ หรืออาจจะผลัดกันแสดง ผลัดกันติชมก็ได้ การสังเกตและการเลียนแบบการแสดงบทบาทเช่นนี้เป็นการปูพื้นสำหรับการแสดงบทบาทสมมติได้เป็นอย่างดี

๑.๓ กำหนดสถานการณ์สมมติและบทบาทสมมติ การแสดงบทบาทจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับการกำหนดสถานการณ์และบทบาทเป็นอันมาก การกำหนดสถานการณ์และบทบาทจึงควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

ก. สถานการณ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อแสดงบทบาทนั้นควรเป็นเรื่องง่าย ๆ แต่ถ้าจำเป็นจะต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับนามธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากขึ้นบ้าง ก็ควรจะมีควมยากพอประมาณ ไม่ยุ่งยากซับซ้อนจนผู้แสดงเกิดความสับสน ไม่เข้าใจบทบาทที่ตนจะต้องแสดง

ข. ผู้มีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทสมมติทั้งผู้แสดงและผู้ชม ควรจะมีความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ที่กำหนดขึ้นเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถแสดงบทบาทและร่วมอภิปรายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ค. สถานการณ์ที่กำหนดขึ้นนั้นควรเหมาะสมกับผู้แสดง

เพราะผู้แสดงคนหนึ่งอาจจะเหมาะสมกับบทบาทหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันผู้แสดงอีกคนหนึ่ง อาจจะเหมาะสมกับอีกบทบาทหนึ่งก็ได้ อย่างไรก็ตามสถานการณ์ที่กำหนดขึ้นควร เหมาะสมกับผู้แสดงทั้งด้านวัย เพศ ระดับการศึกษา และความสนใจของผู้แสดง ทั้งนี้เพื่อการแสดงบทบาทสมมุติจะได้ดำเนินไปด้วยดี

ง. สถานการณ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อแสดงบทบาทสมมุตินั้นควรจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่มีส่วนร่วมในการแสดง ทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เป็น เครื่องกระตุ้นให้ทั้งผู้แสดงและผู้ชมอยากพูดอยากอภิปรายเมื่อการแสดงเสร็จสิ้นลง นอกจากนั้นสถานการณ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อแสดงบทบาทควรเป็นเครื่องช่วยให้ผู้แสดง ได้เข้าใจตนเอง เข้าใจในความคิดเห็น ความรู้สึก ตลอดจนค่านิยมของสมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่มด้วย

จ. สถานการณ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อแสดงบทบาทสมมุติควรเป็นเรื่องการช่วยปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมให้แก่ผู้ที่มีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทด้วย

ฉ. สถานการณ์ที่กำหนดขึ้นควรจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหา หรือความขัดแย้งของมนุษย์ในวงกว้าง ไม่ใช่เรื่องส่วนตัวหรือประสบการณ์จริงของ บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาท เพราะอาจทำให้เกิดกระทบ กระเทือนความรู้สึกของผู้แสดงหรือผู้ชมได้

๒. ชั้นแสดง ชั้นแสดงมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๒.๑ ชั้นนำเข้าสู่การแสดง ชั้นนี้เป็นชั้นสำคัญมากเพราะเป็นเหมือน การอุ่นเครื่อง ก่อนที่ผู้แสดงจะแสดงบทบาทได้นั้นจะต้องเข้าใจหรือทำความเข้าใจกับ เรื่องหรือปัญหาที่จะแสดงเป็นอย่างดี นอกจากนั้นในชั้นนี้จะต้องมีการโน้มน้าวใจ ให้ทั้งผู้แสดงและผู้ชมเกิดความรู้สึกคล้อยตาม เกิดอารมณ์ร่วม เข้าใจตัวละคร ตลอดจน ปัญหาของตัวละครได้ดี ช่วยให้สามารถแสดงบทบาทนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

ในชั้นนำเข้าสู่การแสดงนี้ ควรเตรียมตัวผู้ชมการแสดงบทบาทด้วย โดยชี้แจงว่าผู้ชมนั้นจะต้องมีส่วนร่วมในการแสดงโดยตลอด คือในขณะที่ชมการแสดง บทบาทควรจะต้องตั้งใจฟังและชมการแสดงอย่างละเอียด เพื่อที่จะได้ติดตามเรื่องและมี อารมณ์ร่วมไปกับการแสดงด้วย เพราะเมื่อเสร็จการแสดงบทบาทแล้วผู้ชมอาจจะ ต้องอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่แสดง ในบางกรณีนักเรียนที่เป็นผู้ชม อาจจะต้องออกไปแสดงบทบาทนั้นอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอาจจะใช้วิธีการแก้ปัญหาหรือ การตัดสินใจที่แตกต่างกันออกไป

๒.๒ การเลือกตัวผู้แสดง ในการเลือกบุคคลที่ออกมาแสดงบทบาทนั้น ผู้เลือกอาจจะเป็นบุคคลหลายฝ่ายด้วยกัน เช่น ครูเป็นผู้เลือก ครูกับนักเรียนช่วยกัน

เลือก นักเรียนช่วยกันเลือก หรือนักเรียนอาสาออกไปแสดงเอง อย่างไรก็ตาม การเลือกผู้แสดงบทบาทควรคำนึงถึงจุดหมายของการแสดงและประโยชน์ที่ผู้มีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทจะได้รับเป็นสำคัญ คือ

ก. เลือกผู้ที่มีบุคลิกภาพเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่กำหนดขึ้น เพื่อแสดงบทบาท

ข. เลือกผู้ที่มีไหวพริบในการแก้ปัญหา และมีความสามารถในการตัดสินใจ

ค. เลือกผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีจินตนาการสูง

ง. เลือกบุคคลที่มีลักษณะทั่ว ๆ ไป ไม่จำเป็นจะต้องมีคุณลักษณะดีเด่นเป็นพิเศษ เพื่อทุกคนจะได้มีโอกาสแสดงบทบาทได้อย่างทั่วถึง แม้แต่คนขี้อายเสียบขีริมไม่ชอบการแสดงตัวก็ควรสนับสนุนให้กำลังใจให้ออกไปแสดงบทบาทบ้าง ก็จะเป็นการช่วยส่งเสริมให้มีบุคลิกภาพดีขึ้น

จ. เลือกบุคคลที่อาสาสมัครเต็มใจออกมาแสดง การเลือกบุคคลที่มีผู้เสนอให้ออกมาแสดงโดยเจ้าตัวไม่เต็มใจแสดงจะทำให้การแสดงบทบาทไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

๒.๓ การจัดฉาก เมื่อได้ตัวผู้แสดงแล้วบุคคลอื่น ๆ ควรจะได้ช่วยกัน จัดฉากจัดสถานที่ตามที่สมมติขึ้นให้บรรยากาศในการแสดงบทบาทใกล้เคียงกับความเป็นจริง การจัดฉากนั้นอาจจะจัดแบบง่าย ๆ ใช้โต๊ะเก้าอี้ที่มีอยู่ภายในห้อง หรืออาจจะมียุกรณ์อื่นมาเพิ่มเติมอีกบ้าง ไม่จำเป็นจะต้องจัดฉากให้หรูหราจนเกินไปนัก

๒.๔ การเตรียมผู้ชมและผู้สังเกตการณ์ การแสดงบทบาทสมมุติจะช่วยให้บรรยากาศรื่นรมย์สนุกสนานมีชีวิตชีวา และเพื่อให้ทุกคนได้รับประโยชน์จากการแสดงบทบาทให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ จะต้องมีการเตรียมผู้ชมและผู้สังเกตการณ์ให้รู้จักวิเคราะห์การแสดงบทบาทสมมุติ เช่น สังเกตการใช้คำพูด ภาษาท่าทางการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของผู้แสดง ว่าแสดงได้แนบเนียนหรือไม่ เหมาะสมหรือสอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กำหนดขึ้นมากน้อยเพียงใด การรู้จักสังเกตวิเคราะห์การแสดงนี้จะช่วยให้สามารถอภิปรายหลังการแสดงบทบาทได้คล่องแคล่วยิ่งขึ้น ทำให้ทุกคนตื่นตาตื่นใจมีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างเข้มข้น

๒.๕ การเตรียมพร้อมก่อนแสดง ตามสภาพที่เป็นจริงโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว การแสดงบทบาทสมมุติมักจะเป็นการแสดงที่เป็นไปตามธรรมชาติ เป็นไปโดยอัตโนมัติ อย่างไรก็ตามก่อนลงมือแสดง ผู้แสดงควรจะได้ปรึกษาหารือและวางแผนกันคร่าว ๆ ว่าจะแสดงกันอย่างไร การวางแผนการแสดงย่อ ๆ นี้จะช่วยให้การแสดงดำเนินไปโดยราบรื่น

๒.๖ การแสดง การแสดงบทบาทสมมุติควรเป็นไปตามธรรมชาติ ผู้แสดงบทบาทแสดงได้โดยเสรี ตามปกติแล้วการแสดงมักจะดำเนินไปตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่มีการท้วงติงหรือขัดกลางคัน ถึงแม้ว่าผู้แสดงจะใช้ภาษาพูดหรือภาษาท่าทางที่ไม่เหมาะสม ก็ควรปล่อยให้แสดงไปจนเสร็จ แล้วจึงค่อยวิพากษ์วิจารณ์ภายหลัง

๒.๗ การตัดบท เมื่อการแสดงดำเนินไปพอสมควร เป็นไปตามสถานการณ์ที่กำหนดขึ้นแล้ว ผู้แสดงบทบาทก็จะหยุดการแสดงเอง แต่ในบางกรณีการแสดงจะยืดเยื้อจบไม่ลง ผู้แสดงเกิดอาการลังเล กระสับกระส่าย ไม่ทราบจะทำอย่างไรต่อไป หรือเมื่อแสดงไปแล้วผู้แสดงเกิดอารมณ์คล้อยตาม มีความสะเทือนใจมาก ระวังอารมณ์หรือความรู้สึกไว้มืออยู่ ก็ควรมีการตัดบทบ้าง การตัดบทนั้นบางครั้งมีการตัดบทอย่างจงใจ เช่น เมื่อการแสดงบทบาทนั้นแสดงไปได้เพียงพอที่จะนำข้อมูลมาวิเคราะห์หรืออภิปรายกันได้แล้วก็จะตัดบททันที ผู้ที่ทำหน้าที่ตัดบทนั้นอาจจะเป็นครูหรือนักเรียนที่ทำหน้าที่ควบคุมการแสดงบทบาทก็ได้ แต่ครูหรือผู้มีอาวุโสกว่ามักจะทำหน้าที่ตัดบทได้ดีกว่าเพราะมีประสบการณ์สูง และมักจะทราบดีว่าควรจะตัดบทในตอนใด

๓. ชั้นวิเคราะห์และประเมินผลการแสดง ขั้นนี้เป็นขั้นที่สำคัญมาก เพราะเป็นขั้นที่ผู้มีส่วนร่วมในการแสดงบทบาททั้งผู้แสดงและผู้ชมจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประเมินการณ และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การวิเคราะห์และการประเมินผลการแสดงบทบาทมักจะออกมาในรูปของการอภิปราย ส่วนจะอภิปรายในรูปใดก็จะแล้วแต่จะตกลงกัน อาจจะเป็นการอภิปรายร่วมกันทั้งกลุ่มใหญ่เลย หรืออาจจะเป็นการอภิปรายโดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อยก็ได้ ในการอภิปรายนั้นผู้ร่วมอภิปรายจะประเมินผลการแสดงอย่างเสรี การพูดเป็นไปอย่างตรงไปตรงมา เน้นทางด้านสร้างสรรค์ มิใช่วิจารณ์ว่าผู้ใดแสดงดีหรือไม่ดี ในบางกรณีอาจจะให้ผู้แสดงเสนอความคิดเห็นเปิดเผยความรู้สึกของตนเองก่อน แล้วผู้ชมหรือผู้สังเกตการณ์จึงเสนอความคิดเห็นในภายหลัง การวิเคราะห์และการประเมินผลการแสดงบทบาทนี้ช่วยให้ผู้แสดงได้ทราบจุดอ่อนของตน ในขณะเดียวกันก็ได้รับทราบความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นด้วย ส่วนผู้ชมก็จะได้ฝึกการสังเกต การคิดวิเคราะห์ การเสนอความคิดเห็น และการแสดงเหตุผลไปด้วย ในขั้นนี้ทุกคนที่มีส่วนร่วมจะได้รับความคิดรวบยอดด้วย นับเป็นขั้นตอนที่ให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่ายิ่ง

ในบางกรณี หลังจากทบทวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดงแล้ว กลุ่มอาจจะเสนอแนวคิดในการแก้ปัญหา หรือการตัดสินใจที่แตกต่างออกไปอีก ทำให้มีวิธีแก้ปัญหาหลาย ๆ แนว หรือถ้าหากการแสดงบทบาทครั้งแรกยังไม่ใคร่ชัดเจน อาจมีการแสดงซ้ำเพิ่มเติมเพื่อดูผลการแสดงหรือวิธีการแก้ปัญหาการตัดสินใจอีกครั้งหนึ่งก็ได้

และถ้าจะให้ผู้มีส่วนร่วมในการแสดงบทบาททุกคนได้รับความรู้ มีประสบการณ์ กว้างขวางยิ่งขึ้น อาจจะมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันและกันด้วยก็ได้ คือแต่ละคนอาจจะเล่าเรื่องจริง ประสบการณ์ที่ตนเองหรือผู้อื่นใช้แก้ปัญหาให้กลุ่มฟัง จากนั้นก็ช่วยกันสรุปเป็นแนวคิดหรือความคิดรวบยอดที่ได้รับจากการแสดงบทบาทสมมุติ นั้น กิจกรรมเช่นนี้จะช่วยให้มีความเข้าใจในเรื่องที่แสดงบทบาทสมมุติได้ดียิ่งขึ้น

กิจกรรมการใช้บทบาทสมมุติฝึกการใช้ภาษา

๑. ชมสไลด์ วิดิทัศน์ หรือภาพยนตร์สั้น ๆ แล้วช่วยกันวิจารณ์การแสดงบทบาทของตัวละครเหล่านั้น

๒. แสดงบทบาทต่าง ๆ เช่น พ่อแม่กับลูก แพทย์กับคนไข้ กำนันผู้ใหญ่บ้าน กับลูกบ้าน หรือจะแสดงบทบาทของตัวละครในวรรณคดีก็ได้ เช่น ท้าวสามลกับ เจ้าเงาะ ขุนแผนกับนางพิม อิเหนากับบุษบา เมื่อแสดงบทบาทเสร็จแล้ว ก็ลองสลับ บทกันแสดง คือพ่อหรือแม่กลับมาแสดงบทบาทเป็นลูก จากนั้นก็แสดงความรู้สึก หรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาทเหล่านั้น

๓. แบ่งผู้ฝึกการใช้ภาษาเป็นคู่ ๆ ไปสังเกตพฤติกรรมทั้งทางด้านการพูด และการแสดงท่าทางของบุคคลในอาชีพต่าง ๆ เช่น แม่ค้าขายของ นักเดินตลาด ครู แพทย์ ช่างตัดผม ช่างทำผม นักธุรกิจ ผู้แทนราษฎร ฯลฯ โดยทั้งสองคนไปสังเกต พฤติกรรมพร้อม ๆ กัน จากนั้นก็ให้ผู้ฝึกภาษาคนหนึ่งแสดงท่าทางและพูดเลียนแบบ ให้อีกคนหนึ่งวิจารณ์ว่าการพูดและการแสดงท่าทางเหมือนกับบุคคลที่ไปสังเกตหรือไม่

๔. พูดและแสดงท่าทางของบุคคลต่าง ๆ ที่มีบทบาทในสังคม เช่น การเป็น เจ้าภาพในงานเลี้ยง แขกผู้มีเกียรติ เจ้านายเจ้านาย เป็นต้น

๕. เมื่อเรียนวรรณคดีไปแล้วก็แสดงบทบาทของตัวละครในวรรณคดี นั้น ๆ เช่น บทบาทของท้าวพันชุม นักคุ้ม พระร่วง ขุนแผน ขุนช้าง อิเหนา วาสิฐฐี เป็นต้น อาจเลือกแสดงตอนใดตอนหนึ่งก็ได้ การแสดงนั้นเน้นแสดงบทบาทไม่ใช่ เนื้อหา แล้วเพื่อน ๆ ช่วยกันวิจารณ์

๖. ครูแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละ ๓-๕ คน มอบหมายให้เตรียม การแสดงละครสั้น ๆ ให้เพื่อน ๆ ชม แล้วให้เพื่อน ๆ ช่วยกันวิจารณ์การแสดงบทบาท ของตัวละครเหล่านั้น

๗. แสดงบทบาทรำพึงรำพันความรู้สึกต่าง ๆ ออกมา เช่น รัก เกลียด เหม่า ว่าเหว่ กลัว เป็นต้น หลังจากนั้นก็นักเรียนอีกพวกหนึ่งมาแสดงบทบาทรำพึง รำพันเช่นเดียวกันว่าจะช่วยให้เพื่อนผู้นั้นหายเหว่ได้อย่างไร การแสดงบทบาท สอนกลับเช่นนี้ควรทำครั้งละคู่ จะให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและวิธีการ แก้ปัญหาที่ถูกต้อง

๘. แบ่งผู้รับการฝึกฝนภาษาไทยหรือนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละประมาณ ๕-๘ คน เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาทางโรงเรียน หรือปัญหาทางบ้านก็ได้ ปัญหาทางโรงเรียนอาจจะมีผู้แสดงบทบาทเป็นครูใหญ่ ครูน้อย นักเรียน ภารโรง ผู้ปกครอง ช่วยกันแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น นักเรียนหนีโรงเรียน ของหายในโรงเรียน นักเรียนไม่ทำการบ้าน ปัญหายาเสพติด ปัญหายาบ้าในหมู่นักเรียน

ถ้าเป็นปัญหาในบ้าน บทบาทที่จะแสดงก็อาจจะเป็นพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลูกพี่ ลูกน้อง ปัญหาที่นำมาแสดงบทบาทก็อาจจะเป็นความไม่เข้าใจกันระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ หรือปัญหาเศรษฐกิจ หรือปัญหาเรื่องสุขภาพก็ได้

บรรณานุกรม

- กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร : นวรัตน์ชัยการพิมพ์, ๒๕๒๐.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. แนวทางการศึกษาวิชาวรรณคดี. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๑๘.
- ประคิน ชุมสาย ณ อยุธยา. ขอบฟ้าขลิบทอง. สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๑๖.
- รัญจวน อินทรกำแหง. การอ่านและพิจารณาหนังสือ. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๙.
- ลีธธา พินิจกุลและคนอื่น ๆ. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๓.
- สุจิต เพียรชอบ. การวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองระดับมัธยมศึกษา, ใน ภาษาไทย ๒ การประพันธ์ไทย. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๙.
- _____. การพัฒนาการสอนภาษาไทย. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- _____. การพัฒนาทักษะการเขียน, ใน การพัฒนาทักษะทางภาษา. บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗, หน้า ๒๓๕-๒๔๗.
- สุจิต เพียรชอบและสไบใจ อินทร์พรชัย. วิธีสอนภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- เสรีयरโกเศศ. การศึกษาวรรณคดีแง่วรรณศิลป์. พระนครรุ่งพัฒนา, ๒๕๑๕.
- Brook, C., and Warren, R.P. **Understand Poetry**. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1960.
- Brown, Wentworth K., and Olmsted, Sterling P. **Language and Literature**. New York : Harcourt Brace World, Inc., 1962.
- Frost, Robert Lee. *The Figure A Poem Makes*, In **Literary Criticism in America**. Edited by Albert D. Van Nostrand, New York : The Liberal Art Press, 1957.

คณะผู้จัดทำ

ผู้เขียน

ศาสตราจารย์ ดร. สุจิต เพียรชอบ

บรรณาธิการที่ปรึกษา

นางสาวสมพร จารุณัญ

บรรณาธิการ

นางพิศวาท คะลีลวัน

ภาพปก

นายชูเกียรติ เกิดอุดม

